

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ**

ЗБІРКА ТЕЗ

**ІХ Всеукраїнська науково-практична конференція
“ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ”**

26-28 жовтня 2022 року

м. Миколаїв

Організаційний комітет:

Новіков О.Є. – д-р екон. наук, професор, проректор з наукової роботи Миколаївського національного аграрного університету

Єрмаков О.Ю. – д-р екон. наук, професор кафедри економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, заслужений економіст України

Погріщук Б.В. – д-р екон. наук, професор, директор Вінницького навчально-наукового інституту економіки ЗУНУ

Калашнікова Т.В. – д-р екон. наук, професор кафедри економіки підприємства та організації бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Шебаніна О.В. – д-р екон. наук, професор, декан факультету менеджменту МНАУ

Котикова О.І. – д-р екон. наук, професор, завідувача кафедрою економіки підприємств МНАУ

Крилова І.Г. – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

Христенко О.А. – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

Олійник Т.Г. – канд. екон. наук, доцент викладач кафедри економіки підприємств МНАУ

Табацкова Г.В. – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції: тези доповідей IX *Всеукраїнської науково-практичної конференції* 26-28 жовтня 2022 р. / за ред. Г.В. Табацкової. Миколаїв, 2022. 264 с.

Організатор конференції:

Кафедра економіки підприємств Миколаївського національного аграрного університету

Учасники конференції:

Миколаївський національний аграрний університет (м. Миколаїв)

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» (м. Львів)

Полтавський державний аграрний університет (м. Полтава)

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (м. Харків)

Київський національний університет технологій та дизайну (м. Київ)

Вінницький національний аграрний університет (м. Вінниця)

Одеський державний екологічний університет (м. Одеса)

Чорноморський національний університет ім. Петра Могили (м. Миколаїв)

Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ (м. Київ)

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького (м. Львів)

Сумський національний аграрний університет (м. Суми)

ЗМІСТ

Ст.

Секція 1. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА		
Budiakova O.	BIOECONOMY: SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION	8
Вовк В.Ю.	ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА БІОМЕТАНУ ЯК АЛЬТЕРНАТИВИ ПРИРОДНОМУ ГАЗУ	11
Єрмаков О. Ю. Костецька І.І.	ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА В ПОВОЄННОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	14
Кабанова К. І.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	16
Каур Т.О.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	19
Котикова О.І.	ПЕРША ПЕРЕМОГА ПРОЄКТУ МНАУ У КОКУРСІ ПРОГРАМИ ЕРАЗМУС+ ЖАНА МОНЕ МОДУЛІ	22
Кузменко А. В.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	25
Магар Д. Є.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ ЯК ПЕРСПЕКТИВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	27
Мащенко М.А.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	30
Посухіна С.Г.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОСВІТИ	33
Тюріна А. А.	ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА: ДОРОЖНЯ КАРТА ТРАНСФОРМАЦІЇ	36
Юзефович К. О.	СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	39
Секція 2. РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ		
Барбалат А.Ф.	ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ	42
Бричко А. М.	СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ	45
Воробйова С.	ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ	47
Зубков К.О., Рибачок А.А.	СОЦІАЛЬНА ТА ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ РЕГІОНІВ	50

Литвиненко А.С.	УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	53
Льоткіна Т.Є.	ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	55
Морозова А.М.	ОСОБЛИВОСТІ ДІЇ ОКРЕМИХ ВИДІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	58
Манюх Н.	КЛАСТЕР ЯК ЕФЕКТИВНИЙ НАПРЯМ У РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦЬКОЇ ГАЛУЗІ	62
Минів Р.М.	ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ НА КРИЗОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА	64
Нечипоренко Ю.О.	СУЧАСНІ ТЕОРІЇ ТА МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	67
Патика Н. І.	ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	70
Погоріла М.В.	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФЕРМЕРСТВА В УКРАЇНІ	74
Селіна Л.	СТАН ГАЛУЗІ ПИВОВАРІННЯ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ РОЗВИТОК	77
Таранець Є.	ЛОГІСТИКА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	79
Ткачук А.В.	ВИРОБНИЦТВО ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	82
Трапезнікова В.О.	ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АПК ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	84
Христенко О.А.	РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ	86
Шпілка М. М.	ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	89
Секція 3. ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ		
Альбещенко О.С.	РОЗРОБКА ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНО-ГОТЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ	92
Ветрова Н.С.	ЧИ ІСНУЄ ПЕРСПЕКТИВА РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ У ПЕРІОД РОЗВИТКУ ВСЕСВІТНЬОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	95
Зозуля О. В.	УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМИ ПОСЛУГАМИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ	98
Козуб Д.Р.	РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ	101

Куліш М.М.	ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК	103
Михальчишина Л. Г., Горобченко О. А.	ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ РИЗИК	105
Магар А. Є.	РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	108
Нехайчик Є.Є.	СПОСОБИ ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	110
Онопрійчук Д.О.	АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЕКОНОМІКИ США	114
Орлова А.С.	ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	116
Осипенко К.В.	ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК	120
Парулава О.О.	ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄСНИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	122
Пілюшенкова Ю.А.	ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ	125
Поточилова І.С.	РОЗВИТОК HR-БРЕНДУ У ГОТЕЛЬНО- РЕСТОРАННІЙ СФЕРІ	127
Слюсаренко А.В.	ОЦІНКА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ГЛОБАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА	130
Свірський В. С. Яцишин Р. І.	КРОС-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	134
Тищенко С.І.	ЗМІНИ СУЧАСНИХ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	137
Секція 4. ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ		
Антипова С. А.	ДЕРЖАВНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	140
Гаман А.С.	ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ	143
Слінек Є.О.	ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	145
Щейкін Т.Є.	ВПЛИВ ВІЙНИ НА ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ	147
Калашников І.С.	НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ В УКРАЇНІ	150
Крамарчук М.В.	ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ТА МІГРАЦІЙНИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ	153

Крилова І.Г.	ПРИРОДНИЙ РУХ НАСЕЛЕННЯ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	156
Ланченко Є. О., Романенко О. О., Овдієнко І. Я.	ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ УКРАЇНИ	159
Матвєєва М.О.,	ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	163
Мельник А. О.	ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ	165
Мельникова М.О.	ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	168
Місаренко Т. О.	ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	170
Олійник Т. Г.	МІГРАЦІЙНА КРИЗА В УКРАЇНИ	172
Паленчук О.	ВНУТРІШНІ МІГРАЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	175
Ревенко А.	ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	177
Студзинська Я.В.	ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	179
Телещак В.В.	ЗОВНІШНЯ МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ	181
Тимофійчук І. О.	ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	184
Якимовська В.В.	СУЧАСНІ МІГРАЦІЙНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ	187
Секція 5. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК		
Агафонов А.О.	ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	190
Балицька Д.О., Кушнірук В.С.	ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ	193
Беднарчик І.	СТРАТЕГІЇ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ НА 2022-2025 РОКИ	197
Кікоть Н.Е.	ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ЦІНОУТВОРЕННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	199
Ковбасюк Н. Я., Свірський В. С.	МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ	203
Курепін В.М.	ПЛАНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД	206
Литвиненко А.С.	УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	209

Нестор О.Ю.	ОСОБЛИВОСТІ ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПЛАНУ МАРШАЛЛА	211
Пашковський А.М.	МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ: СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ	215
Пішак О. Пішак Д.	ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК	217
Погорелова О.В.	КАТЕГОРІАЛЬНО-ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ В ТЕОРІЇ РОЗВИТКУ ПРОДОВОЛЬЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ	220
Флакей М.Г.	ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК	225
Юшин С.О.	ДОКУМЕНТНА ПІДСИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: МІЖ ЕВРИСТИЧНИХ ПРОБЛЕМ ТА ЛАБІРИНТНИХ ДИЛЕМ	229
Яцків П.	ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК	232
Секція 6. ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНІ		
Битко Д. К.	АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	234
Діденко Р.Р.	СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	237
Жовта Н.А., Дубініна М.В.	ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ	240
Карелов Ю.	ВИРОБНИЦТВО ЗЕРНА ВІВСА В УКРАЇНІ	242
Новак А.	ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	244
Осіпов Д.	РЕЛЕВАНТНИЙ ГРОВЕР У РОЗРАХУНКУ НА ПРИРІСТ БІОМАСИ	246
Ринко І. Я.	ОБОРОТНІ ФОНДИ ПІДПРИЄМСТВА: СУТЬ, ЗНАЧЕННЯ	249
Ткаченко С.	СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО	252
Шевчук Д. В.	СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	255
Шерстюк О.Л.	АУДИТ ТВЕРДЖЕНЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ СТОСОВНО ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ	258
Шульга Л.Д.	ДО ПИТАННЯ СПЛАТИ ПОДАТКІВ В БЮДЖЕТИ МІСЦЕВИХ ГРОМАД	261

СЕКЦІЯ 1.
ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТІЙКОГО
РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

BIOECONOMY: SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE
CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Budiakova O., Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of Smart Economics

Kyiv National University of Technologies and Design

In the European Union, scientists from the European Commission's Knowledge Center for Bioeconomy are most active in implementing the bioeconomy. The long-term development of the bioeconomy in the European Union is determined by the Bioeconomy to 2030 Strategy – The Bioeconomy to 2030: Designing a Policy Agenda [1]. According to the forecast «Organizations of economic cooperation and development» in 2030, the share of the bioeconomy will be about 3% of GDP in developed countries and the share will be much higher in developing countries.

The European Union is a leader in the development of the bioeconomy in the world. The very realization of this concept was largely due to the countries of the European Union, when they were in the mid-2000s. Relevant programs have been prepared at both the European and national levels. The first pan-European strategy, Innovating for Sustainable Growth: A Bioeconomy for Europe, was adopted in 2012, and an updated version was released in 2018 [2].

The bioeconomy is an important part of the way the future European Union is. One of the priorities of the current European strategy is to strengthen the bioeconomy sectors, including attracting additional investment and creating markets. This strategy also involves the deployment of technological and economic solutions based on biotechnology and environmental technologies. To create a new type of economy, the European Union provides significant financial support to projects in this area. For example, Horizon Europe (2021-2027) plans to allocate € 3.85 billion and € 10

billion respectively to bioeconomy projects. It is also planned to create an investment platform of 100 million euros to support bioprocessing, making such projects more financially sustainable.

The bioeconomy is seen in the European Union as an effective tool for solving environmental problems, as it allows to reduce the negative impact on the environment and more efficient use of available resources. It is important that the implementation of bioeconomy policy leads to significant synergies with other environmental policies. For example, the bioeconomy meets the paradigm of low-carbon development, which minimizes the impact on the climate in accordance with the goals of sustainable development. The development of the bioeconomy also has a synergistic effect with efforts to achieve the UN Sustainable Development Goals. For example, the bioeconomy offers a solution to the problem of water pollution, the development of responsible consumption, ensuring the sustainability of cities. Examples of bioeconomic technologies include the use of plastic bio-substitutes or the disposal of food waste for biogas. The latest measure is to reduce food waste in European landfills by 50% by 2030 compared to 2018, as well as to create € 75 billion a year in added value annually in Europe's 50 largest cities while reducing greenhouse gas emissions by 30 million tonnes CO₂ [3].

Considering the environmental aspects of the bioeconomy, it should also be noted that the updated EU strategy in this area in 2018 is called "Sustainable Bioeconomy for Europe: Strengthening the links between the economy, society and the environment" (A sustainable Bioeconomy for Europe: Strengthening the connection between economy, society and the environment). The strategy closely integrates the tasks of the cyclical economy, and the official slogan of the bioeconomy in Europe sounds like "Bioeconomy: European way to use our natural resources" [3]. Overall, the role of the bioeconomy in the European Union is expected to grow. It will contribute to the achievement of social, environmental and economic goals through the creation of new products and technologies with high added value. It should also help increase competition in the market for energy generation and production of raw materials (through the emergence of medium and

small enterprises processing biological mass), as well as increase the diversity of economic activities. The development of the bioeconomy is inextricably linked with the use of new technologies and best management practices, which should lead to increased business competitiveness.

The experience of the European Union confirms that the primary tasks of the state in the field of bioeconomy are the formation of conceptual foundations for its development, legislative control, adjustment and promotion of this process at all stages, and assistance in adapting to domestic producers and consumers. The concept of sustainable economic development in Ukraine should be based on the principle of sustainable development. This approach actually involves expanding the adaptive capacity of the national economy, primarily by ensuring integrated, efficient and economical use of production resources, increasing the competitiveness of products in terms of quality and price, improving the living environment.

Thus, the concept of bioeconomy in the European Union contributes to solving different tasks. On the one hand, the bioeconomy in the European Union is a new type of economy that involves the production of new goods and services based on biotechnology and sustainable use of biomass. On the other hand, the bioeconomy in the EU is a tool for achieving the goals of sustainable and low-carbon development, as well as contributing to the implementation of other areas – social, integration and regional policy. This creates a common European integration for the whole of Europe, which at the same time provides opportunities for individual development for member states and other countries.

References

1. OECD (2009), *The Bioeconomy to 2030: Designing a Policy Agenda*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264056886-en>
2. *A sustainable bioeconomy for Europe: strengthening the connection between economy, society and the environment. Updated Bioeconomy Strategy.* - L.: Publications Office of the European Union, 2018.
3. *Bioeconomy: the European way to use our natural resources. Action plan.* L.: Publications Office of the European Union, 2018.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА БІОМЕТАНУ ЯК АЛЬТЕРНАТИВИ ПРИРОДНОМУ ГАЗУ

**Вовк В.Ю., аспірантка, науковий співробітник наукової тематики,
асистент кафедри комп'ютерних наук та економічної кібернетики,
Вінницький національний аграрний університет**

Постановка проблеми. В умовах, які сьогодні виникли в Україні – повномасштабна війна, руйнування, пошкодження та захоплення енергетичної інфраструктури (зокрема, Запорізька АЕС досі є непідконтрольною Україні) виникає гостра проблема у пошуку альтернативних джерел енергії для заміщення традиційних. Суттєву роль у цьому процесі можуть відіграти вуглецево-нейтральні гази, зокрема, біометан. Україна з її розвиненим аграрним сектором економіки та газотранспортною системою має значний потенціал для виробництва цього виду палива та його експорту в ЄС.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку відновлюваних джерел енергії, вироблених з агробіомаси знайшли своє теоретичне та практичне відображення в роботах таких вчених-економістів, як А. Андрейченка, О. Бондар, І. Гончарук, Г. Гелетука, Т. Ємчик (Гончарук), Г. Калетніка, І. Кириленка, Н. Пришляк, Д. Токарчук, О. Ходаківської, О. Шпикуляка, О. Шпичака та інших.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз перспектив виробництва біометану як альтернативи природному газу. Основними завданнями дослідження є проаналізувати основні тенденції та перспективи розвитку біометану в Україні.

Виклад основного матеріалу. Біометан – це майже на 100%, метан, що утворюється або шляхом збагачення біогазу, або шляхом газифікації твердої біомаси. Збагачений біометан не відрізняється від природного газу, тому його можна транспортувати та використовувати таким же чином. Біометан має переваги природного газу, залишаючись при цьому вуглецево нейтральним [1].

За даними нафтогазової компанії Shell, у 2021 році виробництво біометану у світі становило близько 4,3 млрд м³, з них понад 3 млрд м³ на рік – у європейських країнах. Однак навіть у ЄС реалізуються лише 2% потенціалу, а в інших регіонах – тільки 0,5%, підрахували експерти. Загальний потенціал виробництва біометану у світі становить 1,15 трлн м³ на рік [2].

Біометан продають за ціною природного газу. На початку липня 2022 р. його ціна в Європі орієнтовно склала 1600 євро за 1000 кубів. При експорті палива в ЄС до вартості додається премія за екологічність, але лише у тому випадку, якщо сировиною для цього біометану стали відходи.

Фахівці з Біоенергетичної асоціації України наголошують, що потенціал виробництва біометану в Україні становить до 10 млрд м³/рік. Водночас Україна є одним із найбільших видобувачів природного газу в Європі. Обсяги власного видобутку палива становлять 20-21,5 млрд м³ на рік, а щорічний обсяг його імпорту – у середньому 9-10 млрд м³. Імпортований газ можна замінити біометаном. Більше того, його можна експортувати до ЄС через наявні газопроводи і для цього непотрібні інвестиції в оновлення чи створення додаткової інфраструктури.

До кінця 2022 року запрацюють перші два біометанові заводи. Один на Чернігівщині потужністю до 3 млн куб. м палива на рік, другий – на Вінниччині потужністю до 10 млн м³ на рік. У 2023 році планують долучитися ще п'ять виробників. За розрахунками Біоенергетичної асоціації, до 2030 року Україна здатна повністю замінити імпортований природний газ в обсязі до 10 млрд м³ на рік і в цій частині стати енергонезалежною [3].

Потенційний розвиток ринку біометану в Україні залежить від низки факторів, як ринкових, так і регуляторних, які формують передумови для його зростання. Верховна Рада України минулого року ухвалила закон щодо розвитку виробництва біометану, однак на стадії вирішення залишаються два ключових питання: прийняття Технічного регламенту природного газу в частині розширення допустимих меж по вмісту кисню (O₂) в біометані та запуск реєстру біометану, що забезпечуватиме видачу гарантій походження біометану.

Зазначимо, що для потенційних виробників вкрай важливим є питання допустимого рівня кисню (O_2) в природному газі при подачі його в мережі, оскільки саме цей показник суттєво впливає на інвестиційну привабливість проєктів.

Водночас, проєкт Технічного регламенту природного газу передбачає досить широкі межі допустимих концентрацій – від 0,02% (по замовчуванню) до 1% (за узгодженням оператора мережі). А ці положення набирають чинності лише через 18 місяців з дня опублікування Технічного регламенту природного газу, що значною мірою затримує розроблення та реалізацію проєктів із виробництва біометану в Україні. При цьому вартість доочистки від біогазу для рівнів 1%, 0,2 % та 0,02% суттєво відрізняється і може бути критичною з міркувань окупності проєкту, а отже й залучення необхідних інвестицій [4].

Висновки. Отже, перспективи виробництва біометану в Україні є очевидними – заміщення природного газу за рахунок можливості його постачання як для внутрішніх потреб, так і для експорту до країн ЄС. Однак, питання експорту залишається неврегульованим на законодавчому рівні, на етапі розроблення та впровадження знаходиться реєстр біометану, що забезпечуватиме видачу гарантій походження біометану.

Список використаних джерел

1. Біогаз та біометан в Україні. URL: <https://uabio.org/biogas-and-biomethane/>
2. «Зелений» газ з відходів: коли біометан допоможе Україні стати енергонезалежною. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/10/6/692287/>.
3. Україна може стати лідером із виробництва біометану в Європі. URL: https://biz.ligazakon.net/news/214673_ukrana-mozhe-stati-lderom-z-virobnitstva-bometanu-v-vrop.
4. Біометан, як відповідь на енергетичні виклики. URL: <https://tsoua.com/news/biometan-yak-vidpovid-na-energetychni-vyklyky/>
5. Вовк В.Ю. Економічна ефективність використання безвідходних технологій в АПК. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 4 (54). С. 186-206. DOI: 10.37128/2411-4413-2020-4-13.

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА В ПОВОЄННОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Єрмаков О. Ю. д.е.н., професор, професор кафедри економіки
Костецька І.І. к.е.н., докторант кафедри економіки Національний
університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Зелену економіку можна розглядати з концептуальної та теоретичної точки зору, що дозволяє створювати стратегії, розробляти програми розвитку, а також застосовувати їх та реалізувати у суспільно-виробничій практиці. Отже, зелена економіка включає такі елементи: зелені продукти та послуги, зелені інвестиції, зелені сектори економіки, зелені державні закупівлі та зелені робочі місця, а також споживання, що сприяє екологізації економіки [1].

Поширення концепції зеленої економіки та зеленого зростання, що привертає увагу вчених, громадських діячів і політиків протягом багатьох років, є спробою ввести в економічну політику положення, що підтримують екологічну практичну діяльність у різних галузях економіки. Особливо в тих, що забруднюють довкілля – промисловості, енергетики, транспорту та сільського господарства. Під час реалізації концепції зеленої економіки спочатку акцент був зроблений на використанні податкової системи, яка застосовувала принцип «забруднювач платить» (високі податкові ставки для підприємств). Проте, Концепція сталого розвитку та зеленої економіки вимагає пошуку нових податкових рішень, нових видів інвестицій, нових систем управління ресурсами – особливо джерел енергії, які забезпечують як збереження природного середовища, так і довговічність та ефективність економічних процесів та соціальний прогрес.

Міжнародний та європейський досвід запровадження зеленої економіки показує ефективність використання урядами низки бюджетно-податкових, фінансових інструментів, зокрема таких: зелені тарифи, податок на CO₂, екологічні податки, зелені облігації тощо. Розвиток відновлюваної енергетики безпосередньо пов'язаний із застосуванням «зеленого» тарифу. У ст. 1 Закону України «Про альтернативні джерела енергетики» від 20 лютого 2003 року [2]

зазначається, що Зелений тариф – це спеціальна ціна, за якою купується енергія, вироблена з відновлюваних джерел енергії – гідроелектростанціями, сонячними, вітровими або біостанціями.

Верховна Рада 21 липня 2020 року ухвалила законопроект № 3658 “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення умов підтримки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії”[3].

Основним стратегічним документом державної політики в екологічній сфері є «Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року», затверджені Законом України від 28.02.2019 [4].

Збільшення використання енергії з відновлюваних джерел та альтернативних видів палива вважається важливою частиною стратегії України щодо збереження традиційних паливно-енергетичних ресурсів і скорочення пов’язаного з ними негативного впливу на навколишнє середовище [5].

Втілення моделі «зеленої» економіки передбачає зростання ролі держави і міждержавних органів в економічному регулюванні, створенні умов для розвитку бізнесу на основі нових екологічних стандартів та технологій більш чистого виробництва, екологізації індустріальних галузей господарства. В умовах ресурсної та енергетичної залежності України саме поступова заміна «коричневої» індустріальної економіки на нову «зелену» як стратегічний пріоритет повоєнного розвитку дає шанс забезпечити енергетичну безпеку держави в найближчі десятиріччя. Додатковим фактором нині є російсько-українська війна, що унеможлиблює постачання сировини. На сьогодні потреба розвитку зеленої економіки зростає великими темпами. Як альтернатива, в окремих регіонах України доцільною була б розробка моделі енергетичного парку за зразком Польщі [6]. Це допоможе уникнути дефіциту енергії як в воєнний, так і повоєнний період, що є стратегічно важливим для економіки України.

Список використаних джерел

1. Szyja P 2015 Pojęcie, tworzenie i pomiar zielonej gospodarki *Gospodarka w Praktyce i Teorii* **2(39)** 21–38.

2. Закон України «Про альтернативні джерела енергетики» від 20 лютого 2003 року: [електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text>.

3. Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення умов підтримки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії” від 21 липня 2020 року. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 50, ст.456.

4. Закон України «Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 16, ст.70.

5. Єрмаков О.Ю., Мельниченко В.В. Розвиток і використання біоенергетичного потенціалу сільськогосподарських підприємств: Монографія.- К.: ФОП Ямчинський О. В., 2019. 242 с.

6. Єрмаков О.Ю., Костецька І.І. Роль індустріальних парків для стратегічного розвитку територій. Економічний простір: Збірник наукових праць. № 174. Дніпро: ПДАБА, 2021. С. 90-94.

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Кабанова К. І., здобувач вищої освіти групи МЕНЗ/2

Миколаївський національний аграрний університет

В умовах інтеграції України до європейського і світового простору стабільність у забезпеченні держави продовольчою, економічною і енергетичною безпекою визначає стійкість розвитку вітчизняного суспільства. Проте, звертаючи увагу на ситуацію підвищеного рівня екологічної небезпеки, що виникла як наслідок безперервного антропогенного впливу на довкілля, постає загроза значних економічних збитків як для України, так і для світу. Якщо найближчим часом не вживати кардинальних заходів щодо змін в екологізації економіки і не здійснити практичну реалізацію концепції сталого

розвитку, то екологічні проблеми сьогодення в майбутньому можуть стати екологічною катастрофою.

Тема дослідження знайшла своє відображення у працях таких вчених як: І. Дубовіч, І. Кінаш, Л. Савчук та ін. У публікаціях науковців закладено теоретичну основу розкриття інформації щодо інститутів, механізмів і моделей екологічної безпеки. Однак, наукова теоретико-методологічна основа у сфері екологізації не має чітких програмних дій, які мають бути спрямовані на практичну реалізацію концепції сталого розвитку різних рівнів.

В Україні як і в інших країнах світу основними причинами складної еколого-економічної ситуації є: відсутність об'єктивних законів розвитку економіки; неефективна охорона довкілля; нераціональне використання і відтворення природно-ресурсного комплексу тощо [1]. Чинниками, що сприяють погіршенню стану еколого-економічної ситуації в країнах є: низький рівень екологічного виховання, відсутність екологічної культури, несформованість у суспільства екологічної свідомості і екологічної грамотності, відсутність у індивідуума еколого-економічної компетентності.

У зв'язку з цим, можна відмітити, що вирішення проблем еколого-економічного спрямування потребує науково обґрунтованої теоретико-методологічної основи у сфері екологічної економіки й відповідного формування еколого-економічної системи на всіх рівнях, спрямованої на реалізацію екологізації освіти й економіки у тандемі стійкого розвитку суспільства. Так, здійснити реалізацію екологізації освіти й економіки і провести поступовий перехід до сталого розвитку можливо виключно з фахівцями із новітнім еколого-економічним мисленням, яке останні спроможні сформувати під впливом екологізації освіти. Саме тому екологізація освіти щодо формування у них належного еколого-економічного, еколого-політичного й еколого-правового світогляду та професійної компетентності відповідно до вимог концепції сталого розвитку, є особливо актуальною [3].

Екологізація економіки є процесом впровадження і реалізації відповідної еколого-економічної, еколого-політичної та еколого-правової системи, що

спроможна забезпечити оптимальну якість довкілля, ефективне використання, охорону і відтворення природних ресурсів, а також екологічну безпеку на всіх рівнях, відповідно до вимог концепції сталого розвитку [2].

У процесі дослідження з'ясовано, що однією з основних проблем практичної реалізації концепції стійкого розвитку суспільства в Україні є низький рівень екологічного виховання, відсутність екологічної культури, неформованість екологічної свідомості і екологічної грамотності. Перехід України до напрямку сталого розвитку неможливий без екологізації освіти, екологізації економіки та підготовки фахівців для сталого розвитку. У зв'язку з цим нагальною потребою сьогодення є підготовка фахівців, яка вимагає створення регіональних центрів перепідготовки керівних кадрів і підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів з питань екологізації освіти й економіки [4].

Список використаних джерел

1.Дубовіч І. А. Екологізація освіти та економіки – шлях до практичної реалізації концепції сталого розвитку в Україні. Вісник РВВ НЛТУ України.2015.№13.С.155-159.

2.Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції: тези доповідей VII-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції 20-22 травня 2020 р. / за ред. І.О. Мельник та ін. Комп'ютерний дизайн О. Буганов. – Миколаїв , 2020. – 409 с.

3.Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: <http://www.ier.com.ua> (дата звернення: 17.04.2021).

4.Кінаш І. П., Савчук Л. М. Екологізація освіти як первинний чинник трансформації суспільства до сталого розвитку. URL: <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/5784/1/6392p.pdf> (дата звернення: 17.04.2021).

Науковий керівник Олійник Т.Г., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств.

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Каур Т.О. здобувач вищої освіти групи ПУА 3/1

Миколаївський національний аграрний університет

Конфлікт між людиною та природою спостерігається протягом всього розвитку людства. В наш час він набув проблем як економічного характеру, так і екологічного. Для задоволення матеріальних потреб, насамперед суспільство звертало увагу на вирішення економічних питань. А оскільки в процесі розвитку людство постійно збільшувалося, це призвело до необхідності подальшого розвитку технологій, а відповідно, і до економічного зростання.

Аналіз останніх публікацій показав, що теоретичним і практичним дослідженням проблем екологізації економіки як ключового фактора стратегії соціально-економічного розвитку держави присвячені праці С.М. Бобильова, А.П. Голікова, В.В. Грицайчук, І.І. Дідовича, О.З. Злотіна, Я.В. Кульчицького, О.А. Літвак, Т.Ю. Маркіної, Л.Г. Мельника та ін. Ґрунтовний аналіз концепції сталого розвитку, сутності стадійно-еволюційного розвитку паралельно з категоріями «екологізація економіки та суспільства», «екологізація виробництва» зробили М.Б. Багров, М.А. Голубець, О.І. Горленко, Г. Дейлі, М.І. Долішній, С.І. Дрогунцов, С.А. Лісовський, Г.П. Підгрушний, Л.Г. Руденко та ін. [1; 2; 3].

Екологізація – це процес послідовного впровадження нових технологій та нових форм організації виробництва, ефективність управління та інші рішення, які можуть підвищити ефективність одночасного використання природних ресурсів, охорона та поліпшення навколишнього середовища на різних рівнях. В контексті екологізації економіки, ми зрозуміємо процес перетворення економіки, спрямованої на зниження екодеструктивного впливу виробничих процесів і споживання товарів та послуг на одиницю валового суспільного продукту. Це реалізовано через організаційні заходи, інноваційні процеси та

системи реструктуризації у виробничому секторі споживчого попиту і технологічної трансформації, таких як належне використання навколишнього середовища та зміна природоохоронної діяльності [5; 4].

Наявність природних та людських ресурсів, збільшення рівня знань у різних галузях науки та техніки визначають розвиток економіки. Залежність суспільства від природних ресурсів не враховується у вирішенні економічних питань. Людина прагне споживати, а не зберігати.

Спостерігаються суперечності між економічним та екологічним розвитком. Високі темпи розвитку економіки негативно впливають як на стан довкілля, так і на життєдіяльність людини. Це передусім негативні явища сучасного життя, такі як забруднення біосфери, несанкціоновані викиди і звалища, підвищення рівня шуму, транспортний колапс, погіршення вигляду міст та їх перенаселення.

Природні ресурси, що у виробничому процесі, використовуються в повному обсязі з часом повертаються у вигляді відходів. Чим вищий рівень життя, чим вище економічне зростання, тим більше відходів змушене поглинати навколишнє середовище, що неминуче призведе до екологічної кризи.

На Конференції ООН із навколишнього середовища та розвитку (1992, Ріо-де-Жанейро) було відзначено, що розвиток індустріальних країн, які досягли прогресу за рахунок використання природних ресурсів, ціною забруднення навколишнього середовища, втрачатиме свою життєздатність у міру вичерпування ресурсно-екологічного потенціалу планети [1]. На жаль, до таких країн належить і Україна. Реалії сьогодення показують, що, незважаючи на досягнення світової науки, Україна не має готових моделей сталого розвитку суспільства, а господарська діяльність здійснюється за рахунок природи і майбутніх поколінь, рівні та показники екологізації соціально-економічного розвитку вкрай невисокі.

Отже, зараз Україна переживає період глибоких реформ, її економіка нестабільна, а пов'язані з цим процеси загрожують регіональній, державній та

соціальної безпеці. У цій ситуації необхідно розробляти та впроваджувати механізми управління, які враховують інтереси держави відповідно до її цілей і завдань регіонального економічного і соціального розвитку. Перехід до сталого розвитку країни можливий лише в умовах забезпечення сталого розвитку всіх її регіонів, що означає створення ефективної просторової структури економіки країни та збалансування інтересів усіх регіонів. Екологізація економіки – тренд, який відповідає вимогам сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Мартусенко І.В. Напрями екологізації економіки в Україні. Економіка та управління національним господарством. Глобальні та національні проблеми економіки / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2016. Вип. 11. С. 160–165. URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/36.pdf> (дата звернення 08.10.2022).

2. Мартусенко І.В., Корчевна К.Ю. Екологізація економічного розвитку: пріоритетні напрямки та перспективи для України. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/ekolog/4541-ekologizatsiya-ekonomichnogo-rozvitku.html> (дата звернення 07.05.2019).

3. Цибуляк А.Г. Екологізація економіки України в умовах розширення співпраці з ЄС. Причорноморські економічні студії : Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2016. Вип. 8. С. 31–35. URL: <http://bses.in.ua/journals/2016/8-2016/8.pdf> (дата звернення 07.05.2019).

4. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: підручник. Суми: Видавництво «Університетська книга», 2001. 350 с

Науковий керівник: Олійник Т. Г., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств

ПЕРША ПЕРЕМОГА ПРОЄКТУ МНАУ У КОКУРСІ ПРОГРАМИ ЕРАЗМУС+ ЖАНА МОНЕ МОДУЛІ

Котикова О.І., д-р екон. наук, професор

Миколаївський національний аграрний університет

У 2022 році до числа переможців конкурсного відбору за програмою Еразмус+ Жана Моне Модулі вперше увійшов проєкт, підготовлений робочою групою науково-педагогічних працівників Миколаївського національного аграрного університету.

Erasmus+ – це програма ЄС для підтримки освіти, навчання, молоді та спорту в Європі. Протягом останніх 30 років він запропонував досвід, який змінив життя понад 10 мільйонам учасників, і продовжить пропонувати можливості для широкого кола людей і організацій протягом наступного семирічного життєвого циклу (2021-2027). Метою Erasmus+ є підтримка освітнього, професійного та особистого розвитку людей у сфері освіти, навчання, молоді та спорту, сприяння сталому зростанню, якісним робочим місцям та соціальній єдності, стимулювання інновацій та зміцнення європейської ідентичності та активного громадянства. У період 2021-2027 рр. Erasmus+ продовжуватиме розвивати свій успішний і широкий досвід, зосереджуючись на трьох горизонтальних пріоритетах: інклюзія та різноманітність, цифрова трансформація, екологічна стійкість.

Програма Жана Моне – це освітня програма Європейського Союзу, головна мета якої полягає у підвищенні рівня знань та обізнаності міжнародної спільноти у питаннях європейської інтеграції шляхом сприяння викладанню та дослідницькій діяльності в цій галузі. Діяльність Жана Моне у сфері вищої освіти підтримує викладання та дослідження в галузі вивчення Європейського Союзу в усьому світі. Основними типами проєктів у Програмі Жана Моне є модуль, кафедра та центри досконалості.

Модуль Жана Моне – це коротка програма навчання (або курс) у сфері вивчення і поширення позитивного досвіду Європейського Союзу у вищому навчальному закладі.

Проект на тему «Побудова європейської моделі сільськогосподарського землекористування в інтересах сталого розвитку» («Building a European Model of Agricultural Land Use in terms of the Sustainable Development») реалізовуватиметься у МНАУ впродовж 2022-2025 років.

Метою проекту є поглиблення знань та навичок студентів в сфері земельних відносин країн ЄС, шляхом розробки та впровадження навчального модуля «Побудова європейської моделі сільськогосподарського землекористування в інтересах сталого розвитку» в освітню діяльність МНАУ.

До складу робочої групи виконавців проекту входять д-р екон. наук, професор Олена КОТИКОВА (координатор проекту), д-р екон. наук, професор Олена ШЕБАНІНА, д-р екон. наук, професор Микола БАБИЧ. Протягом реалізації грантового проекту команда має виконати ряд завдань та досягти запланованих результатів.

Діяльність в рамках проекту націлена, перш за все, на:

- поширення передового досвіду в сфері земельних відносин країн ЄС та імплементація його в Україні;

- підвищення рівня знань та отримання додаткових навичок студентів та молодих фахівців в сфері земельних відносин необхідних для їх подальшого професійного життя;

- застосування інноваційних методів викладання та дослідження (міждисциплінарний підхід, інтерактивні методи навчання, навчальні проекти для розробки в малих групах та ін.);

- взаємодію з іншими вищими навчальними закладами та громадськими організаціями з метою впровадження елементів технологій відкритої освіти в освітній простір України та Європи.

За цілями та очікуваними результатами проект відповідає завданням та заходам, визначеними чинним законодавством України:

1. Цілі сталого розвитку

ЦСР2 – Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування та сприяння сталому розвитку сільського господарства;

ЦСР4 – Якість освіти;

2. *Угода про Асоціацію між Україною та ЄС з питань співробітництва у сферах науки та технологій, освіти, молоді, спорту та громадянського суспільства*

Розділ V: Глава 6 «Навколишнє середовище» ст. 361, пункти b, e, m, l; Глава 9 «Співробітництво у сфері науки та технологій» ст. 375, пункт 3; Глава 23 «Освіта, навчання та молодь» ст. 431; Глава 26 «Співробітництво з питань громадянського суспільства» ст. 143, пункт d;

3. Цілі Програми діяльності Кабінету Міністрів України

Ціль 1.4. Випускники закладів вищої освіти є конкурентоспроможними фахівцями на ринку праці;

Ціль 1.5. Українські вчені мають належні умови для досліджень та інтегровані у світовий науковий простір;

Ціль 9.4. Українець живе у сприятливому та чистому навколишньому середовищі;

Ціль 9.6. Українці більш ефективно та ощадливо використовують природні ресурси;

Ціль 9.7. Українці зберігають природні екосистеми для нащадків.

Список використаних джерел

1.Erasmus+ Programme Guide. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-11/2022-erasmusplus-programme-guide.pdf>

2.Erasmus+UA. Модулі. URL: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/moduli/>

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Кузменко А. В., здобувач вищої освіти групи МЕН 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Освіта є необхідною умовною реалізації ідеї сталого розвитку держави. Освіта була і залишається однією з пріоритетних галузей соціально-економічного поступу в різні періоди суспільних трансформацій.

На сьогодні в світовій освітній практиці триває процес активізації загальної системи екологічної освіти та впровадження ідей сталого розвитку в навчальний процес. Особливість екологізації навчання усіх представників суспільства, що дасть їм можливість усвідомити причини глобальних та локальних екологічних змін у навколишньому середовищі та шляхів їх подолання. Екологізація освіти дасть можливість формування у молодого покоління відповідального ставлення до збереження природних цінностей. На жаль, в Україні недостатньо сформовані соціальні, економічні та екологічні умови для виховання гармонійної особливості. Тому, екологізація освіти в Україні має стати пріоритетною сферою діяльності в державі, основною для необхідних досліджень у технічному, медичному, педагогічному та ідеологічному напрямках. Екологізаційна освіта у вищих навчальних закладах України має здійснюватись у тісному зв'язку з фізичною та іншими напрямками освітніх в процесі вивчення природничих та спеціальних дисциплін, при вивченні яких торкаються питань природокористування.

Останніми роками екологічна освіта опанує нові напрямки – екологічний менеджмент, екологічне право, соціоекологія, інженерний захист навколишнього середовища та інші. При реформуванні загальних основ навчання в Україні доцільно застосовувати деякі аспекти сучасного світового підходу до принципів екологічної освіти на всіх рівнях освітнього процесу. Екологічна освіта має бути початковим елементом трансформації суспільства до сталого розвитку, який буде забезпечувати потреби людства у можливостях

перетворювати свою уяву про сталий розвиток у реальності. Вона не тільки повинна надавати наукові та технічні знання, а й забезпечувати відповідну мотивацію, служити поясненням і здійснювати соціальну підтримку для формування навичок та їх використання. Екологізація освіти як цілеспрямований навчальний процес підготовки студентів щодо формування у них належного еколого-економічного, еколого-політичного й екологоправового світогляду та професійної компетентності відповідно до вимог концепції сталого розвитку, є особливо актуальною [2].

Розвиток суспільства екологізації передбачає екологізацію економічної і соціальної політики та оздоровлення духовної сфери за допомогою системи ефективних інструментів з метою забезпечення стійкості екологічних систем і усунення глобальних, національних і регіональних екологічних загроз. Екологічна ситуація залишається вкрай складною, навантаження на навколишнє природне середовище зростає. Забруднення і виснаження природних ресурсів продовжує загрожувати здоров'ю населення, екологічній безпеці та економічній стабільності держави. Водночас спостерігається тенденція до збільшення порушень вимог природоохоронного законодавства як підприємствами, установами і організаціями, так і органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, а також громадянами суспільних розвиток. Все це свідчить не тільки про об'єктивну необхідність екологізації подальшого розвитку України на основі концепції. Необхідно домогтися істотних зрушень у духовній сфері, боротьбі з корупцією і хабарництвом.

Таким чином, в Україні як і в інших країнах світу основними причинами складної еколого-економічної ситуації є: відсутність об'єктивних законів розвитку економіки; неефективна охорона довкілля; нераціональне використання і відтворення природно-ресурсного суспільства [3]. Чинниками, що сприяють погіршенню стану еколого-економічної ситуації в країнах є: низький рівень екологічного виховання, відсутність екологічної культури, несформованість у суспільства екологічної свідомості і екологічної грамотності, відсутність у індивідуума еколого-економічної компетентності.

Список використаних джерел

1. Мельник, Леонід Григорович. Екологічна економіка : підручник / Леонід Мельник. - 3-тє вид., випр. і доп. - Суми : Університетська книга, 2014. - Бібліотека "Економічна освіта" Сер. "Стійкий розвиток"(дата звернення: 26.10.2022).

2. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: <http://www.ier.com.ua> (дата звернення: 26.10.2022).

3. Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції: тези доповідей VII-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції 20-22 травня 2020 р. / за ред. І.О. Мельник та ін. Комп'ютерний дизайн О. Буганов. – Миколаїв.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ ЯК ПЕРСПЕКТИВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Магар Д. Є., здобувач вищої освіти групи МЕНЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

Сьогодні питання екологізації економіки є особливо актуальним, адже процеси деградації довкілля зустрічаються майже в кожному регіоні України. А змінене людиною навколишнє природне середовище впливає на суспільство в зворотньому напрямку і не завжди позитивно. Саме тому, екологізація економіки стає однією з пріоритетних цілей для розвинутих країн сучасного світу. Проблемам екологізації економіки як ключовому фактору стратегії соціально-економічного розвитку держави та її секторів присвячені праці таких учених-економістів: С. Бобильов, В. Вахлакова, А. Голіков, С. Ілляшенко, В. Кислий, Л. Мельник, Ю. Погорелов, О. Прокопенко та ін.

Метою дослідження є формулювання пропозицій щодо забезпечення сталого розвитку України, заснованих на екологізації виробництва та господарської діяльності.

Пропозиції щодо забезпечення сталого розвитку України у рамках економічного спрямування передусім мають бути сфокусовані на створенні умов для розвитку соціально орієнтованої економіки, здатної забезпечити високий рівень життя населення за умови екологічної безпеки середовища життєдіяльності та збереження компонентів природно-ресурсного потенціалу. Це зумовлює необхідність активізації впровадження ресурсозберігаючих та безвідходних технологій, модернізації виробництва та запобігання надзвичайним ситуаціям природно-техногенного характеру.

В рамках екологічного спрямування реалізації пропозицій щодо забезпечення сталого розвитку країни пріоритетним завданням є збереження та відновлення природних систем, скорочення обсягів скидів та викидів шкідливих речовин у водні об'єкти, ґрунт та атмосферу, а також мінімізація маси побутових та токсичних відходів за допомогою їх переробки та утилізації. Вирішення цього завдання зумовлює необхідність створення інноваційних механізмів регулювання природоохоронної діяльності, заснованих на стимулюванні впровадження екологічно орієнтованих технологій, залученні державних субсидій та надання безвідсоткових кредитів для їх розробки та комерціалізації [2]. Пропонується екологізацію виробництва та господарську діяльність на інноваційній основі розглядати як концепцію економічного розвитку регіону, основним імперативом якого є задоволення потреб суспільства за умови збереження та відтворення компонентів ПРП.

У рамках соціального спрямування реалізації пропозицій щодо забезпечення сталого розвитку України слід сконцентрувати увагу на формуванні екологічної культури та підвищенні рівня соціальної відповідальності населення, що дозволить підвищити ефективність регулюючих впливів, що передбачають збереження природного стану природних об'єктів та зниження антропогенного впливу на довкілля. Тому формування екологічно

орієнтованого світогляду, громадянської самосвідомості та відповідальності за збереження природного середовища для майбутніх поколінь має бути передбачено на кожній стадії освітнього процесу.

У рамках наукового напрямку реалізації пропозицій щодо забезпечення сталого розвитку нашої держави пріоритетним є стимулювання фундаментальних та науково-прикладних досліджень, сконцентрованих на створенні нових ресурсозберігаючих та безвідходних технологій виробництва. Таким чином, сформульовані пропозиції щодо забезпечення сталого розвитку країни засновані на екологізації виробництва та господарської діяльності, що потребує створення науково-технічної, інституційної та фінансової інфраструктури, функціонування якої створить умови для активізації природоохоронної діяльності. При цьому обґрунтовується, що сталий розвиток регіону, більшою мірою, забезпечується не стільки необхідністю ліквідації наслідків техногенезу, скільки пріоритетністю формування системи екологічних цінностей сучасного суспільства.

Вирішення проблеми екологізації економіки сприятиме вирішенню внутрішніх проблем, створенню позитивного іміджу держави на міжнародній арені, забезпеченню збалансованого розвитку національної економіки та гармонізації її структури [3].

Список використаних джерел

1. Всеукраїнська екологічна ліга «Екологізація секторів економіки» – 2022. – 2 с.
2. Довгаль Е.А. Инновационная модель развития экономики : уровни, факторы, стратегия // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2013. Вип. 1. 90 с.
3. Петровська А.С. Екологізація економіки України в контексті моделі сталого розвитку – Чернігівський національний технологічний університет – 2021 – 10 с.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Мащенко М.А., д.е.н., доцент, професор кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

За останні три десятиліття завдяки міжнародним конференціям і доповідям було досягнуто значного прогресу щодо використання можливості сталого розвитку з огляду на виклики зміни клімату та деградацію екосистем. У 2015 році Генеральна Асамблея ООН узгодила Цілі сталого розвитку як основні напрямки розвитку до 2030 року. Сталий розвиток наголошує на збільшенні екологічних, соціальних та економічних ресурсів, причому всі три з них мають вирішальне значення для задоволення потреб нинішнього та майбутніх поколінь. Але, незважаючи на проникнення цієї концепції в багато сегментів суспільства та зростання екологічної політики в усьому світі, вплив на глобальні екологічні тенденції був обмеженим. Вузькі місця у підході до сталого розвитку на практиці – з акцентом на захист навколишнього середовища та негативні зовнішні ефекти – створюють основу для розуміння еволюції концепції зеленої економіки.

Проблема взаємодії екологічної безпеки та економічної безпеки має місце в роботах Дикань О., Балацького О., Бартова В., Лапіна Є., Мельник Л., Хлобистова Є., Припотень В. та інших.

Метою дослідження є обґрунтування екологізації економіки як одного із чинників сталого економічного розвитку.

Концепція сталого розвитку з'явилася в результаті об'єднання трьох основних точок зору: економічної; соціальної; екологічної.

З економічної точки зору концепція має на увазі оптимальне використання обмежених ресурсів і застосування екологічних технологій у виробництві товарів та послуг, включаючи видобуток і переробку сировини, створення екологічно прийнятної продукції, мінімізацію, переробку й знищення відходів.

Рис. 1. Триєдина концепція сталого розвитку (авторська розробка)

Соціальна складова сталого розвитку орієнтована на людину й спрямована на збереження стабільності соціальних і культурних систем, у тому числі, на скорочення числа руйнівних конфліктів між людьми.

З екологічної точки зору, сталий розвиток забезпечує цілісність біологічних і фізичних природних систем. Особливе значення має життєздатність екосистем, від яких залежить глобальна стабільність всієї біосфери. Основні складові сталого розвитку подано на рис. 2.

Рис. 2. Основні складові сталого розвитку (авторська розробка)

Таким чином, економічна складова в рамках сталого розвитку перебдачає раціональне балансування оптимального використання обмежених ресурсів і погодженості потреб суспільства

Ключовою особливістю зеленої економіки є сприяння інвестиціям у конкретні сфери, які також широко називаються зеленими секторами, які або відновлюють та підтримують природні ресурси, або підвищують ефективність їх використання. Ці інвестиції, як і будь-які інші державні інвестиції, можуть призвести до створення робочих місць, отримання прибутку та розвитку нових ринків, але з меншими викидами, деградацією ресурсів і забрудненням навколишнього середовища.

Залежно від поточного рівня розвитку, країни мають різну спроможність ініціювати та впроваджувати реформи політики. Тому необхідні допоміжні дії з боку держави для підвищення потенціалу та зміцнення інституцій, забезпечення навчання та підвищення кваліфікації робочої сили та покращення загальної освіти щодо сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Мащенко М. А. Державно-приватне партнерство як механізм забезпечення інвайронментальної безпеки соціально-економічних систем. *Проблеми адаптації соціально-економічних систем до екзогенних змін* : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Л. Калініченко. – Харків : ФОП Панов А. М., 2019. С. 560–571.

2. Мащенко М. А. Інвайронментальна безпека промислового підприємства в умовах структурних перетворень. *Адаптаційно-інтеграційні механізми управління інноваційними процесами в економіці* : колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Прохорової В. В. – Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2019. С. 44–51.

3. Мащенко М. А. Забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств залізничного транспорту : монографія. – Харків : Видавництво «Лідер», 2019. – 296 с.

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОСВІТИ

Посухіна С.Г., здобувач вищої освіти групи ЗПУА 5/1

Миколаївський національний аграрний університет

Екологічні проблеми є одними з найважливіших сьогодні. Вони також відносяться до глобальних проблем людства. Погіршення стану навколишнього середовища та біоекологічні зміни спричинені насамперед ставленням людини до природи. Очевидно, що без проведення певних змін неможливий подальший розвиток цивілізації. До таких змін можемо віднести раціональне використання і відтворення природних ресурсів, а також охорону навколишнього середовища для забезпечення екологічної безпеки та умов для життя наступних поколінь. Щоб досягти цих результатів необхідно проводити екологізацію освіти.

Питання екологізації освіти є достатньо актуальним, оскільки ставлення суспільства до природи залежить від рівня екологічної грамотності та культури. Дослідженню цієї проблеми присвятили свої роботи такі науковці: Бережок В., Кучер Т., Лук'янова Л., Слєпченко А., Ткаченко К., Ткаченко О., Пустовіт Г. та багато інших.

Метою роботи є дослідження сутності екологізації освіти, його значення та важливість в наш час.

Екологічна криза з кожним роком лише загострюється, отже вирішення цієї проблеми потребує зміни мислення суспільства на більш глибоке для усвідомлення негативних наслідків діяльності людини. Основним елементом реформування суспільства повинна стати нова освітня система, яка б орієнтувалася на формуванні в людини нового рівня усвідомлення суспільних цінностей. [1, с.98]

Екологізація – це процес розширення та насичення екологічними, насамперед природоохоронними, вимогами знань та умінь фахівців, рішень управлінців, характеристик новостворюваної техніки, проектів з виробництва й реконструкції об'єктів інфраструктури, технологій з виробництва, суспільної свідомості і т.д. Стратегічною ціллю цього напрямку є створення екологічної

цивілізації, тобто суспільства з безкорисливим еколого-економічним типом мислення (не експлуатація природи, а раціональна співпраця). [2, с.20]

До головних цілей екологізації можемо віднести:

- оптимізацію умов життєдіяльності людства через збереження і покращення стану природного середовища;
- використання безвідходного виробництва та замкнутих циклів ресурсоспоживання;
- раціональне використання природних ресурсів, що забезпечує їх охорону та розширене відтворення;
- збереження різноманіття рослинного і тваринного світу.

У законодавстві України немає поняття «екологізація освіти», а в теоретичних дослідженнях відсутній єдиний підхід до його розуміння. [1, с.98] Найдоцільнішим вважаємо таке твердження, що під екологізацією освіти розуміють цілеспрямований навчальний процес з підготовки учнів або студентів задля формування у них належних еколого- економічного, політичного та правового світоглядів.

Рис. 1. Моделі екологічної освіти [розроблено за даними 3]

Розглянемо моделі екологічної освіти. На сьогоднішній день існує три моделі. Перша монопредметна модель базується на обов'язковому вивченні спеціального курсу екологічного змісту. Друга – багатопредметна модель передбачає включення відповідного екологічного аспекту до кожної навчальної

дисципліни. Оскільки і в першій, і в другій моделі є недоліки найефективнішою вважаємо комбіновану модель. Вона ґрунтується на екологізації усіх навчальних предметів за умови, що учні чи студенти вже мають базові знання з екології, які вони набули в процесі вивчення спеціального курсу.

Сутність екологізації освіти полягає у формуванні людини, яка усвідомлює свій нерозривний зв'язок з природою, у формуванні фахівця, професіонала, який створюватиме нові технології та техніку навчання, що забезпечать реалізацію концепції сталого розвитку суспільства. [3]

Таким чином, основною причиною розвитку екологічної кризи є відсутність належних механізмів регулювання та реалізації державної екологічної політики. Досягнення позитивних результатів можливе шляхом екологізації освіти. Екологізація освітнього простору спрямована на глибокий, багатогранний розвиток особистості та формування в людини цілісної картини світу, а також на підвищення рівнів екологічної грамотності, свідомості і культури суспільства в еколого-правовій, еколого-економічній та еколого-політичній сферах.

Список використаних джерел

1. Слепченко А. Екологізація освіти в Україні: поняття та правові засади. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2016. № 2(103). С. 98–101.
2. Ткаченко К., Ткаченко О. Про екологізацію освіти. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії*: Міжнар. науково-практ. інтернет-конф., м. Переяслав-Хмельницький, 29–30 верес. 2016 р. С. 19–21.
3. Лук'янова Л. Проблема екологізації освіти в сучасному науковому дискурсі. *Імідж*. 2012. № 2.

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА: ДОРОЖНЯ КАРТА ТРАНСФОРМАЦІЇ

Тюріна А. А., к.е.н., доцент, доцент кафедри адміністративного менеджменту та зовнішньоекономічної діяльності

Національного університету біоресурсів і природокористування України

Постановка проблеми. Цілі сталого розвитку, прийняті у вересні 2015 року, створили нову глобальну програму розвитку світової економіки. Основною рисою цього порядку денного є його трансформаційний характер і комплексний підхід, який поєднує соціальні, економічні та екологічні питання. Покращення добробуту населення і підвищення соціальної справедливості таким чином, щоб не завдати шкоди та зменшити ризики для навколишнього середовища. Традиційні економічні моделі потребують реформування для вирішення проблеми зміни клімату, втрати біорізноманіття, дефіциту води тощо, в той же час вирішуючи ключові соціальні та економічні виклики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Термін «зелена економіка» вперше був введений у піонерській доповіді для уряду Сполученого Королівства 1989 року групою провідних економістів-екологів під назвою «Концепція зеленої економіки». ЮНЕП визначила «зелену» економіку як «таку, що призводить до покращення добробуту людей і соціальної справедливості, одночасно значно знижуючи екологічні ризики та екологічний дефіцит [1]. Комісія ООН трактує сталий розвиток як розвиток, який відповідає потребам сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [2]. Виходячи з цього зелену економіку можна розглядати як альтернативний шлях для зростання та розвитку, що може генерувати прогрес і покращення життя людей у спосіб, що відповідає сталому розвитку.

Метою дослідження є формування дорожньої карти поетапного переходу країни від традиційної до зеленої економіки з урахуванням міжнародного досвіду та рекомендацій глобальних організацій зі сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. На відміну від традиційної економіки, яка зосереджується головним чином на нарощуванні виробництва, тобто валового

внутрішнього продукту або валового національного доходу, зелена економіка сприяє досягненню трьох результатів: підтримки та розвитку економіки, екологічного та соціального благополуччя. Стійка зелена економіка передбачає економічний розвиток, який відбувається в межах природи та забезпечує справедливий розподіл ресурсів між усіма країнами та соціальними групами.

Перехід до інклюзивної зеленої економіки вимагає сприяння та підтримки сталого способу життя, збільшення сталого споживання та виробництва та заохочення розвитку екологічних інновацій та ефективного використання ресурсів. Інклюзивна зелена економіка – це економіка з низьким вмістом вуглецю, ефективна та чиста у виробництві, але вона також охоплює споживання та результати, засновані на обміні, циклічності, співпраці, солідарності, стійкості, можливостях та взаємозалежності (IGE).

Інклюзивна «зелена» економіка не буде досягнута без процесу структурної трансформації, з поступовим втіленням принципів добробуту, справедливості, планетарних меж, належного управління, ефективності та достатності [3]. Трансформація економіки країни має відбуватися в кілька етапів – обґрунтування потреб і потенціалу зеленої економіки, прийняття трансформаційних рішень та впровадження інноваційних підходів, з впровадженням наступних дій:

1. Діагностика поточного стану, цінності та потенціалу активів зеленої економіки держави – природного, соціального, людського, фізичного та фінансового капіталу.
2. Створення інформаційного поля та підвищення обізнаності населення країни щодо можливостей сталого розвитку.
3. Стимулювання діалогу між зацікавленими сторонами для створення спільного бачення та ефективного партнерства.
4. Формування лідерів зеленої економіки, розвиток їх потенціалу та розширення можливостей трансформації.
5. Узгодження нової економічної політики, прийнятих показників ефективності та відображення нововведень у національних і галузевих планах.

6. Формування каталогу найкращих трансформаційних кейсів у сфері управління природними ресурсами, промислової політики, малих підприємств, засобів до існування тощо на всіх рівнях (бізнес, соціум, держава), щоб викликати інтерес та розширити їх.

7. Виявлення та узгодження із трансформаційними фінансовими потребами країни наявних інвестиційних можливостей та фінансових джерел, що відповідають принципам інклюзивної зеленої економіки.

8. Забезпечення соціального захисту та підтримки учасників трансформаційного процесу на рівні держави.

9. Впровадження трансформаційних реформ, які найкращим чином сприятимуть підвищенню громадської підтримки та формуванню нових економічних стимулів.

10. Бізнес-обґрунтування державних, приватних та громадських інвестицій у визначені на попередніх етапах пріоритети, зокрема, захист та відновлення природного капіталу, управління та стійку інфраструктуру.

Зазначені принципи можуть запропонувати послідовний підхід в трансформації економіки, а десять пріоритетних заходів формують дорожню карту змін на всіх рівнях, проте перехід не є передбачуваним і обов'язково буде процесом адаптації.

Висновки. Тож запропоновані дії щодо побудови зеленої економіки країни допоможуть зацікавленим сторонам досягти чіткості напряму, залучити та мобілізувати ключових учасників, визначити пріоритетні цілі та, таким чином, стати на шлях трансформації з більшою впевненістю та відданістю.

Список використаних джерел

1. United Nations Environment Programme. URL: <https://www.unep.org/>
2. United Nation Global Compact. URL: <https://www.unglobalcompact.org/>
3. Principles, priorities and pathways for inclusive green economies: Economic transformation to deliver the SDGs. Green economy coalitions. URL: <https://www.greeneconomycoalition.org/news-and-resources/the-5-principles-of-green-economy>

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Юзефович К. О. здобувач вищої освіти групи МЕНЗ/З

Миколаївський національний аграрний університет

Екологізація економіки є цілеспрямованим процесом, орієнтованим на перетворення економічної діяльності за допомогою зменшення негативного впливу людини на довкілля. На сьогоднішній день протиріччя між економічним зростанням та збереженням природного середовища є вкрай актуальною проблемою для всього людства. Швидкий розвиток різних секторів економіки, серед яких можна відзначити нафтову та вугільну промисловість, металургію, сільськогосподарське виробництво, негативно впливає як на стан біосфери, так і на життєдіяльність людини. У світі екологія і економіка мають дедалі тісніший зв'язок різних рівнях (від локального до глобального), і навіть безпосередньо залежить друг від друга [1].

Екологізація економіки є одним з масштабних викликів сучасності і на даний момент помітно впливає на розвиток багатьох країн. Можна сказати, що завдяки цьому процесу відбувається осмислення значущості природного середовища для життєдіяльності людини, тому дуже важливо розуміти зміст цього феномену [2].

У зв'язку з цим метою дослідження є визначення сутності екологізації економіки та виявлення її основних особливостей.

Сьогодні економічний розвиток може бути успішним лише за врахування екологічних обмежень. Раніше ж єдиним критерієм розвитку вважався економічний прибуток. Життя показало, що недотримання екологічних обмежень призводить до непомірних витрат на реанімацію й штучне відтворення понівеченої або загубленої природи. Та сповна відновити природно-ресурсний потенціал людство вже неспроможне. Починаються конкуренція, боротьба націй, народів і релігій за життєвий простір, природні ресурси, ринки збуту [3].

Експерти Організації ООН з охорони навколишнього середовища (ЮНЕП) розглядають «зелену» економіку як господарську діяльність, «яка підвищує добробут людей та забезпечує соціальну справедливість і при цьому суттєво знижує ризики для довкілля та збіднення природи». Таке розуміння «зеленої» економіки дуже зближує її із вищевикладеною концепцією сталого розвитку. Виходячи з цього, більший дослідницький інтерес викликає вужче, але має більш прикладний характер розуміння «зеленої» економіки як розробку, виробництво та експлуатацію технологій та обладнання для контролю та зменшення викидів забруднюючих речовин та парникових газів, моніторингу та прогнозування кліматичних змін, а також технологій, енерго- та ресурсозбереження та відновлюваної енергетики. До специфіки «зеленої» економіки можна віднести ще й те, що її основою передбачається екологічно чиста енергетика, яка ґрунтується на використанні не вуглеводневого палива та енергоефективних технологій.

Екологізація економіки є процесом запровадження екологічного чинника в аналіз показників економічного розвитку, що передбачає розробку методів обліку економічних втрат від зниження якості довкілля та їх мінімізацію.

Першорядними цілями цього процесу слід назвати: – зменшення техногенного навантаження, підтримання природного потенціалу шляхом самовідновлення та режиму природних процесів у природі; – скорочення втрат та комплексність вилучення корисних компонентів; – використання відходів як вторинний ресурс; – розробка безвідходних технологій, ефективних систем та техніки очищення

Основними принципами екологізації економіки є:

– еколого-економічний реалізм, вихідною передумовою якого є уявлення про неминучість обмеження перетворення природи в ході господарської діяльності;

– облік «стартових» умов, що визначають рівень кризи екологічної обстановки (рівень забруднення, стан здоров'я населення та інше) на території, де розташовано суб'єкт господарювання;

- взаємозв'язок ринкового та неринкового регулювання;
- превентивність, яка передбачає перенесення тяжкості у регулюванні на початкові етапи науково-виробничого циклу;
- альтернативність, що передбачає розробку кількох варіантів вирішення проблем;
- інноваційність проектів і програм, що розробляються та реалізуються, залежно від пріоритетів розвитку, ресурсного забезпечення, екологічної ємності території та низки інших факторів [1].

Отже, проведений аналіз показав, що екологізацію економіки можна охарактеризувати як складне та багатоаспектне явище, яке торкається проблем економічного, екологічного, соціального характеру, а також виступає одним з найважливіших викликів сучасності і наразі має все більшого значення для розвитку будь-якої держави. Цей процес є більш різнобічний і системний підхід до навколишнього середовища, більш глибоке розуміння ролі природи в житті людей. Він орієнтований на збереження природного потенціалу навколишнього середовища, покращення якості життя населення та на сприяння збільшенню темпів економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Сітак, Л. А. Розвиток уявлень про взаємодію людини з природою // Соціально-гуманітарні знання. - 2016. - № 3. - С. 70-76.
2. Вержицький, Д. Г. Екологічний сектор економіки та його роль у процесах екологізації // Міжнародний журнал прикладних та фундаментальних досліджень. - 2015. - № 12. - С. 1096-1100.
3. Панова, І. А. Екологізація економіки України в умовах глобальних викликів // Ефективна економіка. - 2019. - № 2. - С. 1-8.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

СЕКЦІЯ 2.
РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ
АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ
ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Барбалат А.Ф., здобувачка вищої освіти групи МЕНЗ/2

Миколаївський національний аграрний університет

На сьогоднішній день, живучі в реаліях війни, часто глобальні проблеми поступаються місця локальним, адже забезпечення особистої потреби в безпеці стає пріоритетною. Не секрет, що війна несе за собою як величезні людські втрати хоробрих захисників та захисниць, мирного населення, а й необоротні процеси еколого-економічного впливу. Останні акумулюють в собі катастрофічні наслідки, які будуть переслідувати не одне покоління. Саме тому так важливо наразі бути знайомими з усіма наслідками війни, щоб в подальшому нівелювати їх негативний вплив на світ в цілому та державу.

Метою дослідження є висвітлення впливу, що несе негативні наслідки на екологіко-економічну ситуацію в Україні в реаліях повномасштабної війни.

Вже восьмий місяць триває повномасштабна війна на території України. Під її руйнівним впливом опинилися всі аспекти внутрішньо-економічних відносин, соціальне та культурне життя, екологічна безпека та реальні людські втрати. В одному із своїх звітів на початку червня 2022 року Світовий банк наголосив на тому, що збитки українській економіці можна оцінити у 349 млрд доларів США [5]. Зазначимо, що таку суму було названо за період до червня, не враховуючи ще чотири з половиною місяці нищівних наслідків з боку країни-агресора. "Наслідки вторгнення відчуватимуться упродовж кількох поколінь, адже сім'ї було розділено й переміщено, порушено розвиток людського потенціалу, знищено культурну спадщину, а позитивна траєкторія розвитку економіки й рівня бідності змінилася на негативну"[5].

Економічні збитки торкнулися як житлового комплексу, торгівлі, транспорту, промисловості, що склали загалом 97 мільярдів доларів США, так і пошкодженню нормального функціонування економічних потоків та виробництва – близько 252 мільярди доларів. Не зважаючи на це, Україна кожного дня намагається відновити пошкоджені частинки, одночасно даючи відсіч агресії. Війна в Україні впливає не лише на продовольчу безпеку та має економічні наслідки для всіх країн. Сьогодні це ще й питання екологічної безпеки та спільного майбутнього [6].

Просуваючись вглиб країни армія агресора нищівно знищувала природні насадження задля будівлі фортифікаційних споруд, пошкоджували ґрунтовий покрив внаслідок використання зброї та банального засмічування. Опинилися і під загрозою винищення мережа природоохоронних територій, на якій проживають тисячі видів рідкісних тварин та ростуть зникаючі рослини. Такі ареали є необхідними для забезпечення біорізноманіття. За період ведення активних бойових дій було травмовано десятки видів птахів, що постраждало від гучних вибухів, та руйнування гнізд в період весняного вирощування потомства. А декількотижневі пожежі, які охоплювали території Миколаївської та Херсонської областей не тільки знищили гектари чорнозему, а й змусили десятки видів тварин емігрувати на інші території. Не можна обійти стороною і водний простір України. Через величезну кількість мін в акваторії Чорного моря, використання потужних снарядів періодично на берегах заповідних територій знаходять мертвих дельфінів. Такі дії повністю порушують положення Конвенції про захист Чорного моря від забруднення, яку ратифікували ще у 1993 році [4].

Недбале ставлення до безпеки на атомній електростанції та постійні її обстріли загрожують світові радіаційною катастрофою. 12 жовтня в наслідок чергових обстрілів на ЗАЕС було пошкоджено енергетичні інфраструктури, пов'язані з нормальним функціонуванням станції. 10, 11 та 12 жовтня були нанесені одні з наймасованіших ударів російськими агресорами, які призвели

до руйнування інфраструктури, людських жертв та величезних пожеж, які отруювали повітря особливо небезпечними речовинами.

За даними Донецького обласного управління лісового та мисливського господарства окупанти знищили близько 15 тисяч гектарів лісу. А поблизу Лимана армія агресор зрівняла з землею лісовий насіннево-селекційний центр, побудований у 2021 році. В Миколаївській, Харківській, Запорізькій, Луганській та Донецькій областях значно пошкодженні споруди водопостачання, що призвело до значних труднощів з водою у містах. Україна чи не найперша країна в світі, що вимушена використовувати солону воду у центральних водопровідних установках.

Таким чином, негативні наслідки на еколого-економічне становище України будуть зростати в геометричній прогресії до поки триває війна. Тому, головною метою для нас є збереження суверенності та незалежності нашої країни, усвідомлене ставлення до навколишнього середовища та розумне природокористування в індивідуальному розумінні.

Список використаних джерел

1. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: офіційний веб-сайт – Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/>
2. Більо, Іван, and Юліана Ткачук. "Еколого-економічні наслідки російсько-української війни." *Економіка та суспільство* 38 (2022).
3. Офіційний сайт громадської організації Центр екологічних ініціатив «Екодія» - Режим доступу: <https://ecoaction.org.ua/>
4. Цифрове видавництво АрміяINFORM: сайт. URL: <https://armyinform.com.ua/>
5. Цифрове видавництво Made for minds: сайт. URL: <https://www.dw.com/uk>
6. Цифрове видавництво «Українська правда»: сайт. URL: <https://life.pravda.com.ua/>

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ

**Бричко А. М., кандидат економічних наук, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування
Сумський національний аграрний університет**

Соціальна відповідальність бізнесу — концепція бізнес-практики, економічна діяльність переважно великих комерційних організацій, що передбачає відповідальність організацій за вплив їхніх бізнес-рішень і діяльності на суспільство, навколишнє середовище через прозору та етичну поведінку, заснована на добровільній корекції повсякденної практики ведення бізнесу, виробництва товарів та послуг з огляду на соціальні й екологічні наслідки, а також взаємодію з усіма зацікавленими сторонами (групами впливу) [1]. Тобто, соціальна відповідальність – це обов’язок бізнесу перед суспільством. Бізнесмени повинні переглянути вплив своїх рішень і дій на різні верстви суспільства.

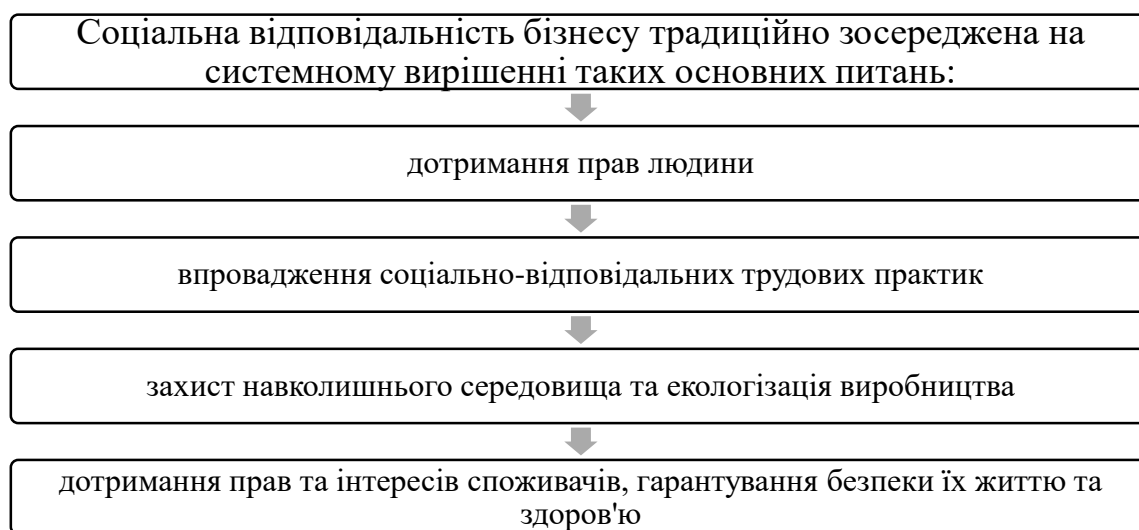

Рисунок 1 Основні питання соціального бізнесу

Соціальна відповідальність стосується добровільних зусиль з боку бізнесу, спрямованих на розвиток соціального добробуту. Моральна ідея, яка стоїть за цим, полягає в тому, що підприємства використовують ресурси суспільства, тому вони повинні щось повернути суспільству [3].

Соціальна відповідальність багатоаспектна та багаторівнева. Вона виявляється на особистісному (індивідуальному) рівні через ступінь громадянської зрілості особистості та є базовою для інших рівнів. Від світосприйняття та усвідомлення людиною своєї значущості у світових перетвореннях, від її прагнення до перетворень у всіх сферах своєї життєдіяльності залежать її прояви на інших рівнях [4, ст 7].

Основна мета бізнесу – отримання прибутку, оскільки лише прибуток може допомогти бізнесу підтримувати стабільність та розширюватися. Прибуток має бути отриманий лише як повернення послуг суспільству шляхом виробництва товарів і послуг. Фірма зможе отримати максимальний прибуток у довгостроковій перспективі, якщо її найвищою метою є служіння суспільству. Оскільки люди є соціальними істотами, коли вони помічають, що певна корпорація не відповідає її найкращим суспільним інтересам, вони не підтримують організацію далі. Уряд є найвищою владою в країні. Коли уряд вважає, що бізнес не є соціально відповідальним або створює проблеми, такі як забруднення, уряд обмежує його свободу. Бізнес є одним із важливих стовпів, на якому суспільство виживає. Відповідальність бізнесу — піклуватися про потреби суспільства. Закон сам по собі не може допомогти людям з проблемами, з якими вони стикаються. Тому бізнес сприяє добробуту, миру та злагоді суспільства.

Бізнес-підприємства мають величезні фінансові ресурси, дуже ефективних менеджерів і контакти, завдяки чому вони можуть гарантувати, що соціальну проблему можна легко вирішити. Бізнес означає ризик. А перетворення ризикованих ситуацій на прибутки також може бути пов'язане з вирішенням соціальних проблем. Підприємства відповідальні за багато проблем, таких як забруднення, дискримінована зайнятість, корупція тощо. Обов'язком бізнесу є вирішення проблем, створених ними. Раніше бізнес-підприємства мали на меті лише максимізацію прибутку, але тепер професійне керівництво та навчальні заклади створили новий тип менеджерів, які надають такого ж значення соціальній відповідальності.

З наведеного вище «реалій соціальної відповідальності» стає зрозумілим, що бізнес-підприємства повинні на себе соціальну відповідальність за своє виживання, зростання та сталість.

Список використаних джерел

1. Біла С. О. Соціальна відповідальність бізнесу // Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Соціальна відповідальність бізнесу](https://vue.gov.ua/Соціальна_відповідальність_бізнесу) (дата звернення: 20.10.2022).

2. Льяшенко Анна 10 мудрих цитат Уоррена Баффета про успіх та гроші // mc.today URL: <https://mc.today/10-mudryh-tsitat-uorrena-baffeta-ob-uspehe-i-dengah/> (дата звернення: 20.10.2022).

3. Висловлювання відомого професора соціальних наук та менеджменту в університеті Клермонту

4. Конспект тем СЕВ URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/40151/4/%D0%A1%D0%95%D0%92%2C%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D1%82%D0%B5%D0%BC.pdf> (дата звернення: 20.10.2022).

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ

Воробйова Софія, здобувачка вищої освіти групи МЕН 2/2

Миколаївський національний аграрний університет

Підприємництво займає вагомим місце у соціально-економічному розвитку не лише окремих регіонів, а й держави в цілому. Тому рівень активності підприємства обумовлює високі темпи розвитку економіки країни та ефективність її функціонування. Основне місце серед суб'єктів підприємництва займають малі підприємства [1]. До початку повномасштабного воєнного вторгнення Росії найголовнішим і найбільшим за своїми розмірами роботодавцем в Україні був середній та малий бізнес. На його частку припадало

75% від усіх зайнятих в Україні працівників, або 4,8 млн українців. Решта 25% (або 1,6 млн українців) працювали на великих підприємствах.

Протягом місяця війни український бізнес втратив набагато більше, ніж за два роки пандемії. Обсяг шкоди, яку завдали та довгострокові наслідки оцінити практично неможливо, адже бойові дії на території країни все ще тривають. Оцінки Національного банку стверджують, що під час війни економіка України втрачає 50% "невиробленого" ВВП. Це означає, що кожен тиждень коштує національній економіці понад 50 млрд грн. І це без втрат від руйнувань. Більшість підприємств знаходяться в районах активних бойових дій і змушені були евакуюватися в більш безпечні регіони або зовсім припинити роботу. Також можна зазначити, що навіть ті бізнеси, які знаходяться відносно далеко від обстрілів, страждають через проблеми з логістикою та нестачу сировини. За свідченнями опитування ЄБА, лише 17% компаній працюють у повному обсязі, а кожна третя не працює. Третина підприємців має в планах відновити свою діяльність. Загалом, такі ж результати показали й опитування інших організацій [2]. Основними проблемами відновлення та розвитку підприємницької діяльності в сучасних умовах зображено в табл. 1:

Табл. 1

Також можна зазначити, що приблизно 90% підприємств допомагають Україні здобути перемогу-це відображається у волонтерській діяльності. Незважаючи на це, головними проблемами бізнесу в Україні залишаються доступність фінансів для відновлення і розвитку бізнесу. Аналіз показує, що більшість підприємців в Україні усвідомлює, що поки не закінчиться війна, повернення на довоєнний рівень є сумнівним. Однак, зараз в країні вже планується або діє декілька програм уряду.

Незважаючи на це, більша частина підприємців досі мають думку, що такі заходи є недостатніми для підтримки підприємництва та організації економіки воєнного часу. Також необхідно усвідомлювати, що зазначені напрями підтримки діяльності підприємств не є вичерпними і оптимально будуть діяти за умов відносної макроекономічної стабільності та зваженої фінансової політики з боку уряду, що є дуже вагомим завданням під час війни [2]. В сучасній ринковій економіці України підприємство повинне долати ряд макроекономічних перешкод, головною причиною яких є неефективна фінансова підтримка, надмірний податковий тиск та інші обмеження, встановлені на законодавчому рівні.

Список використаних джерел

1. Umanec, T.V. Olvinskaya, J.O. and Luchakova, O.V. (2010), *Metodi i modeli ocinyuvannya rozvitku malogo biznesu: mezo- i mikroriven: monografiya* [Methods and models of evaluation of small business, meso and micro: Monograph], “VIK”, Donetsk, Ukraine.

2. Нове обличчя українського підприємництва [Електронний ресурс] // Економічна правда. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/29/690937/>.

3. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в липні [Електронний ресурс] // Дія.Бізнес. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna-v-lipni>.

Науковий керівник: Христенко О.А., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств

СОЦІАЛЬНА ТА ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ РЕГІОНІВ

Зубков К.О., здобувач вищої освіти гр. ГЗ-22

Рибачок А.А., здобувач вищої освіти гр. ГЗ-21

Одеський державний екологічний університет

Органічне сільське господарство вже давно викликає інтересу у всьому світі, створюючи значні соціальні, економічні та екологічні переваги. Також, сприяє пом'якшенню наслідків зміни клімату, за допомогою таких процесів, як підвищене зв'язування вуглецю в ґрунті. Органічне сільське господарство вважається екологічно нешкідливим внаслідок упору на мінімізацію обробітку ґрунту та обмежене використання пестицидів, гербіцидів та синтетичних добрив. Зростаючий інтерес з боку споживачів і ринків по всьому світу також відкрив нові торгові перспективи перед країнами, що розвиваються [1].

Організаційне сільське господарство має значний соціальний вплив на сільські громади за рахунок зростання можливостей працевлаштування серед сільського населення. В органічному сільському господарстві часто використовується ручна праця, яка компенсує відмову від синтетичних добрив та пестицидів, і тому з'являється більше вакансій для сільських жителів. Потреби додаткової робочої сили варіюються залежно від оброблюваної культури та конкретного господарства – лише в Європі помітні розбіжності у розрахунках залежно від держави, і навіть різні дослідження наводять різні цифри. Загалом для управління органічним господарством потрібно на 10–20% більше робочої сили, ніж звичайного [1]. Крім того, виробники органічної сільськогосподарської продукції диверсифікують вирощувані культури та розподіляють терміни посіву по всьому річному циклу, прагнучі зберегти біорізноманіття та оздоровити ґрунт. Це, також, створює можливості для цілорічного працевлаштування, знижує плинність кадрів та може сприяти вирішенню проблеми робочих місць для мігрантів. Крім усього іншого, найкращі можливості для працевлаштування в органічних господарствах

сприяють зміцненню сільських громад, зупиняючи результат міграції населення у міста в пошуках роботи.

Виробництво органічних продуктів веде до зміцнення місцевих громад та сприяє розвитку сільських районів. Так, для збереження конкурентоспроможності сільгоспвиробники повинні адаптуватися до місцевих умов, керуючи робочою силою, землею та ресурсами таким чином, щоб максимально підвищити продуктивність, і при цьому не забувати про дбайливе ставлення до навколишнього середовища. Таке завдання вимагає постійного експериментування з новими методиками та накопичення місцевих знань для вироблення ефективних прийомів. Крім того, виробники підтримують певні стандарти шляхом тісної взаємодії із сусідами, що допомагає їм спільно зберігати чистоту повітря, води та ґрунту. Співробітництво з цих питань консолідує зв'язки всередині громади, що призводить до встановлення партнерства та кращої організації серед виробників органічної продукції. В результаті організовані групи чи кооперативи можуть об'єднувати свої ресурси, розширювати свій доступ на ринки, вести торгові переговори з більшою вигодою для себе. Зміцнення кооперації призводить до більш активної участі у місцевому самоврядуванні та до появи у сільських громадах нових підприємств.

Багато органічних господарств також використовують принципи чесного підприємництва щодо праці та соціального захисту. Реалізуючи права трудящих у сфері органічного сільського господарства, виробники органічної продукції погоджуються із запровадженням мінімальних соціальних та трудових стандартів. З цією метою сільгоспвиробники вживають заходів для того, щоб працівники отримували прийнятну заробітну плату, працювали в безпечних для життя та здоров'я умовах, мали доступ до соціальних послуг. Рух за органічне виробництво визнає важливість соціального захисту, проте усвідомлює, що в деяких країнах певні норми можна розглядати як спірні.

Органічні методи застосовуватися сьогодні й для нетрадиційної сільськогосподарської продукції. Сюди входить недеревна лісова продукція -

горіхи, гриби, плоди, трави, м'ясо дичини, а також сировина рослинного та тваринного походження, що йде на лікарські чи косметичні цілі. Застосування органічних підходів у лісовій місцевості та лісових масивах також сприяє екологічному використанню природних ресурсів. Крім того, органічні методи застосовують виробники риби в рибницьких господарствах та постачальники меду на своїх пасіках. Обидва ці ринки поки що знаходяться на стадії становлення, але в подальшому можуть стати додатковим важелем у стимулюванні сільського населення.

Протягом останнього десятиліття органічне сільське господарство зазнає небувалого економічного росту. В основному, збільшення попиту пов'язане з зростаючою тривогою споживачів з приводу безпеки харчових продуктів, вироблених загальноприйнятими способами, та зневагою етичними принципами у промисловому сільськогосподарському виробництві. У свою чергу, сільгоспвиробники усвідомили, що споживачі готові платити вищу ціну за продукти, вирощені органічним способом. Це особливо актуально для виробників з країн, що розвиваються, тому що може дати їм можливість вийти на високоприбуткові та нові ринки збуту.

Сьогодні уряди багатьох країн надають додаткові субсидії для розвитку цього сектору, оскільки розуміли, що органічне сільське господарство здатне допомогти їхнім країнам досягти екологічної та продовольчої безпеки, а також вирішити завдання, пов'язані з розвитком сільських регіонів.

Список використаних джерел

1. Шкуратов О.І., Чудновська В.А., Вдовиченко А.В. Органічне сільське господарство: еколого-економічні імперативи розвитку : монографія. Київ : ТОВ «ДІА», 2015. 248 с.

Науковий керівник: Костюкевич Т.К., канд. геогр. наук, асистент кафедри Агрометеорології та агроєкології, Одеський державний екологічний університет.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

**Литвиненко А.С., здобувач вищої освіти факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет**

На сучасному етапі економічного розвитку агропромисловий сектор України є однією з найважливіших ланок економічних систем більшості країн світу з ринковою економікою. Він розвивається в умовах високої енергетичної забезпеченості, застосування широкого спектра агротехнічних прийомів, екологізації на основі використання сучасних енерго- та природозберігаючих технологій, методів і способів меліорації та хімізації.

Шляхи розвитку агропромислового сектору України передбачають збалансовані та взаємозв'язані структурні перебудови усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво найважливіших досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, найбільш прогресивних форм економіки і організації виробництва на основі першочергового розв'язання актуальних проблем: перерозподіл землі та майна, включаючи поглиблення відносин власності на землю та запровадження механізмів реалізації права на власність; приватизація переробних підприємств; реструктуризація підприємств та форм господарювання; розвиток кооперації; впровадження ринкових методів господарювання – менеджменту та маркетингу; державне регулювання аграрної економіки шляхом ефективнішого використання цінних важелів, фінансово-кредитної і податкової систем; розвиток ринків сільськогосподарської продукції, матеріально-технічних ресурсів та послуг; інтенсифікація і диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності тощо[1].

Розглядаючи теоретичні й практичні аспекти розбудови ефективної системи державного управління функціонування аграрного сектору України, вивчення зарубіжного досвіду показує, що в сучасних умовах згаданий чинник залишається надзвичайно важливим завданням владних і самоврядних

інституцій держави для забезпечення його конкурентного розвитку. За роки незалежності України вітчизняний аграрний сектор формувався і розвивався завдяки здійсненим ринковим трансформаціям[3].

За сучасних умов система державного управління аграрним сектором економіки та розвитку сільських територій вимагає суттєвої модернізації на науково обґрунтованих засадах. Проведені ринкові трансформації в аграрному секторі, створене інституційне середовище, зокрема законодавча база, виявилися недостатніми для вирішення накопичених соціально-економічних і екологічних проблем сільського розвитку[2].

Таким чином, необхідно терміново прийняти законодавчий акт про державну аграрну політику та пришвидшити повноцінне відновлення діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України з принципово оновленими функціями й повноваженнями, яке разом із місцевими органами державного управління повинно бути відповідальним за реалізацію політики держави в аграрній сфері.

Список використаних джерел

1. Кирилов Ю. Є. Розвиток аграрного сектору економіки в умовах глобалізації / Ю. Є. Кирилов // Економіка АПК. – 2016. – №5. – с. 23–26.
2. Регіональні аспекти екологізації економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/>.
3. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2016/6/4.pdf>.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Льоткіна Т.Є., студентка факультету менеджменту

Миколаївського національного аграрного університету

Ні для кого в світі не секрет, що на сьогоднішній день Україна перебуває в дуже тяжкому кризовому стані. У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України із 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан [1]. Відповідно до частини другої статті 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» органи юстиції, в тому числі і органи державної виконавчої служби, здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, Законом України «Про правовий режим воєнного стану» та іншими законами України [2].

Оскільки для України за більш ніж 30 років незалежності війна є непередбачуваним і незвичним станом, важливим фактором є необхідність координації взаємодій між органами державної влади та місцевим самоврядуванням з урахуванням принципу субсидіарності. Особливого значення це набуває в умовах воєнного стану, коли всі ланки владної ієрархії природно тяжіють до централізації управлінських рішень. Тому безумовним пріоритетом сьогодення стає визначення і вирішення першочергових оперативних задач, які мають покладатися на органи місцевого самоврядування регіонів і територіальних громад [3]. З цією метою відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» по всій країні утворилися тимчасові державні органи - військові адміністрації [2].

20 травня 2022 року набув чинності Закон України від 12.05.2022 р. №2259-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану», яким, серед іншого, уточнено окремі питання здійснення місцевого самоврядування в умовах воєнного стану [4]. Щодо окремих питань правового регулювання діяльності органів місцевого самоврядування, то згідно з ч.10

Закону України від 12.05.2015 р. №389-VIII «Про правовий режим воєнного стану», у період дії воєнного стану акти органів місцевого самоврядування готуються та публікуються із наступними особливостями [2]: усі проекти актів органів місцевого самоврядування, а також їх посадових осіб не потребують оприлюднення, у т.ч. проекти актів щодо переліків та умов отримання послуг, що надаються цими органами, форми і зразки документів, правила їх заповнення (п. 3 ч. 1, ч. 4 ст. 15 Закону України "Про доступ до публічної інформації" [5]); не застосовується Закон України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" [6]. Тобто, щонайменше рішення про місцеві податки та збори на 2023 рік ради можуть приймати виключно з урахуванням приписів податкового законодавства, без проведення аналізу регуляторного впливу та погодження проектів з регуляторною службою; не застосовується Закон України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання" [7]. Тобто у цей період ОМС не ведуть моніторинг місцевих ресурсів, які можуть визначатися як державна допомога суб'єктам господарювання, можуть не дотримуватися відповідних процедур на захист конкуренції приватного сектора з комунальним та не подають до АМКУ ніяких звітів [8].

В умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування відіграють значну роль щодо охорони та оборони територіальних громад. Відповідно до ч. 2 ст. 98 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», органи місцевого самоврядування і далі здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України та іншими законами України [2]. Органи місцевого самоврядування зобов'язані сприяти діяльності військовому командуванню та військовим адміністраціям щодо забезпечення заходів, які необхідні для запровадження правового режиму воєнного стану на відповідній території та захисту безпеки населення. Слід відзначити, що голова органу місцевого самоврядування у період воєнного стану, на території якої не ведуться бойові дії, має право приймати рішення, з обов'язковим інформуванням начальника відповідної обласної військової адміністрації протягом 24 годин щодо:

внесення змін до кількісного та персонального складу виконавчого комітету відповідної сільської, селищної, міської ради; затвердження тимчасової структури виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, загальної чисельності апарату ради та її виконавчих органів, утворення інших виконавчих органів ради та інш.

Отже, можна зробити висновок, що на цей час в умовах воєнного стану в Україні саме військові адміністрації консолідують зусилля місцевих органів влади, спільно із державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами та організаціями, громадянами здійснюють заходи правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ президента України від 24.02.2022 р. №64/2022
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII
3. Борщевський В., Матвеев Є., Куропась І., Микита О. Територіальні громади в умовах воєнного стану: як забезпечити ефективне управління в контексті пріоритетів повоєнного розвитку [Електронний ресурс]. *Громадський простір*. 2022. UPD: <https://www.prostir.ua/?news=terytorialni-hromady-v-umovah-vojennoho-stanu-yak-zabezpechyty-efektyvne-upravlinnya-v-konteksti-priorytetiv-povojennoho-rozvytku>.
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 № 2259-IX
5. Про доступ до публічної інформації :Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI
6. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV

7. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 01.07.2014 № 1555-VII

8. Правова група Офісу підтримки реформи з децентралізації Мінрегіону. Прийняття одноосібних рішень сільськими, селищними та міськими головами в умовах воєнного стану [Електронний ресурс]. *Децентралізація*. 2022. Режим доступу до ресурсу: <https://decentralization.gov.ua/news/15138>.

Науковий керівник: Крилова І.Г., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств

ОСОБЛИВОСТІ ДІЇ ОКРЕМИХ ВИДІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Морозова А.М., м.н.с.,

Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"

Продовольча безпека будь-якої країни значною мірою залежить від стану такої стратегічної галузі як сільське господарство. В умовах війни питання стійкості агробізнесу набувають особливого значення і є актуальними.

З початком збройної агресії та повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, перед агробізнесом постав значний перелік проблем, таких як: наявність посівних площ, палива, трудового ресурсу, фінансування, страхування ризиків, ринків збуту, тощо.

З метою підтримки підприємств аграрного сектору під час війни, парламентом та урядом України було запроваджено ряд ініціатив, спрямованих на забезпечення функціонування та подальшого розвитку галузі сільського господарства. Зокрема, оперативно внесено зміни в основні нормативно-правові акти, які містять пільги для сільськогосподарських підприємств в умовах дії воєнного стану на території України.

Отже, до основних нормативно-правових актів, які прямо чи опосередковано регулюють питання державної підтримки агробізнесу в умовах війни відносяться:

Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004р. № 1877-IV;

Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993р. № 3543-XII;

Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022р. № 64/2022;

Постанова Кабінету Міністрів України «Про надання фінансової державної підтримки» від 24.01.2020р. № 28;

Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання бронювання військовозобов'язаних в умовах правового режиму воєнного стану» від 03.03.2022р. № 194;

Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020р. №28 та від 14 липня 2021р. № 723» від 12.03.2022р. № 274;

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні» від 20.03.2022р. № 331;

Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку відомчої реєстрації та зняття з обліку тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, сільськогосподарської техніки, інших механізмів» від 12.04.2022р. № 434;

Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва і Порядку надання державних гарантій на портфельні й основі» від 15.04.2022р. № 451;

Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва» від 29.04.2022р. № 521;

Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання державних гарантій на портфельні й основі» від 14.07.2021р. №723;

Наказ Міністерства енергетики України «Щодо необхідності включення до переліку посад та професій, що підлягають бронюванню у воєнний час на об'єктах паливно-енергетичного комплексу» від 27.02.2022р. №93.

Серед окремих кроків держави, які було запроваджено в умовах воєнного часу, слід відмітити: підтримку роботодавців в частині кадрового резерву сільськогосподарських підприємства (бронювання військовозобов'язаних працівників), компенсаційні заходи в разі працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Заслуговує на увагу наявна нормативна база щодо державної фінансової підтримки підприємств у вигляді пільгового кредитування бізнесу. Серед інших видів державної допомоги: онлайн-платформи від Мінагрополітики, спрощення реєстрації сільськогосподарських машин та механізмів.

Найменш поінформованими сільськогосподарські підприємства виявились саме про останній вид підтримки, тому на ньому хотілося б зупинитись більш детально.

8 березня 2022 року на сайті Мінагрополітики з'явилася інформація про те, що на період воєнного стану сільськогосподарську техніку можна не реєструвати. Тобто, Мінагрополітики дозволило експлуатацію сільськогосподарських машин без їх реєстрації на період воєнного стану. Це стосується: тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних та меліоративних машин, інших сільськогосподарських машин та їх складових вітчизняного й іноземного виробництва.

Проте, по закінченню воєнного стану на всій території України або в її окремих місцевостях, власники будуть зобов'язані зареєструвати (перереєструвати) машину протягом 90 днів.

Згодом Кабінет Міністрів України Постановою № 434 ввів спрощену процедуру тимчасової реєстрації машин у період дії воєнного чи надзвичайного стану, яка передбачає: скорочення переліку документів для реєстрації машин до мінімально необхідного; огляд машин під час реєстрації здійснюватиметься державними інспекторами за можливості; прийняття заяв щодо реєстрації

машин, головними управліннями Держпродспоживслужби, за принципом екстериторіальності.

Постановою № 434 також передбачено, що протягом 6 місяців із дня припинення або скасування дії воєнного чи надзвичайного стану фізичні особи та суб'єкти господарювання, які експлуатують машини, що перебували на тимчасовій реєстрації в період дії воєнного чи надзвичайного стану, зобов'язані здійснити державну реєстрацію машин відповідно до вимог Закону № 3353 та зазначеного Порядку.

У разі встановлення факту обтяження такої машини чи подання документів, інформація в яких не відповідає відомостям відповідних державних реєстрів і баз даних під час державної реєстрації, та/або машину не зареєстровано протягом шести місяців із дня припинення або скасування дії воєнного чи надзвичайного стану, така машина вважатиметься незареєстрованою.

Для тимчасової реєстрації машини у період дії воєнного чи надзвичайного стану до заяви власника додаються: копія документа, що підтверджує право власності; документ, що посвідчує особу представника власника машини та його повноваження (у разі потреби); копія документа, що посвідчує особу власника машини.

На машини, щодо яких було здійснено процедуру тимчасової реєстрації у період дії воєнного чи надзвичайного стану, видаються талони тимчасового обліку машини, що є дійсними в період дії воєнного чи надзвичайного стану та протягом 6 місяців після його припинення або скасування, та закріплюються нові номерні знаки або номерні знаки, які були в користуванні та на даний час не закріплені за іншими машинами.

У разі втрати, викрадення, пошкодження свідоцтва про тимчасову реєстрацію та/або номерних знаків машини на таку машину видається тільки тимчасовий реєстраційний талон і закріплюються нові номерні знаки або номерні знаки, які були в користуванні та на даний час не закріплені за іншими машинами. Інформація про втрату, викрадення, пошкодження свідоцтва про

тимчасову реєстрацію та/або номерних знаків вноситься до відповідного Єдиного реєстру для здійснення нагляду за обліком тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, сільськогосподарської техніки, інших механізмів та книги тимчасової реєстрації машин.

Огляд машин, щодо яких реєстрація здійснюється за процедурою тимчасової реєстрації у період дії воєнного чи надзвичайного стану, державними інспекторами та спеціалістами з проведення обстеження машини на відповідність ідентифікаційних номерів і супровідних документів на предмет фальсифікації проводиться за можливості.

Тимчасова реєстрація машин у період дії воєнного чи надзвичайного стану здійснюється державними інспекторами за місцем подання заяви власником машини (без урахування місцезнаходження юридичної особи або місця проживання (перебування) фізичної особи) протягом 3-х робочих днів.

КЛАСТЕР ЯК ЕФЕКТИВНИЙ НАПРЯМ У РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦЬКОЇ ГАЛУЗІ

**Манюх Надія, здобувач 2-го рівня вищої освіти 2-го року навчання
Миколаївський національний аграрний університет**

Сільське господарство України на сьогодні потребує реалізації нової моделі розвитку, яка б сприяла відродженню аграрного сектору при мінімальних фінансових витратах. Такою моделлю для країни в даній галузі народного господарства можуть стати кластери, тому що для їх створення не потрібне значне фінансування і які базуються, перш за все, на організаційних зрушеннях. Скоординована співпраця з органами влади; можливість економити на масштабі, спільно закупаючи великі партії необхідних ресурсів чи замовляючи дослідження ринків або наукові розробки; можливість подаватися на гранти для вирішення колективних проблем; розбудова спільної логістичної інфраструктури та спільна промоція продукції на ринку дають великі переваги

учасникам кластерів для ефективної діяльності і покращення її результативності. Для України найоптимальнішим є географічний принцип. Країна велика, кожна окрема територія має власні проблеми в сільському господарстві. Все це необхідно враховувати при створенні такого об'єднання, саме тому вкрай важко перенести кластерну модель з регіону в регіон [1].

У зв'язку з сучасним станом тваринницької галузі України, доцільним вважається створення кластеру в молочному скотарстві. Формування кластеру відбувається еволюційно відповідно до об'єктивних причин, а тому в молочному кластері розвиток інтеграційних процесів здійснюється без об'єднання його учасників у ієрархічні структури. Кластерне формування поєднує групи виробників, покупців та постачальників, які функціонують у взаємозв'язку із державними установами, асоціаціями, фінансовими та бізнес послугами, інформаційними та комунікаційними технологіями та інфраструктурою по розвитку людських ресурсів. Велика роль в кластерному об'єднанні молочної промисловості має приділятися обслуговуючим господарствам. До їх складу необхідно включати фірми та організації по наданню аудиторських та бухгалтерських послуг; підприємства, що надають поліграфічні послуги; рекрутингові агентства, аутсорсингові та PR компанії [2]. Виявлення існуючих та відсутніх елементів кластеру дозволить встановити склад інфраструктури, яка сприятиме ефективному його функціонуванню, вивчити взаємозв'язки між елементами інфраструктури, визначити їх взаємозалежність один від одного та від зовнішніх факторів господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Портер М. Конкуренция: учебн. пособие. / пер. с англ. – М.: Изд. дом «Вильямс», 2000. – С. 495.
2. Соколенко С.І. Виробничі системи глобалізації: Мережі. Альянси. Партнерства. Кластери: Український контекст / С.І. Соколенко. — К.: Логос, 2020. — 645 с.

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ НА КРИЗОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА

**Минів Р. М., кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту
Львівський НУВМБ імені С.З.Гжицького**

Загроза фінансово-економічній безпеці підприємства – це наявне чи потенційно можливе явище або чинник, який створює небезпеку для реалізації фінансово-економічних інтересів підприємства, та не дає можливості виконувати на належному рівні роботу згідно домовленостей.

Якщо бізнес хоче бути успішним на ринку, йому необхідно повністю розуміти, які фактори впливають на розвиток його компанії. Коли вони дізнаються як про позитивні, так і про негативні наслідки всередині та за межами компанії, вони можуть розробити відповідні стратегії для вирішення будь-якої прогнозованої ситуації. Тому вивчення внутрішніх і зовнішніх факторів вважається найважливішим завданням для підприємства при будь-якій кризовій ситуації.

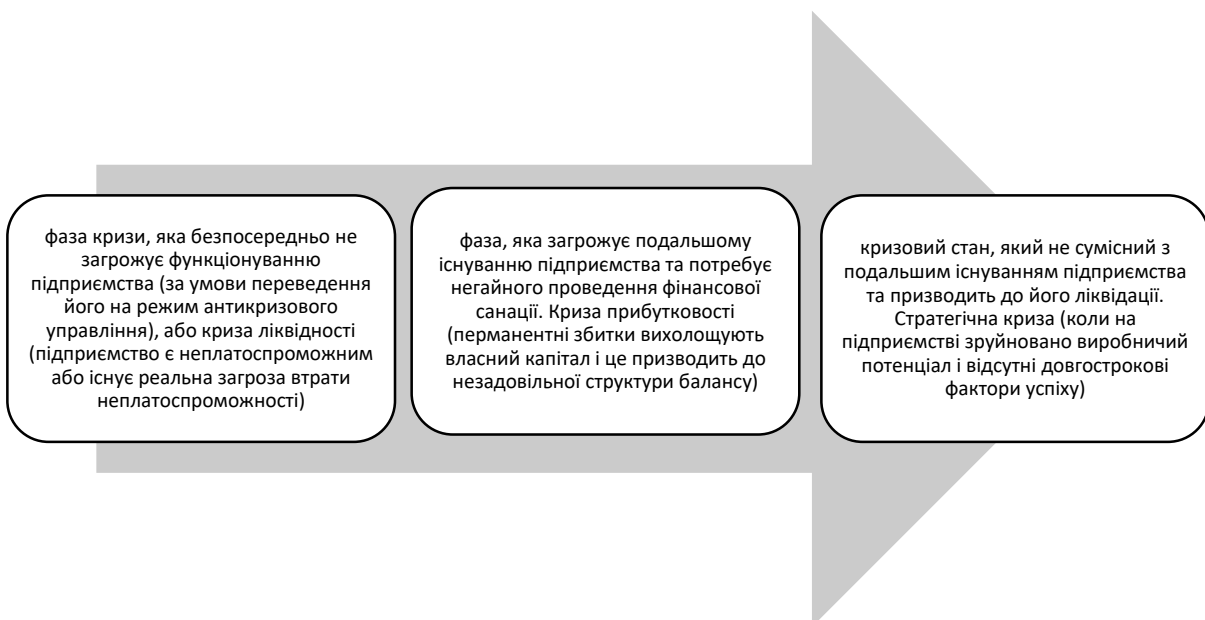

Рисунок 1 Фази існування кризи

Слід підкреслити, що не сама криза має конструктивний чинник (по своїй суті вона є деструктивна), однак криза задає потенцію до конструктивних дій з боку менеджменту, які повинні перебудувати діяльність підприємства, для того

подолати кризу. Для цього може потребуватися мобілізація всіх резервів підприємства, корінна ломка та перебудова його організаційно-виробничої сфери. Таким чином, криза задає необхідність певних конструктивних дій з боку менеджменту, інакше підприємство може припинити існування, що означає руйнацію його як соціально-економічної системи. Однак такі дії можуть і не здійснитися, що означає припинення існування підприємства [1].

Оскільки бізнес-середовище впливає на успіх бізнесу, масштаб, бачення та стратегію розвитку, повне розуміння цього питання має стати пріоритетом лідерів. Коли вони дізнаються як про позитивні, так і про негативні наслідки всередині та за межами компанії, вони можуть розробити відповідні стратегії для вирішення будь-якої передбаченої та непередбаченої ситуації.

Щоб правильно зрозуміти бізнес-середовище, слід поетапно проаналізувати окремі елементи цього терміну. Перш за все, «середовище» можна визнати як середовище або умови, в яких здійснюється певна діяльність. По-друге, тому що ми знаємо, що бізнес-фірма є соціальним утворенням, яке утворене ієрархічною структурою, де всі необхідні елементи активуються разом для досягнення спільної мети. Таким чином, абсолютно точно, що кожен фактор всередині або поза бізнес-організацією має глибокий вплив на бізнес-діяльність. Іншими словами, внутрішнє і зовнішнє середовище створює бізнес-середовище [2]. Внутрішні фактори стосуються будь-чого всередині компанії та під контролем компанії, незалежно від того, чи є вони матеріальними чи нематеріальними. Ці фактори після визначення групуються в сильні та слабкі сторони компанії. Якщо один елемент приносить позитивний ефект компанії, це вважається силою. З іншого боку, якщо якийсь фактор заважає розвитку компанії, то це слабкість. У компанії є багато критеріїв, які необхідно враховувати.

На відміну від внутрішніх факторів, зовнішні фактори впливають на зовнішні фактори, які не знаходяться під контролем компанії. Врахування зовнішнього середовища дозволяє бізнесменам вносити відповідні корективи до свого маркетингового плану, щоб зробити його більш адаптованим до

зовнішнього середовища. Іноді це передбачає розробку нової стратегії фотографування продуктів, якщо ви рекламуєте свої продукти на певній платформі, пошук надійних партнерів, готових зробити інвестиції, або скорочення початкового бізнес-плану. Є багато критеріїв, які розглядаються як зовнішні елементи. Серед них деякі з найбільш видатних і важливих факторів, які слід перерахувати, це поточна економічна ситуація, закони, навколишня інфраструктура та вимоги клієнтів.

У сучасній глобальній економіці, де ідеї та цифрові навички, а не фізичні ресурси все частіше усвідомлюють економічну цінність, людські ресурси можуть бути найбільшим скарбом компанії [3]. Загалом, співробітники можуть бути як сильною, так і слабкою стороною компанії в залежності від рівня практичних навичок, ставлення до роботи, продуктивності тощо. Наприклад, якщо на підприємстві є кваліфіковані та мотивовані працівники, вони, безумовно, є найбільшим активом цього підприємства. І навпаки, працівники, які не пройшли ретельної підготовки та негативно ставляться до своїх завдань, стануть величезною проблемою для компанії. Коротше кажучи, генеральний директор повинен мати стратегічне та ефективне управління людьми не лише заради користі компанії, але й заради позитивного розвитку її співробітників.

Загалом, фінансовий капітал – це кошти, необхідні для розвитку та підтримки бізнесу. Генеральний директор використовує фінансовий капітал, щоб інвестувати не лише в матеріальні блага, такі як фабрики, машини, інструменти та інше виробниче обладнання для виробництва продукції, але й у нематеріальні ресурси, такі як маркетинг, навчання працівників тощо. Жодна компанія не може вижити без капітальних ресурсів. Як тільки компанія має достатній бюджет, вона може легко запускати свої проекти, розширювати їх масштаб і навіть досягати вражаючих результатів. Існує також кілька способів для підприємства підтримувати стабільний бюджет за рахунок деяких ресурсів, таких як інвестиційні можливості, фінансування та річний дохід.

Поняття операційної ефективності охоплює практику вдосконалення всіх ваших процесів, тобто всіх видів діяльності вашої компанії, що ведуть до

кінцевого продукту чи послуги. Оскільки операційна ефективність безпосередньо впливає на успіх компанії на ринку, бізнесмен повинен посправжньому знати процеси своєї компанії та стежити за ними, щоб визначити, чи вони виконуються правильно чи ні.

Список використаних джерел

1.Ляшенко Н.В. Причини виникнення, функції та вплив кризових явищ на управління підприємством // Ефективна економіка URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=958> (дата перегляду 22.11.2022)

2.Мельник М. І. Класифікація бізнес-середовища: системний підхід URL: http://ird.gov.ua/pe/re200802/re200802_251_MelnykMI.pdf (дата перегляду 22.11.2022)

3.І. Л. Жук . Людські ресурси // Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія] / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. Т. 18. URL: <https://esu.com.ua/article-59920> (дата перегляду: 23.10.2022)

СУЧАСНІ ТЕОРІЇ ТА МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Нечипоренко Ю.О здобувач вищої освіти групи МЕНЗ/З

Миколаївський національний аграрний університет

Розвиток підприємства представлено як процес вдосконалення, ініційований зсередини шляхом трансформації інтегрованого навколо формування ідентичності в стратегічній перспективі. У контексті процесу, пов'язаного з розвитком підприємства, розкривається система елементів, яка має відношення до організації проектів стратегічного розвитку. Основними компонентами цієї системи є: орієнтації розвитку, моделі управління життєвим циклом і розвитком, організаційний розвиток, проектування розвитку підприємства, управління розвитком підприємства (управління проектами) [1].

Економічна наука узагальнила і сформулювала три концепції (теорії) розвитку підприємства: теорію цільового розвитку підприємства, теорію циклічного розвитку та теорію життєвого циклу підприємства.

Теорія спрямованого розвитку підприємств - розвиток підприємств трактується як послідовність переходів від одного стану внутрішньої та зовнішньої рівноваги до іншого подібного стану, сформованого поточними обставинами та факторами. Траєкторія розвитку окремого підприємства може бути різного типу, але в цілому залежить від його здатності адаптуватися до змін у бізнес-середовищі та розв'язувати внутрішні протиріччя. Оцінка та аналіз розвитку підприємства базується на його виробничій функції та бюджетних обмеженнях [3]. При цьому основним критерієм аналізу є технічна ефективність виробничої системи – здатність перетворювати фактори виробництва в економічні блага відповідної якості. Перехід від одного рівня технічної ефективності до іншого вимагає додаткових ресурсів і часу. Загальний розвиток підприємства обмежується досягнутим рівнем розвитку науки і техніки [4].

Теорія циклічного розвитку підприємств. Ця теорія базується на роботах Н. Д. Кондратьєва та інших вітчизняних і зарубіжних учених. Основою теорії циклічності розвитку підприємств стали емпіричні дані щодо періодичного виникнення економічних криз у розвитку соціально-економічних систем на різних рівнях. Враховуючи накопичені факти, дослідники дійшли висновку, що підприємства також розвиваються циклічно від однієї фази кризи до іншої. В основу цієї теорії покладено критерій економічної ефективності, яка періодично має тенденцію до зростання або зниження під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Подальшим розвитком цієї теорії є концепція спірального розвитку підприємств, який характеризується не тільки коливаннями ефективності соціально-економічних систем, а й переходом їх на якісно новий рівень.

Поняття життєвого циклу підприємств. Цю концепцію розвитку підприємства необхідно аналізувати за критеріями витрат і результатів від моменту створення соціально-економічної системи до моменту її ліквідації, як

організаційно самостійного утворення. Теоретичними основами цієї теорії є закон успадкування економічних ресурсів і характер розвитку ринку. Кожне підприємство проходить різні етапи, які відрізняються особливостями: 1) характеризується обсягом і структурою витрат; 2) фінансові результати; 3) швидкість зміни витрат і фінансових результатів [3]. Нині найбільш відомі дві концепції економічного розвитку підприємства – концепція життєвих циклів А. Адієса та концепція розвитку підприємства. Грейнер.

У концепції життєвих циклів зазначається, що підприємство як тип соціокультурної системи створюється людиною і через це воно не вічне. Як і будь-який організм, системи народжуються, ростуть, старіють, вмирають, тобто їх життя є циклічним. Теоретично життєвий цикл — це період від народження системи до її загибелі. В основі виділення стадій (фаз) життєвого циклу підприємства А. Адієсом – два параметри діяльності підприємства – гнучкість і керованість[2]. Гнучкість - це здатність підприємства адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх змін, а також здатність керівництва діяти поза жорсткими рамками правил і норм. Керованість — це ступінь регламентованості діяльності підприємства та його учасників, а також використання механізмів координації та контролю. [6].

Отже, проаналізувавши існуючі теорії та моделі розвитку підприємств, можемо зробити висновок, що будь-яке підприємство потребує керованої, чіткої стратегії розвитку, здатності підлаштовуватись до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі, йому потрібна стабілізація та постійний розвиток.

Список використаних джерел

1. Пащенко О.П. Стратегічне управління розвитком підприємства / О.П. Пащенко // Вісник Хмельницького національного університету. – Сер.: Економічні науки. – 2011. – № 2, т. 2. – С. 99-103.
2. Надтока Т.Б. Соціальний розвиток промислового підприємства та механізми його управління // Управлінські технології у рішенні сучасних проблем розвитку соціально-економічних систем : монографія / Т.Б. Надтока,

Г.А. Какуніна, О.В. Мартякова та ін. / за заг. ред. О.В. Мартякової. – Донецьк : Вид-во ДонНТУ, 2011. – 744 с. – С. 564-569.

3. Раєвська О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія / О.В. Раєвська. – Харків, 2006. – 496 с.

4. Alvarez, S., Barney, J.B. (2007). Discovery and creation: alternative theories of entrepreneurial action. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 1 (1-2), 11-26.

5. Cruz-González, J., López-Sáez, P., Navas-López, J.E., & Delgado-Verde, M. (2015). Open search strategies and firm performance: The different moderating role of techno-logical environmental dynamism. *Technovation*, 35, 32-45.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

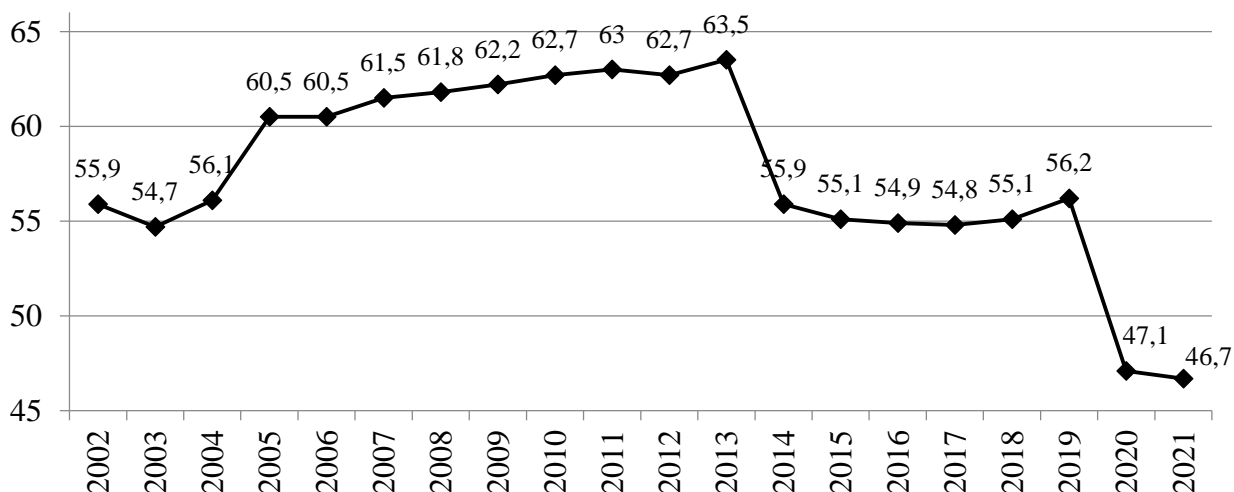
ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Патика Н. І., докторка економічних наук, професорка, завідувачка відділу соціально-економічного розвитку сільських територій, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Станом на 23 вересня 2022 р. 326 (22,2%) територіальних громад з дев'яти областей розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій, або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні). Це територіальні громади Дніпропетровської (10 громад з 86 (або 11,6%)), Донецької (66 громад з 66 (100%)), Запорізької (56 громад з 67 (83,6%)), Луганської (37 громад з 37 (100%)), Миколаївської (26 громад з 52 (50,0%)), Харківської (56 громада з 56 (100,0%)), Херсонської (49 громад з 49 (100%)), Сумської (22 громади з 51 (43,1%)) і Чернігівської (4 громад з 57 (7,0%)) областей. З цих 326 громад, що перебувають у тимчасовій окупації, орієнтовно 270 – сільські територіальні громади [1]. На цих територіях, як раніше на територіях Київської, Сумської, Чернігівської областей, які перебували в тимчасовій окупації, зоні проведення воєнних (бойових) дій і були звільнені в березні – на початку квітня,

відбувається руйнація сільської поселенської мережі. У переважній частині сіл, які знаходилися або знаходяться в зоні активних бойових дій зруйновані частково, а подекуди й повністю виробнича інфраструктура, житловий фонд, не діють житлово-комунальні підприємства, інженерне забезпечення в незадовільному стані. Як наслідок, практично повністю втрачена привабливість проживання сільського населення та можливість реалізації прав на зайнятість.

Рівень зайнятості сільського населення й в довоєнний період показував стійку негативну тенденцію (рис.), зокрема за останні 20 років він знизився на 9,2 в. п. з 55,9% у 2002 р. до 46,7% у 2021 р. А якщо взяти до уваги максимальне значення рівня зайнятості сільського населення у 63,5% у 2013 р. – то таке зниження становить 16,8 в. п.

Рис. Рівень зайнятості сільського населення України за період 2002-2021 рр., %

Джерело: Складено автором за даними Державної служби статистики України [2]

Зрозуміло, що під час російсько-української війни ситуація значно погіршилася. Відсутність офіційних статистичних даних не дає можливості оцінити фактичний рівень зайнятості, проте згідно експертних оцінок його зниження є суттєвим, а в окремих регіонах і катастрофічним. Навіть не зважаючи на заходи Кабінету Міністрів України, інших центральних й регіональних органів влади та органів місцевого самоврядування, переважно

дерегуляційного змісту, що були прийняті й реалізовані в умовах воєнного стану функціонування економіки в цілому та її аграрного сектору, зокрема.

Так, на період дії воєнного стану в Україні були введені часткові обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачені статтями 43 (права на працю) і 44 (права на страйк) Конституції України. Призупинено дію окремих статей Кодексу законів України про працю щодо святкових і неробочих днів та скорочення тривалості роботи напередодні таких днів. Окремим рішенням уряду [3] затверджено Порядок надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Компенсація надається у розмірі 6500 грн щомісяця на особу, за яку роботодавцем сплачуються ЄСВ. Загальна тривалість надання компенсації витрат не може перевищувати двох місяців з дня працевлаштування особи. Важливою умовою є спершу працевлаштування працівника, а потім отримання статусу внутрішньо переміщеної особи.

Низка дерегуляційних заходів у відносинах між роботодавцями і найманими працівниками особливо важливі для аграрних компаній, оскільки початок воєнних дій припав на період проведення весняно-польових робіт. Експертним середовищем визнається, що значна кількість військово зобов'язаних водіїв автотранспортних засобів і механізаторів була мобілізована до лав ЗСУ через несвоєчасне оформлення керівниками аграрних компаній броні на ці категорії працівників.

З метою сприяння розвитку бізнесу, обов'язкового створенню нових робочих місць та підприємств, підтримки сільськогосподарських товаровиробників на умовах співфінансування в умовах воєнного стану розпорядженнями уряду від 21 червня 2022 р. № 532 [4] та від 24 червня № 531 [5] започатковано вісім програм безповоротної грантової підтримки малого й середнього бізнесу для створення ними нових робочих місць, із них три в аграрному секторі. Мінекономіки України має виділити 16 млрд грн. за новою бюджетною програмою «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу». Це безповоротні кошти на придбання обладнання для переробки

сільськогосподарської продукції; часткову компенсацію вартості теплиць площею до 2 га; гранти на закладку нових фруктових садів і ягідників.

Але цього наразі не достатньо. З урахуванням впливу воєнних дій на соціально-трудові відносини в сільській місцевості необхідно вже зараз розробляти нові або корегувати вже напрацьовані стратегічні пріоритети щодо мінімізації деструктивних наслідків екстремальних подій і наповнювати конкретними заходами та ресурсами людиноцентричні, територіально-орієнтовані державні й місцеві програми соціально-економічного розвитку сільських ОТГ. Це стосується і зміни структури зайнятості в сільській місцевості за видами економічної діяльності. Основним критерієм їх ефективності має стати відновлення розвитку та розбудова сільських населених пунктів, сільських громад і територій, збереження існуючих і створення нових робочих місць кваліфікованої праці з гідною оплатою, збільшення джерел доходів сільських домогосподарств та соціальна захищеність сільського населення. Таким чином концептуальна модель формування соціуму на селі та збереження людності в поселенській мережі у воєнний і післявоєнний періоди відносно мирного довоєнного часу вимагає суттєвого корегування.

Список використаних джерел

1. Перелік територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), станом на 23 вересня 2022 року. URL: https://www.minre.gov.ua/sites/default/files/field/docs/perelik_dodatok_do_nakazu_23_veresnya.pdf

2. Зайнятість населення за статтю, типом місцевості та віковими групами. Статистична інформація за різні роки. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gr/eans/eans_u/arch_znsmv_u.htm

3. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні: постанова Кабінету

Міністрів України від 20.03.2022 № 331. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text>

4. Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для надання державної підтримки підприємствам переробної промисловості, стартапам в Україні та проведення експерименту з організації навчання осіб за освітніми програмами у сфері інформаційних технологій «Старт в ІТ»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 року № 531-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/531-2022-%D1%80#Text>.

5. Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для надання грантів з метою створення або розвитку бізнесу: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 року №532-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532-2022-%D1%80#Text>

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФЕРМЕРСТВА В УКРАЇНІ

Погоріла М.В., магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Фермерство являє собою форму підприємництва громадян України, які виявили бажання переважно особистою працею виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, переробляти і реалізовувати її. Виникнення і розвиток фермерських господарств є закономірним результатом процесу приватизації колективної власності.

Взагалі, фермерські господарства належать до дрібнотоварних виробників продукції. Основною метою їх діяльності є забезпечення власних потреб у сільськогосподарській продукції і продовольстві та продаж надлишків такої продукції. На таких принципах формувалися фермерські господарства в незалежній Україні на початку дев'яностих років минулого століття. За існуючий період їх розвитку цілі та завдання їх діяльності змінювалися. Наразі

більшість фермерів виробляють продукцію для продажу і лише частину такої продукції залишають для власних потреб [2].

Фермерські господарства мають різні напрями спеціалізації, проте більшість з них займається вирощуванням зернових та олійних культур. За підсумками останніх років фермерські господарства України виробляють більше 7,7 млн т зерна та майже 3 млн т олійного насіння. Під цими культурами знаходяться основні площі земель фермерів. Якщо загальна площа сільськогосподарських угідь фермерських господарств становить 4,5 млн га, то під зерновими культурами знаходилося 2,2 млн га, олійними 1,5 млн га. Фермери також займаються вирощуванням цукрових буряків, картоплі, овочів, продовольчих баштанних культур, проте їх частка в структурі посівів фермерських господарств не перевищує 1 %. Лише 3 % фермерських господарств спеціалізується на виробництві продукції тварин. Так, у фермерських господарствах України останніми роками нараховувалось великої рогатої худоби 103,7 тис. гол., в тому числі корів - 41,3 тис. гол, свиней - 250 тис. гол., птиці - 2,8 млн гол. За підсумками господарювання у минулому році фермери виробили молока 167 тис. т, м'яса (у забійній вазі) - 57 тис. т, яєць - 76 млн шт. За останні десять років спостерігається тенденція до збільшення валового виробництва сільськогосподарської продукції фермерськими господарствами. При цьому частка продукції рослинництва становила 93 %.

Фермерські господарства України мають суттєвий вклад у загальнодержавне виробництво продукції сільського господарства. Частка виробництва фермерами зерна у валовому виробництві України становить 12%, соняшнику — 19%, ріпаку — 18%, сої — 16%, продукції тваринництва за видами — від 1 до 3 %. Таким чином, фермери відіграють значну роль у забезпеченні потреб внутрішнього ринку та формуванні експорту [1].

Основними проблемами розвитку фермерського господарства України є відставання від сучасних тенденцій запровадження інноваційних технологій ведення сільського господарства. Впливає на фінансову стійкість дрібного виробника суб'єктивні фактори, особливо здібності і знання господаря.

Більшість фермерських господарств створені сільськими жителями, які одержали землю і знають тільки традиційні для даного регіону технології виробництва, зберігання та переробки продукції, але не можуть використати нові ринки збуту та способи підвищення рентабельності виробництва [3].

Основне володіння для фермерів – це земля, тому ще однією проблемою є передусім, можливість виникнення нестачі коштів для придбання інших основних фондів після купівлі землі й для проведення заходів, спрямованих на підвищення її родючості, а також загроза інвестування цих заходів за рахунок зменшення оборотних фондів. В той же час, основними перевагами володіння землею можна віднести можливість продажу землі; можливість передачі землі у спадщину; постійне збільшення вартості землі шляхом її капіталізації; господарська самостійність у прийнятті рішень, що стосуються управління земельними ресурсами; престиж і моральне задоволення від володіння землею.

І, нарешті, важливою перевагою фермерства є : прекрасні смакові якості продуктів, відсутність шкідливих домішок, високі стандарти якості сільгосппродукції, що сприяють зміцненню здоров'я людини; збереження природних якостей, натуральний склад при подальшій переробці (використовуються тільки натуральні методи переробки, традиційні технології, природні матеріали для упаковки і заборонене використання будь-яких синтетичних добавок, ароматизаторів, консервантів тощо) [2].

Список використаних джерел

1. <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichnyi-gektar/3999-problemy-ta-perspektyvyfermerstva-v-ukraini.htm>
2. Горьовий В.П. Аграрна політика у розвитку фермерства в Україні / В.П. Горьовий, Л.В. Прудивус // Економіка АПК. – 2020. - № 12. – С. 10-17.
3. Мохненко А.С. Виникнення, еволюція та сутність фермерських господарств / А.С. Мохненко // Таврійський науковий вісник. ХДАУ. – Херсон, 2009. – Вип. 62. – С. 299-306.

Науковий керівник Табацкова Г.В., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

СТАН ГАЛУЗІ ПИВОВАРІННЯ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ РОЗВИТОК

Селіна Лілія, здобувач вищої освіти групи ТМ 1/2

Миколаївський національний аграрний університет

В Україні працює 160 броварень, але великих і середніх за розміром - два десятки, інші - міні і мікропідприємства. У Німеччині ж, наприклад, пивзаводів, які виробляють пиво в промислових масштабах, в десять разів більше ніж у нас - 1,5 тис. Обсяги виробництва пива і потужність пивоварень традиційно вимірюються в декалітрах (дал), 1 дал = 10 літрів. Цю одиницю виміру легше собі уявити, якщо прийняти, що 1 дал дорівнює одному відру.

Виробництво пива в Україні скоротилося з 300 мільйонів декалітрів у 2012 році до 180 мільйонів декалітрів у 2020 році. Ймовірно, таке падіння відбулося в результаті різкого зростання ціни пива через підвищення акцизного податку на нього при одночасному скороченні платоспроможності населення. Тому використання потужностей виробництва становить лише 40-45%.

Обсяг внутрішнього ринку пива в Україні склав 172,7 млн дал в 2020 р. Якщо розділити цей обсяг на кількість населення, то побачимо, що показник споживання пива в Україні на душу населення - 41 літр - в два з половиною рази менше, ніж в Німеччині або Польщі[1].

Приблизно 1% всього пива, яке продається в Україні є крафтовим - виготовляється маленькими пивоварнями, які часто пропонують новий незвичайний продукт, експериментують з технологіями, смаками, інгредієнтами, і стилями пивної культури.

В Україні вирощується близько 3,5 млн тонн ячменю пивоварних сортів, з якого 1 млн тонн закуповується вітчизняними солодовнями. Виручка аграріїв за ячмінь, реалізований на внутрішньому ринку для виробництва пива, становить приблизно 200 млн доларів. На ринку пивоварного ячменю в Україні поширена практика укладання форвардних контрактів між солодовнями і аграріями - це гарантує виробникам солоду наявність сировини, а фермерам - прибуток, незалежно від коливання ринкових цін.

Україна має 12 виробництв солоду, 97% якого виробляється на трьох найбільших підприємствах. Наша країна експортує набагато більше пива, ніж імпортує. Українське пиво купують в основному наші сусіди - Білорусь, Молдова, Литва, а також, наприклад, такі далекі країни як Алжир, Ізраїль, Азербайджан, Китай. Поставляє свою продукцію Україна і в деякі країни Євросоюзу.

Виробники порахували, що одне робоче місце в області пивоваріння створює в середньому 10 робочих місць в суміжних галузях: 4 - в сільському господарстві і логістиці, 5 - у сфері послуг, 1 - в роздрібній торгівлі [2].

Броварство - бюджетотворна галузь економіки України. 15 мільярдів гривень - стільки податків сплатили пивоварні в державний бюджет в 2020 році. У цей обсяг входить 4,8 мільярда гривень акцизного податку на пиво.

Акциз на пиво в Україні досяг європейського рівня. Акцизний податок на пиво в Україні (2,78 грн за літр) в даний час вже досяг рівня мінімальної ставки (в перерахунку за курсом валют) акцизного збору в ЄС, що регулюється спеціальними директивами Єврокомісії.

На жаль, в результаті скорочення виробництва пива в Україні, робочі місця в пивоварінні скоротилися на 23% і зараз їх кількість складає трохи більше 10 тис. Галузь не тільки сама є великим роботодавцем, але і сприяє створенню робочих місць в суміжних галузях.

Список використаних джерел

1. Огенесян Л.А., Саркисов Г.И., Магомедов М.Д., Е.Ю. Алексеяченко. Эффективность развития предприятий пивоваренной отрасли. Пиво и напитки. № 3, 2012 г. Изд-во пищевая промышленность. М.: (4-8)-120с.
2. https://24tv.ua/ru/pivo_v_ukraine_interesnye_fakty_o_pivovarenii_v_ukraine_n1187506

Науковий керівник: Табацкова Г.В., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ЛОГІСТИКА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

**Таранець Єва, здобувачка вищої освіти групи МЕН 2/2,
Миколаївський національний аграрний університет**

Логістика стосується переміщення товарів із пункту А в пункт Б, що передбачає дві функції: транспортування та складування. Терміни «логістика» та «ланцюг поставок» іноді використовуються як синоніми, логістика є елементом загального ланцюга поставок. Загальний ланцюг поставок — це мережа підприємств і організацій, які працюють у послідовності процесів, включаючи логістику, для виробництва та розповсюдження товарів.

Ефективність функціонування діяльності підприємств залежить, в більшості, від ступеня розвиненості логістичної інфраструктури. Підприємству для отримання більшого прибутку та зайняття конкурентоспроможного місця на ринку товарів та послуг, необхідна розвинута логістична інфраструктура, іншими словами, підприємству потрібен «фундамент», завдяки якому будуть проходити всі необхідні логістичні процеси та операції з матеріальними та іншими супутніми їм потоками [1, ст 19]

Логістика – це сукупність процесів, пов’язаних із переміщенням товарів усередині компанії або від покупця до продавця. Менеджери з логістики наглядають і контролюють багато складнощів, пов’язаних із цим процесом; Насправді існує низка сертифікатів для цих професіоналів. Успіх залежить від уваги до багатьох деталей: маршрути потрібно визначати на основі доцільності, нормативного середовища та уникнення перешкод, починаючи від ремонту доріг до воєн і несприятливих погодних умов. Необхідно ретельно розглянути постачальника послуг доставки та варіанти пакування, зваживши витрати на фактори від ваги до можливості переробки. Витрати на повне завантаження можуть включати фактори поза транспортуванням, наприклад ті, які забезпечують задоволеність клієнтів і наявність відповідного складського приміщення. Наприклад, якщо партія молочних продуктів надходить

зіпсованою через несправність охолодження, це залежить від команди логістики.

На щастя, програмне забезпечення для управління логістикою допомагає підприємствам приймати найкращі рішення щодо маршрутизації та доставки, стримувати витрати, захищати інвестиції та відстежувати рух товарів. Таке програмне забезпечення часто також може автоматизувати процеси, такі як вибір вантажовідправників відповідно до коливань ставок або контрактів, друк транспортних етикеток, автоматичне введення транзакцій у бухгалтерські книги та на баланс, замовлення відправлення вантажовідправником, запис квитанцій і підписів квитанцій, допомога в контролі запасів та інші функції.

Бізнес-логістика стосується всього набору процесів, пов'язаних із переміщенням товарів від постачальника до підприємства чи від підприємства до клієнта. Ключовою концепцією тут є управління цими процесами як єдиною системою. Наприклад, роздрібні онлайн-магазини, які успішно доставляють продукти безпосередньо клієнтам від сотень чи тисяч малих постачальників, мають передові практики ділової логістики. Система управління логістикою лежить в основі цих зусиль і включає в себе управління вхідним і вихідним транспортуванням, управління складом, керування автопарком, обробку замовлень, контроль запасів, прогнозування попиту та пропозиції, а також управління сторонніми постачальниками логістичних послуг.

Логістика зосереджена на русі товарів, але її вплив поширюється набагато далі. У бізнесі успіх у логістиці означає підвищення ефективності, зниження витрат, вищі темпи виробництва, кращий контроль запасів, раціональне використання складських площ, підвищення задоволеності клієнтів і постачальників, а також покращення взаємодії з клієнтами. Кожен із цих факторів може суттєво вплинути на успіх компанії. Зауважимо, що логістика також поширюється на управління поверненнями, щоб отримати найбільший дохід від цих товарів.

Якщо логістична система на підприємстві побудована правильно, то вона буде напрямлена на скорочення товарних запасів, зниження собівартості

продукції та логістичних витрат, а також оптимальне використання транспортних та складських потужностей, і забезпечить споживачів якісним логістичним сервісом. Важливим критерієм, який дозволяє оцінити систему сервісу з позицій постачальника і одержувача послуг, є рівень логістичного обслуговування [2].

Сама суть бізнесу полягає в обміні товарів чи послуг на гроші або торгівлі. Логістика – це шлях, який проходять ці товари та послуги для завершення транзакцій. Іноді товари переміщуються навалом, наприклад сирі товари до виробника. А іноді товари переміщуються як окремі виплати, один клієнт за раз. Незалежно від подробиць, логістика — це фізичне виконання транзакції і, як така, є життям бізнесу. Там, де немає руху товарів чи послуг, немає транзакцій — і немає прибутку.

Список використаних джерел

1. Адрієнко Б.Я. Оцінка ефективності логістичної діяльності підприємства
URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/29618/1/Andriienko_bacalavr.pdf (дата звернення 23.10.2022)

2. Ковальчук Н.В. Теоретичні аспекти логістичної діяльності аграрних підприємств // Ефективна економіка URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=864>

**Науковий керівник Христенко О.А., кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств.**

ВИРОБНИЦТВО ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ткачук А.В., аспірант

Миколаївський національний аграрний університет

Органічними або екологічно чистими є продукти, які виробляють з дотриманням певних визначених екологічних стандартів на всіх технологічних та реалізаційних етапах. При виготовленні органічної продукції використовують технології максимального збереження поживних речовин [1].

Ринок органічних продуктів є багатообіцяючим елементом ринку агрономічної промисловості розвинених країн світу. За оцінками експертів Міжнародної федерації органічного сільського господарства IFOAM і науководослідного Інституту біоземлеробства FiBL наразі виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції розвивається у 153 країнах світу, а масштаб ринку сягає 50–60 млрд доларів США [2,3].

Причини, що сповілюють впровадження органічних агротехнологій в вітчизняних підприємствах, можна перелічити, а саме: складність додержуватися всіх технологічних вимог, які необхідні для органічного сільськогосподарського виробництва, неспроможність створювати достатньої бази сировини для постачання продовольчої безпеки країни, невисока платоспроможність споживачів та, як наслідок, доволі помірний внутрішній попит тощо. За даними оцінками Ради ООН з торгівлі та розвитку органічне сільське господарство у малорозвинених країнах володіє всіма шансами перевищити показники конвенційної та традиційної системи агровиробництва з точки зору врожайності, диверсифікації та економічної ефективності[4]. Перелічені переваги здатні зробити органічне виробництво надзвичайно привабливим для дрібних та бідних фермерів, які в іншому випадку можуть бути під загрозою продовольчої та фінансової кризи. Органічне сільське господарство володіє шансом зробитися потужним засобом для скорочення бідності та голоду на планеті [5].

Внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні за сучасних умов поволі збільшує свої обсяги через головні мережі супермаркетів. Проте, аналіз органічної продукції на полицях торгівельних мереж великих міст України, висвітлив оцінку [6], що її добір є мінливим, часто – непередбачуваним. У вітчизняних торгівельних закладах немає фахової посади менеджера чи консультанта, які, в свою чергу, рекомендували чи надавали б певну інформацію покупцям про органічну продукцію.

Не дивлячись на доволі високі ціни на органічну продукцію, більшість українців із середнім доходом, вважають кращою органічну продукцію, осмислюючи їх користь та визнаючи такі витрати вагомою інвестицією, в першу чергу, у власне здоров'я. Велика частина таких покупців разом з покупцями, яким притаманий високий дохід, та іноземцями характеризують перспективи зростання попиту на органічні продукти.

В Україні в даний час склались доволі не сприятливі умови для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, тому конкурентна перевага такої продукції мусить ґрунтуватись на більш високій продуктивності використання запасів. Загально зазначено, що результативне вирощування орних сільськогосподарських культур допустиме за умов надання підприємствам спеціалізовану техніку та дотримання агротехнологічних вимог. Найбільш реально це реалізувати у великих підприємствах або в кластерних утвореннях.

Список використаних джерел

1. Ринок органіки в Україні: стан та перспективи [Електронний ресурс] // Агробізнес сьогодні. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/7823-rynok-orhaniky-v-ukraini-stan-ta-perspektyvy.html>.
2. International Federation of Organic Agriculture Movements [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ifoam.bio/>.

3. Willer H. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2013 / H. Willer, J. Lernoud, L. Klicher. – Bonn: Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick and IFOAM – Organic International, 2013. 340 p.

4. Органічне виробництво: має шанс подолати голод і глобальне потепління [Електронний ресурс] / Український органік журнал «Organic UA». – Режим доступу: <http://organic.ua>.

5. Клітна М. Р. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні [Електронний ресурс] / М. Р. Клітна, І. А. Брижань // Ефективна економіка. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?Op=1&z=2525>.

6. Вдович В. Г., Черкаська І. С. Сучасний стан виробництва органічної продукції в Україні. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2013. Вип. 181(6). С. 408 – 415

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АПК ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Трапезнікова В.О, здобувач вищої освіти групи ЗМЕН 5/1

Миколаївський національний аграрний університет

Сільське господарство завжди було однією з найважливіших галузей економіки України. Цьому сприяють родючі землі, сприятливий клімат, помірна вологість, велика кормова база та багато інших важливих факторів, що дають можливість стабільно забезпечувати країну якісним, безпечним, доступним продовольством. Але одночасно з позитивними сторонами є і певні проблеми, такі як відсутність належної системи державної підтримки, економічна та політична нестабільність, недосконалість законодавства що в сукупності підсилюють цілісність розвитку [1].

Аграрний сектор України спроможний на вагомий внесок у розв'язанні світової проблеми голоду, адже має великий потенціал що перевищує потреби внутрішнього ринку. Фактичні обсяги експорту Україною зерна з початку

2021/2022 маркетингового року (липень 2021-червень 2022) станом на 21 лютого становили 42 544 тис.тонн. За даними торгового представника Тараса Качка під час 52-ї сесії Міжнародної ради по зерну, за результатами 2019-2020 маркетингового року, в сукупності за обсягом експорту всіх зернових культур, Україна стала другим експортером в світі після США. Це свідчить про те, що Україна є важливим економічним партнером, тож наше сільське господарство повинно завжди розвиватися [2].

Задля підтримки розвитку агропромислового комплексу у високорозвинених країнах світу через уповноважені органи держава проводить гнучку фіскальну політику, бере участь у страхуванні агропромислового комплексу, організовує преференційне кредитування, здійснює підтримку доходів сільськогосподарських виробників, виділяє державні інвестиції, проводить цінове та тарифне регулювання. Ці всі фактори сприяють розвитку сільського господарства [4].

Шляхи розвитку АПК України мають дуже багато різних варіантів, адже прогрес не стоїть на місці. Найважливішим аспектом є інноваційний розвиток галузі що представляє собою підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва. Потрібно вивчати шлях та розвиток найбільших успішних сільськогосподарських лідерів та наблизити модель господарювання до кращих сучасних світових стандартів [3].

Отже, можемо зробити висновок, що поряд з усіма позитивними факторами розвитку АПК України, потрібно пильно та якісно слідкувати за усуненням всім проблем. Це можна зробити шляхом збільшення фінансової підтримки, підвищення конкурентоспроможності виробництва, підвищення якості продукції та введенням інновацій. Також, значну роль в розвитку промисловості завжди становлять безпека про екологію і не тільки на етапі виробництва, але й на етапах збуту.

Список використаних джерел

1. Шляхи розвитку агропромислового сектору України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/node/1233>

2. Україна стала другим у світі експортером зерна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3176429-ukraina-stala-drugim-u-sviti-eksporterom-zerna.html>

3. Проблеми та перспективи розвитку АПК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/1201092738611/rps/problemi_perspektivi_rozvitku_apk

4. Організаційні аспекти фінансового забезпечення агропромислового комплексу: досвід розвинених країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/80836/ssoar-pos-2022-7-bilochenko_et_al-.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-pos-2022-7-bilochenko_et_al-.pdf

**Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент
кафедри економіки підприємств**

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

**Христенко О.А., кандидат економічних наук, доцент кафедри
економіки підприємств**

Миколаївський національний аграрний університет

Світ стикається з безпрецедентними проблемами, які впливають на сталість наших продовольчих і сільськогосподарських систем. Від постійно зростаючого та урбанізованого населення світу до погіршення природних ресурсів і втрати біорізноманіття, до впливу зміни клімату ці виклики разом загрожують засобам існування мільйонів сільських господарств по всьому світу. У даній публікації під інновацією ми розуміємо кінцевий результат впровадження новації (продукт, технологію, послугу, процес тощо), який призвів до отримання економічного, соціального, екологічного та інших видів ефектів. Відповідно агроінновація – це інновація реалізована в аграрній сфері. Слід відмітити, що інноваційний процес в сільському господарстві має ряд

особливостей порівняно з іншими сферами господарювання. Це зумовлено, в першу чергу, з особливостями самого сільського господарства, а саме, - основним фактором виробництва виступає земля, взаємодія з живими організмами (рослинами, тваринами, мікроорганізмами), сезонний характер виробництва, високий рівень ризику [2].

Сільське господарство має специфічні особливості розвитку, пов'язані з впливом на результати господарювання природних, кліматичних і економічних чинників, які в комплексі формують виробничий потенціал, що є найважливішим показником економічної оцінки сільського господарства. Ефективність розвитку сільськогосподарського виробництва та його потенційні можливості визначають географічні та кліматичні умови, забезпеченість земельними угіддями та їх якість, наявність живої та уречевленої праці тощо.

Розвиток сільського господарства передбачає розв'язання багатьох проблем, які виникають на етапі докорінних перетворень в аграрній сфері, особливо в умовах зменшення інвестиційної активності, через значне зношування основних засобів, уповільнення не тільки розширеного, але й скорочення простого відтворення. Ці негативні тенденції призвели до зменшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в Україні, особливо тваринницької [1].

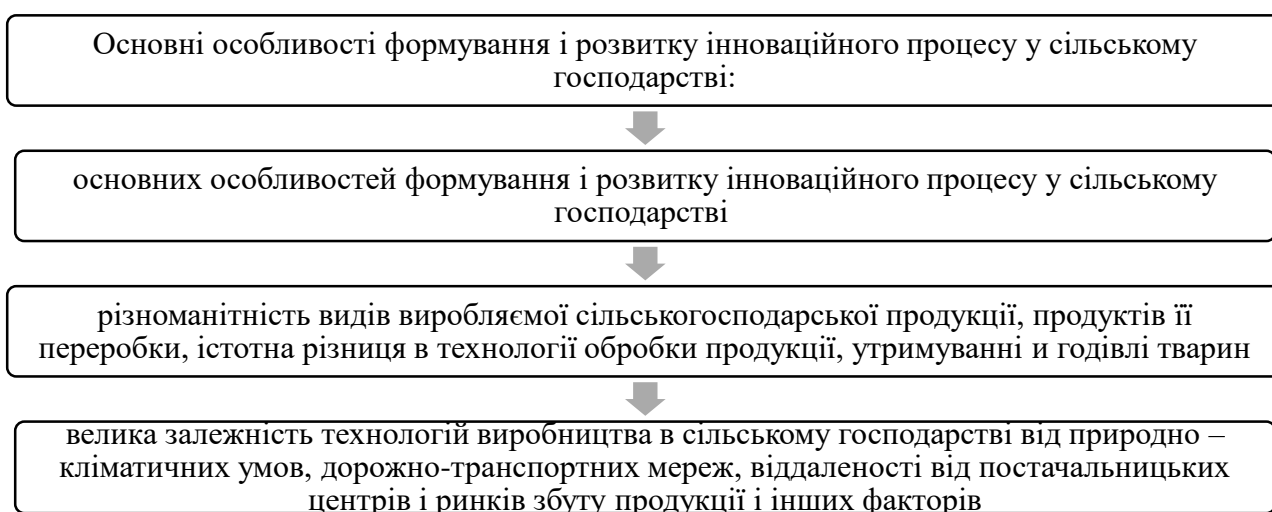

Рисунок 1 Основні особливості формування і розвитку інноваційного процесу у сільському господарстві

У той час як у минулому зусилля були зосереджені на стимулюванні сільського господарства для виробництва більшої кількості їжі, сьогодні ми зосереджені на подоланні основних причин голоду та недоїдання за допомогою трансформаційних змін у нашій продовольчій системі. Шлях яким ми виробляємо, обробляємо, розповсюджуємо та споживаємо їжу, має стати повністю екологічною та сприяти здоровому та доступному харчуванню. Будучи рушійною силою трансформації продовольчих систем, інновації є ключовими для того, щоб вирвати сімейних фермерів із бідності, подолати безробіття серед молоді та сільських жінок, а також допомогти світу досягти продовольчої безпеки та цілей сталого розвитку.

В такому випадку комплексна сучасна модель господарства повинна бути інноваційно-орієнтованою. Досить стійкі успіх і зростання сьогодні залежать, як від великих ідей, так і від уміння створити, постійно вдосконалювати модель господарства. Сьогодні інновації часто сфокусовані саме на створенні моделі. Дана модель перетворює інновації в економічну цінність для господарств [3].

Список використаних джерел

- 1.Гребеннікова А.А. Розвиток сільського господарства на інноваційній основі // Ефективна економіка URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5338> (дата звернення 27.10.2022)
- 2.Янковська О.І. Інноваційний процес у сільському господарстві / О.І. Янковська // Наука й економіка. — 2009. — № 4, Т. 2. — С. 54—58. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/12087113.pdf> (дата звернення 27.10.2022)
- 3.Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неоіндустріального суспільства – ст. 172 URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19249/1/172-173.pdf> (дата звернення 27.10.2022).

ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Шпілка М. М, ЗВО за освітнім рівнем Магістр за спеціальністю 204 "ТВППТ", Миколаївський національний аграрний університет

Стратегічно важливою галуззю для української економіки є аграрний сектор, який формує продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та створює соціально-економічні умови сільського розвитку. Зростання вітчизняного агропромислового сектору пов'язане з світовим дефіцитом продовольства. Залишається відкритим питання формування ефективної стратегії конкурентної боротьби вітчизняних агровиробників на різних ринках збуту. Актуальними також є проблеми державного регулювання аграрного сектору та підтримки власних виробників на міжнародному рівні.

Наукові праці М. І. Сахацького, П. Т. Саблука, Ф. О. Ярошенка, Ю. М. Бондаренка, В. Г. Ткаченко є предметом для вивчення і заслуговують детального розгляду та обговорювання. Вивченням особливостей розвитку вітчизняного АПК, його інвестиційної підтримки та державного регулювання займаються А. Г. Бабенко, Т. В. Мацибора [1], О. В. Шубравська, А. В. Пужай-Черета [2]. Значна кількість робіт присвячена різноманітним підходам реформування сільськогосподарського сектору та удосконаленню державного регулювання. Вплив Угоди про асоціацію України та ЄС на перспективи євроінтеграції у сільському господарстві досліджували такі вчені, як М. М. Дорош-Кізим, Т. С. Гачек, К. М. Пугачова та О. О. Шеремет.

Дослідження аналізу поточного стану та перспектив розвитку агропромислового комплексу України з урахуванням глобальних змін. Аналіз експортного потенціалу АПК України та виявлення основних ринків збуту продукції. Агропромисловий сектор України з його основною складовою –

сільським господарством є базисним та системотворчим в національній економіці, формуючи фактори стійкості та незалежності держави.

Однак сільське господарство в Україні розвивається нестабільно, що пояснюється залежністю від кліматичних умов, динамікою світових цін, недостатністю інвестицій та недосконалим державним регулюванням. Проблеми державного управління пов'язані насамперед із невпорядкованістю ринку землі аграрного призначення та непрозорістю розподілу державного фінансування. Для сталого розвитку аграрного сектору необхідно створити умови для підвищення рівня інвестиційної привабливості окремих регіонів і територій [1].

Потенціал розвитку експорту України особливо великий у галузі зернових, насамперед пшениці. Науковці відзначають, що треба розвивати експорт найбільш значущих для бюджету видів продукції (озима пшениця, озимий ячмінь, кукурудза, рослинна олія, полуниця, насіння соняшнику та боби сої) і тих, виробництво яких можна суттєво наростити (м'ясо, птиця, молочні продукти). За умови удосконалення механізму роботи АПК та виходу на нові ринки збуту з якісною продукцією маємо можливість стати світовим лідером продовольчої сфери [3]. Необхідно продовжувати роботу щодо збільшення безмитних квот, які надає ЄС, і зниження ввізного мита ЄС на імпорт української продукції. Також доцільно збільшувати експорт продукції з доданою вартістю – продукції переробної промисловості.

Вплив євроінтеграції загалом позитивний для України, хоча й не позбавлений певних «незручностей», особливо на початкових стадіях функціонування зони вільної торгівлі. Є великі перспективи тісної співпраці в аграрному секторі. Євроінтеграція стимулюватиме модернізацію економіки України, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції [1]. З метою мінімізації ризиків і використання можливостей для агропромислового комплексу внаслідок підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС необхідно реалізувати низку заходів державної

аграрної політики, що не суперечитимуть принципам державної підтримки та регулювання аграрного ринку, передбачених угодою про асоціацію, які забезпечать умови для підвищення конкурентоспроможності виробництва продукції АПК [4].

Висновки. Із стратегічних напрямів розвитку агропромислового комплексу має бути підтримка аграріїв з боку держави. АПК здатний більш ніж удвічі збільшити обсяг сільськогосподарського виробництва. Умовою ефективного розвитку агропромислового комплексу є забезпечення його адаптації до змін у зовнішньому середовищі, що можливо лише в рамках стратегічного підходу до його управління. Для успішного розвитку АПК України в умовах глобалізації економіки, необхідно проводити політику постійного підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектора. Без впровадження нових енергозберігаючих технологій та використання сучасної техніки неможливо вивести сільське господарство й країну в цілому із кризового стану.

Список використаних джерел

1. Мацибора Т.В. Інвестиційна привабливість аграрного сектору України: регіональний аспект. *Економіка АПК*. 2018. № 3. С. 49-55.
2. Пужай-Черета А.В. Проблеми та перспективи реформування галузі АПК в Україні. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. Збірник наукових праць у 2-х вип. ПДТУ. Маріуполь, 2016. Вип. 1. Т. 1. С. 41-48.
3. Кулицький С. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі. *Україна: події, факти, коментарі*. 2015. № 23. С. 49-59.
4. Захарчук О.В. Оцінка сільськогосподарського майна: проблеми та перспективи дій. *Економіка АПК*. 2019. № 8. С. 59-69.

Науковий керівник: Табацкова Г.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств

СЕКЦІЯ 3.

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ

РОЗРОБКА ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНО- ГОТЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Альбещенко О.С., докторант

Миколаївський національний аграрний університет

Питання стратегічного управління у сфері туристичного підприємства є особливо актуальними. Система стратегічного управління підприємством включає в себе стратегічне управління маркетингом, фінансами, виробництвом, інноваційною діяльністю та персоналом [1]. Система дозволяє узагальнювати, обробляти і аналізувати інформацію, що надходить від основних функціональних підсистем управління підприємством. Відсутність реалізації стратегії однією з підсистем системи стратегічного управління негативно позначається на інших. Для побудови дієвої та результативної стратегії розвитку, необхідно визначитися, які аспекти та особливості потрібно розвивати, а від яких краще відмовитись чи зменшити їхній негативний вплив на загальну діяльність підприємства.

У доповідях світових організацій викладено багато різноманітних аспектів стратегії розвитку туризму: «World Tourism Organization. UNWTO»[1], «World Travel and Tourism Council WTTC» [2], «The Economic Impact of Travel & Tourism. European Union» [3]. Серед українських вчених які займались цим питанням можна відзначити роботи: Гринько Т.В., Тарасенко І.О., Чорненька Н.В., Мальська М.П., Покоłodна М.М., Бейдик О.О., Слюсарчук О.П. та ін.

Система стратегічного управління підприємством включає в себе стратегічне управління маркетингом, фінансами, виробництвом, інноваційною діяльністю та персоналом [1]. Система дозволяє узагальнювати, обробляти і аналізувати інформацію, що надходить від основних функціональних підсистем

управління підприємством. Відсутність реалізації стратегії однією з підсистем системи стратегічного управління негативно позначається на інших. Стратегії які використовують туристично-готельні підприємства для планування свого розвитку не відрізняються від загальноприйнятих у науковій літературі. Це: традиційна, імітаційна, залежна, опортуністська, оборонна та наступальна [2]. Розробка стратегії розвитку та управління туристично-готельного підприємства повинна спиратися на сформовані і прогнозовані фактори соціально-економічного середовища функціонування підприємства, основні закони функціонування і розвитку підприємств туризму, концепцію управління, інноваційну та технічну політику. На зміст стратегії розвитку підприємств туристичної галузі України впливають такі чинники: ставлення вищого керівництва підприємства до нововведень; ставлення працівників підприємства до нововведень, їх кваліфікація, досвід; система управління інноваціями; інвестиції; інноваційний потенціал підприємства туристичної сфери тощо [3]. Яку стратегію обрати на довгостроковий періоді, як підвищити ефективність реалізації послуг, яку організаційну структури управління, впровадити вирішує кожне підприємство в залежності від своїх цілей і ресурсів.

Держава в свою чергу має створювати сприятливі умови для розвитку готельних і туристичних підприємств. Для цього розробляється законодавчі та фінансово-економічні параметрів розвитку туристичної галузі; створюються сприятливі інвестиційні механізми; формуються програми підготовки та перепідготовки кадрів; створюються умови для розвитку малого та середнього бізнесу; розробляються регіональні туристичні бренди [4].

На державному рівні було схвалено стратегію розвитку туризму та курортів до 2026 року [5], де враховані усі можливості туристичного потенціалу України. У відповідності із цим документом, мають бути створені всі умови для комфортного, безпечного та різноманітного відпочинку в Україні. Планується фінансування програм підтримки розвитку туризму [6].

За сучасних умов важливим аспектом у виробленні стратегії розвитку туристично-готельних підприємств на регіональному рівні стає високий

коефіцієнт присутності громадської думки, яка повинна бути ключовою під час формування стратегічного бачення, місії, стратегічних і операційних цілей [7].

Стратегічне управління туристично-готельними підприємствами являє собою складну і розгалужену систему, ефективне управління такими підприємствами має базуватися на сучасній системі інформаційного забезпечення. Конкурентоспроможність туристичних підприємств залежить від вміння адаптуватися до нових умов, тому великого значення набувають спеціалізовані інформаційні системи, що забезпечують збір та обробку актуальної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Єрмакова О.М. Стратегічне управління підприємством: сутність та особливості. *Науковий вісник Полісся*. 2015. № 4. С. 92.

2. Тарасенко І. О. Оцінка інноваційної активності підприємства в системі стратегічного управління / І. О.Тарасенко, О. М. Королько, К. С. Белявська // *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 9. С. 133–141.

3. Прохорова В. В. Інноваційні стратегії розвитку підприємств туристичної індустрії як креативна форма організації підприємницької діяльності / В. В. Прохорова, О. Ю. Давидова, В. М. Проценко // *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 63. С. 207-215.

4. Красникова Т. С. Туристический потенциал территории и необходимость его развития. *Общество: политика, экономика и право*. 2015. № 6. С. 46–48.

5. Європейська екотуристична мережа / European Ecotourism Network. URL: <http://www.ecotourism-network.eu/en-about-us/en-ecolnet> (дата звернення: 10.10.2022).

6. Який туристичний потенціал має Україна? URL: <http://pravda.press/chronicle/analytics/yakiy-uristichniy-potentsial-ma-ukraina-28158/>

7. Трохимець О. І. Практика стратегічного планування в системі управління розвитком туризму в Україні / О. І. Трохимець, Т. В. Шелеметьєва // *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2018. № 4. С.70-78.

ЧИ ІСНУЄ ПЕРСПЕКТИВА РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ У ПЕРІОД РОЗВИТКУ ВСЕСВІТНЬОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

**Ветрова Н.С., здобувач вищої освіти групи МЕНЗ/2
Миколаївський національний аграрний університет**

Глобалізація є одним із найголовніших елементів впливу на будь-які чинники економічного, політичного та соціального розвитку не лише світу, а й окремо кожної країни. Тобто створюється єдина система у світі, через що кожна країна взаємно залежна одна від одної. Навпроти нього поставимо явище регіоналізації, котре характеризується процесом розвитку окремих регіонів, котрі мають певну спеціалізацію в середині держави і пропонують свої послуги іншим регіонам. Як бачимо два явища конкурують між собою, і враховуючи масштабність глобалізацію, зробимо припущення неспроможності конкурувати регіоналізації з сучасними реаліями.

Існує два основні підходи для визначення співвідношення та залежності терміну регіоналізація та глобалізація. В першому підході ці два терміни розглядаються як антипод один одного. Вважається, що ці два явища одночасно домінують і розвиваються окремо. В другому випадку зазначається, що регіоналізація є продовженням глобалізації та спричинена нерівномірним розвитком країн, через країни намагаючись хоч якось задовольняти свої внутрішні економічно-сировинні проблеми починають розвивати регіоналізацію.

На нашу думку, перший підхід є найскладнішим для того, щоб регіоналізація могла хоч якось конкурувати у світі де домінує глобальна економіка. Бо якщо розглядати з економічної точки зору світ знаходиться на такому рівні розвитку, що не існує жодної країни котра не мала б міжнародні угоди та країн партнерів для забезпечення себе паливно-енергетичними ресурсами, трудовими, сировинними та багато інших. Але зробимо припущення, що така країна все таки існує, тоді вона була б по-перше закритою

країною, котра зовсім не контактує з сусідами і не підписує жодної угоди, по-друге розвивався лише внутрішній продукт, бо імпорту зовсім не існувало б у економічній системі. Але ми розуміємо, що дана модель не має сенсу у постіндустріальному суспільстві. Також дана модель не зможе конкурувати через те, що основним мінусом глобалізації є той факт, що вона призводить до такого явища, як домінування в світі та тлумачення напрямку розвитку економіки від найрозвинутіших країн. Гарним прикладом є країни котрі входять в G7 та G20. Ці країни вже сформували своє місце у світі та встановили свої ладуючі позиції, якщо ми проаналізуємо та за існування самотів не часто зустрічалося явище, щоб до цього списку доєдналася нова країна, котра змістила попереднього члена.

Стосовно другого підходу, вважаємо його найбільш доречним, бо до домінування на світовій арені найрозвинутіших країн, можна навіть застосувати термін країна гегемон. Гарним прикладом є те, що процес глобалізації привів до того, що американський долар став найвпливовішою валютою, завдяки чому Сполучені Штати Америки мають вагомий вплив на фінансовому ринку і не тільки. Тому маленькі країни чи країни що розвиваються, котрі хочуть мати хоч якусь степінь незалежності починають розвивати внутрішній продукт та обирають спеціалізацію певного регіону країни. Важливо зазначити, що глобалізація все одно має вплив, тому дуже часто продукт виробляється для користування в середині країни, а потім певний відсоток виробітку йде на експорт країнам партнерам, або тим країнам котрі не мають можливості виготовляти цей продукт на своїй території, іншими слова це один з проявів міжнародних економічних відносин.

Але потрібно відштовхуватися від морфологічного тлумачення слова «регіон», бо від цього залежить наскільки перспективна регіоналізація у сьогоденні. Кожний вчений та підхід тлумачать термін регіон зі своєї точки зору. Наприклад за філософським підходом, котрий висвітлив Ф. Броделем, регіон це аналог особливого світу з притаманним тільки йому специфічним менталітетом, способом мислення, традиціями, світосприйманням. Натомість

Дж. Каміллері трактував цей термін та пояснював своє бачення, як зараз ми живемо в період переходу до нового громадянського суспільства, в якому не має чітко окреслених кордонів, котрі прийнято базувати за принципом національної ідентичності.

В сучасному світі найкращим представником другого підходу є ЄС, бо він розглядається не як територія однієї держави з культуро-етнічною історією, а як економічний простір котрий існує для забезпечення потреб один одного та допомоги мало розвинутих країн розвивати свою інфраструктуру всередині єдиної системи. Протягом останніх двадцяти років Європейський Союз використовує політику територіальної когезії, суть якої полягає у тому відбувається економічне та соціального гуртування країн ЄС у єдиний економічний простір.

Отже, в сучасному світі глобалізація є невід'ємним елементом становлення та розвитку суспільства. Людство відчуває її у всіх сферах економічного, соціального-етнічного, політичного розвитку. В такій системі дуже важко конкурувати регіоналізації з її старим формуванням. Тому треба розглядати політику регіоналізації не в контексті регіону однієї держави, а регіон як територіальне об'єднання декількох країн, які в процесі свого співтовариства сформуують новий економічний простір. Саме цей новий простір, стане новим суб'єктом в міжнародних економічних відносинах.

Список використаних джерел

1. Рафальський О. Регіоналізація в Україні. Проблеми і перспективи
2. Крилов Ю. Вплив процесів глобалізації на розвиток національних економік» URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5297>
3. Римаренко С. Регіоналізм та регіоналізація. Питання типології URL:https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/07/rymarenko_regionallizm.pdf
4. Чмерук Т Глобалізація економіки: як не стати державою банкрутом URL:<https://www.epravda.com.ua/columns/2018/01/19/633175/>

5.Ліщинський І: Регіоналізація в європейському економічному просторі
URL:<http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1424/1415>

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМИ ПОСЛУГАМИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Зозуля О. В., здобувачка вищої освіти групи МЕН 3/1

Миколаївський національний аграрний університет

Для більшості країн розвиток інформаційного суспільства є одним із національних пріоритетів. Інформаційно-комунікаційні технології відіграють важливу роль і є необхідним інструментом соціально-економічного прогресу, який є одним із основних факторів інноваційної діяльності та розвитку національної економіки. Адже рівень подачі інформації впливає на активізацію інноваційних процесів в аграрному секторі. Серед сільськогосподарських товаровиробників основним завданням є оперативний доступ до інформації, необхідної для досягнення їх економічних цілей перед державною владою.

Основними завданнями розвитку інформаційних послуг в аграрній сфері є: сприятливі можливості для кожної людини на основі широкого використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій створення, обмін та використання знань та інформації, виробництво та надання товарів послуг; повноцінне входження України у світовий інформаційний простір; створення гарантій для самореалізації та прояву волі людини в інформаційному суспільстві, забезпечення вільного доступу до знань та інформації; прискорений розвиток інформаційного сектору економіки, який активно взаємодіє з іншими галузями економіки для підвищення рівня та темпів економічного зростання, а також гармонізація структури національної економіки [1].

У сучасному інформаційному суспільстві прийняттю управлінських рішень передують цілеспрямований пошук інформації, причому в більшості випадків рішення приймаються на основі інформації, яка поширюється за допомогою відкритих джерел. Мова йде не тільки про разовий моніторинг, моніторинг інформаційного простору виконує функцію супроводу проекту протягом усього циклу, конкуренцію, поставляючи оперативну інформацію, необхідного менеджменту для прийняття коригувальних управлінських рішень. Відповідно до набутого досвіду можна відзначити високий рівень впровадження моніторингу з використанням сучасних інформаційних технологій і в аграрне виробництво. Накопичений досвід розробки систем моніторингу дозволяє провести їх класифікацію за сферою його застосування, аналізом інформаційних технологій, комп'ютерних систем, надійності та достовірності інформаційних ресурсів, захисту економічної та технологічної інформації тощо.

Розглянемо основні види моніторингу з використанням сучасних інформаційних технологій в аграрному виробництві (табл. 1).

Таблиця 1. Види моніторингу з використанням сучасних інформаційних технологій в аграрному виробництві

Вид	Характеристика
Динамічний	Дані про динаміку розвитку об'єкта, явища або показника. Такий вид моніторингу використовується для порівняно простих, досліджуваних моніторингом систем
Порівняльний	Кілька підсистем досліджуваної системи вивчаються паралельно, одним методом і в один і той же час. Такий вид моніторингу використовується для визначення величини ефектів, що виникають в підсистемах, і оцінки величини небезпек, диспропорцій у розвитку всієї досліджуваної системи
Комплексний	Підставою для оцінок і висновків моніторинг услужать результати аналогічного обстеження для систем більш високого рівня. Такий спосіб моніторингу дає можливість врахувати більшість причин зміщення отриманих оцінок, що вкрай важливо для досліджуваних систем з високою динамікою розвитку
Конкурентний	Використовується кілька підстав для проведення дослідження

Основними цілями надання інформаційних послуг в аграрній сфері є: створення єдиних наукових основ формування інформаційних ресурсів; формування наукових принципів інформаційного забезпечення сфер управління, науки, та виробництва; надання допомоги аграрним товаровиробникам, суб'єктам інженерно-технічної системи аграрного сектору в створенні їх матеріально-технічної бази, інтенсифікації її використання; сприяння інноваційному розвитку в аграрному секторі і переробних галузях промисловості; впровадження прогресивних технологій.

Отже, для вдосконалення заходів управління інформаційними послугами в аграрній сфері можна рекомендувати такі інструменти як збір даних (за видами організацій і підприємств, тематиці, видам науково-інформаційної продукції та ін.) за допомогою спеціальних анкетних опитувань споживачів інформації, аналізу виставок, семінарів, конференцій, періодики.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про основні засади розбудови інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.

2. Замрига А.В. Інноваційна діяльність, як фактор конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору / А. В. Замрига // Європейські перспективи. - 2014. - № 3. - С. 41-44.

3. Ільчук О.М. Наукові засади державного регулювання аграрної сфери в умовах підвищених ризиків / О.М. Ільчук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. - 2013. - Вип. 181(4). - С. 19

Науковий керівник: Олійник Т. Г., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств

РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Козуб Д.Р., магістр

Миколаївський національний аграрний університет

В економічній сфері глобалізація асоціюється з розвитком капіталізму як економічної системи, часто на основі віри в саморегулювання ринків. Глобалізація сприяла розвитку економічної свободи і нібито підняла рівень життя в усьому світі, навіть якщо у відносному вираженні розрив між багатими і бідними зростає. Глобалізація пов'язана з розвитком міжнародної торгівлі і глобального розподілу виробництва товарів і послуг за рахунок скорочення бар'єрів у міжнародній торгівлі, таких як тарифи, експортні мита і імпорتنі квоти та скорочення обмежень на пересування капіталу та інвестицій. Глобалізація процесів аутсорсингу і периферії прискорюється. Транснаціональні корпорації (ТНК) можуть інтенсивно використовувати невеликі і середні підприємства, за найнижчою можливою ціною на світовому рівні через аутсорсинг. Для малих та середніх підприємств, можливо, важко протистояти глобальній конкуренції та забезпечити права своїх працівників/працівниць. ТНК не так легко притягнути до відповідальності за порушення прав людини, за умови коли корпорація юридично зареєстрована в одній державі, в той час як вона веде свою діяльність в іншій.

Глобалізація також вплинула на приватизацію комунальних підприємств і товарів. Нещодавно інші товари, такі як насіння або ліки, були віднесені до економічних благ і інтегровані в торгові угоди[4]. Глобалізація зробила свій внесок у розвиток корпоративної соціальної відповідальності і в занепокоєння про підзвітність неурядових суб'єктів, за їх діяльність, зокрема за негативний вплив на довкілля, на громади і так далі. Споживчі бойкоти і кампанії також змусили ТНК бути більш уважними до соціальної відповідальності та ризику щодо їхньої репутації[1].

Міжнародний валютний фонд (МВФ) надає консультації з питань політики та фінансування для країн-членів, що зазнають економічних

труднощів, а також працює з країнами, що розвиваються, щоб допомогти їм досягти макроекономічної стабільності і скорочення бідності. Умови МВФ являють набір стратегій або «умов», які МВФ вимагає в обмін на фінансові ресурси.

Світовий банк надає кредити країнам, що розвиваються, з метою скорочення масштабів бідності, приймаючи рішення щодо зобов'язань сприяти іноземним інвестиціям, міжнародній торгівлі та полегшенню капіталовкладень. Маючи важливий вплив на країни, що розвиваються, і навіть незважаючи на те, що він представляє 186 країн,

Світова організація торгівлі (СОТ) є організацією, яка контролює і лібералізує міжнародну торгівлю. Створена у 1995 році, СОТ займається регулюванням торгівлі між країнами-членами, забезпечує основу для переговорів та оформлення торгових угод і процес вирішення спорів, спрямованих на забезпечення дотримання учасниками угод СОТ[2].

У відповідь на фінансово-економічну глобалізацію багато представників громадянського суспільства виступають проти недостатнього регулювання прав великих багатонаціональних корпорацій, а також проти негативного впливу торгових угод і дерегулювання фінансових ринків. Цей міжнародний рух, який зазвичай називається антиглобалізаційним, або рух за зміни глобалізації, об'єднує профспілки, екологічні неурядові організації, політичні, правозахисні, наукові кола, жіночі організації та всіх, хто зацікавлений у створенні більш справедливого світу, який, відповідно до їх переконань, не може існувати до тих пір, доки дерегулювання та глобальна конкуренція торгівлі є основними цінностями економічного співробітництва і розвитку[3].

Усвідомлення проблем глобалізації значно збільшилося за останні десятиліття і зросли вимоги до більшої підзвітності міжнародних органів. Рішення, які раніше, приймалися урядами, банківськими і торговими органами, міжнародними організаціями та державними установами за закритими дверима, в даний час відкриті і інтенсивно обговорюються публічно. Обурення і

протести також стали глобальним явищем, протести відбуваються на кожному континенті[2].

Список використаних джерел

1. Філіпенко А.С./Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. 2007. 670с.
2. Соколенко С.И./ Глобальные рынки XXI века: перспективы Украины: Логос, 1998.-568с. 3.
3. Лук'яненко Д.Г./Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: монографія. К.: КНЕУ, 2001 538с
4. 9. Глобалізація // Економічна енциклопедія. Т. 1. К.: Академія, 2000. С. 264-265

Науковий керівник: Табацкова Г.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Куліш М.М., магістр

Миколаївський національний аграрний університет

На сьогодні існує багато дискусій на досить актуальну тему вигод та втрат, від такого феномену як глобалізація. Однак, сучасний стан розвитку цього процесу показує людству нові виклики з якими потрібно рахуватися, а не лише давати свою оцінку – добре або погано. Глобалізація є невідворотнім процесом, який вимагає системних змін як в організаційному, також і в психологічному плані [1]. Дане питання є настільки широким, що ним переймалась значна кількість як і науковців, так і державних діячів. Великий внесок в дослідження цього питання зробили співробітники Міжнародних 2 організацій (ООН, МВФ, Група світового банку тощо). Серед вітчизняних науковців ґрунтовним дослідженням цього питання займаються Ю.Н. Пахомов, О.М. Мозговий, В.М. Лукашевич, О.В. Плотніков, А.С. Філіпенко, Ю.Г. Козак та інші. Серед іноземних – Дж. Стігліц, А. Краай, У.Т. Андерсон, К.Аннан, Дж. Норберк та інші [2].

Глобалізація не є новим явищем, однак на сучасному етапі вона набула якісно нової форми та надзвичайно широкого розмаху. Проте, варто зазначити, що глобалізація може породжувати, в залежності від готовності та усвідомленості певної громади сучасного етапу еволюції, різні наслідки. Глобалізація – це загальний процес, в межах якого відбуваються окремі глобалізаційні напрямки, тобто, відбувається об'єднання, злиття, споріднення і економічних, і політичних, і соціальних, і правових, і екологічних, і військових та інших систем різних країн із створенням єдиного глобалізованого простору з стандартизованими та універсалізованими правилами поведінки. З вищезазначеного видно, що глобалізація сприяє розвитку країни, оскільки відкриває перед її населенням рівні можливості доступу до великих об'ємів інформації та знань; відбувається більш вільне перетікання інновацій та технологій, також, відбувається обмін кваліфікаційними здібностями внаслідок співпраці над спільними проектами тощо [3].

Глобалізація, для «здорового» її протікання, потребує інституціональних змін від країн, що поступово стають глобалізованими. Але, глобалізація потребує інституціональних змін не заради змін, а для побудови ефективної інфраструктури з достатньо високим ступенем формалізованості суспільних відносин для успішної адаптації до умов постіндустріального глобального господарства.

Список використаних джерел

1. Філіпенко А.С. / Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. 2017.
2. Соколенко С.І. / Глобальні ринки ХХІ віку: перспективи України: Логос, 1998.
3. Козак Ю.Г. / Світова економіка: навч. посібн. / За ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, Н.С. Логвінової – К.: центр літератури, 2020.

Науковий керівник: Табацкова Г.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ РИЗИК

Михальчишина Л. Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри глобальної економіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Горобченко О. А., к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва

Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

Глобалізація економіки є однією із головних тенденцій у розвитку сучасного світу. Глобалізація знаходить своє вираження у посиленні інтеграції національних економік, зростанні міжнародної кооперації, лібералізації ринків товарів, послуг і капіталу, різкому збільшенні темпів розвитку світової економіки тощо, що дуже впливає на підприємницьку діяльність, змушуючи її адаптуватися до нових вимог сучасності. Сучасний процес глобалізації, зростання темпів розвитку світової економіки має сильний вплив на підприємницьку діяльність, поєднуючи світовий економічний простір, змінюючи структуру, природу бізнесу, породжуючи нові його види, моделі, технології, і, звичайно ж, змінюючи структуру та масштаби такої невід'ємної характеристики підприємництва, як ризик, його значимість для успіху бізнесу, методи та інструменти управління ним.

У глобалізації нема визначених меж і чітких правил, навпаки, правила гри постійно змінюються. Тому успішна адаптація до глобалізаційних реалій потребує перш за все регулювання підприємництва як процесу. Водночас глобалізація може слугувати знаряддям поділу світу і посилення конфронтації. Це стосується, зокрема, економіки, де розвиток глобалізаційних процесів тісно пов'язаний з посиленням на світовому ринку конкурентної боротьби за контроль над природними ресурсами та інформаційним простором через використання найновіших технологій [1, с. 89].

Сутність глобалізації та її наслідки у світовій економіці завжди були предметом інтенсивних досліджень. Проте наявні в даний момент наукові розробки з проблем ризиків підприємництва в умовах глобалізації носять

надзвичайно розрізнений та фрагментарний характер. Метою нашої роботи є дослідження основних напрямів впливу процесу глобалізації на підприємницьку діяльність, виявлення нових типів ризиків для бізнесу.

Викликані глобалізацією зміни у традиційних, усталених сферах економічного життя несуть масу загроз конкурентоспроможності традиційної підприємницької діяльності. За джерелом свого походження глобальні загрози та ризики для підприємництва умовно можна поділити на 5 видів:

- ризики, спричинені зростанням відкритості національних економік та появою на ринку великої кількості суб'єктів (особливо ТНК): ризики конкуренції, ризики злиття/поглинання, ризики, пов'язані зі зростанням конкуренції за інтелектуальні ресурси;

- ризики, спричинені глобалізацією інформаційного суспільства: загрози, пов'язані з прискоренням технологічних змін та ризики, що виникають під час здійснення інновацій;

- ризики, пов'язані зі зміною характеру поведінки споживачів над ринком: загрози зміни переваг клієнтів, і навіть ризики, пов'язані з адаптацією продукту до зарубіжного ринку;

- ризики, породжені розвитком світового фінансового ринку: ризики, пов'язані з вільним рухом капіталу та загроза кіберзлочинів;

- ризики, пов'язані з порушеннями авторських прав (включаючи виробництво піратської продукції та промисловий шпигунство).

Однією з основних переваг комплексного підходу до управління ризиками є те, що він сприяє детальному визнанню компромісів між впливами різних ризиків. Зниження рівня ризику в одному вимірі може призвести до збільшення впливу інших факторів ризику [2, с. 95].

Управління підприємницькими ризиками ускладнюються на тлі поточного становища української економіки у світі, а також змін у політичній, фінансовій та глобальній сферах, що чинять усе більш істотний вплив на економічні процеси, у тому числі й на рівні кожної окремо взятої підприємницької структури [3, с. 73].

У сучасних умовах на перший план виходять ризики, спричинені зростанням відкритості національних економік та появою на ринку таких сильних суб'єктів, як транснаціональні компанії. Конкуренція та пов'язані з нею загрози сьогодні особливо загострюються, зокрема ризик появи унікального постачальника, здатного захопити левову частку ринку.

Зростання конкуренції загострюється тим, що ТНК, як правило, мають у своєму розпорядженні потужні фінансові ресурси, завдяки яким вони можуть регулярно оновлювати виробництво та підвищувати якість продукції, проводити інновації, просувати торгові марки, розвивати інформаційні технології та маркетинг. Невеликі ж місцеві підприємства набагато більш обмежені у ресурсах, що робить їх менш конкурентоспроможними та більш уразливими порівняно з ТНК. У таких умовах успішна діяльність невеликих підприємств багато в чому обумовлюється політикою протекціонізму та лобіюванням інтересів вітчизняного бізнесу державними структурами на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Косович Б. І., Дмитрук В. О. Ризики розвитку малого підприємництва в сучасних умовах глобалізації. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 88–92.
2. Дюгованець О. М. Комплексний аналіз управління ризиками в галузі міжнародного бізнесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6, ч. 1. С. 92-97.
3. Волошина-Сідей В. В. Аналіз оцінки ризиків як інструмент сталого розвитку підприємництва в умовах глобальних викликів та коронакризи. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Вип. 2 (25). С. 72-76.

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Магар А. Є., здобувач вищої освіти групи МЕНЗ/З

Миколаївський національний аграрний університет

Економічна система зазнає впливу глобалізаційних процесів, міжнародного руху капіталів, робочої сили, наслідків діяльності транснаціональних корпорацій. З огляду на це подальші організаційно-управлінські зміни та трансформації системи господарювання слід здійснювати на ґрунті дослідження й осмислення впливу глобалізації на розвиток національної економіки. Глобалізація, як економічне та суспільне явище, має двоїстий характер, що проявляється як у нових можливостях, так і загрозах. Вкрай важливо ретельно дослідити сутність, природу та тенденції глобалізації, зрозуміти траєкторію її розвитку. Це дасть змогу розробити економічні механізми й інструменти адаптації та мінімізації її впливу на національну економіку.

Термін "глобалізація" походить від французького "global", тобто планетарний, всеосяжний та означає всеохоплюючий процес трансформації світового співтовариства у відкриту цілісну систему інформаційно-технологічних, фінансово-економічних, суспільно-політичних, соціально-культурних взаємозв'язків і взаємозалежностей [1]. Термін "глобалізація" був запроваджений Т. Левіттом у 1983 році, який "означав цим словом феномен злиття ринків окремих продуктів, що виробляються великими багатораціональними корпораціями" [2].

Глобалізація є потенційно потужним і динамічним чинником економічного зростання та розвитку, проте нині головне завдання полягає у забезпеченні того, щоб глобалізація стала джерелом підвищення добробуту для всього населення світу. В умовах подальшого посилення взаємозалежності у світовій економіці повільне та нестійке економічне зростання, низькі ціни на сировинні товари та нестабільність міжнародної фінансової системи ускладнюють країнам, що розвиваються, завдання отримання потенційних

вигод від глобалізації. У дослідженні важливим аспектом є економічна складова процесу глобалізації. Глобалізацію визначають як посилення міжнародної інтеграції ринків, що супроводжується зростаючою міжнародною мобільністю товарів і факторів виробництва та опосередковано пов'язаною зі змінами економічної політики держави [4].

Глобалізація надає всебічне впливом геть економіку всіх країн. Вона має безпосередній вплив на обсяги та мобільність факторів виробництва, а також взаємодію національних економік у системі міжнародних економічних відносин. Внаслідок цього посилюється вплив на ефективність відтворення та конкурентоспроможність вітчизняних товарів на світових ринках.

Так, всеосяжний характер впливу інтеграції та глобалізації привів світову економічну систему до певних змін, що спричиняють і позитивні, і негативні наслідки різних суб'єктів господарювання [3]. Наприклад, перевагами глобалізації економіками є: поглиблення спеціалізації та міжнародного поділу праці; економія на масштабах виробництва; підвищення продуктивності праці; виграш від вільної торгівлі на взаємовигідній основі та ін. Недоліками є: перенесення економічних збоїв та фінансових кризисів з одних регіонів до інших; ослаблення традиційних національних систем державного регулювання економіки.

Для руху світового господарства до стану глобальності характерно "взаємопереплетення національних економік". Це означає, що відбувається завоювання економічної співпраці між національними економіками. Товари дедалі більше переміщуються за межі тих країн, у яких їх було вироблено. Цей процес є феноменом історичних закономірностей процесу глобалізації.

Отже, процеси глобалізації є дуже важкими та суперечливими і означають посилення гомогенності господарського світопорядку, ймовірним результатом якого у віддаленому майбутньому буде перетворення світової економіки на систему з єдиними умовами господарювання. Вона поглиблює, розширює та прискорює всесвітні взаємозв'язки та взаємозалежності у всіх сферах сьогоденного суспільного життя. Як бачимо, глобалізація у світовому

масштабі має як позитивні, так і негативні сторони, але це об'єктивний процес, до якого треба пристосовуватись усім суб'єктам міжнародного життя.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: навч. посіб. / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 263 с. – (Вища освіта ХХІ століття).

2. Кузнецов В. Что такое глобализация? Мировая экономика и мировые отношения. 1998. №2. С. 12-20; №3. С. 14-19.

3. Лабазанова, Д. Б. Повышение конкурентоспособности национальной экономики как фактор экономического роста в условиях кризиса / Д. Б. Лабазанова, М. А. Омарова // Неделя науки : сборник материалов XXXVIII итоговой научно-технической конференции преподавателей, сотрудников, аспирантов и студентов Дагестанского государственного технического университета. - Махачкала, 2017.

4. Tilly R. Globalisierung aus historischer Sicht und das Lernen aus der Geschichte, Kolner Vortrage zur Sozial- und Wirtschaftsgeschichte, Heft 41. Koln, 1999.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

СПОСОБИ ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Нехайчик Є.Є. здобувач вищої освіти групи ПУА3/1

Миколаївський національний аграрний університет

Щоб стабілізувати фінансовий стан організації, необхідно розробити план заходів, що підвищують продуктивність господарської діяльності. Організація, яка здатна пристосовуватися до технологічних, економічних, соціальних змін в країні, спроможна конкурувати, вирішувати труднощі, що виникають, і процвітати у фінансовому плані.

Нарощування обсягів продажів сприяє підвищенню прибутку, швидкому обороту товару та грошей. Щоб цей процес був ефективнішим, необхідно надати постійним клієнтам знижки, дисконтні картки. Найкращим і більш привабливим, дієвим розміром знижки вважається 10% [1].

Такий метод дозволяє стабілізувати приплив грошей, підвищити рентабельність продукції. Його відносять до комплексу антикризового управління, оскільки він здатний стабілізувати фінансове становище.

Сам комплекс складається з кількох блоків, які необхідно проводити одночасно.

1. Зниження собівартості, що включає комплекс робіт [2]:

- Зниження накладних витрат за допомогою оптимізації праці, персоналу. Необхідно привести штатний розпис у відповідність до дійсності та потреб організації.

- Підсилити контроль за якістю продукції, що виробляється. Зменшити ймовірність браку.

- Скоротити витрати на обслуговування обладнання, зменшити податок на майно.

- Мінімізувати платежі за комунальні послуги.

Збільшення результативності менеджменту персоналу за рахунок [3]: Підвищення трудової продуктивності. Розвитку кадрів. Поліпшення умов праці. Розподілу обов'язків. За допомогою цього комплексу можна визначити вид продукції, послуг, які мають найбільший попит. Також своєчасно відстежити зниження цін, підвищення попиту, скоригувати програму виробництва, змінити якість або асортименти продукції, послуг. Ці заходи щодо антикризового управління допомагають підвищити ефективність організації та відповідно збільшити товарообіг, прибуток.

За допомогою даних заходів можна відстежувати конкурентоспроможність своєї організації, своєчасно вживати дії щодо підвищення рентабельності. Це дозволить стати лідируючим підприємством на ринку у своїй галузі.

Стратегічний план фінансової складової організації складається з підвищення ефективності виробництва, грамотного застосування фінансових інструментів. Потрібно сформувавши обсяг, склад коштів, що у обороті, оптимізувати їх зміст, ефективно застосовувати їх на практиці, щоб організація була стійка до економічної нестабільності. Для цього також потрібно збільшити терміни оборотності капіталу, знижувати борги перед кредиторами.

Рекомендації щодо покращення підприємств: необхідно скласти дані, сформувавши в єдину базу, виходячи зі статистичних даних, щоб ухвалити рішення про доцільність отримання комерційного кредиту. Дослідження необхідно проводити, спираючись на такі дані [4]: час, витрачений на клієнта; сума, що надходить організації за проданий товар; заборгованість наприкінці періоду. Щоб підприємство стабілізувалося у фінансовому плані, необхідно провести ряд робіт у напрямі підвищення його прибутку, скорочення витрат.

Організація робіт, що дозволяє підвищити результативність менеджменту, входить до комплексу заходів, спрямованих на отримання стабільного фінансового стану організації. Ці заходи дозволяють забезпечити їй стійку реалізацію продукції, послуг, прискорити оборотність активів. Оптимізація грошових потоків, заборгованості перед дебіторами, матеріальних запасів, здатна збільшити прибуток, знизити ліквідність та виробничі ризики.

Інвестування у кожен позицію оборотних коштів може практично щодня змінювати їхню структуру, вартість. Тому потрібен постійний контроль за грошовими потоками, вкладеннями в різні напрями діяльності. Великі суми, що зберігаються на рахунках організації, можуть мати великі ризики. Гроші мають «працювати» постійно, щодня, приносячи стабільність, дохід.

Отже, фінансовий аналіз підприємства необхідно проводити, щоб підвищити його конкурентоспроможність, продуктивність. Запропоновані вище заходи дозволяють проаналізувати оцінку безбитковості, прибутковості організації, здатності її правильно та в повному обсязі спрямовувати фінанси у необхідні галузі розвитку, можливість бути платоспроможною. Грамотна розробка стратегії дій дозволяє вивести підприємство на високу прибутковість,

при цьому аналіз фінансової, виробничої складової організації необхідно проводити регулярно. Дотримання зазначених принципів діяльності дозволить підприємству залишатися у лідерах виробництва, підвищувати свої потужності, організовувати, планувати свою діяльність.

Список використаних джерел

1. Набатова Ю. О. Шляхи та напрямки поліпшення фінансової діяльності суб'єкта господарювання [Електронний ресурс] / Ю. О. Набатова, О. С. Чорненко // Ефективна економіка. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/78.pdf.

2. Akbasheva A. A. Analysis of the existing methods for assessing the financial state of the enterprise as a tool to ensure its economic security [Електронний ресурс] / A. A. Akbasheva, E. A. Yaitskaya // Proceedings of the Voronezh State University of Engineering Technologies 82(4):327-334. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/350454119_Analysis_of_the_existing_methods_for_assessing_the_financial_state_of_the_enterprise_as_a_tool_to_ensure_its_economic_security.

3. Azarenkova G. Management of enterprise's financial sustainability and improvement of its methods [Електронний ресурс] / G. Azarenkova, O. Golovko, K. Abrosimova // Accounting and Financial Control 2(1):1-14. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/325021561_Management_of_enterprise's_financial_sustainability_and_improvement_of_its_methods.

4. Zezhong Hao. Research on the effect of enterprise financial flexibility on sustainable innovation [Електронний ресурс] / Zezhong Hao, Xiuwu Zhang, Jiangying Wei // Journal of Innovation & Knowledge. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2444569X22000245>.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЕКОНОМІКИ США

Онопрійчук Д.О., здобувач вищої освіти групи МЕНЗ/2

Миколаївський національний аграрний університет

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що для розуміння глобальних економічних проблем, необхідно розпочинати аналіз від найбільш значущого, якою і є економіка США. Економіка даної країни сильно впливає на розвиток економік інших країн, так як саме вона задає «тренди» і з неї починаються кризи та періоди зростання.

Вивченню та дослідженню даної тематики приділяють увагу багато вітчизняних та зарубіжних економістів та науковців. Зокрема, С. Шумська та Я. Столярчук досліджували проблематику фінансових криз. Відомі зарубіжні науковці, такі як А. Грінспен, Дж. Сорос аналізували чинники виникнення криз.

Сполучені Штати Америки вважаються однією з наймогутніших в усіх планах державою світу. Але, в першу чергу, міць США ґрунтується на економічному розвитку. Розпочнемо наш аналіз з такого показника, як валовий внутрішній продукт, який показує загальну кількість послуг і товарів, вироблених в державі, за певну кількість часу. Валовий внутрішній продукт США протягом останнього десятиліття невинно зростав, окрім 2020 року, коли ми спостерігали міжнародний колапс у сфері медицини, а саме швидке розповсюдження хвороби COVID-19, при якій економіки усіх країн зазнали краху. Однак, після цієї кризи, яка на піку перебувала приблизно півроку, розпочалося швидке зростання економіки США. В 2021 році економіка США вже повністю відновилася, повернулася на докризові показники, і продовжила зростання. Загалом, в 2021 році економіка США в порівнянні з 2020 роком зросла на 10%, що є досить високим показником [1].

Варто зауважити, що економічні процеси проходять декілька фаз циклу. Зокрема, проходить через спад економіки та пік розвитку. Економіці США також притаманна циклічність. На рис 1. бачимо, що цикли безперервного зростання ВВП колись закінчуються. Однак, цикл який закінчився в 2020 році

тривав 121 місяць, що перевищує середній показник після Другої світової війни, який становить 58 місяців. Так звана «епоха суперциклів», яка розпочалася в 90-ті рр. XX століття, характеризується довшим зростанням економіки країни, однак після цього настає великий крах економіки. Відомий нам закон каже, що на кожну дію є протидія. Тобто, якщо ми спостерігаємо високий темп зростання економіки, то і спадання буде або дуже сильним, або також довгим.

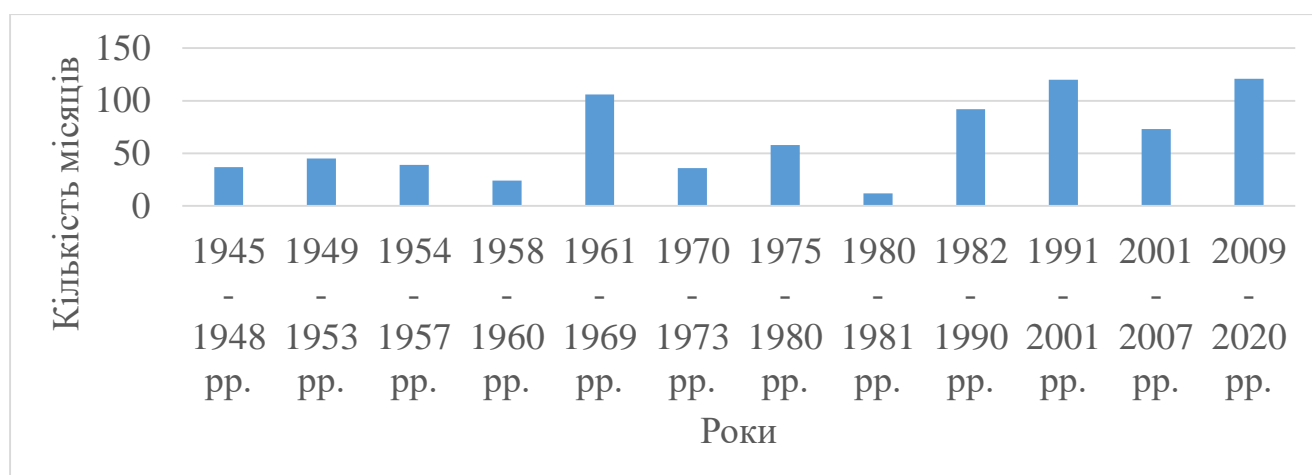

Рис 1. Цикли економічного зростання економіки США за місяцями.

Джерело: побудовано автором з використанням [2].

Важливим чинником, що впливає на розвиток економіки будь-якої країни світу є рівень інфляції. Інфляцією називають знецінення грошей, що проявляється у формі інтенсивного зростання цін на товари та послуги, при цьому якість товарів не покращується. В 2022 році інфляція США б'є рекорди і наразі пік інфляції зафіксовано на рівні 9,1%, що є неймовірно високим показником, тим паче для найрозвинутішої економіки США [3]. Така ситуація утворилася, тому що ЦБ США у період пандемії в 2020 році надрукував занадто багато грошової маси, тому ці гроші почали втрачати свою цінність. У зв'язку з цим, Федеральна резервна система США розпочала жорстку грошово-кредитну політику, наважившись на підняття відсоткової ставки. Незважаючи на рішучі дії ФРС США, рівень інфляції падає, але не такими високими темпами, на які очікували. Отож, рівень інфляції залишається на високих значеннях, а підвищення відсоткової ставки вже не діє, як раніше. Тепер США необхідно

серйозно замислитися над грошово-кредитною політикою, щоб у майбутньому такі ситуації вирішувати набагато швидше.

Отже, Сполучені Штати Америки попри високі темпи інфляції та інших факторів прямого і непрямого впливу залишається наймогутнішою економікою в світі. Кризи, які відбуваються в США, обов'язково зачіпляють й інші країни світу, оскільки вплив цієї держави на світову економіку є неймовірним. Тому, незважаючи на кризи економіка США та їхня національна валюта залишаються найсильнішими в порівнянні з усіма країнами.

Список використаних джерел

1. U.S. GDP 1960-2022. Macrotrends | The Long-Term Perspective on Markets. URL: <https://www.macrotrends.net/countries/USA/united-states/gdp-gross-domestic-product> (дата звернення: 06.10.2022).

2. Економічне зростання США стало найдовшим в історії. Збруч. URL: <https://zbruc.eu/node/90494> (дата звернення: 08.10.2022).

3. Індекс споживчих цін (ІСЦ) у США (р/р). Investing.com. URL: <https://ru.investing.com/economic-calendar/cpi-733> (дата звернення: 09.10.2022).

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Орлова А.С., студентки факультету менеджменту

Миколаївський національний аграрний університет

Сталий взаємоузгоджений розвиток чинників сільськогосподарського виробництва забезпечує здатність господарюючого суб'єкта підвищувати соціальну та економічну ефективність, динамічно підтримувати пропорції в організації діяльності, орієнтованої на інноваційний розвиток, постійно нарощувати темпи розширеного відтворення, метою якого є гарантувати

населенню якісні продукти харчування, продовольчу безпеку держави без завдання шкоди навколишньому середовищу [4, с. 52].

Теоретико-методичні та практичні аспекти вивчення чинників розвитку аграрних підприємств знайшли своє відображення та набули значного розвитку у наукових працях та дослідженнях Ліпич Л. Г. , Фатенок-Ткачук А. О. [1], Мельника Л.Ю. [2], Мікули Н. А. [3], Прушківської Е. В. [4], Саблука П.Т. [5], Семенової Л. Ю. [6] та інші. Аналіз публікацій, присвячених зовнішньоекономічній діяльності (ЗЕД) аграрних підприємств або її окремим процесам, показав, що серед науковців не існує єдності стосовно визначення основних чинники, які впливають на ЗЕД підприємства.

Зовнішні умови не залежать від самого підприємства, а визначаються направленістю господарської політики держави, урядовими заходами по управлінню, співвідношенням початку децентралізації і централізації в загальній системі державного впливу на економічні процеси, що створює суттєвий вплив на діяльність підприємств, обмежує або відкриває можливість для ініціативи і ризику, активного маркетингового мислення. Тому підприємство, перш ніж будувати свою програму дій, повинно добре знати відповідне господарське законодавство, урядові постанови відносно діяльності підприємств у різних сферах, в тому числі й у зовнішньоекономічній, тим більше, що зовнішні умови впливають і на характер внутрішніх умов і можливість розвитку підприємства [6, с. 26].

Мельник Л.Ю. до найважливіших зовнішніх чинників відносить: зміну державного устрою, економічної системи; політичну й економічну нестабільність, необхідність користуватися новими, незвичними або недостатньо ретельно законодавчими актами; перехідний характер ситуації, коли старі економічні структури і механізми вже не діють, а нові ще не створені; відсутність або недостатній розвиток елементів ринкової економіки, зокрема відсутність ефективного ринку капіталу, що викликає фінансові труднощі; дефіцит або низьку якість технологічної інфраструктури ринку (перш за все суспільних телекомунікацій) і сфери послуг (наприклад,

банківські мережі); непередбаченість настрою суспільства; інше (розрив економічних зв'язків з партнерами з країн колишнього СНД), що для більшості господарств є вкрай складним процесом [2, с. 79].

Своєю чергою науковці Ліпич Л. Г. та Фатенок-Ткачук А. О. прийшли до загального висновку, що зовнішні чинники, які впливають на розвиток ЗЕД підприємства, доцільно ділити на дві групи: 1) чинники впливу мікросередовища (політичні, законодавчо-правові, економічні, соціальні, часові та фактори неформального обмеження діяльності); 2) чинники впливу макросередовища (політико-правові, загальноекономічні, законодавчі, адміністративні, природно-кліматичні, психологічно-соціальні, технологічні, історичні та фактори стандартизації і взаємозамінності) [1, с. 30, 31].

На думку Мікули Н. А. визначальну роль у розвитку аграрних підприємств відіграють такі зовнішні чинники, як: доступність ресурсів; конкурентне середовище; розвиненість внутрішнього попиту; державна підтримка; масштаби та розвиненість ринків збуту; інституційне середовище; державна науково-технічна політика; інвестиційний клімат; цінова і податкова політика; природні умови; стан навколишнього середовища та природних ресурсів; коопераційно-інтеграційні зв'язки в агропродовольчій системі; соціальний розвиток села; зовнішньоекономічні умови [3, с. 238].

В процесі вивчення та аналізу наукових джерел нами встановлені:

- чинники зовнішнього макросередовища розвитку ЗЕД аграрних підприємств: політичні, економічні, природно-кліматичні, адміністративні, законодавчо-правові, психологічно-соціальні, економічні, технологічні, історичні та стандартизації й взаємозамінності;

- чинники зовнішнього мікросередовища розвитку ЗЕД аграрних підприємств: політичні, законодавчо-правові, економічні, неформальні обмеження, часу та простору, економічні, освітні та соціальні.

Економічну вагомість дії зовнішніх умов Саблук П.Т. розглядає як головні чинники посилення дохідності, що перебувають у сфері дії безпосередньо суб'єктів господарювання. Окрім цього, він акцентує увагу на

тому, що економічний інтерес господарювання в аграрній сфері (як і в будь якій іншій) значною мірою залежить від зовнішніх чинників, які в ринкових умовах кардинально змінили порядок формування доходів у сільськогосподарських підприємствах [5, с. 24].

Взаємоузгоджене функціонування чинників зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств забезпечує повноцінне та безперервне функціонування сільськогосподарського виробництва та аграрного ринку України в цілому. При цьому важливу роль відіграють чинники зовнішнього макро- та мікросередовища розвитку ЗЕД аграрних підприємств.

Список використаних джерел

1. Ліпич Л. Г., Фатенок-Ткачук А. О. Фактори впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств. *Економіка та держава*. 2008. № 5. С. 29–32
2. Мельник Л.Ю. Класифікація аграрних господарств за критерієм площ землекористування. *Вісник ДДАУ*. 2008. № 2. С. 157-161
3. Мікула Н. А. Факторні впливи на сталий розвиток сільських територій прикордонних регіонів. *Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки*. 2013. Вип. 1. С. 237-246.
4. Прушківська Е. В. Фактори стабілізації сільськогосподарського виробництва в умовах глобалізації. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2017. № 2. С. 42-53.
5. Саблук П.Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період. *Економіка АПК*. 2008. № 4. С. 19-37.
6. Семенова Л. Ю. Конкурентоспроможність аграрних підприємств : монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. фін. акад., 2013. 164 с.
Науковий керівник – Табацкова Г.В. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

Осипенко К. В., здобувач вищої освіти Групи ЗПУА 5/2

Миколаївський національний аграрний університет

Глобалізація, як економічне та суспільне явище, має двоїстий характер, що проявляється як у нових можливостях, так і загрозах. Вкрай важливо ретельно дослідити сутність, природу та тенденції глобалізації, зрозуміти траєкторію її розвитку. Це дасть змогу розробити економічні механізми й інструменти адаптації та мінімізації її впливу на національну економіку.

Теоретичні та прикладні аспекти проблем глобалізації, розуміння сутності та перспектив її розвитку, вплив на національні економіки. Незважаючи на активне дослідження економістами проблем глобалізації, поглибленого вивчення й узагальнення на теоретичному рівні вимагають процеси впливу глобалізації на розвиток національної економіки.

Дослідження глобалізації не виробили єдиного підходу до розгляду в ретроперспективі виникнення, етапів становлення та чинників розвитку, наслідків і проявів глобалізаційних процесів у світовому економічному просторі, що обумовлено багатогранністю та складністю вищезначеного процесу.

Кількісні характеристики глобалізації : збільшення світового експорту та його частки у ВВП країн світу, величезне зростання прямих іноземних інвестицій, потоків капіталу, щорічного обороту на валютних ринках, обсягів міжнародного банківського кредитування, туризму, міграції робочої сили, тривалість телефонних розмов, роль Інтернету, засобів масової інформації, а отже, небачене зростання обміну ідеями, інформацією, поширення взаємодії і спілкування громадських організацій, простих людей.

Власне соціально-економічні аспекти: вільний рух товарів, послуг, технологій, капіталів і людей; взаємозалежність національних економік; уніфікація світової економіки, тобто зміни сучасного ринку: формування

єдиного ринкового простору, взаємопроникнення ринків, поява транснаціональних систем і форм господарювання.

Глобалізація несе найбільшу вигоду країнам, що провадять ефективну політику підвищення своєї конкурентоспроможності. Тому наявність інституційної спроможності країни оптимально використовувати переваги глобалізації та нейтралізувати її загрози, спроможність формувати відповідні механізми розвитку глобальної конкурентоспроможності розглядаються як ключові завдання економічної політики будь-якої країни, в тому числі й України.

Конкурентоспроможний розвиток економіки нашої країни можливий за умови усвідомлення і формування національної господарської багаторівневої моделі, в якій кожна складова посилюватиме свій вплив на загальний позитивний ефект. Отже, посилення світових глобалізаційних та інтеграційних процесів актуалізує питання вибору місця й ролі національної економіки та її складових у світовій економічній системі.

Список використаних джерел.

1. Базилевич В. Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: навч. посіб. / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 263 с. – (Вища освіта XXI століття).
2. Бочан І. О. Глобальна економіка / І. О. Бочан, І. Р. Михасюк. – К. : Знання, 2007. – 403 с.
3. Потенциал и опасности глобализации. Тематический обзор МВФ от 12.04.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/rus/041200r.htm>.
4. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін: [монографія] / Н. І. Гражевська. – К. : Знання, 2008. – 431 с.

Науковий керівник – Табацкова Г.В. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Парулава О. О., Здобувач вищої освіти групи ЗПУА 5/2

Миколаївський національний аграрний університет

Глобалізація економічного розвитку є однією з головних ознак сучасної цивілізації. Вона охоплює практично всі фактори та умови виробництва, всі його галузі та територіальні утворення і проявляється в різноманітних формах. Глобалізаційні процеси охоплюють майже усі сфери суспільного життя.[1] Протягом останніх десятиліть глобалізація виявилася й досліджувалася як ключова тенденція світогосподарського розвитку. Її вплив на господарський комплекс аналізували у своїх працях такі українські вчені як Д. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник та інші.

Згідно сучасної економічної енциклопедії, глобалізація відображає процес обміну товарами, послугами, капіталом та робочою силою, що виходить за межі державних кордонів. Глобалізація виявляється у розширенні проникнення компаній в економіку зарубіжних країн за допомогою експорту, а в широкому значенні — за допомогою іноземних інвестицій у відкриття заводів з виробництва комплектувальних, у заснування виробничих підприємств або дочірніх фірм зі збуту продукції. Таким чином компанії отримують додаткові можливості для збуту, який стримується через недостатні розміри внутрішнього ринку окремої країни. Тим самим вони зменшують свою залежність від єдиного внутрішнього ринку в отриманні прибутку.[2]

Кількісними характеристиками глобалізації визнано збільшення світового експорту та його частки у ВВП країн світу, величезне зростання прямих іноземних інвестицій, потоків капіталу, щорічного обороту на валютних ринках, обсягів міжнародного банківського кредитування, туризму, міграції робочої сили, тривалість телефонних розмов, роль Інтернету, засобів масової інформації, а отже, небачене зростання обміну ідеями, інформацією, поширення взаємодії і спілкування громадських організацій, простих людей. Глобалізація

формує нову еру взаємодії між націями та економічними системами, розширює сферу контактів людей – це і економіка, і технології, і культура, і управління.[3]

Світова торгівля це по суті перша та одна з головних форм міжнародних економічних відносин. У такому вигляді торгівлі приймає участь кожний регіон, Миколаївська територіальна громада не є виключенням. За 9 місяців 2021 року обсяг експорту товарів по м. Миколаєву склав 1630,5 млн. дол. США (75,1% загальнообласного експорту), порівняно з 2020 р. експорт у Миколаївській територіальній громаді зріс у 1,7 рази. Зовнішньоторгівельні операції проводилися з партнерами із 139 країн світу. За цей же період обсяг експорту послуг склав 106,5 млн. дол. США (33,4% експорту області). Партнерам із 112 країн надавались транспортні послуги, послуги з ремонту та технічного обслуговування, послуги з переробки матеріальних ресурсів.

Імпорт з інших країн світу також є невід'ємним процесом глобалізації. Найвагоміші імпорти надходження до м. Миколаєва здійснювалися з Польщі, Бельгії, Італії та Німеччини. Це були товари механічного та електротехнічного обладнання, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби, вироби з каменю, гіпсу, цементу, мінеральні продукти, недорогі метали та вироби з них.[4]

Також однією з форм прояву процесу глобалізації є стрімке зростання міжнародного фінансового ринку та фінансових операцій. Суспільна лібералізація фінансової сфери та впровадження сучасних інформаційних технологій сприяли стрімкому зростанню обсягів фінансових трансакцій та фінансового ринку. Ще одним із вагомих факторів і показників глобалізації виступає рівень міграції. Як і інші виробничі чинники робоча сила завжди переміщувалась по господарському полю планети. Так, громадяни Миколаївської територіальної громади часто мігрують на термін 6 місяців-рік до таких країн: Польща, Румунія, Болгарія, Німеччина, Італія, Іспанія та ін.

Розвиток науки та практичне застосування відкритих нею законів, індустріалізація і інформатизація суспільства спочатку відбуваються у 13 розвинутих країнах, а потім розповсюджуються по всьому світу на основі дії

ринкових принципів самоорганізації та самоуправління. Глобалізація – самоорганізуючий, об’єктивний процес, він рано чи пізно охоплює всі країни. І народи, які мало забезпечені потенціалом індустріально-інформаційного розвитку, нарешті отримують можливість користуватися її здобутками. Глобальна інтеграція несе й інші значні блага: переваги міжнародного поділу праці, ефекти масштабу та швидке розповсюдження нововведень у різних регіонах.

Для успішної глобалізації та досягнення максимально високої ефективності й конкурентоспроможності економіка певного регіону має підлягати модернізації, тобто структурній та інституційній економічній трансформації. Глобалізація означає залучення великої частини людства в єдину відкриту систему суспільно-політичних, економічних та культурних зв’язків на основі новітніх інформаційних технологій і телекомунікацій. Водночас цей процес веде до зростання взаємодії між державами і безпосередньо поміж людьми. На мою думку, наслідки глобалізації – це засіб подальшого прогресу суспільства.

Список використаної літератури

1. Баштанник В. Регіональна політика Європейського Союзу / В. Баштанник // Вісник УАДУ. – 2000. – №3. – С. 122-130.
2. Лук’яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція: Монографія. – К.: ТОВ «Національний підручник», 2008.
3. Глобалізація і безпека розвитку: монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук’яненко, М. О. Гончаренко, В. А. Зленко [та ін.]; кер. авт. кол. і наук. ред. О. Г. Білорус. – К. : КНЕУ, 2001. – 733 с.
4. Зовнішньоекономічна діяльність м.Миколаєва, <https://mkrada.gov.ua/>
5. Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. – К.: КНЕУ, 2001.

Науковий керівник – Табацкова Г.В. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ

Пілюшенкова Ю.А., магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Глобалізація економічного розвитку є однією з головних ознак сучасної цивілізації. Вона охоплює практично всі фактори та умови виробництва. Глобалізація виявляється у розширенні проникнення компаній в економіку зарубіжних країн за допомогою експорту, а в широкому значенні - за допомогою іноземних інвестицій у відкриття заводів з виробництва комплектувальних, у заснування виробничих підприємств або дочірніх фірм зі збуту продукції. Таким чином компанії отримують додаткові можливості для збуту, який стримується через недостатні розміри внутрішнього ринку окремої країни.

Світова торгівля це по суті перша та одна з головних форм міжнародних економічних відносин. Друга половина ХХ століття охарактеризувалася суцільною лібералізацією міжнародної торгівлі товарами та послугами під впливом ГАТТ / ВТО. Так, якщо після Другої світової війни середній розмір тарифів у світі складав приблизно 40%, то вже в кінці ХХ століття – 4%. Це в свою чергу сприяло випереджаючим темпам зростання світового зовнішньоторгівельного обороту (ЗТО) порівняно з темпами зростання світового ВВП. Однією з форм прояву процесу глобалізації є стрімке зростання міжнародного фінансового ринку та фінансових операцій.

Суспільна лібералізація фінансової сфери та впровадження сучасних інформаційних технологій сприяли стрімкому зростанню обсягів фінансових трансакцій та фінансового ринку. Сьогодні за обсягами операцій міжнародні фінансово-кредитні та валютні відносини посідають перше місце серед усіх форм міжнародних економічних відносин. Так, щоденний обсяг фінансових трансакцій складає 3–4 трлн доларів.

Сучасна глобалізація має двоїстий характер, який проявляється у виокремленні двох форм її прояву: об'єктивної глобалізації та суб'єктивної

глобалізації. Об'єктивна глобалізація є закономірним процесом формування єдиного світового політичного, економічного, соціального, культурного простору внаслідок поглиблення міжнародного поділу праці, посилення взаємодії та співробітництва між країнами. Суб'єктивна глобалізація полягає у асиметричному розвитку світової економіки внаслідок організованого та реалізованого міжнародними організаціями, ТНК, розвиненими країнами одностороннього привласнення результатів міжнародного поділу праці.

Особливо слід наголосити на конфліктному характері, якого набуває глобалізація останнім часом. Один із конфліктів, який все більше загострюється є конфлікт з приводу розподілу її плодів. Зростаючий добробут та інтеграція окремих країн можуть навіть збільшити політичну нестабільність, оскільки ведуть до значної економічної залежності інших країн, що породжує відчуття небезпеки. Сили, які найчастіше асоціюють із глобалізацією, в короткостроковій перспективі загрожують стабільності певних країн, збільшують соціальну та економічну напругу. Глобалізація прискорює поширення економічних та фінансових криз, яким багато країн світу просто не можуть протидіяти. Певні регіони світу взагалі неспроможні конкурувати в глобальній економіці. До негативних наслідків можна віднести посилення етнічних конфліктів.

Список використаних джерел

1. Бестужева С. В. Глобалізація та світова фінансова криза: прогнозована реальність / С. В. Бестужева // Економічний простір : збірник наукових праць. – № 22/1. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2019. – С. 78–85.
2. Інтриллігейтор М. Глобализация мировой экономики: выгоды и издержки / М. Интриллігейтор // Мир перемен. 2014. – № 1. – С.129.
3. Кальченко Т. В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень: Монографія / Т. В.Кальченко. – К.:КНЕУ, 2016. – 248 с.

Науковий керівник: Табацкова Г.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств

РОЗВИТОК HR-БРЕНДУ У ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННІЙ СФЕРІ

Поточилова І.С., аспірант

Миколаївський національний аграрний університет

За сучасних умов конкурентної боротьби за кожного кваліфікованого співробітника зростає значення HR-бренда підприємства. Особливо це стосується підприємств сфери послуг, де від кваліфікації персоналу, який безпосередньо контактує зі споживачами, залежить ефективність діяльності та подальший розвиток компанії на ринку. Тому дуже актуальним стає побудова конкурентоспроможного HR-бренда компанії. Ринок праці останнім часом зазнав значних змін: тепер не лише роботодавці вибирають кандидатів, а й претенденти на посади обирають найбільш привабливе місце роботи серед іміджевих компаній. З кожним роком працедавцям і рекрутерам все складніше стає боротися за “таланти”. Це стосується не лише висококваліфікованих спеціалістів і топ-менеджерів, але і молодих спеціалістів, випускників університетів. За проведеними опитуваннями серед випускників найбільшою привабливістю користуються відомі компанії, з гарними відгуками і чіткими карєрними перспективами.

Дослідженням проблем побудови успішного HR-бренду відчизняні науковці почали приділяти увагу порівняно нещодавно. Цим питанням, зокрема, займаються С. Цимбалюк, М. Татаревська, Л. Гасай, Л. Онипко, А. Василик, К. Красовська, О. Кухарук, О. Лосікова та інші численні науковці та практики. Існує багато поглядів на визначення бренд-менеджменту: діяльність, що базується на стратегічній орієнтації підприємства та має спрямованість на забезпечення прихильності споживачів, стійкості конкурентних позицій та довготривалого успіху підприємства [1]; дії, спрямовані на створення цінностей роботодавців для існуючих і потенційних співробітників, а HR-бренд – є його результатом, або сформованим іміджем компанії як роботодавця.

HR-бренд – це образ компанії як привабливого місця роботи [2], що може бути як у діючих, так і у потенційних співробітників; це те уявлення, що відразу спадає на думку при згадці назви компанії.

Бренд менеджмент існує як зовнішній, так і внутрішній:

1. Зовнішній бренд-менеджмент полягає саме у позиції компанії на ринку, її поведінку щодо клієнтів [3]. При формуванні бренду компанія має визначитися з відповідями на низку важливих питань: «Яка місія вашого продукту?», «Хто ваші клієнти?», «Які ви маєте конкурентні переваги?», «Які цінності ми хочемо донести до суспільства?», тощо.

2. Внутрішній бренд-менеджмент. Такий брендинг вже стосується безпосередньо працівників підприємства, та позиція працедавця стосовно них [1]. Внутрішній бренд-менеджмент може відрізнитися у залежності від підходу самої компанії: створення правильного розуміння у працівників під яким брендом вони працюють, яка на них відповідальність, створення комфортних умов, показ їх значущості, метод сімейної атмосфери в колективі. Все це підвищує бажання працювати на ім'я бренду, на підтримку його статусу.

В індустрії гостинності, де дії співробітників створюють головний сервісний продукт, успішний HR-бренд може значно посприяти підвищенню загальної ефективності бізнесу. Як показали дослідження, незначною залишається частка підприємств у сфері готельно-ресторанного бізнесу, які володіють сильним конкурентоспроможним HR-брендом (виняток переважно становлять великі міжнародні мережеві компанії).

Наприклад, перше, що спадає на думку потенційному працівнику McDonald's, це конкурента заробітна плата і гнучкий графік роботи, можливості поєднання роботи та особистого життя, що є основними перевагами, на яких компанія акцентує увагу під час реклами вакансії.

За даними Glassdoor, 84% тих хто шукає роботу цінують репутацію компанії як роботодавця, приймаючи рішення про те, куди саме працевлаштуватися [4]. Сильний бренд роботодавця дозволяє набагато швидше та з меншими витратами залучати кращих кандидатів, більш ефективно

проводити рекламну кампанію щодо залучення та мотивації персоналу, утримання кращих працівників. За даними HeadHunter | grc у компаній, що займаються розвитком HR-бренду, збільшується кількість відгуків на вакансії (39%), скорочуються терміни закриття вакансій (24%), зростає кількість якісних вхідних резюме (18%) [4].

Правильне розуміння свого продукту, клієнтури та завдання компанії на ринку є першим кроком у формуванні успішного бренду, як його візитної картки. Формування бренду дозволяють підвищувати цінність продукції за допомогою нематеріального активу підприємства, а вплив на ринок від ефективного брендингу тримається досить довго навіть за незначної підтримки статусу бренду. Успішна компанія повинна мати кваліфікованих працівників та повинна знати способи їх утримання, тому на сьогоднішній день HR-бренд відіграє у цьому надзвичайно важливу роль.

Список використаних джерел

1. Гайдай Ю.В. Внутрішній бренд-менеджмент – невід’ємна частина організаційної культури підприємств торгівлі. Унт-ські наук. записки. 2013. №4 (48). С. 556-560.
2. Цимбалюк С.О. Дослідження та формування бренду роботодавця: теоретико-прикладні аспекти [Електронний ресурс] / С. О. Цимбалюк. – Режим доступу до ресурсу: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=/193614/mod_resource/content/1/doslidzh.pdf
3. Безрукова Н.В., Свічкарь В.А. Особливості бренд-менеджменту в транснаціональних корпораціях. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2748>
4. Glassdoor: The 10 best companies to work for in 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cnbc.com/2019/12/11/glassdoor-the-10-best-companies-to-work-for-in-2020.html>.
5. HR-бренд: що це таке і навіщо він потрібен? [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://nbc.ua/article/939>

ОЦІНКА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ГЛОБАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

**Слюсаренко А.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри
економічної кібернетики і математичного моделювання
Миколаївського національного аграрного університету**

Постановка проблеми. Аграрний сектор на сьогоднішній день є чи не єдиним бюджетоформуєчим в силу багатьох обставин економічного та політичного факторів, зокрема впливу воєнного стану на економічні процеси в Україні. Більш того, сільське господарство на протязі багатьох років доводить свою чільність в системі національної економіки виходячи з його частки в загальній структурі. В сенсі експортно-імпоротної діяльності аграрний сектор постійно формує позитивну динаміку значень в результатах адже вартісні обсяги надходжень від експортної діяльності завжди перевищують обсяги імпорту. Проте попри пріоритетність розвитку галузі сільського господарства та її чільність в структурі національної економіки мало вирішеними залишаються питання гарантування стабільних безпекових характеристик, що актуалізується в умовах постійного посилення впливу на них факторів глобального середовища через поглиблення міждержавних торгівельних відносин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика наукового дослідження питань зовнішньоекономічної безпеки набуває актуальності в умовах сьогодення і варто відзначити таких науковців як Л.М. Лінгура, В.Б. Бурківський, Є.О. Мініна, В.А., які акцентують увагу на необхідності формування дієвого інструментарію оцінки її в практичних реаліях вітчизняної буденності діючих суб'єктів підприємницької діяльності. Проте зазначена сфера наукового дослідження не має результатів в сенсі механізму оцінки та чіткого переліку показників саме в розрізі аграрного сектору та його зовнішньоекономічної безпеки.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є актуалізація питань дослідження проблем оцінки зовнішньоекономічної безпеки підприємств аграрного сектору, який є одним з основних в структурі національної економіки України.

Виклад основного матеріалу. Аграрний сектор є пріоритетним в системі національної економіки, зважаючи на результуючі його функціональної діяльності в сенсі формування частки валового продукту, працевлаштування, зовнішньоекономічної діяльності та ін. Проте малодослідженими є питання саме оцінки його зовнішньоекономічної діяльності в розрізі підприємств сектору. Ступінь долучення до зовнішньоторговельної діяльності з боку сільськогосподарських підприємств зростає з року в рік але при цьому залишається відкритим питання наявності дієвої та ефективної системи і механізму оцінки якості такого роду діяльності на зовнішніх ринках. Відповідно при відсутності інструментарію оцінки маємо наслідкові проблеми якості управління та прогнозування діяльності суб'єктів господарювання через неспроможність врахування сили факторного впливу на результуючі показники в динаміці. Власне механізм оцінки зовнішньоекономічної безпеки є дотично розкритим в змісті Наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277, який відображає методичні рекомендації щодо розрахунку рівне економічної безпеки України [1]. Проте повноцінних досліджень, які в результаті давали б сформовану систему показників аналізу безпекових характеристик саме аграрних підприємств із врахуванням всіх галузевих особливостей та повного спектру факторів глобального середовища, на разі досить незначна кількість, що актуалізує питання і вимагає відповідного симбіозу науково-прикладного втручання.

Доцільно звернутися до висновків Л.М. Лінгура, який зазначає, що «... ступінь адекватності оцінки економічної безпеки підприємства та методи попередження та парирування небезпеки залежить від точної ідентифікації загроз, від правильного вибору вимірників їх прояву, тобто системи критеріїв, індикаторів, відповідних масштабу й характеру загроз» [2]. Ситуація з оцінкою

зовнішньоекономічної безпеки підприємств є аналогічною і не менш актуальною, тим паче в розрізі аграрного сектору. Тож варто зосередити, перш за все, увагу на формуванні визначників або ж чіткого переліку показників стану зовнішньоекономічної безпеки саме аграрних підприємств. Наслідковою є необхідність встановлення порогових (нормативних) значень, які слугуватимуть індикаторами якості діяльності і даватимуть можливість виявлення характеру впливу певного фактору на результуючу величину. В такому випадку з'являється можливість упередження відповідних деструктивних змін та впливів з боку зовнішнього середовища.

Відтак, перш за все проводиться порівняння фактичних значень за показниками (індикаторами) з їх пороговими значеннями. Зазначений порівняльний аналіз фактичних показників по відношенню до нормативних (порогових) значень дозволяє сформувати функціональну динамічну модель, яка відображає рівень безпеки в розрізі кількісних та якісних параметрів. Основною проблемою в даному випадку є відсутність науково та практично сформованої методичної бази визначення нормативних значень, які б враховували специфіку саме зовнішньоекономічної безпеки, особливості аграрного сектору, тим більше на мікрорівні, форму власності, організаційно-економічну структуру та ін. Б.В. Буркинський також наголошував на даній проблемі в своїх наукових працях, зазначаючи, що наближення до гранично допустимого значення відповідних показників свідчить про наростання загроз соціально-економічній стабільності системи, а їх перевищення – про вступ її у зону нестабільності та ризику, тобто про реальну загрозу зовнішньоекономічній безпеці [3]. Відсутність концепцій та теорій, які б надавали чіткі кількісні тлумачення нормативів породжує проблеми суб'єктивності в оцінці, формує проблеми можливості хибного трактування стану зовнішньоекономічної безпеки конкретного підприємства, а отже й політики і стратегії поведінки вітчизняного аграрного виробника на зовнішніх ринках. Доцільно погодитись з думками Є.О. Мініної, яка зазначає, що нормативний підхід більш виправданим

є на макрорівні адже значення є стабільнішими, а перелік показників та їх порогових значень чітким [4].

Висновки. В умовах українського сьогодення аграрних підприємств маємо значну ваду, яка визначається відсутністю тієї ж методичної бази, яка б дозволяла сформуванню чіткого переліку показників та їх нормативних значень для оцінки їх безпекових характеристик. І знову ж таки дана проблема характерна саме для мікрорівня, який не має достатньої кількості наукових досліджень. Тож в реальних умовах вітчизняної дійсності, яка характеризується збільшенням експортної активності з боку сільськогосподарських товаровиробників, останні не здатні зберігати економічну стабільність та рівновагу в умовах мінливого зовнішнього середовища, витримувати вплив екзогенних факторів небезпеки.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України»: затв. наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277. URL: http://sst.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm (дата звернення 23.10.2022р.)
2. Лінгур Л.М. Критерії та порогові значення оцінки економічної безпеки організації (підприємства). *Економічна кібернетика: теорія, практика та напрямки розвитку*: тези доп. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 29-30 жовтня 2015 р.). Одеса: ОНПУ, 2015. С.118-120
3. Буркинський Б.В., Грищенко В.Ф. Чинники забезпечення економічної безпеки в процесі інноваційного розвитку підприємства. *Економічні інновації*. 2020. Том 22 № 3 (76). С. 6-29
4. Мініна Є.О. Критерії і показники економічної безпеки підприємства. *Система обробки інформації*. 2010. № 3 (84). С. 57-61

КРОС-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Свірський В. С. к. е. н., доцент,

Західноукраїнський національний університет

Яцишин Р. І. магістрант, Західноукраїнський національний університет

Активізація процесів глобалізації у сучасному світі гостро впливає на функціонування бізнесу. Саме тому управління організацією, яка існує на кордоні двох та більше культур, викликає значний інтерес серед вчених та виділяється в таку окрему галузь менеджменту, як крос-культурний менеджмент. Питанням розвитку теоретичних засад проблем крос-культурного менеджменту як нової парадигми управління присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Т. Близнюк, В. Буніна, Н. Адлер, Н. Василенко, Р. Гріффін, О. Вешко, А. Гатермен, Р. Гестеланд, С. Клакхон, Р. Куїн, Р. Льюїс, В. Нижник, Г. Олпорт, Т. Пітерс, О. Стегній, Н. Тодорова, Ф. Тромпенаарс, П. Харіс, Г. Хофстеде, В. Шапкіна, Є. Шейн та багато інших. Отже, проблеми управлінських інструментів і технологій широко аналізуються в сучасній теорії менеджменту. Варто відзначити, що низка питань, пов'язаних із управління персоналом організації з урахуванням факторів мультикультурності, досліджені фрагментарно.

Ефективне функціонування системи управління персоналом організації є однією з головних умов успіху в бізнесі. На рівні окремої компанії воно є однією з ключових підсистем управління, позаяк персонал є важливою складовою конкуретоспроможності. У широкому розумінні під управлінням персоналом організації слід розуміти різновид управління, в якому об'єктом управління є персонал, а суб'єктом – орган управління персоналом, який проводить планування, організацію, мотивацію, контроль й регулювання діяльності персоналу через застосування методів й інструментів управління для досягнення цілей організації та особистих цілей персоналу.

Однією із особливостей процесів глобалізації у XXI ст. є той факт, що все більше організацій здійснюють свої операції закордоном, на перетині кількох культур. Щодо управління мультикультурними групами в умовах глобалізації, зазначимо, що це менеджмент (є частиною загальної теорії менеджменту), що здійснюється на перетині національних культур із врахуванням інших видів культурного різноманіття (професійні, гендерні, релігійні, вікові особливості). Ці засадничі відмінності визначають специфіку сприйняття людьми різних культур процесів, подій, явищ, формують стереотипи поведінки працівників і часто є причинами непорозумінь. Саме крос-культурний менеджмент вивчає ці відмінності та особливості ділових культур, а також їх вплив на управління персоналом організації. Його технології використовуються для забезпечення ефективності взаємодії представників різних культур в процесі управління персоналом організації. Крос-культурний менеджмент, крім власне менеджменту, містить елементи психології, культурології, міжнародних відносин для управління ефективністю організаційної взаємодії в мультикультурних колективах.

Ключовими тенденціями в управлінні персоналом організації в умовах глобалізації є: врахування індивідуальних особливостей персоналу компанії; розвиток потенціалу особистості (потребує цілісного підходу до створення робочих місць та планування кар'єри); збільшення уваги до культурних особливостей персоналу; мотивація персоналу, який володіє крос-культурними компетентностями; підвищення продуктивності роботи персоналу через зростання кількості програм його розвитку (програм розвитку талантів, крос-культурної адаптації, підвищення його рівня толерантності до інших культур, підвищення рівня сприйнятливості та вміння адаптуватись до змін); підвищення згуртованості колективу; запровадження систем винагород в управлінні персоналом організації (персоналізовані, комплексні та гнучкі) тощо [1-5].

Управління персоналом організації буде дієвим для підтримки її конкурентоспроможності за умов застосування інноваційних технологій, які стимулюють розвиток персоналу (кадрове планування та управління талантами;

стратегічне управління персоналом, бенчмаркінг, внутрішній маркетинг; лізинг персоналу, аутсорсинг, аутстафінг; навчання і розвиток персоналу через коучинг, менторство; створення творчого середовища розвитку персоналу, процедури аутплейсменту тощо). Сфера сучасного крос-культурного менеджменту має охоплювати усі згадані складові управління персоналом організації у міжнародних компаніях. Перевагу у глобальних конкурентних змаганнях отримують ті організації, які проявлять високі адаптивні властивості та будуть здатні до оперативного реагування на нові управлінські виклики.

Список використаних джерел

1. Близнюк Т. Крос-культурні особливості менеджменту сучасної мультинаціональної організації: монографія. Харків: ФОП Лібуркіна Л.М., 2017. 296 с.
2. Йолкин Д. Совершенствование систем управления персоналом в транснациональных корпорациях в условиях глобализации. Дисс. на соискание ученой степени кандидата экон. наук. Спец. 08.00.14 «Мировая экономика». М. 2014. 174 с.
3. Хаджинов І., Шкурат М. Трансформація системи менеджменту персоналу міжнародних компаній. Проблеми системного підходу в економіці. 2018. № 6. С. 33–40.
4. Капитонов Э. А. Корпоративная культура: стратегическое направление развития социально-трудовых отношений: Монография. Ростов н/Д: Изд-во Рост.ун-та, 2003. 384 с.
5. Hofstede G. Cultures Consequences: International Differences in Work-Related Values Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations. N.Y.: McGraw-Hill, 1996. 279 p.
6. Захарчин Г., Поплавська Ж. Управління персоналом в контексті сучасних викликів. Актуальні проблеми економіки. 2017. № 4. С. 125–133.

ЗМІНИ СУЧАСНИХ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

**Тищенко С.І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
економічної кібернетики та математичного моделювання
Миколаївський національний аграрний університет**

Сьогодні глобалізація є однією з найвагоміших характеристик сучасної світогосподарської системи, що визначають хід розвитку нашої планети. Вона приневолила по-новому переглянути чимало закономірності економічного розвитку. Згідно переважної точки зору на глобалізацію ніяка дія та жоден процес у суспільстві (економічний, політичний, юридичний, соціальний) можна аналізувати ізольовано один від одного. Глобалізація торкає майже всі сфери суспільного життя.

Економічні середовища, як глобальне, так і національні, внаслідок Російської агресії зазнали значних системних заперечливих впливів, що склало низку коротко- та середньострокових ризиків і викликів, на які країни світу мають скоординовано відповідати. Агресія встановила протиріччя сучасного світу, спричинені конкуренцією демократичного та авторитарного світів.

Усі ті події і ситуації, які відбуваються зараз в Україні і світі, зводять до міркування про те, що глобалізація економіки відбиває на ринок людського капіталу нашої країни у двох аспектах. По-перше, через міграційні потоки та збільшення попиту на робочу силу в Україні транснаціональними і міжнаціональними компаніями, що зумовлює повільну трансформацію нашого ринку праці на частину глобального ринку праці, інтеграцію з ним. По-друге, глобалізація економіки відбивається на ринок праці України посередньо через різні канали і чинники, до яких насамперед варто пов'язати: прямі іноземні інвестиції і міжнародну торгівлю; зміну курсу національної валюти; зміну цін на міжнародних ринках на товари і послуги, що займають особливе місце в українському експорті та імпорті (особливо енергоносії, метал, продукція сільського господарства) тощо [1].

Глобальна економіка України дійшла у 2022 р. з економічною динамікою, для якої були своєрідними фактори, що наведено на рисунку 1.

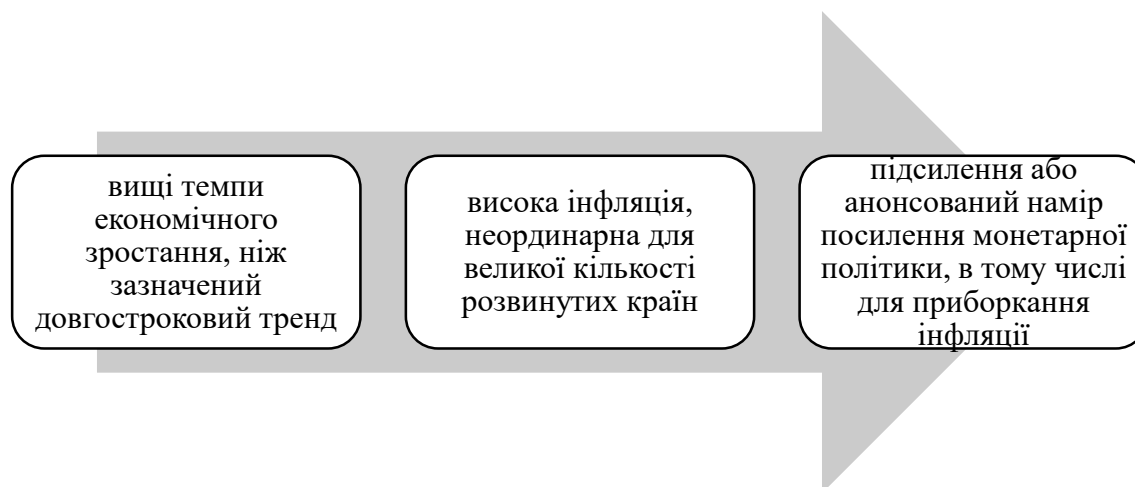

Рисунок 1 Фактори економічної динаміки глобальної економіки України

До того ж, з початком війни в Україні глобальні перспективи економічного зростання були розглянуті в сторону зниження, погіршилися фіскальні баланси більшості країн, а щодалі більше людей зіштовхуються з умовами, такі як голод, або навіть із сильним голодом.

Повномасштабне вторгнення Росії підштовхнуло і пришвидшило формування оновлених коаліцій та інститутів, відредагувала пріоритети, партнерські відносини, рівень прийнятності компромісів та ін. Агресія росії проти України підвела чималі та зростаючі кризові ризики для більшості країн, навіть для тих, які є географічно віддаленими від України.

Затвердження рішення про надання Україні статусу кандидата в ЄС, по-перше, є вагомою подією для нашої країни, по-друге — є підтвердженням започаткованих трансформацій у глобалізаційному вимірі.

Звернемо увагу, що у 2021р. був започаткований масштабний перегляд глобальних податкових правил, що, безсумнівно, відіб'ється на системі світових фінансів загалом уже незабаром. Зокрема, наприкінці року 136 країн підписали угоду про єдину ставку податку з міжнародних корпорацій не менше 15% з 2023р. [2]. Рішення спрямоване на те, щоб зібрати у міру сил більше податків з великих корпорацій і поділити їх через державні бюджети.

Важливим чинником, що має вплив на світову економіку та безпеку, є безпрецедентні санкції проти росії, які, посиливши наслідки епідемії COVID-19, спричинили потребу перегляду коопераційних зв'язків, зміни та ускладнення торговельних ланцюжків, кризові явища у глобальній економіці, в її окремих сегментах, майже в усіх регіонах світу, в рамках глобальних і регіональних союзів.

У сучасних умовах, коли розвиток процесів глобалізації приносить як позитивні, так і негативні наслідки завдання суспільства полягає в тому, щоб в умовах посилення глобалізаційних процесів відбудувати таку світову систему, яка могла б дозволити дістати від глобалізації максимально позитивний ефект, знизивши до мінімуму втрати. Фундаментом такої системи може бути співробітництво між європейськими країнами та Україною та динамічні інновації у цій сфері, враховуючи формування міжнародних інститутів [3].

Список використаних джерел

1. Давидюк, Л. П. Глобальні зміни в структурі зайнятості як чинник трансформації міжнародного ринку праці / Л. П. Давидюк // Економіка: реалії часу. – 2015. – № 3 (19). – С. 172-177
2. International community strikes a ground-breaking tax deal for the digital age. — <https://www.oecd.org/tax/internationalcommunity-strikes-a-ground-breaking-tax-deal-for-the-digital-age.htm>.
3. Вплив глобалізації на економічний розвиток України в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс]– Режим доступу до ресурсу: https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/konkyrs_stud/ES_19_20/robotu/5.pdf.

СЕКЦІЯ 4.

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Антипова С. А. здобувач вищої освіти групи ТМ 1/1

Миколаївський національний аграрний університет

Демократизація суспільного життя після здобуття незалежності відкрила для громадян значно ширші можливості для виїзду за межі України. Проте набуття права на вільне пересування співпало у часі із глибокими структурними трансформаціями економіки, що супроводжувалися падінням рівня життя населення, зростанням безробіття, неповної зайнятості. В умовах відсутності розвинутих ринків капіталу і споживчих кредитів особи, які прагнули започаткувати власний бізнес, потребували стартового капіталу. На заваді боротьбі з нелегальною міграцією в Україні є відсутність „реєстру іноземців”, яка заважає спрогнозувати міграційний потенціал. Через відсутність такої інформаційної бази загальнодержавного рівня іноземці, що перебувають у межах України, вільно переміщуються з одного регіону в інший. Відповідна служба, що займалася б таким „реєстром”, повинна бути створена безпосередньо при Кабінеті Міністрів України, як це вже зроблено раніше в інших прикордонних державах. Доводиться констатувати, що вітчизняна статистика нелегальної міграції представлена в основному відомостями про кількість офіційно зареєстрованих біженців [1].

У вузькому розумінні під демографічним відтворенням розуміють природне відтворення поколінь, чисельності населення і його статевовікової структури. Саме ці елементи відтворення є необхідною передумовою репродукції соціально-економічних властивостей населення. Нормальний перебіг природного відтворення, в свою чергу, можливий лише в соціально здоровому суспільстві. Протягом останніх років міграція в Україні набула принципово нового характеру та якості, змінилися переваги. У результаті

переходу сільських мешканців до міст, утворилися системи з високою організацією міського народонаселення [2]. Водночас у сільській місцевості в багатьох регіонах розширюються кордони слабо заселених територій, виводяться з господарського обігу значні площі земель. Багаторічний перехід сільської молоді до міст України та за її межі визначив перебудову всіх демографічних структур і процесів у селищі.

Демографічна та міграційна проблематика є затребуваною вітчизняними та закордонними соціологами особливо останніми роками, оскільки спостерігається значне збільшення міграційних процесів. Демографічні процеси характеризують динаміку змін у соціально-демографічній структурі суспільства, зокрема у статусних групах. Не тільки міграція, але й вкрай незадовільна екологічна ситуація значно погіршує демографічну, а відтак і соціальну ситуацію в регіонах України [3]. Процеси міграції є актуальною проблемою для більшості країн, як у контексті неконтрольованості масштабів, так і в контексті впливу на соціально-економічні процеси. Цей напрям притаманний Україні і підкреслюються здебільшого в міграції більш активного прошарку населення. Безумовно, процеси міграції спинити неможливо, проте можна їх скорегувати.

Демографічна парадигма міграцій та міграційної політики займає значно менше місця у дослідженнях сучасних вчених. Більше того, вони змушені будуватися з врахуванням етнокультурних аспектів життя мігрантів, їх економічної активності й демографічної поведінки. Нині Україна перебуває в процесі трансформації власних причиннонаслідкових взаємодій з явищами глобалізації, євроінтеграції, пошуку нової моделі соціально-економічного й демографічного розвитку [4]. На жаль, тривала соціально-трудова міграція – це щораз більші ризики втрат людського капіталу. Просторове переміщення населення виступає одним з головних способів врівноваження демографічної та економічної системи різних регіонів та країн. Без міграції унеможлиблюється розвиток економіки у розвинених країнах.

Моніторинг демографічних і міграційних процесів має визначити закономірності і будуватись таким чином, щоб відобразити основні особливості відповідних процесів на усій території України. Необхідно змінити нинішню демографічну тенденцію. По-перше, необхідно створити ефективні робочі місця у нашій країні для розширення можливостей самозабезпечення людей за рахунок найманої праці. По-друге, розвивати всю інфраструктуру, необхідну людині для гідного життя і народження нащадків. Ця проблема може бути вирішена тільки комплексними дослідженнями задля визначення пріоритетів розподілу державних коштів.

Список використаних джерел

1. Управління трудовим потенціалом : навч. посіб. — К.: КНЕУ Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. , 2005. — 403 с.
2. Демографічна ситуація та соціальний захист [Інформаційний ресурс] / Соціально-демографічне становище міста Кривого Рогу на січень 2017 року / Бізнес інкубатор. — Режим доступу: <https://bi.krmisto.gov.ua/tpnews2/detail/id/41.html> 15.10.2018];
3. Демографічне відтворення в умовах формування та розвитку територіальних міграційних систем Бараняк І. 2020р. с. 7
4. Соціально-демографічні та міграційні процеси. Електронний ресурс: <https://buklib.net/books/28724/>

Керівник : Табацкова Г. В., канд. економ. наук, в.о. доцента кафедри економіки підприємств

ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ

Гаман А.С., здобувач вищої освіти групи МЕНЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

Мільйони людей в Україні покинули свої домівки через війну. Частина з них переїхали в межах країни, а частина — виїхали за кордон. Деякі люди переїжджали на певний час і вже повернулися до місць свого постійного проживання, а деяким українцям вже немає куди повертатися. Країни, які приймають українців-біженців, намагаються створити для них сприятливі умови проживання та працевлаштування. Фактично Україна має, з одного боку, воювати з агресором, а з іншого – конкурувати з ЄС за своїх співвітчизників та створювати їм привабливі умови для життя.

За даними ООН, з 24 лютого з України виїхали понад 7,5 млн. людей, переважно жінок з дітьми. В квітні центр Разумкова провів опитування, яке показало, що 79% респондентів мають намір повернутися в Україну. Однак ці результати надто оптимістичні. У березні українці перебували на хвилі патріотизму і вірили в швидке закінчення війни. Зараз усі усвідомили, що війна затягнеться, тому жінки починають облаштовуватися за кордоном. Це може призвести до ланцюгової реакції. Чим довше йтимуть бойові дії, тим більше українців осідатиме в сусідніх країнах.

Якщо війна затягнеться на кілька років або буде "заморожена", то багато сімей можуть відкласти народження дитини, що ще більше загальмує відтворення населення. Внаслідок міграції зміниться вікова структура. За даними польських дослідників, середній вік українських біженців – 36 років. Отже, з України виїжджає найбільш працездатне населення та діти [3]. Їх відплив загрожує швидким старінням населення, дефіцитом робочої сили та зростанням навантаження на пенсійну систему.

Тенденція скорочення народжуваності та старіння актуальна майже в усьому світі, однак західним країнам вдається компенсувати демографічні проблеми завдяки автоматизації виробництва та залученню мігрантів.

На сьогодні, перед Україною постали два виклики: забезпечити людей житлом та роботою. Ці фактори впливатимуть на бажання людей повернутися додому. За словами першого заступника міністра економіки Дениса Кудіна, уряд вважає своїм головним завданням повернення в Україну якомога більшої кількості людей. Внутрішньо переміщених осіб стимулюватимуть повертатися до рідних міст, щоб розподілити навантаження на інфраструктуру та повернути їх на місця роботи. Міністерство освіти працює над тим, щоб відновити навчання офлайн. Якщо діти будуть зайняті в школах та дитсадках, у батьків буде більше часу на працевлаштування. Житлове питання планують вирішити шляхом виплати компенсацій тим, хто втратив дім.

Отже, міграційні проблеми України наразі залежать від війни, та її наслідків. Безумовно, процеси міграції спинити неможливо, проте можна їх скоригувати. Лише глибокі реформи у всіх сферах (економіка, освіта, медицина, судова система тощо) та покращення рівня життя населення буде сприяти скороченню процесів міграції в Україні.

Список використаних джерел

1.Стаття «Камінний хрест на демографії. Скільки людей втратить Україна та як зупинити міграцію?»
[<https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/24/688509/>]

2.Статистичні дані, щодо перепису населення
[https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html]

3.Дані польських дослідників «вікова структура міграції»
[<https://scienceinpoland.pap.pl/en/news/news%2C92570%2Cnearly-half-refugees-poland-want-return-ukraine-says-new-report.html>]

4.Негативні фактори і вплив трудової міграції на громадян України та країни в цілому - [<https://vysh.gov.ua/negatyvni-factory-i-vplyv-trudovoyi-migratsiyi-na-gromadyan-ukrayiny-ta-krayiny-v-tsilomu/>]

Науковий керівник: Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Єлінек Є.О., магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Основними проблемами демографічного розвитку є формування та розвиток сім'ї, зміни шлюбно-сімейної ситуації, зниження народжуваності, погіршення стану здоров'я населення, проблеми його старіння, значна диференціація рівня демографічного розвитку регіонів, а також проблеми регулювання міграційних процесів. Несприятлива демографічна ситуація в Україні пов'язана із загостренням проблем функціонування сім'ї як осередку відтворення населення, зниженням її демографічного потенціалу. Поширилися такі явища, як відкладання шлюбів і народження дітей, безшлюбне материнство та соціальне сирітство, зменшилася кількість зареєстрованих шлюбів, збільшилася кількість розлучень [4].

Нерівномірність розподілу населення, поряд з відмінностями в розмірах території, відображається у питомій вазі регіонів у загальній чисельності населення. Так, найбільша частка населення у загальній чисельності населення України Донецької області - 9,5%, а найменша – Чернівецької (2,0%). Загалом у семи найбільших за чисельністю населення регіонах, а саме: Донецькій (9,5%), Дніпропетровській (7,2%), Харківській (6,0%), Львівській (5,6%), Одеській (5,3%) Луганській (4,9%) областях та місті Києві, які займають близько третини території України, проживає майже половина всього населення країни. В свою чергу частка Запорізької – 3,9%, Київської – 3,8%, Вінницької – 3,6%, Полтавської – 3,2%, Івано-Франківської – 3,0%, Хмельницької – 2,9%, Житомирської – 2,8%, Закарпатської – 2,8%, Черкаської – 2,8%, Миколаївської – 2,6%, Рівненської – 2,6%, Сумської – 2,5%, Тернопільської – 2,4%, Чернігівської – 2,3%, Волинської – 2,3%, Кіровоградської – 2,2% [1].

Протягом останніх п'яти років чисельність населення постійно зменшувалася. Водночас із цим, у п'яти регіонах країни зафіксовано позитивне значення загального коефіцієнта приросту населення: Рівненська (2,1 особи на

1000 наявного населення), Волинська (0,9 особи на 1000 наявного населення) та Чернівецька області (0,1 особи на 1000 наявного населення) областях та місті Київ (1,7 особи на 1000 наявного населення). Природний приріст спостерігався лише у двох областях України - в Волинській (+920 осіб,) та Чернівецькій (+60 осіб) областях, а в інших регіонах зареєстровано природне скорочення населення. За статистичними даними, демографічна ситуація за той самий період за таким показником, як дитяча смертність у віці до 1 року, була найбільш сприятливою в Західному регіоні України, а це - Чернівецька, Волинська, Закарпатська та Рівненська області. Також високі показники народжуваності (12-12,5‰) спостерігались у Львівській, Житомирській, Київській, Івано-Франківській та Одеській областях. До групи регіонів із середнім рівнем коефіцієнта народжуваності відносять Кіровоградську, Вінницьку, Тернопільську, Дніпропетровську, Хмельницьку, Миколаївську та Херсонську. Низькі показники народжуваності зафіксовані в Харківській, Тернопільській, Запорізькій, Дніпропетровській області. Середня очікувана тривалість життя в Україні становила 71,4 роки.

Дослідження особливостей та закономірностей територіального розподілу населення, зміни основних демографічних показників дає змогу аналізувати диференціацію в розвитку регіонів та їх вплив на загальнонаціональні демографічні тенденції, дає підстави для поглибленого аналізу окремих груп територій, що відзначаються особливою гостротою тих чи інших проблем народонаселення. Таке дослідження покликане сприяти виявленню резервів для поліпшення демографічної ситуації, обґрунтуванню пріоритетності завдань у вирішенні задач зниження смертності, підвищення народжуваності та виборі міграційної політики, що має практичне значення при формуванні ефективної соціальної політики, розробки програм охорони здоров'я і відповідних прогнозів.

Список використаних джерел

1. Підгорний, А. З. Демографічна статистика: навчальний посібник. – Одеса, ОДЕУ, 2019. 166 с.

2. Підгорний, А. З., Вітковська, К. В. Щодо питання про побудову таблиць смертності за причинами для окремих регіонів / А. З. Підгорний, К. В. Вітковська // Вісник соціально-економічних досліджень. О: ОНЕУ. 2017. № 26. С. 51-57.

3. Підгорний, А. З., Вітковська, К. В. Деякі методологічні аспекти оцінки життєвого потенціалу населення на регіональному рівні / А. З. Підгорний, К. В. Вітковська // Вісник соціально-економічних досліджень. О.: ОНЕУ. 2018. № 30. С. 308-314.

Науковий керівник: Табацкова Г.В., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

Іщейкін Т.Є., к.ен., доцент, доцент

кафедри менеджменту ім.І.А.Маркіної

Полтавський державний аграрний університет

Наразі населення України продовжує стрімко скорочуватися. У державі присутні всі чинники, які можуть спричинити демографічну катастрофу: додаткова смертність через війну, величезні внутрішні переміщення, зростання еміграції (біженці), менша народжуваність та ймовірна втрата територій. Результати дослідження, профінансованого Радою ЄС, наводять на висновок, що населення України може скоротитися на 24-33% залежно від тривалості війни. Ефект буде особливо помітним для дітей та населення продуктивного віку. Дослідники відзначають, що ці оцінки не враховують додатковий фактор: підвищення смертності через довгостроковий вплив кризи охорони здоров'я, спричинений пораненнями, інфекційними хворобами та іншими травмами. Дану ситуацію можна визначити як демографічну трагедію через декілька причин [1].

Перша з них – втрата життів. Навіть до війни тривалість життя в Україні не росла, тоді як у Польщі очікувана тривалість життя в 1999-2020 роках

виросла на 7,3 року для жінок та 8,4 року для чоловіків. В Україні відповідні показники становили 1,8 та 0,8 року переважно через зниження цього показника на початку 1990-х та вплив коронавірусу на очікувану тривалість життя у 2020 році. Війна спричинила невідому кількість смертей військових та цивільних (точні дані недоступні). Ця кількість різна в різних джерелах.

Друга причина – вплив війни на географічний розподіл населення. Він постійно та повністю мінявся через масове внутрішнє переселення людей, яке триває. Міжнародна організація з міграції оцінює, що понад 7,1 млн людей (16% населення країни) стали внутрішньо переміщеними особами. Хоча 4,5 млн осіб повернулися додому, дехто може виїхати знову. Розрахунки переміщення між областями, виконані на даних проникнення Facebook, демографічних даних та методах геолокації, показали, що 15 травня 2022 року 6 842 151 людина перемістилася з області свого постійного проживання. Це значно вплинуло на вікову структуру населення, оскільки велика частина жінок усіх вікових груп, дітей та підлітків покинули свої регіони.

Третя причина – багато біженців переїхали до інших країн, покинувши свої сім'ї, власність, навчання та роботу. За інформацією вищої комісії з питань біженців ООН, кількість біженців з України з 24 лютого становила 6,6 млн. Комісія також оцінила, що за цей час 2,1 млн українців в'їхали до України. Це можна вважати приблизною оцінкою того, скільки українців повернулося до рідної країни, коли ситуація в певних регіонах покращилася. Неможливо оцінити, скільки біженців повернеться. Це залежатиме від багатьох факторів, включно з тривалістю війни, її інтенсивністю в місцях постійного проживання біженців та ситуації в країні після закінчення війни. Імовірність, що українці повернуться чи зможуть повернутися до своїх домівок, буде низькою в регіонах, окупованих Росією, таких як Донбас [1].

Четверта причина – зниження народжуваності через наслідки війни та імовірно зниження народжуваності через меншу кількість жінок репродуктивного віку. Невизначеність майбутнього, спричинена війною, може ускладнити ухвалення рішення про народження дитини для жінок та сімей.

Louis March стверджує, що цінні майбутні покоління не будуть народжені через масові вбивства.

П'ята причина – вплив структури населення з високою часткою людей похилого віку. Навіть не маючи якісних даних про вікову структуру біженців чи ймовірну вікову структуру тих, хто повернеться в Україну, є висока ймовірність того, що нова вікова структура країни матиме менше молоді та більше людей старшого віку, що створюватиме додатковий тиск на економіку під час реконструкції.

Шоста причина – втрата території. Російські війська окупували близько 100 тис. кв. км включно з Кримом, що дорівнює близько 20% території України. Негайний демографічний вплив війни на Україну вже помітний, і він руйнівний для країни, яка мала слабкий демографічний профіль. Хоча довгострокові ефекти неможливо передбачити, перспектив тривалої демографічної трагедії важко уникнути. Однак це не лише демографічна трагедія, це людська трагедія. Хоча за кількістю жертв ця війна навряд чи стане другим Голодомором, її вплив може бути навіть гіршим через тривалі ефекти війни та непевне майбутнє через деструктивного сусіда.

Здійснивши безжальну інтервенцію, метою якої була й демографічна експансія, Росія, можливо, хотіла продемонструвати й нежиттєздатність української нації. Проте війна показала протилежне, як видно із зростання національного духу та ідентичності під проводом президента Володимира Зеленського. Можна сподіватися, що демографічна стійкість країни, яку підштовхують до межі російське вторгнення та війна, зміцниться цим духом, і що нові покоління українців збудують майбутнє, на яке вони заслуговують. Більш позитивна демографічна перспектива, потрібна для економічного відновлення та відбудови країни, повинна базуватися на політиках, що сприятимуть щонайменше відновленню рівня народжуваності. Основою таких політик є підтримка гендерної рівності та сімей, значні інвестиції в охорону здоров'я та зниження смертності, покращення людського капіталу [2].

Крім того, потрібна активна імміграційна політика, яка поверне українців та привабить працівників з інших країн, щоб заповнити прогалини у статевовіковій структурі населення. Ця політика має підтримувати кількість та якість робочої сили. Демографія буде важливим елементом відбудови сильної України.

Список використаних джерел

1. Демографическая трагедия Украины: второй голодомор? Хосе Мигель Гузман, nobrainerd, для ЕП

URL <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/06/28/688487/> (дата звернення: 15.09.2022)

2. Ливдар М.В., Ярошевич Н.Б., Степанова А.В. Демографічна ситуація в Україні: проблеми та шляхи її вирішення. Приазовський економічний вісник. Випуск 6.(17) 2019. С.304-309.

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Калашников І.С., здобувач вищої освіти групи МЕНЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

Трудова міграція залишається однією з найактуальніших проблем функціонування ринку праці в Україні. Не перше десятиріччя Україна вважається однією з найбільших країн – донорів робочої сили в Європі. [1]. Негативний вплив міграційних процесів на працевлаштування посилюється такими зовнішніми факторами, як війна з Росією та пандемія Covid-19. За даними Міжнародної організації міграції, кількість людей які були вимушені виїхати за межі України, тільки за перший місяць війни, перевищує 3,6 мільйонів осіб, а кількість внутрішніх переселенців - 6,5 мільйонів осіб. [2].

Мета та завдання даної роботи полягає у виявленні та дослідженні негативного впливу міграційних процесів на працевлаштування в Україні,

завдяки аналізу критеріїв, які характерні українському ринку праці, з урахуванням дії військового стану на всій території держави.

Шлях до розбудови ринкової економіки супроводжувався зростанням попиту на товари з високою вартістю – побутову техніку, автомобілі, житло. Відсутність розвиненого ринку капіталу та системи споживчого кредитування призвели до стимулювання трудової міграції наприкінці 1990 – х років, як масового явища. Основним джерелом доходу багатьох сімей став саме виїзд на «заробітки» за кордон. Рівень безробіття, розрахований за методологією Міжнародної організації праці, за 2021 рік сягнув 10,3%. Останній раз такий високий рівень безробіття був зафіксований у 2002 році. [2]. Важким випробуванням для економіки держави стала воєнна агресія сусідньої країни. З 2014 року, коли Україна зіткнулася з посяганням на суверенітет та цілісність, і вимушено втратила частину своєї території, ринок працевлаштування зазнав значних змін. Це призвело до втрати робочих місць частиною населення, яке проживало в окупованих регіонах і зростанню рівня внутрішньої та зовнішньої міграції. Але події лютого 2022 року повністю змінили перебіг економічних та міграційних процесів у країні. Вимушена міграція була викликана необхідністю зберегти життя, а не заробити на житло. Багато великих підприємств частково або повністю припинили свою діяльність, що спричинило швидке зростання рівня безробіття та негативно вплинуло на ринок праці в Україні. Державна служба статистики, наразі не має можливості достовірно розрахувати рівень безробіття, але Міжнародна організація праці оприлюднила інформацію, що спочатку війни свою роботу втратили більше ніж 5 мільйонів українців. Згідно даним Державної служби зайнятості за січень – квітень 2022 року, послугами їх організації скористалися на 34% осіб менше ніж за аналогічний період 2021 року. [3]. У зв'язку з тим, що підконтрольна територія значно зменшилася, на 1 травня 2022 року офіційно було зареєстровано на 30% менше безробітних. [3]. Але ця статистика не надає реальної ситуації на ринку працевлаштування, так як на початку травня у Державній службі зайнятості налічувалось на 60% менше вакансій ніж за аналогічний період 2021 року. [4]. У травні 2021 році на

одне вільне місце було 6 претендентів, натомість у травні 2022 – вже 11 осіб. [4]. Таким чином, незважаючи на те, що зараз поступово спостерігається зворотній процес міграції до України, ринок працевлаштування потерпає від негативного впливу війни, міграційних процесів, зниження рівня заробітної плати та все ще недосконалої нормативно – правової та законодавчої бази. У зв'язку зі зменшенням підконтрольних територій та припинення діяльності багатьох великих підприємств, відбувається збільшення попиту саме на працевлаштування в сільському господарстві, переробній промисловості, державній обороні.

Спостерігаються такі явища, як: дефіцит робітничих кадрів, які роками мігрували на «заробітки» до країн Європи через більш високу оплату праці; застаріла матеріально – технічна база та технології навчання, брак практичної підготовки випускників; підвищення вимог до кваліфікації кадрів. Для переважної більшості молоді цікаві пропозиції роботи саме за кордоном, де оплата праці на значно вищому рівні, навіть на посадах, які не потребують високої кваліфікації та підготовки. Всі ці явища потребують невідкладних заходів державного регулювання для стабілізації ринку працевлаштування.

Список використаних джерел

1 Бльок Н.В. Про деякі питання трудової міграції в Україні /Н.В. Бльок// Вісник національного університету "Львівська політехніка". - 2016. - №837. - С. 175 - 180.

2 Мінфін. Кількість зареєстрованих безробітних/[Електронний ресурс] доступний з <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/2022/>.

3 Філіпчук Ю., Н. Ломоносова, О. Сирбу, Ю. Кабанець. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022)/ [Електронний ресурс] доступний з <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznya-2022/>.

4 Дячкіна А. Безробіття в Україні: чому кількість офіційно безробітних зменшилася та яка буде ситуація на ринку праці після війни/[Електронний ресурс] доступний з

<https://www.slovoidilo.ua/2022/06/04/statija/suspilstvo/bezrobittya-ukrayini-chomu-kilkist-oficzijno-bezrobotnyx-zmenshylasya-ta-yaka-bude-sytuacziya-rynku-praczi-pislya-vijny>.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ТА МІГРАЦІЙНИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНИ

Крамарчук М.В., здобувачка вищої освіти групи МЕНЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

Демографічні та міграційні проблеми не є новинкою. Вони існують вже багато років і створюють негативну тенденцію. Ці проблеми взаємопов'язані, адже міграція людей з певного регіону безпосередньо впливає на демографічну ситуацію. Метою даної роботи є дослідження демографічних та міграційних проблем регіонів України, їх значення, взаємозв'язок та вплив на економіку.

Демографічні проблеми пов'язані насамперед з зниженням рівня народжуваності, збільшенням рівня смертності населення, із старінням населення – перевага кількості людей літнього віку над кількістю молодшого та міграційними процесами.

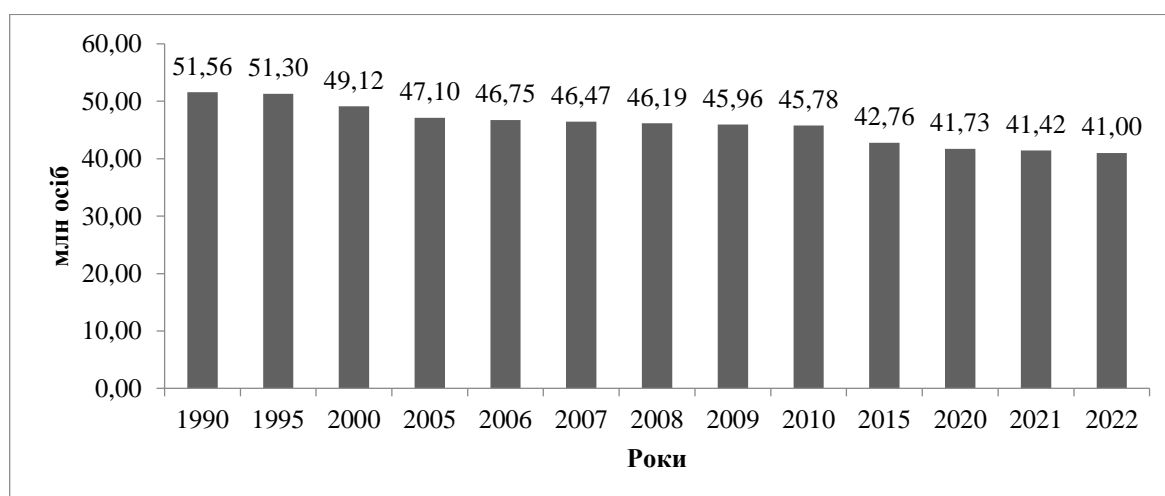

Рис. 1. Чисельність постійного населення в Україні у 1990-2022 роках. [розроблено за даними 1]

Розглянувши рисунок 1 можемо зробити висновок, що чисельність населення в Україні знижується з кожним роком. У 2022 році в порівнянні з 1990 роком кількість постійного населення зменшилася на 20,5%, що становить 10,5 млн. осіб.

За даними Державної служби статистики України природне скорочення населення у січні 2022 року становить 39 186 осіб. Варто відмітити, що в жодній з областей не спостерігається природний приріст. Найбільше природне скорочення спостерігається у Дніпропетровській (хоча тут і найбільший показник кількості народжених, найвищим є також і показник кількості померлих), Харківській та Донецькій областях, а найменше – у Волинській, Чернівецькій та Рівненській областях.

Міграційні процеси – це просторове переміщення людей між населеними пунктами, регіонами, областями та країнами. Міграція може бути зовнішньою (між країнами), внутрішньою (всередині однієї країни), маятникова (систематичні переміщення у зв'язку з роботою чи навчанням) та сезонна (пов'язана з сезонною роботою). [2]

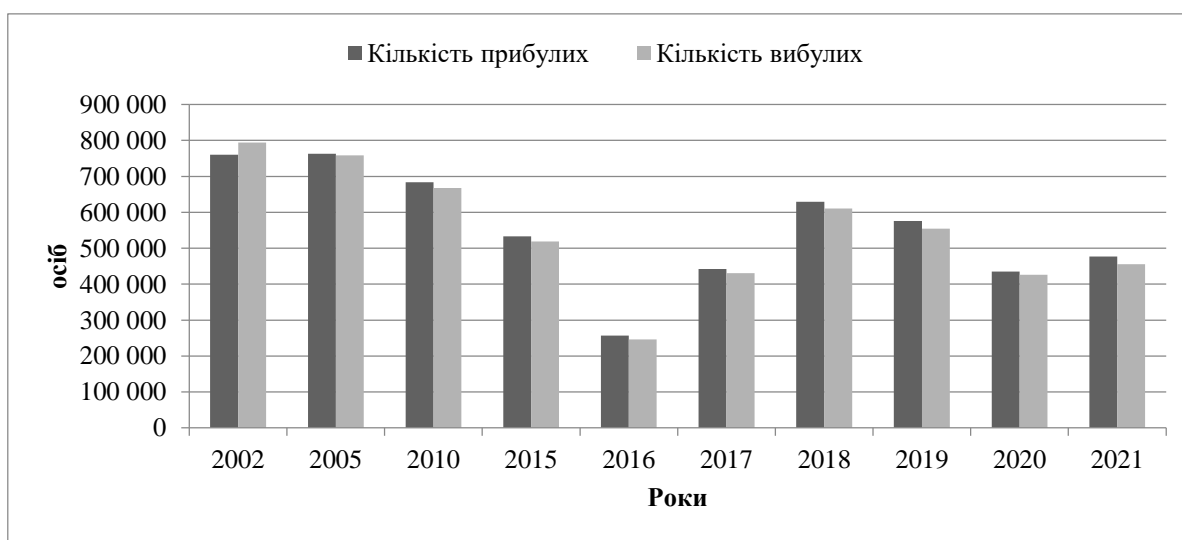

Рис. 2. Міграційний рух населення України у 2002-2021 роках. [розроблено за даними 1]

За даними рисунку 2 можемо відмітити, що негативний міграційний приріст спостерігається лише у 2002 році, а надалі ситуація в країні стає кращою, адже кількість прибулих перевищує кількість вибулих. У 2016 році

спостерігається значне зниження обох показників через те, що з квітня 2016 року по вересень 2017 року інформація з міграції населення формувалася за наявними адміністративними даними, які надходили від окремих органів реєстрації.

До причин міграції можна віднести: вищий рівень життя населення за кордоном, тобто пошук кращих умов життя, бажання кар'єрного зросту та отримання більшої заробітної плати, вищий рівень технічного забезпечення та умов праці за кордоном.

На сьогоднішній день через воєнні дії на території України кількість міграційних потоків збільшилась як по території країни, так і за кордон. Багато людей з півдня та сходу України переїхали на захід. Через наплив великої кількості робочої сили та закриття деяких підприємств, там склалася складна ситуація на ринку праці. Також багато українців покинули країну. Найбільше людей виїхало до Польщі, Угорщини, Словаччини та Молдови.

Можемо відмітити, що в Україні гостро постає питання демографічних проблем. Незважаючи на те, що за статистичними даними в Україні спостерігається міграційний приріст, багато українців виїжджає працювати за кордон (переважно через вищий рівень оплати праці), що не допомагає розвитку економіки. Ці явища потребують оптимальної комплексної державної політики.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrstat.gov.ua/>.
2. Міграційні процеси [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://studies.in.ua/soc-ekzam/3269-mgracyn-procesi.html>.
3. Процик І. С. Причини та особливості міграції українців / І. С. Процик, М. В. Михалик // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. — № 899. — С. 110–118.

ПРИРОДНИЙ РУХ НАСЕЛЕННЯ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Крилова І.Г., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств,

Миколаївський національний аграрний університет

В Україні відбувається систематичне зменшення кількості населення, внаслідок звуженого відтворення населення, т.б. триває та поглиблюється процес депопуляції населення, що притаманно всім регіонам країни. Максимальна чисельність населення зафіксовано в 1994 році (52,2 млн осіб), після означеного періоду розпочався процес абсолютного зменшення населення. Головна характерна риса даного явища полягає у переважанні чисельності померлих над народженими, наступні покоління кількісно менше від попередніх, внаслідок чого погіршуються основні демографічні показники: статеві-вікова структура населення, тривалість життя.

Зауважимо, що актуальність дослідження даної проблеми з роками тільки зростає. На сьогодні демографічна криза посилюється війною, високою міграцією. Метою нашого дослідження є аналіз природного руху населення Миколаївській області.

В процесах відтворення населення виділяють: види руху, типи відтворення населення в природному русі та режими руху. Природний рух населення є результатом народження та смерті людей. Необхідно зауважити, що хлопчиків народжується більше, ніж дівчаток та в групі осіб допрацездатного віку чоловіків більшість. Але, внаслідок того, що тривалість життя у чоловіків нижча, в групі осіб старше працездатного віку значно переважають жінки. Слід також відмітити ще одну важливу демографічну проблему, а саме погіршення вікової структури населення – значне переважання групи осіб старше працездатного віку над віковою групою «0-16р.» та поглиблення старіння населення регіону, відповідно до наших досліджень рівень старіння (згідно типології Е. Росетта) можна визначити як «надзвичайно старе».

Важливим показником для аналізу демографічної ситуації є природний приріст населення, який існує при умові переважання чисельності народжених

над померлими. Останній приріст населення в Миколаївській області зафіксовано в 1991р., після означеного періоду відбувається щорічне природне зменшення населення (табл.1).

Коефіцієнт депопуляції (кд) перетнув граничне значення 1 та свідчить про те, що в 2021р. померло більше, ніж народилось в 3 рази. Зауважимо, що протягом 1990-2021рр. найбільш вагомую причиною смертності населення регіону є «хвороби системи кровообігу» (приблизно 60% від всієї кількості померлих) та «новоутворення» (10%).

Таблиця 1

Природне зменшення населення Миколаївської області

Роки	Кількість народжених, тис.осіб	Кількість померлих, тис.осіб	Приріст (зменшення), тис.осіб	К д
1990	18,4	16,1	+2,3	0,87
1991	17,5	17,2	+0,3	0,98
1995	13,8	20,5	-6,7	1,48
2000	10,3	20,2	-9,9	1,96
2005	10,9	20,3	-9,4	1,86
2010	12,8	18,7	-5,9	1,46
2015	11,5	17,9	-6,3	1,56
2021	7,0	21,4	-14,3	3,06

Джерело:[1].

Як свідчать дані таблиці 2 в жодному з районів області не спостерігається природного приросту населення, відбувається та поглиблюється процес депопуляції.

Таблиця 2

Кількість живонароджених, померлих по районах Миколаївської області у 2021 році (осіб)

Райони	Кількість живонароджених	Кількість померлих	Природний приріст, скорочення (-)
Миколаївська область	7029	21388	-14359
Миколаївський район	3834	12473	-8639
м. Миколаїв	2620	9145	-6525
Баштанський район	955	2591	-1636
Вознесенський район	1210	3316	-2106
Первомайський район	1030	3008	-1978

Джерело:[1].

Зменшення народжуваності, депопуляція населення призвело до його щорічного зменшення (таблиця 3). Як свідчать дані таблиці чисельність населення області в 2022р. в порівнянні з 1990р. зменшилось на 242,4 тис. осіб. Втрати значні, так наприклад, середньорічна чисельність населення Баштанського району становила у 2021 році 135853 особи, Вознесенського району 178566 осіб, Первомайського 147733 осіб.

Таблиця 3

Динаміка чисельності населення Миколаївської області (на 1 січня)

Роки	Постійне населення, тис. осіб	В порівнянні з 1990р., осіб
1990	1333,5	-
1995	1346,5	+13,0
2000	1288,9	-44,6
2005	1228,8	-104,7
2010	1188,8	-144,7
2015	1163,6	-169,9
2022	1091,1	-242,4

Джерело:[1].

Підсумовуючи зазначимо, що основна демографічна проблема Миколаївської області полягає у звуженому відтворенні населення, переважанню смертності над народжуваністю.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Миколаївській області
<http://www.mk.ukrstat.gov.ua/>
2. Державний комітет статистики України
https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnasel_u.htm

ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ УКРАЇНИ

**Ланченко Є. О., д. е. н., доцент, доцент кафедри економіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Романенко О. О., Овдієнко І. Я., студенти магістратури економічного
факультету,**

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Населення кожної держави є динамічним чинником розвитку її економіки, виступає суб'єктом економічних процесів у суспільстві. Огляд результатів досліджень учених економістів-демографів свідчить про їх головну направленість – аналіз і прогноз розвитку народонаселення, його економічної активності в цілому в країні, за регіонами й гендерним чинником тощо. Важливим є дослідження демографічної ситуації в сільській місцевості як актуальне наукове питання при прогнозуванні соціально-економічного розвитку сільських територій, зокрема при формуванні й використанні трудових ресурсів у сільському господарстві й переробній промисловості.

Завданням дослідження є визначення концептуальних напрямів розвитку демографічних процесів у сільській місцевості у взаємозв'язку з розвитком аграрного сектору економіки.

Так, значна частина сільського населення України традиційно зайнята в сільському господарстві, яке відіграє велику роль у продовольчому забезпеченні населення країни, формуванні експортних поставок на світовий ринок продовольства, тісно пов'язане з іншими галузями національної економіки (харчова, легка, хімічна промисловості, машинобудування). Однією з основних проблем подальшого розвитку аграрного сектору економіки є зменшення кількості трудових ресурсів, що видно з даних таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка чисельності сільського населення України, тис. осіб

Показник	Рік					2020/ 2016, %
	2016	2017	2018	2019	2020	
Сільське населення	13171,4	13084,6	12965,7	12832,2	12698,0	96,4
Питома вага сільського населення в Україні, %	31,1	31,0	30,9	30,7	30,7	98,7
Сільське населення у віці 16-59 років	7792,1	7707,6	7605,9	7495,4	7386,7	94,8
Питома вага сільського населення у віці 16-59 років, %	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	0,0 в.п.
Економічно активне сільське населення	5648,7	5602,2	5604,7	5656,4	5504,8	97,5
у т. ч. зайняті	5098,4	5047,1	5089,2	5163,5	4931,6	96,7
безробітні	550,3	555,1	515,5	492,9	573,2	104,2
Економічно неактивне сільське населення	3633,7	3674,1	3644,9	3537,4	3613,2	99,4

Джерело: дані Держстату України [1-2].

У сільській місцевості України проживає майже третя частина її постійного населення (31 %). На кінець 2020 р. сільське населення України становило 12,7 млн осіб, з яких 7,4 млн є працездатним у віці 16-59 років, або 58 %. Динаміка показників за останні 5 років свідчить, що чисельність сільського населення зменшується не лише абсолютно, а й відносно: зменшується його частка в структурі всього населення країни.

За питомою вагою селян у загальній чисельності населення (дані за 2020 р.) в розрізі адміністративно-територіальних одиниць найбільше проживає в Закарпатській, Чернівецькій, Івано-Франківській, Тернопільській і Рівненській і Волинській областях (47,7-62,8 %), а найменше – у Донецькій, Луганській, Дніпропетровській, Харківській і Запорізькій областях (9,2-22,5 %). За абсолютною чисельністю перше місце займає Львівська область (970,9 тис. чол.), далі – Закарпатська, Одеська, Івано-Франківська Вінницька і Київська області (679,2-784,8). Найменше селян проживає в Луганській, Сумській, Чернігівській, Кіровоградській, Миколаївській, Донецькій, Запорізькій і Херсонській областях (273,0-392,0 тис. чол.).

У сучасних складних умовах воєнного стану з 24 лютого 2022 р., коли значні міграційні потоки в Україні відбулися за вектором із південно-східних

регіонів до тилкових областей Центральної і Західної України, за кордон, особливо важливого значення набуває нарощування обсягів внутрішнього виробництва агропродукції для населення країни, а також переробка її на місцях. Цим самим буде досягнуто збільшення доданої вартості й збільшення кількості робочих місць для місцевого населення та внутрішньо переміщених осіб. А відкриття й доступ до аграрного ринку ЄС зумовить збільшення експортних поставок і валютної виручки агроформувань, що позитивно вплине на стабілізацію валютних курсів в Україні, зменшить рівень інфляції тощо.

Така ситуація з міграційними процесами всередині країни вимагає все більшого застосування праці в стратегічно важливому секторі національної економіки – сільському господарстві, зокрема в його трудомістких підгалузях: скотарство, свинарство, плідівництво, овочівництво, а також харчовій промисловості тощо. У тилкових областях (центральних, північних і західних областях України) це забезпечить людність сільських територіальних громад, розвиток соціальної сфери тощо. Адже показники природного руху населення України в останні десятиліття мали негативні значення, зокрема у 2016-2020 рр. вони наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Показники природного руху населення України

Показник	Рік					2020/ 2016, ±
	2016	2017	2018	2019	2020	
Кількість народжених, тис. осіб	397,0	364,0	335,9	308,8	293,4	-103,6
у т. ч. в сільській місцевості	138,3	126,1	115,8	106,2	104,3	-34,0
Кількість померлих, тис. осіб	583,6	574,1	587,7	581,1	616,8	33,2
у т. ч. в сільській місцевості	229,0	223,5	224,0	218,5	227,1	-1,9
Природне зменшення (-) населення, тис. осіб	-186,6	-210,1	-251,8	-272,3	-323,4	-136,8
у т. ч. в сільській місцевості	-90,7	-97,4	-108,2	-112,3	-122,8	-32,1
На 1000 осіб населення природне зменшення (-) населення, осіб	-4,4	-5,1	-6,1	-6,6	-8,1	-3,7
у т. ч. в сільській місцевості	-6,8	-7,4	-8,3	-8,7	-9,6	-2,8

Джерело: дані Держстату України [3].

Аналізуючи динаміку природного руху населення України за останні роки, можна зробити висновок, що в Україні простежується постійне природне зменшення населення, а в сільській місцевості такі темпи вищі за середні значення в країні. Абсолютні значення показників смертності останнім часом перевищують абсолютні значення показників народжуваності в сільській місцевості: у 1,7 раза у 2016 р., 1,9 раза у 2018 р, 2,2 раза у 2020 р., що призводить до щорічного зменшення сільського населення України в середньому на 106,3 тис. осіб.

Зважаючи на вищевикладене, пріоритетним напрямом державної політики й підтримки, залучення міжнародних грантів і місцевих ресурсів територіальних громад є раціональне використання трудових ресурсів в аграрній сфері, зокрема в трудомістких підгалузях, а також переробних і торговельних підприємствах. Переважними формами господарювання мають бути малі й середні товаровиробники, зокрема фермерські господарства, оскільки в них простежується менша капіталомісткість виробництва агропродовольчої продукції, краща мотивація праці, реагування на попит і пропозицію на аграрному ринку тощо.

Список використаних джерел

1. Статистичні збірники «Сільське господарство України». Вебсторінка Держстату України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Статистичні збірники «Робоча сила України». Вебсторінка Держстату України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.
3. Статистичні щорічники України. Вебсторінка Держстату України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Матвєєва М.О., здобувач вищої освіти.

Миколаївський національний аграрний університет

Демографічний перехід з самого початку формування нашої держави був порушений війнами, революціями, екологічними змінами, все це спричинило чисельне зменшення населення. Слід зауважити, що останній приріст населення і України був у 1990 році, а в Миколаївській області в 1991 році.

З початку повномасштабного вторгнення в Україні народилося понад 102 тис. малюків, а з 24 лютого по 24 березня у Миколаївській області народилося 194 дівчинки та 223 хлопчики, але невідомо скільки ще українців народилося в інших країнах. Демографічний вплив війни значний не лише під час війни, а й протягом наступних десятиліть.

Станом на червень, через вимушену міграцію, майже 7,6 мільйона українців залишили країну і 5,1 млн осіб станом на середину червня 2022 року ще перебували за кордоном. Це десь 12–15% населення країни. Невідома точна кількість населення Миколаївської області, яке покинуло територію за період війни.

Майже всі дорослі українські біженці – жінки. Кожна третя українська дитина перебуває за кордоном. Ці сім'ї тимчасово відокремлені від близько 2 мільйонів чоловіків, які або чекають, поки вони повернуться в Україну, або розглядають можливість приєднатися до них за кордоном після війни. Деякі з цих біженців, ймовірно, стануть тривалими емігрантами, особливо через те, що війна затягується, і вони знаходять роботу в інших європейських країнах. Навіть якщо лише 15% біженців та їх родини залишаться за кордоном після закінчення війни, ця скромна оцінка передбачає значне одноразове додаткове скорочення приблизно на 400 000 робочої сили в Україні[1].

Демографічна ситуація, яка склалася в Миколаївській області зберігає тенденції розвитку демографічних процесів і характеризується наступними

рисами: збереження депопуляції населення, високий рівень смертності, невисока середня тривалість життя, високий рівень дитячої смертності у віці до 1-го року[2].

Основними чинниками зменшення чисельності населення є по перше – втрата життів, по-друге – це вплив війни на географічний розподіл, він постійно міняється через масове внутрішнє переселення людей, по третє – багато біженців переїхали до інших країн, покинувши свої сім'ї, власність, навчання та роботу, по-четверте – зниження народжуваності через наслідки війни та імовірно зниження народжуваності через меншу кількість жінок репродуктивного віку. Дані кожного дня змінюються через те, що люди, які повертаються, через деякий час знову можуть поїхати . Війна спричинила невідому кількість смертей військових та цивільних(точні дані недоступні)[3].

Завершення війни в Україні має мінімізувати подальші втрати населення, спричинені міграційною кризою. Пом'якшення демографічних втрат для української економіки потребуватиме додаткових заходів.

Так, саме населення Миколаївської області та загалом всієї України має бути зацікавлена у створенні зеленої економіки. Відбудові будинків, шкіл, дитячих садків, підприємств та ін. критичної інфраструктури міста. Також велика роль держави має бути спрямована на підвищення народжуваності, за рахунок створення стабільних умов розвитку сім'ї. Надання робочих місць, доступна медицина та соціальні послуги.

Список використаних джерел

1. Oleksiy Blinov , Simeon Djankov(2022) «Ukraine's deepening population challenge».
2. <http://www.novageografia.com/vogels-360-3.html>
3. <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/28/688487/>

Науковий керівник – Табацкова Г.В., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Мельник А. О. здобувач вищої освіти групи МЕНЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

Несприятлива демографічна ситуація в Україні і насамперед різке зменшення народжуваності пов'язані із загостренням проблем функціонування сімей як осередків відтворення населення, зниженням їхнього демографічного потенціалу. Особливо гостро ця проблема проявляється у сільській місцевості. На народжуваність впливає багато так званих непрямих детермінант: соціальні, економічні, культурні й екологічні чинники. На їх динаміку впливають, в свою чергу, й інші чинники, найбільше значення серед яких в Україні мають соціально-економічні, оскільки їхня дія на дітородну активність опосередковується світоглядними й аксіологічними феноменами (нормами, традиціями тощо) [1].

Метою дослідження є здійснення ґрунтовного дослідження демографічних процесів в сільській місцевості; причин та основних тенденцій їх зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за темою дослідження свідчить, що проблемам демографії та факторам, що на неї впливають присвячено багато праць українських науковців, зокрема, таких, як І.К. Бондар, В. Гошовський, О.П. Сологуб, Л.С. Дорошенко, Н. Мірко, В.М. Медков, Е. Лібанова, С. Пирожков, В.С. Стешенко, А. Романюк, А. Шаповал та ін. Проте, негативні тенденції в демографічній ситуації, зокрема, у сільській місцевості в Україні зумовлюють необхідність ретельного аналізу проблем народжуваності як основного фактору формування української нації.

В сьогоденні умовах спостерігається наявність гострих соціально-економічних проблем сільського населення у сфері зайнятості, ефективного використання кадрового потенціалу і, зрештою, визначення перспектив розвитку сільського господарства України в цілому. Соціальні проблеми села та сільського населення задовольняються все меншою мірою, спостерігається все

більший занепад соціального розвитку села. Так, із загальної кількості населених пунктів 25% не мають ніяких виробничо-управлінських підрозділів, 2,3% не мають ніяких видів благоустрою, 5,9% населених пунктів не мають установ, підприємств і організацій соціальної сфери. Крім того, мають місце негативні тенденції старіння сільського населення, перевищення смертності над народжуваністю, відсутність молоді в багатьох селах, які вже даються взнаки. Більше того, подальший розвиток таких тенденцій призводить до поглиблення соціальних проблем. Багато сіл України вже зараз знаходяться на межі вимирання і потребують невідкладної допомоги з боку держави. Проблема полягає, перш за все, у тому, що у сфері сільського господарства започаткувалась тенденція зниження чисельності населення працездатного віку, відбувається природне скорочення чисельності населення. Майже кожний сільський житель досягнув пенсійного віку. За останні п'ять років в селах народилось майже у два рази менше людей, ніж померло. За вказані роки майже в трьох тисячах населених пунктів зовсім не було народжених, питома вага населених пунктів в яких відсутні діти до п'яти років, у загальній кількості сіл становить 9%, молодь у віці 16-35 років - 5% сіл.

У Львівській області всі 103 малі села (хутори) із людністю до 50 осіб входять до категорій сіл, що деградують. В Україні до таких належать села з часткою пенсіонерів більше 50%, а в малих селах – понад 40% [4]. Серед таких сіл виділяються вимираючі та занепадаючі села із складною демографічною ситуацією. Вважаємо, що вихід із групи проблемних сіл, що деградують, може бути в напрямках: віднесення таких сіл до категорії безлюдних; зміна співвідношення між особами пенсійного і не пенсійного віку (так зване «омолодження села»).

Вважаємо, що особливо гостро на сьогодні стоїть проблема соціального захисту молоді та закріплення її в сільській місцевості і сфері сільського господарства. Проблеми села та сільського населення потребують нагального вирішення, розроблення на рівні держави низки дієвих соціальних, економічних загальнодержавних та регіональних програм розвитку та їх

невідкладне виконання. Економічна нестабільність та соціальна незахищеність молоді змушує її зосереджуватись перш за все на проблемах подолання бідності, а вже потім – на створенні родини та народженні дитини, що прямо безпосередньо негативно впливає на загальний рівень народжуваності.

Таким чином, демографічна криза може перетворитись на демографічну катастрофу, коли соціальний механізм відтворення нації вщент руйнується, а вся структура суспільного життя надовго втрапить свою особливу системну (емерджентну) властивість, тобто здатність зберігати міру відтворення конкретно історичного населення як єдності досягнутої якості і кількості.

Список використаних джерел

1. Уланчук А.І. Деякі соціально-економічні проблеми сільського населення// Матеріали I Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції 20-22 січня 2010 року «Актуальні питання сучасної економіки»// [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://udau.edu.ua/library.php?pid=1395>

2. Статистична інформація / [Електронний ресурс] / Держ. ком. статистики України.— Офіц. веб-сайт.— Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Сільський сектор України на рубежі тисячоліть: у двох томах. Т.2. Соціальні ресурси сільських територій / Л.О. Шепотько, І.В. Прокопа, С.О. Гудзинський, В.Д. Яровий. – К.,: Ін-т економіки НАН України, 2003. – С.77-78.

4. Проблеми розвитку сільських територій / К. В. Васьківська, І. В. Сембай, О. А. Сікора // Економіка АПК. - 2009. - № 11. - С. 117-121

5. Блейклі Е. Дж. Планування місцевого економічного розвитку. Теорія і практика. – Вид. 2-е / Пер. з англ. – Львів: Літопис, 2002. – С.7.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Мельникова М.О., здобувачка вищої освіти групи МЕНЗ/2

Миколаївський національний аграрний університет

За даними Державної служби статистики, на 1 січня 2022 р. кількість постійного населення України становила 40 млн. 979 тис. 247 осіб, (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та непідконтрольних територій Донецької і Луганської областей. Чисельність наявного населення України станом на 1 лютого 2022 року - 41130432 осіб та чисельність постійного населення на 1 лютого 2022 року 40960795 осіб [1].

Значна кількість населення України (понад 1 млн. осіб) перебуває за кордоном для здійснення трудової діяльності. У трудовій міграції переважають чоловіки, найчисленнішими серед яких є особи 30-44 років (понад 40 %). Більшість трудових мігрантів походить із західних областей України, 41 % має середню або середню спеціальну освіту, 36 % - вищу освіту, що свідчить про значний відтік кваліфікованих робітників [4].

Останнім часом скорочення чисельності населення в Україні набуло чіткої тенденції. Основними причинами якого стало: високий рівень смертності і низький рівень народжуваності; старіння населення; низький рівень доходів; соціальна незахищеність населення, недієва система охорони здоров'я [5]. На скорочення населення вплинула і пандемія COVID-19. У структурі причин смерті COVID-19 посідає третє місце після серцево-судинних і онкологічних захворювань. Слід враховувати також те, що під час пандемії люди помирають і з інших причин, бо лікарні не можуть надати своєчасну допомогу, а пацієнти не можуть дістатися до медичних пунктів. Це комплексна проблема і доволі серйозна [6].

З початком повномасштабної війни 24 лютого 2022 року зазнано значних втрат людського потенціалу. Війна призвела до масових міграційних потоків населення як в межах країни, так і за кордон до більш розвинутих

європейських країн. У результаті збройної агресії з боку Росії значна частина населення України перетворилася або на внутрішньо переміщених осіб (ВПО), шукаючи безпечніші місця на території України (це 7,1млн на початок квітня), або на біженців за кордоном.

За підрахунками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, на 23квітня 2022р. з України виїхали понад 5,1млн осіб, зокрема близько 2,9млн – до Польщі, 774тис. – до Румунії, 490тис. – до Угорщини, 443тис. – до Молдови, 354тис. – до Словаччини. Як свідчать опитування, вибір країни обумовлено передусім наявністю в ній родичів або знайомих (48%), а також близькістю до Батьківщини [2]. Окрім того, майже 578 тис. українців виїхали (або їх вивезли) до Росії, 24тис. – до Білорусі [3]. Навіть за російськими джерелами, більшість українських біженців у РФ – це мешканці так званих ЛНР та ДНР (близько 400тис. осіб). З районів бойових дій, за непоодинокими свідченнями, людей вивозять до країни-агресора примусово.

Отже, тривалість бойових дій відіграє важливу роль у демографічному балансі, збільшення кількості загиблих і важкопоранених є втратою потенціалу для відтворення населення в майбутньому. Адже в майбутньому дисбаланс між чоловіками і жінками буде посилюватися. Усе це свідчить про те, що після перемоги наша країна функціонуватиме не лише в умовах економічної та міграційної кризи, а також демографічної. Саме тому, після закінчення війни потрібно спрямувати владу на зменшення втрат населення країни шляхом забезпечення громадянам гідних соціально-економічних умов проживання на Батьківщині, адже якщо в країні радикально не зміниться економічна ситуація, не будуть здійснені певні заходи, то міграція обов'язково збільшуватиметься.

Список використаних джерел

1. Дані Державної служби статистики <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Displacement patterns, needs and intentions survey / IOM Slovakia
3. UNHCR. Operational Data Portal. Ukraine Refugee Situation
4. Муромцева, Ю. І. Соціальне партнерство як інструмент формування трудового потенціалу населення. Соціальне партнерство та його роль в

становленні ринкової економіки в Україні. Збірник наукових праць.–Х.: ХІБМ (2000): 147-152.

5. World Population Prospects 2019. Highlights. United Nations Population Division. United Nations. (New York, 2019) вебсайт. URL: <https://www.un.org/development/desa/publications/world-population-prospects-2019-highlights.html>

6. <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=84>

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

**Місаренко Т. О.-здобувач вищої освіти факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет**

Демографічна ситуація в країні останніми роками погіршилася, цьому є всі докази вважати, що Україна має критичну демографічну ситуацію, особливо у селах та в окремих регіонах. Скорочення населення країни має негативні наслідки, як з погляду демографічної основи їх відтворення, а також з економічного погляду. Ускладнюються демографічні проблеми і через активну міграцію населення. Серед іммігрантів значну частину становлять висококваліфіковані спеціалісти. Кілька мільйонів громадян України, залишивши сім'ї, працюють за кордоном.

Міграційні процеси, компонентами яких є фіксована або постійна, сезонна, трудова маятникова міграція та міграція, що має великий вплив на ефективність та раціональне використання трудового потенціалу як по Україні загалом, так і в окремих регіонах. Міграція населення є одним з важливих факторів, що визначають зміну чисельності населення країни, розподіл між регіонами та окремими населеними пунктами. Міграційна поведінка людини є одним із загальних індикаторів проблем соціально-економічного розвитку як

країни, так і окремих регіонів та визначає важливість уваги держави до цієї суспільно-політичної ситуації та економічне явище. [1]

Населення України всякчас скорочується внаслідок демографічних, еміграційних процесів, а останнім часом і через військовий конфлікт. Так, скорочення населення у результаті демографічних процесів визнається цілком природним, та подібним такому, що характерне розвиненим країнам світу, тоді як зменшення населення уразі еміграції вказує на сукупність не вигідних умов всередині країни, які виштовхують жителів у міжнародні міграційні процеси. Висока заробітна платня і загальні економічні дані в країнах призначення є найсильнішими поштовхами для міграції. Серед інших причин, що зумовили трудову міграцію, можна відмітити такі: вищі стандарти життя, розвиток демократії, культурна та мовні подібності, соціальні мережі за кордоном.[2]

В останні роки імміграція в Україні набула принципово нового характеру. Внаслідок переїзду сільських жителів до міст сформувалася системи з високим ступенем організації міського народонаселення. Населення в той же час, в сільській місцевості в багатьох областях розширюються межі малонаселених територій. Багаторічний переїзд із села у міста України та за кордоном вирішив перебудову всієї демографічної структури та процеси на селі, які супроводжувалися збільшенням частки осіб пенсійного віку, зростанням смертності, скороченням народжуваності, зменшенням природного приросту сільського населення.[3] Під дією воєнної сутички та повної економічної кризи еміграційні настрої населення зростають. Зусиллям вирішити життєві проблеми у спосіб працевлаштування за кордоном сприяє й досягнутий українцями досвід роботи за межами держави, потужні міграційні мережі, що сформувалися впродовж останніх десятиліть.

Таким чином, посилення міграційних є тенденцією сучасних міжнародних економічних відносин. Процеси міграції є актуальною проблемою для більшості країн, як у контексті не контрольованості масштабів, так і в контексті впливу на соціально-економічні процеси. Цей напрям притаманний Україні і підкреслюються здебільшого в міграції більш активного прошарку

населення. Безумовно, процеси міграції спинити неможливо, проте можна їх скорегувати. Лише глибокі реформи у всіх сферах (економіка, освіта, медицина, судова система тощо) та покращення рівня життя населення буде сприяти скороченню процесів міграції в Україні.

Список використаних джерел

1. Журнал «Економіка і суспільство». Основні причинно-наслідкові зв'язки міграційних потоків населення Хмельницької області та їх вплив на рівень трудового потенціалу : випуск # 12 / 2017 – Режим доступу : http://economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/82.pdf

2. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 р 1604) - <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1058>

3. Управління трудовим потенціалом : навч. посіб. — К.: КНЕУ Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. , 2005. — 403 с.
Науковий керівник – Табацкова Г.В., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

МІГРАЦІЙНА КРИЗА В УКРАЇНІ

Олійник Т. Г. канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

Миколаївський національний аграрний університет

Міграційні проблеми в Україні з кожним роком набувають все більшої актуальності, оскільки вони значно впливають на економічно-соціальний та демографічний розвиток країни. Україна є однією із головних країн по втраті робочої сили, яка переходить до європейських та інших держав.

Питання міграційної кризи в Україні стало предметом дискусій значної кількості вітчизняних та зарубіжних науковців. Дослідженням усіх аспектів міграційної політики на різних рівнях займаються такі вчені як: О. Чуприна, Г.

Луцишин, О. Малиновська, Н. Пак, Р. Кермач, А. Солодько, С. Каслс, Т. Клінченко, О. Відлер, О. Грішнова, В. Кривенко, Д. Вейсбротт та інші.

Метою дослідження є проблеми сучасної міграційної кризи в Україні а також пошук можливих способів їх попередження та мінімізації.

Міграція – це переміщення населення з постійного місця проживання, пов’язане з перетином певних меж (державних кордонів). Вона має стихійний характер і декілька видів. Міграція існувала завжди. Ще вісім місяців назад офіційною стороною була трудова міграція населення. На сьогодні, це міграція пов’язана з війною в країні. Протягом першого місяця повномасштабної війни з України виїхали 3,6 млн. людей. Більшість з них знайшли притулок у сусідніх країнах таких як: Польща, Угорщина, Молдова, Румунія, Словаччина. За даними пропускних пунктів на кордонах, станом на 22 березня кількість людей, які виїхали до країн, що межують з Україною, становить: Польща: 2 144 244 (за словами представниць органів місцевої влади, люди з України переважно прибувають у найбільші міста Польщі, зокрема Варшаву та Краків, тому спроможність цих міст розміщувати біженок поступово вичерпується, тож біженкам радять їхати в інші міста або в інші країни ЄС); Румунія: 555 021 (ця цифра враховує також і тих, хто спершу виїхали до Молдови, а з Молдови - до Румунії); Молдова: 371 104 (це найвищий показник кількості біженок з України на душу населення, водночас у медіа зазначають, що лише понад 100 тис. з них залишаються у країні); Угорщина: 324 397; росія: 271 254 (за даними уряду Росії, які можуть бути неправдивими; ймовірно, вони можуть включати людей, яких примусово вивезли з тимчасово окупованих територій України; згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.02.2022 року № 188-р, з 28 лютого всі пункти пропуску на українсько-російському кордоні закриті); Словаччина: 256 838; Білорусь: 4938 (за даними органів влади Білорусі; ці дані можуть включати людей, яких примусово вивезли з тимчасово окупованих регіонів України; як і у випадку з росією, з 28 лютого всі пункти пропуску на українсько-білоруському кордоні закриті) [1].

Ще близько 6,5 млн., за оцінками Міжнародної організації з міграції, покинули місце свого постійного проживання і переїхали в межах країни. За оцінками МОМ, 48% переміщених в Україні залишили місце проживання після початку війни, 45% залишили місце проживання, коли війна досягла їхнього району, а 5% покинули місце проживання в очікуванні конфлікту [1].

Найбільша частка людей переїхала до західного макрорегіону - більше 2,5 млн. осіб. Дані, які публікують державні адміністрації в західних областях, втім, не збігаються з цими оцінками. Таку різницю можна пояснити тим, що тільки частина людей обирає повідомити про своє прибуття місцевим органам влади: найімовірніше, реєстрація відбувається у випадках, коли прибулі звертаються по допомогу з поселенням або по гуманітарну допомогу [3].

На жаль, наразі держава вимушена займатися збереженням власного існування. Та й активне повернення біженців, коли кожен громадянин України під прицілом російських ракет, не має ні економічного, ні етичного сенсу. Тому, Україна на сьогодні, є країною донором мігрантів і в найближчій перспективі потік еміграції буде збільшуватись, що створює загрозу суттєвих втрат людського капіталу нації, знижує рівень міжнародної конкурентоспроможності країни.

Список використаних джерел

1. Вимушена міграція і війна в Україні URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-berezhnya-2022/> (дата звернення 21.10.22)
2. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ : НІСД, 2018. 472 с.
3. Україна без українця. Як міграційна криза вплине на тих, хто залишився. Ліга – фінанси. URL: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/article/ukraina-bez-ukraintsa-kak-igratsionnyu -krizis-povliyaet-na-ostavshihsya>(дата звернення 21.10.22)

ВНУТРІШНІ МІГРАЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Паленчук Ольга, ЗПУА 5/2

Миколаївського національного аграрного університету

Міграція у перекладі з латинської (*migratio, migro*) означає переміщення, переселення. Переважно під міграцією розуміють територіальні переміщення населення, які супроводжуються зміною місця проживання та місця праці, як у межах однієї країни, так і поза її межами.

Внаслідок міграційних процесів сформовано територіальну нерівномірність заселення України і це одна із проблем внутрішньої міграції – щільність міського і сільського населення сильно варіює. Одночасно з процесами концентрації населення у великих містах, спостерігається значне зменшення людності міст поза їхніми межами. Посилюється поляризація соціально-економічного розвитку поселень у напрямку центр-периферія на тлі деградації й обезлюднення віддалених сільських поселень та малих міст через активний відтік молодого населення. На відміну від міст, в сільській місцевості невелика кількість робочих місць, низька заробітна плата, недорозвинена інфраструктура та відсутні освітні ресурси вищих навчальних закладів. До прикладу внаслідок міграційних процесів за 1991–2018 рр. зникло з території країни 454 села[1]. Це здебільшого висока депопуляція сільського населення, обумовлена активним міграційним впливом населення з цих територій.

Враховуючи сучасні тренди міграційного руху, зазначені тенденції триватимуть і надалі, збільшивши таким чином території низької щільності населення та створивши певні перешкоди на шляху розбудови дорожньо-транспортної, енергетичної та інженерної інфраструктури. зменшення людності сільських поселень є закономірним результатом активного міграційного впливу молоді, все-таки активна державна підтримка села до певної міри може уповільнити процес руйнації поселенської мережі та створити нові можливості для соціально-економічного піднесення сільських територій[2][3].

Ще одною проблемою міграції можна визначити зростання техногенного забруднення, зростання видатків на вирішення транспортних та житлово-комунальних проблем. У зв'язку з концентрацією населення постійно зростає потреба у розгалуженні мережі інфраструктури переробки чи захоронення твердих промислових і побутових відходів, що становить серйозну проблему для країн світу. За висновками екологів складність проблеми прямо пропорційна наявній чисельності населення міста та його промислового потенціалу, причому загострення екологічних проблем починається, коли чисельність населення досягає 80-100 тис. осіб[4].

Певні загрози містить також процес соціальної фрагментації міст, тобто виникнення відокремлених кварталів із бідним населенням та несприятливою криміногенною ситуацією, а з іншого – «ексклюзивних кварталів» (gated communities)²²⁰, в яких проживає заможне населення, що користується інфраструктурою та послугами, які підкреслюють цей статус[5].

Мета державної політики, яка спрямована на зменшення негативного впливу міграції, а саме: прискорення процесів рурбанізації та реурбанізації, спрямованих на створення соціально-економічних умов для перерозподілу населення на користь сіл, малих міст, приміських територій.

Активізація процесу реурбанізації, ініційована на державному рівні, може сприяти зменшенню нерівномірності заселення території країни та поступовому поширенню міських форм організації життєдіяльності на сільську місцевість. Вирішенню цього завдання сприятиме прискорена інтеграція локальних ринків праці на основі модернізації міжпоселенської дорожньо-транспортної інфраструктури, формування ринку соціального орендного житла, інтенсифікації транспортних переміщень з урахуванням сформованих потоків маятникової міграції.

Розробка стратегічно важливих напрямів, заходів на конкретних інструментів з протидії мінімізації загроз національній безпеці, зменшення негативного впливу від міграції населення має бути пріоритетним завданням сучасної політики державного антикризового регулювання територіального

соціально-економічного розвитку, орієнтованого на зміцнення ендogenous потенціалу поселень різного типу на основі законодавчо визначених перспектив їхнього розвитку[6].

Список використаних джерел

1. Україна. Огляд процесів урбанізації 2015 / Міжнародний банк реконструкції та розвитку / Світовий банк.
2. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст: Закон України від 04.03.2004 № 1580-IV
3. Краєвська Г.О. Зайнятість в сільських поселеннях України: проблеми та напрями їх вирішення / Г.О. Краєвська // Демографія та соціальна економіка. – 2015. – № 3. – С. 209–219.
4. Дорогонцов С.І. Екологія : підручник / С.І. Дорогонцов, К.Ф. Коценко, М.А. Хвесик та ін. — К. : КНЕУ, 2005. — 371 с.
5. С. 230 Функции городов и их влияние на пространство / под ред. Л.Г. Руденко. – К.: Феникс, 2015. – 292 с.
6. Заяць Т.А. Економічна основа сільських поселень України та перспективи її зміцнення / Т.А. Заяць, Г.О.Краєвська // Економіка України. – 2016. – № 9. –С.70–81.

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Равенко А, здобувач вищої освіти

Миколаївського національного аграрного університету

Демографічний стан у державі протягом останніх років ускладнився до того, що Україну можна вважати територією критичного демографічного стану і особливо тяжким у селищах та в окремих регіонах. Стиснення чисельності населення в країні набуває негативних наслідків як з погляду демографічної основи його відтворення, так і з економічного погляду. Ускладнює демографічні проблеми й активна еміграція населення. Серед емігрантів велику

частину складають висококваліфіковані фахівці. Декілька мільйонів громадян України, залишаючи свої родини, працюють за кордоном. Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України цю проблему, нажаль, тільки збільшила. Міграційні процеси, складниками яких є: стаціонарна, або постійна, сезонна, трудова маятникова міграція та еміграція, значною мірою впливали і впливають на ефективність і раціональне використання трудового потенціалу як в Україні у цілому, так і в окремих регіонах.

Міграція населення є одним із важливих чинників, які обумовлюють зміну кількості населення країни та його розподіл між окремими регіонами і населеними пунктами.

Міграційна поведінка людей виступає одним із загальних індикаторів проблем соціально-економічного розвитку як країни, так і окремих регіонів. Населення України всякчас скорочується внаслідок демографічних, еміграційних процесів, а останнім часом і через повномасштабне вторгнення РФ.

Скорочення населення у результаті демографічних процесів (зменшення народжуваності, старіння) визнається цілком природним, та подібним такому, що характерне розвиненим країнам світу, тоді як зменшення населення уразі еміграції вказує на сукупність не вигідних умов всередині країни, які виштовхують жителів у міжнародні міграційні процеси.

Висока заробітна платня і загальні економічні дані в країнах призначення є найсильнішими поштовхами для міграції. Серед інших причин, що зумовили трудову міграцію, можна відмітити такі: вищі стандарти життя, розвиток демократії, культурна та мовні подібності, соціальні мережі за кордоном.

Протягом останніх років міграція в Україні набула принципово нового характеру та якості, змінилися переваги. У результаті переходу сільських мешканців до міст, утворилися системи з високою організацією міського народонаселення. Водночас у сільській місцевості в багатьох регіонах розширюються кордони слабо заселених територій, виводяться з господарського обігу значні площі земель. Багаторічний перехід сільської

молоді до міст України та за її межі визначив перебудову всіх демографічних структур і процесів у селищі, що супроводжувалося з підвищенням частки осіб пенсійного віку, зростанням смертності, скороченням народжуваності, зменшенням природного приросту сільського населення.

Під дією воєнної сутички та повної економічної кризи еміграційні настрої населення зростають. Зусиллям вирішити життєві проблеми у спосіб працевлаштування за кордоном сприяє й досягнений українцями досвід роботи за межами держави, потужні міграційні мережі, що сформувалися впродовж останніх десятиліть.

Таким чином, посилення міграційних є тенденцією сучасних міжнародних економічних відносин. Процеси міграції є актуальною проблемою для більшості країн, як у контексті неконтрольованості масштабів, так і в контексті впливу на соціально-економічні процеси. Цей напрям притаманний Україні і підкреслюються здебільшого в міграції більш активного прошарку населення. Безумовно, процеси міграції спинити неможливо, проте можна їх скорегувати. Лише глибокі реформи у всіх сферах (економіка, освіта, медицина, судова система тощо) та покращення рівня життя населення буде сприяти скороченню процесів міграції в Україні.

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Студзинська Я.В., здобувач вищої освіти,

Миколаївський національний аграрний університет

Демографічна ситуація в країні в останні роки ускладнюється настільки, що є всі підстави вважати Україну зоною демографічної кризи із особливо складним становищем у сільській місцевості та в окремих регіонах. Скорочення чисельності населення в країні має негативні наслідки як з погляду демографічної основи його відтворення, так і з економічного погляду: зміни у статево-віковій структурі населення впливають на можливості стабілізації економіки, зростання обсягів виробництва, соціально-економічного розвитку.

Погіршення стану навколишнього середовища, низький рівень життя значної частки населення зумовлює збільшення рівня захворюваності й смертності населення. Особливо небезпечні тенденції зростання смертності населення у працездатному віці, і найбільше серед чоловіків.

Ситуація в країні у соціально-демографічному аспекті потребує рішучих заходів, оскільки розвиток таких тенденцій призведе через 15—18 років до значного зниження чисельності осіб працездатного віку за значного збільшення осіб старшого непрацездатного віку, що буде вкрай обтяжливо для суспільства.

Окрім природного приросту/скорочення населення на демографічний потенціал країни впливає й механічний рух населення, тобто особливості міграційних процесів населення. За показниками міграційного приросту/скорочення виділені відповідні групи регіонів України. На сучасному етапі відбуваються істотні зміни у демографічній структурі населення, що викликало у свою чергу істотне погіршення кількісного та якісного стану трудового потенціалу країни. Скорочення чисельності населення, високий рівень смертності й низький – народжуваності, негативне сальдо міграції свідчить, що демографічна ситуація потребує значної уваги з боку держави. Українським необхідним стає реагування та впровадження відповідних заходів, спрямованих якщо не на підвищення кількісних параметрів трудового потенціалу, то хоча б на збереження існуючого стану. Основними важелями регулювання трудових ресурсів є: ріст доходів та рівня життя; збільшення тривалості життя; збільшення народжуваності; скорочення міграційних процесів тощо.

Історія свідчить, що демографічний вплив війни значний не лише під час війни, а й протягом наступних десятиліть. Ця війна може бути особливо спустошливою через довоєнну ситуацію: населення країни вже скорочувалося, народжуваність і тривалість життя були низькими порівняно з її сусідами.

Майже 7,6 мільйона українців залишили країну і 5,1 млн осіб станом на середину червня 2022 року ще перебували за кордоном. Це десь 12–15% населення країни.

Війна зменшує дохід, скорочуючи сукупну факторну продуктивність через знищення фізичного і людського капіталу. Війна також сповільнює економічне зростання через обмеження внеску внутрішньої та зовнішньої торгівлі. Щоб більше, вплив війни на чисельність населення пригнічує подальше зростання. Якнайшвидше завершення війни в Україні має мінімізувати подальші втрати населення, спричинені міграційною кризою. Пом'якшення демографічних втрат для української економіки потребуватиме додаткових заходів.

Список використаних джерел

1. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 р 1604) - <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1058>

Науковий керівник – канд. екон. наук доцент кафедри економіки підприємств Табацкова Г.В.

ЗОВНІШНЯ МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ

Телешак В.В., здобувач вищої освіти групи ЗМЕН 6/1

Миколаївський національний аграрний університет

В Україні, зовнішня міграція населення зумовлена багатьма чинниками – економічні, соціальні, вплив світових міграцій, пандемія Covid-19 та військовий конфлікт з Росією, ці фактори змушують громадян України шукати прихисток, працевлаштування за кордоном. За даними ДПСУ з країни виїхали понад 5,2 млн осіб. Дані УВКБ ООН свідчать, що 3,2 млн осіб зареєструвалися для отримання тимчасового прихистку. За опитуванням Gradus Research, в Україну планують повертатися 77%, останні 23% хочуть залишитись[2]. Згідно з

даними уряду України 1,4 млн громадян України, з яких 230 тис. дітей депортували в Росію [1].

Проблема зовнішньої міграції досліджена у світлинах таких видатних вітчизняних вчених, як О.Позняк, О.Краузе, К. М. Ніколаєць, Л. Мармуль, А. Хомра, О. Шиманська, Г. Пуйо, та ін. Звісно, список є значно ширший, оскільки з цією проблемою зіштовхуються багато інших дисциплін, галузей, факторів.

Метою та завданням даної роботи є дослідження міграційних чинників та визначення їх наслідків для України.

Процес зовнішньої міграції українців бере початок, ще в ХІХ ст. коли з Закарпаття громадян перевозили до США, Канади в пошуках кращого життя. Вже тоді, щорічно західноукраїнські селяни їздили на сезонні роботи до сусідніх країн.

В часи СРСР було складно виїхати за кордон, проте у 1991 році проголошення незалежності України, населення отримало можливість виїхати за межі країни. Становлення ринкової економіки окрім довгих та глибоких соціально-економічних змін зіштовхується з демографічною кризою, причиною якого є відтік працездатного населення за кордон.

Зовнішня міграція буває трьох видів: разовий виїзд з поверненням; циркулярна міграція; довгострокова міграція. Згідно зі статистичними даними Звіту про міжнародну міграцію (World Migration Report 2022) закордоном 5,5-6 мільйонів осіб. Найбільше всього мігрантів в Польщі понад 1,5 млн [2]. Основні чинники, що спонукають українців до міграції: низька заробітна плата, хоча, в цілому вона підвищилась, проте заробіток у громадян не збільшився через інфляцію. Другою причиною, яка підштовхує працювати за межами своєї країни є безробіття. Рівень безробіття розрахований за методологією Міжнародної організації праці, за 2021 рік сягнув 10,3%. Останній раз такий високий рівень був зафіксований у 2002 році [3]. У травні 2021 році на одне вільне місце було 6 претендентів, натомість у травні 2022 – вже 11 осіб. [5]. Також, важливим фактором залишається бажання молодого покоління здобути високоякісну освіту за кордоном, що допоможе знайти

високооплачувану роботу. Ще - релігійні, екологічні, етнічні чинники. Не можна не зазначити на разі, через події лютого 2022 року, які кардинально змінили перебіг життя, адже люди були вимушені мігрувати, щоб зберегти своє життя.

Зовнішня міграція має як позитивні, так і негативні наслідки. До негативних можемо віднести:

- Депопуляція населення;
- Відтік молодих та висококваліфікованих працівників;
- Дитина зростає без одного з батьків;
- Марно витрачені кошти державою на навчання;
- Великі ризики для здоров'я.

До позитивних наслідків міграції за кордон віднесемо:

- Зменшення рівень безробіття;
- Поява середнього класу;
- Культурна складова, екологічність;
- Збільшення заробітку (платоспроможність);
- Надходження додаткових коштів до бюджету України.

Таким чином, якщо трудовий ресурс не знаходить застосування на внутрішньому ринку, він прагне реалізуватися на зовнішньому ринку праці. Так як на сьогодні, Україна є одним з найбільших донорів трудових мігрантів у світі, то для того, щоб не втратити конкурентоспроможність і в майбутньому не тільки зменшити відсоток міграції населення, а ще й залучити молодих, перспективних, висококваліфікованих працівників потрібно зробити низку змін, а саме: змінити міграційну політику, покращення умов праці, реформування оплати праці, покращити рівень життя, баланс між попитом і пропозицією на ринку праці, припинення війни, покращення системи освіти для реалізації молодих талантів та їх потенціалів, подолання економічно-соціальної кризи. Проте, держава не повинна посягати на право громадянина мігрувати та прийняти закони, щоб мігранти були більш соціально захищені за кордоном.

Список використаних джерел

1. Дані ДПСУ та УВКБ ООН <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-berezhnya-10-chervnya-2022/>
2. <https://eba.com.ua/trudova-migratsiya-chy-pobilshaye-ukrayinskyh-zarobitchan-u-2022-rotsi/>
3. http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/712/2/GEB_2010_v27_No2-O_Krause-External_migration_naselennyaUkrayiny_26.pdf
4. http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/24583/3/2012_Maksymenko_Zovnishnia_mihratsiia.pdf
5. <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/04/statija/suspilstvo/bezrobittya-ukrayini-chomu-kilkist-oficzijno-bezrobitnyx-zmenshylasya-ta-yaka-bude-sytuacziya-rynku-praczi-pislya-vijny>.

Науковий керівник – канд. екон. наук доцент кафедри економіки підприємств Олійник Т.Г.

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Тимофійчук І. О., здобувач вищої освіти групи ЗПУА 5/2

Миколаївський національний аграрний університет

Кожного року ми спостерігаємо зростання демографічного спаду та збільшення популярності міграції за кордон українського народу. Ці процеси виникли не просто так. Між демографічним спадом та міграцією існує прямий зв'язок, коли від однієї величини залежить зміна іншої. Розглянемо більш детально, чим викликана поява демографічної та міграційної проблем в Україні.

Так званий електронний перепис населення виявив, що з 2001 року населення України скоротилося майже на чверть, що зумовлено міграцією, смертністю, що перевищує народжуваність, а також тим, що було неможливо порахувати жителів тимчасово окупованих Росією територій. Зниження показників народжуваності, зазвичай, пояснюють складною соціально-

економічною ситуацією в країні. Більшість дослідників наголошують, що демографічна криза в Україні найбільше залежить від економічного розвитку країни та надмірної міграції населення. Країни Центральної та Східної Європи прагнуть залучити більшу кількість українських робітників для поповнення власного виснаженого населення. В межах самої України в містах розміщують білборди, що рекламують сезонні роботи чи повномасштабну еміграцію. Інші, навіть, створили агентства та розпочали мультимедійні кампанії, борячись за людський ресурс. В ООН наголосили, що в десяти країнах відбувається найшвидше скорочення населення у світі - це всі колишні країни Східного блоку. Україна є однією з них, і, за дослідженнями вчених, до 2050 року її населення може скоротитися на 18%.

Чому ж українці масово емігрують? Економічна катастрофа, яка супроводжувала Революцію гідності в 2014 році в Україні та подальшу гібридну війну з Росією, послужила посиленню 180 існуючих економічних диспропорцій між Україною та її сусідами з ЄС. Українці отримують найнижчі середні зарплати в Європі, тому доходи в Центральній Європі здаються досить високими. Географічна близькість з іншими країнами робить міграцію більш доступною. Українці користуються позитивною репутацією висококваліфікованих працівників із доброю робочою етикою за кордоном.

Популярність українських робітників найбільш очевидна в Польщі. Польща посідає перше місце у залученні українців, видаючи дозволи на роботу з 2014 року. Швидке розширення української робочої сили стало центральним фактором економічної політики Польщі, що дозволило підтримувати темпи її зростання, незважаючи на нестачу власної робочої сили. Потік українців до Європи створює суттєві проблеми для самої України, створюючи перспективу демографічного спаду. Оскільки українська влада намагається подолати цю катастрофу, вона виявляє, що незалежно від закриття кордонів, швидких змін немає. Вирішення конфлікту на сході України, без сумніву, допомогло б послабити короточасний тиск, який створюють мільйони переселенців, але поки зарплати та рівень життя в Україні не наблизяться до рівня сусідніх країн

ЄС, зменшення кількості населення триватиме. Ці тенденції значною мірою впливають на збіднілі сільські громади та регіональні центри України.

Українська сільська місцевість зазнала стрімкого скорочення населення після розпаду СРСР і продовжує страждати через занедбану інфраструктуру та економічну інерцію. Завдяки децентралізації влади, місцеві громади вже мають значно більший доступ до державних коштів. Це дасть сільській території шанс на боротьбу та дозволить винахідливим адміністраторам зробити окремі райони більш привабливими.

Сучасна прірва у рівні життя між Україною та навіть найбіднішими країнами ЄС робить подальші зрушення населення неминучими, оскільки Україна стає основним джерелом постачання дешевої робочої сили для країн Європи, які намагаються подолати прогалини у власній виснаженій робочій силі.

Якщо Україна не вирішить це питання терміново, демографічна криза в країні лише погіршиться. Влада повинна підняти рівень економіки країни, покращити умови життя і допомагати тим, хто за кордоном, повернутися додому.

Список використаних джерел

1. «Чому українців стає все менше: складність демографічної проблеми». URL: <https://nationalcorps.org/chomu-ukrancv-sta-vse-mensheskladnst-demografchno-problemi/>.
2. «Ukraine's Quiet Depopulation Crisis». URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2020/03/ukraine-eastern-europedepopulation-immigration-crisis/608464/>.
3. «Ukraine Headed for Perfect Storm of Demographic Decline». URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraine-headed-for-perfectstorm-of-demographic-decline/>.

Науковий керівник – канд. екон. наук доцент кафедри економіки підприємств Табацкова Г.В.

СУЧАСНІ МІГРАЦІЙНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Якимовська В.В. здобувачка вищої освіти групи ПУАЗ/1

Миколаївський національний аграрний університет

Від демографічної складової залежить стабільність розвитку держави, а першочерговим інтересом держави являється оптимальний розвиток демографічних процесів. Останніми роками демографічна ситуація в Україні характеризується несприятливими процесами, пов'язаними з відтворенням населення. А саме, через зниження народжуваності, зростання смертності, відбувається відтік людей за межі України, а останнім часом і через вторгнення російської федерації на нашу землю. Тому є всі підстави вважати Україну зоною демографічної кризи, особливо складними є сільська місцевість та окремі регіони.

Для України характерний регресивний тип вікової структури населення, який характеризується повільною зміною поколінь, скороченням народжуваності, подовженням тривалості життя. Для даного типу вікової структури характерний такий розподіл населення: діти - близько 20% від всієї чисельності населення, батьки - приблизно 50% , прабатьки - близько 30%. Україна має один з найнижчих показників народжуваності у світі, а кількість населення за останні 30 років скоротилася на 10 мільйонів [1].

Метою дослідження є аналіз міграційних та демографічних процесів в Україні. Для досягнення мети було поставлено наступні завдання: проаналізувати вплив факторів міграційного руху населення на подальший розвиток держави, оцінити вплив демографічного фактору на економічний розвиток країни.

Зменшення чисельності населення, висока смертність, низька народжуваність та негативне сальдо міграції свідчать про те, що уряду необхідно звернути значну увагу на демографічну ситуацію. Безперечно, нинішня ситуація щодо російського вторгнення у 2022 році призводить до

значних втрат та значно впливає на чисельність населення України. Крім того, кількість вимушених біженців сьогодні перевищує 6,5 млн осіб, деякі з яких можуть не повернутися на Батьківщину, що матиме значний вплив не лише на чисельність населення в короткостроковій перспективі, а й на подальший природний приріст в довгостроковій [3].

Значна кількість біженців у країнах ЄС найближчим часом планує повернутися додому. Однак є частина українців, які збираються назавжди оселитися в сусідніх країнах. Причини цьому різні: від втрати дому до бажання жити в безпечній країні подалі від країни-агресора. Країни, які приймають біженців, намагаються заохотити найбільш працездатних громадян залишитися жити та працювати в еміграції. В разі продовження війни так, як зараз, лише 42,9% жителів України планує майбутнє своє, своїх дітей та онуків в Україні. Що далі на Захід України, то менший зв'язок між небезпекою і плануванням майбутнього в Україні. Наприклад, у разі продовження війни, планують майбутнє дітей та онуків в Україні 38,8% мешканців Півдня, 34,8% мешканців Сходу, 44,6% мешканців центральних і північних областей, 48,5% мешканців західної України [4].

Ситуація демографічної кризи в Україні в останні десятиліття пов'язана насамперед з процесом міграції через відсутність умов для розвитку трудових та інтелектуальних здібностей, а також проблемою низької заробітної плати, що призвело та продовжує стимулювати міграційну активність населення та погіршувати ситуацію з безробіттям. Після нашої перемоги постане проблема відновлення людського потенціалу України, її зруйнованої економіки, інфраструктури, усіх постраждалих від бомбардувань і ракетних ударів населених пунктів.

В умовах все ще триваючої війни, необхідно враховувати також і той факт, що неможливо спрогнозувати остаточний вплив повномасштабного вторгнення російської федерації на демографічну ситуацію нашої країни. Процеси міграції неможливо зупинити, але їх можна скорегувати.

Для досягнення хороших результатів, цілями соціальної політики на наступні 5 років мають стати: підвищення якості життя, зменшення бідності, покращення здоров'я нації, покращення показників народжуваності та смертності, регулювання міграційних процесів, поліпшення умов життя сім'ї і т.д. Наявність житла та стабільної роботи безпосередньо впливатимуть на бажання людей повернутись на батьківщину. На час війни українському бізнесу рекомендується надавати можливість працювати дистанційно біженцям і надавати дітям можливість онлайн-навчання. Ці зв'язки та підтримка держави допоможуть українцям повернутися додому.

Список використаних джерел

1. Соціально-демографічні та міграційні процеси. *Студентська бібліотека*: веб-сайт. URL: <https://buklib.net/books/28724/>

2. Міграційний рух населення за типом місцевості по регіонах у 2021 році. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Соціально-гуманітарні виклики війни та інструментарій їх подолання (Карпатський регіон України) : електронне науково-аналітичне видання / за ред. д.е.н., проф. Т. Г. Васильціва. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів. 2022. 47 с.

4. Чи плануєте ви майбутнє своїх дітей чи онуків в Україні? *Київський міжнародний інститут соціології*: веб-сайт. URL : <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1118&page=1>

5. Бідна О.С. Демографічні тенденції як чинник прогнозування економічного розвитку держави: кваліфікаційна робота. Київ, 2022. 44 с

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

СЕКЦІЯ 5.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

**Агафонов А.О., здобувач вищої освіти факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет**

Швидкий розвиток підприємництва в Україні можливий лише за умови проведення послідовної державної політики щодо децентралізації економічного управління та вдосконалення ринкових механізмів.

До основних функцій держави, які стимулюють підприємницьку діяльність, а також сприяють її прискореному розвитку, належать:

- створення механізмів, за допомогою яких відбувається фінансова підтримка підприємництва;
- створення умов, які забезпечують кваліфікаційну підготовку конкурентоспроможних фахівців;
- застосування заходів щодо забезпечення та розвитку регіональної ринкової економіки. [1]

Слід зауважити, що переважне розташування малого бізнесу – це регіональні та локальні ринки, тому, як правило, в містах та регіонах мале підприємництво становить основу розвитку сфери послуг і формує як власну організаційну культуру, так і підприємницьку культуру в цілому. Законодавство, як основа розвитку малого підприємництва в Україні, сформовано, але це не призвело до його якісного розвитку, особливо в період кризових явищ в економіці.

Зрозуміло, що подальше вдосконалення лише законодавчої бази не зможе якісно змінити розвиток малого підприємництва. В даних умовах зростає роль органів регіональної влади, а також органів місцевого самоврядування, проведеної ними політики щодо створення сприятливого підприємницького

середовища. Розвиток цих процесів буде прискорюватися за рахунок послаблення впливу галузевих факторів і посилення впливу макроекономічних процесів.

Форми державної підтримки малого підприємництва можна класифікувати: 1) за функціональним напрямком:

- організаційно-структурне;
- майнове та фінансово-податкове;

2) за характером впливу держави на діяльність малих підприємств:

- пряме та непряме.

Державне втручання щодо забезпечення умов розвитку малого бізнесу, на нашу думку, має здійснюватися через проведення валютно-фінансової, структурно-інвестиційної, соціально-економічної і науково-технічної політики у вигляді різних важелів: проведення тарифної та податкової політики, розробки цільових програм з ресурсним забезпеченням, системи держзамовлень, кредитів, субсидій, гарантій, системи державного прогнозування та програмування тощо. [2]

Серед основних державних інструментів розвитку малого підприємництва є:

1. Доступ малого підприємництва до державної допомоги - це підтримка у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів (Закон України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання", ст. 1).

2. Координаційна рада з питань мікро- та малого підприємництва - є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, що утворена з метою покращення умов для розвитку підприємництва, а також провадження фізичними особами підприємницької діяльності.

3. Сприятливі умови для бізнесу - для втілення цієї мети поряд з реалізацією регуляторної політики, зусилля Уряду спрямовані на вдосконалення регуляторного середовища (дерегуляцію).

4. Інституції, що забезпечують підтримку підприємства – сьогодні в багатьох країнах світу функціонує значна кількість інституцій підтримки малого підприємництва, що належать як до державного, так і до приватного секторів.

5. Корисні сервіси для започаткування та ведення бізнесу:

Opendatabot — сервіс моніторингу реєстраційних даних українських компаній та судового реєстру для захисту від рейдерських захоплень і контролю контрагентів.

YouControl - онлайн-досьє на кожен компанію України.

Taxer - онлайн-бухгалтерія для малого бізнесу.

SMS Маяк - сервіс моніторингу реєстраційних дій щодо об'єктів нерухомого майна фізичних та юридичних осіб.

Бізнес-калькулятор - інструмент з вибору оптимальної моделі організаційної форми бізнесу, розрахунку податків та порівняння сплати податків.

Податковий борг - сервіс, за допомогою якого можна дізнатися розмір податкового боргу суб'єктів господарювання різних форм власності.

Державні закупівлі - доступ до інформації оголошень про закупівлі.

ProZorro – електронна система публічних закупівель.

Електронний кабінет платника податків – це інформація з реєстрів, податковий календар, бланки податкової звітності, декларація про майновий стан.

6. Пріоритети Уряду щодо розвитку малого підприємництва - переважно планування розвитку малого підприємництва входить до рівня оперативної цілі, починаючи з 2021-2027 років, має здійснюватися на засадах смарт-спеціалізації.

[3]

Таким чином, при формуванні державної політики розвитку малого підприємництва з метою максимального використання підприємницького потенціалу в Україні, створення умов для зростання малого сектору до

наступного рівня – середнього бізнесу, інструменти стимулювання мають бути сфокусовані в першу чергу на мале підприємництво.

Список використаних джерел

1. Гнатцов О. Г. Малий бізнес в Україні: від стратегії зростання до стратегії розвитку / Збірник матеріалів конференції «Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні», 2006 65 с.

2. Корягіна Т. В., Осацька Ю. Є. Особливості державного регулювання малого підприємництва в Україні / Т. В. Корягіна, Ю. Є. Осацька // Економіка & держава. – 2014. – № 12. – С. 4–7.

3. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Балицька Д.О., здобувач вищої освіти

Кушнірук В.С., кандидат економічних наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

В сучасних умовах прискореної глобалізації економіки актуальним питанням виступає посилення активних дій з боку держави, стосовно чіткого регулювання основних аспектів розвитку в аграрному секторі. Потреба державного втручання в функціонування галузі зумовлюється важливими чинниками, а саме вплив природно-кліматичних умов, сезонність виробництва та роль сільського господарства у підтримці продовольчої безпеки країни. Це дозволяє розглянути сільське господарство як стратегічну галузь вітчизняної економіки. Впродовж часу реформ в аграрній галузі держави виконано необхідні першочергово соціальні та економічні зміни, здебільшого значних змін зазнали умови господарювання аграрних товаровиробників. У процесі переходу на ринкові механізми господарювання сільське виробництво перебувало у стані кризи, що призвело до різкого спаду виробництва основної

продукції рослинництва і тваринництва. Сучасному становищу в аграрній галузі характерні такі явища, як недостатньо висока конкурентоспроможність на світовому ринку, порушення співвідношення цін на сільськогосподарську продукцію, низький рівень забезпеченості господарств виробничими фондами, безробіття, а також недостатній прогрес в сільській інфраструктурі. Вплив з боку держави, перш за все, має застосовуватися для покращення ефективності ринку, утворення сприятливих умов для стратегічних дій ринкової сили, послаблення внутрішніх суперечностей самого ринкового механізму. Тому в умовах сьогодення актуальності набуває питання підсилення ролі держави в регулюванні аграрного сектору економіки.

Специфіку проблем в сфері державного регулювання, зокрема в аграрній галузі, дослідила чимала кількість науковців, серед яких: С.В. Майстро, О.М. Бородіна, А.Д. Діброва, О.І. Дудка, В.В. Кіндзерський, О.Г. Шпикуляк, П.Т. Саблук та інші.

Незважаючи на досить велику кількість досліджень у сфері державного регулювання сільськогосподарського виробництва, питання щодо обґрунтування пріоритетних напрямків, її вдосконалення в умовах реалізації державної аграрної політики потребує постійного спостереження.

Існує безліч проблем, які потребують нагального вирішення, одна з них – визначення можливих способів підвищення ефективності державної політики в аграрному секторі та покращення інноваційного розвитку тощо [1]. Актуальність державного регулювання обумовила мету і завдання наукової статті. Основна мета статті базується на поясненні сутності та ролі держави в аграрному виробництві та пошук шляхів його вдосконалення.

Державне регулювання пояснюється як система економічних, грошових, юридичних, правових та організаційно-соціальних заходів, які здійснюються державним апаратом для досягнення ефективності і стабільності розвитку у сфері аграрного виробництва та продовольчого забезпечення населення за встановленими ринком цінами [2]. Держава в сільськогосподарському виробництві виступає як гарант функціонування певних процесів. За здійснення

заходів державного регулювання відповідає державна політика. В Україні державна політика недосконало розвинена, це виникло внаслідок недостатнього врахування природних, кліматичних та сезонних умов виробництва, порушення співвідношення цін на сільськогосподарську продукцію. Дані проблеми вимагають посиленої уваги щодо матеріальних і фінансових ресурсів для подолання проблем аграрної галузі країни, маючи за мету забезпечити стабільне функціонування.

Вітчизняні експерти аграрної політики однозначно впевнені, що для перспективного розвитку даного сектору економіки необхідною є підтримка з боку держави, яка проявляється в досягненні ефективності механізму державного регулювання аграрного сектору.

Якщо говорити про шляхи удосконалення державного регулювання в агровиробництві, доречно зазначити такі, як:

1. Покращення економічного механізму ринку, який забезпечить ефективність функціонування продовольчого ринку, підвищення ролі інфраструктури ринку, модернізація внутрішнього господарського механізму ринку;

2. Започаткування реформ в сільському виробництві, які дозволять збільшити оптимальний розмір господарств, покращити всі форми кооперацій;

3. Завершення розвитку ринку с/г земель , утворення земельного кадастру, державного контролю та охорони родючості земельних ділянок;

4. Реформи в бюджетній та податковій політиці держави, які спрямовані на фінансування окремих галузей сільського господарства, скорочення кількості податків в базі, надання пільг;

5. Технічне оновлення аграрного сектору, метою якого є застосовування новітніх технологій, покращення мотивації та ефективності проектів з боку інвесторів;

6. Створення ефективної системи міжнародних відносин, задля стимулювання експортерів продукції, розвиток конкурентоспроможності на світовому рівні;

7. Поліпшення кваліфікаційних здібностей фахівців, які зайняті в аграрному секторі;

8. Охорона аграрної екологічної системи, яка включає в себе догляд за природними ландшафтами, збереження біологічної різноманітності [3].

На етапі дії економічних законів з'являється потреба державного регулювання аграрної сфери економіки. Результативність державного втручання залежить від обґрунтованості цін купівлі та продажу аграрної продукції. Варто докласти зусиль задля вдосконалення законодавчого та фінансового механізму державного регулювання відносин в аграрній галузі, а також для посилення контролю з боку держави за певними процесами виробництва. Наслідок таких заходів буде проявлятися підвищенням основних економічних показників і конкурентоспроможності сільських господарств [4].

Список використаних джерел

1. Вакуленко, В. Л. Шляхи вдосконалення державного регулювання агровиробництва. Економіка та управління національним господарством, 2018, 110-115.

2. Діброва А. Д. Сучасне трактування сутності державного регулювання аграрного сектора економіки. Економічна теорія. 2007. № 1. С. 76 – 84

3. Штогринець, Н. В. Державна політика розвитку сільського господарства в горах. Збірник наукових праць Буковинського університету. Економічні науки. 2013. С. 327-336.

4. Бабенко А. Г. Шляхи вдосконалення державного регулювання аграрного сектору економіки. Проблеми економіки. 2014. № 3. С. 54-59. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2014_3_9

СТРАТЕГІЇ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ НА 2022-2025 РОКИ

**Беднарчик І., здобувач вищої освіти 1 курсу магістратури, МО та А
Львівський НУВМБ імені С.З. Гжицького**

Згідно з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі — Угода про асоціацію), ця Стратегія базується на спільних умовах, а саме: дотриманні демократичних принципів, переважанні права, належному врядуванні. Вона є продовженням попереднього етапу впровадження реформування державного управління та ґрунтується на результатах оцінки стану державного управління України, яку провели експерти Програми підтримки вдосконалення врядування та менеджменту (SIGMA) [2].

Олег Немчінов зазначив, що 82% опитаних громадян вважають реформу державного управління вагомою, а 65% громадян задоволені обслуговуванням у центрах надання адміністративних послуг.

У стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки розглядається аналіз сучасного його стану. Серед проблем зауважують різний рівень надання адміністративних послуг та запровадження електронних послуг у територіальних громадах та доступність до них. Не зникають перешкоди до інтеграції окремих популярних сервісів до центрів надання адміністративних послуг через надмірну централізацію повноважень щодо їх надання.

У Стратегії акцентується увага і на вдосконаленні кадрової політики. «Незважаючи на те, що процес проведення конкурсів на посади державної служби в цілому наведено відповідно до європейських стандартів, вона вимагає вдосконалення надалі. Крім того, необхідно заохочувати кваліфікованих кандидатів, процедура відбору теж має відповідати вимогам соціального дистанціювання», – трактується в офіційному документі [3].

Одним із завдань реформування є подальша цифровізація адміністративних послуг, що позитивно вплине їх наближенню до користувачів. Для цього слід забезпечити розвиток чинної електронної інфраструктури, що буде основою для збільшення кількості адміністративних послуг, що надаються з використанням інформаційних технологій. З цією метою потрібно задовольнити підключення всіх головних реєстрів до системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів “Трембіта”.

Однією з пріоритетних умов для успішного розвитку державної служби є забезпечення доброчесності державних службовців. Передбачається продовжувати опрацьовування і запровадження інструментів сучасності, які допомагають знизити ризики на мінімум, що поєднані з неетичною поведінкою державних службовців і зловживанням службовим станом [4].

Створення цілісної, мобільної та гнучкої системи сучасності професійного навчання з розвинутою інфраструктурою, радикальним управлінням і відповідним ресурсним потенціалом, охоплює формулювання потреб у професійному навчанні, а також визначення, розміщення і виконання державного замовлення, мотивації до підвищення рівня професійної компетентності.

Стратегія передбачає досягнення очікуваних результатів проведення реформи державного управління до 2025 року. В першу чергу, реформування полягає у забезпеченні наданні високоякісних послуг та сформування зручних умов адміністративної процедури для громадян та бізнесу. Другим результатом успішності Стратегії є формування системи професійної та політично нейтральної публічної служби, що буде зорієнтована на захист і безпеку інтересів громадян. Невід’ємною складовою результатів реформ Стратегії є розбудова ефективних і підзвітних громадянам державних інституцій, що формують державну політику України та успішно її реалізують для сталого розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-p>.

2. Уряд схвалив Стратегію реформування державного управління України до 2025 року [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-strategiyu-reformuvannya-derzhavnogo-upravlinnya-ukrayini-do-2025-roku>.

3. Реформа державного управління: мета, завдання, результати [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство АрміяInform. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://armyinform.com.ua/2021/08/16/reforma-derzhavnogo-upravlinnya-meta-zavdannya-rezultaty/>.

4. Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/reforms/pars-2022-2025-ukr.pdf>.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ЦІНОУТВОРЕННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Кікоть Н.Е., аспірант 051 «Економіка»

Миколаївський національний аграрний університет

Під час формування цін на сільськогосподарську продукцію вітчизняні аграрні і переробні підприємства користуються витратним методом, не виробляють довгострокову стратегію ціноутворення, засновану на оцінці широкого комплексу ціноутворюючих факторів. Це пояснюється низкою факторів: відсутністю необхідної державної підтримки розвитку аграрної сфери в інноваційному напрямі, включаючи розвиток аграрної науки; низькою

продуктивністю рослин і тварин; жорсткою конкуренцією і демпінгом у більшості сегментів аграрного ринку, де превалює вітчизняна продукція.

Питання розробки методичних питань ціноутворення на сільськогосподарську продукцію в умовах вітчизняного аграрного ринку знайшли своє відображення в працях Андрійчука В. Г., Коваленка Ю. С., Лукінова І. І., Пасхавера Б. Й., Терещенка В. К., Саблука П. Т., Шпичака О. М. та ін.

Мета дослідження – вивчення та аналіз проблем державного регулювання ціноутворення в аграрному секторі України, виявлення існуючих тенденцій та розробка пропозицій щодо удосконалення цінової політики.

У ринковій економіці найкращим способом боротьби з високими цінами є найвищі ціни, які дають стимул учасникам ринку виробляти більше. Причини поточного зростання цін на продовольство зазвичай знаходяться за межами можливостей виробників: падіння курсу, зростання світових цін, неврожай деяких агрокультур, і т.д. Все це збільшує витрати виробництва і є об'єктивними факторами підвищення цін.

Штучне стримування цін – це, по суті, вилучення грошей у виробника, причому на користь не лише незаможного населення, що принаймні було б зрозуміло із соціальної точки зору, а й на користь цілком забезпечених споживачів, які можуть собі дозволити купувати продукцію за ринковими цінами.

Стабільні ціни забезпечує не їхнє регулювання шляхом адміністративного тиску, а стимулювання інвестицій, нарощування внутрішнього виробництва, посилення конкуренції та боротьба з монополіями.. Через адміністративне управління ринком знищується мотивація до виробництва продуктів харчування, тому очікувати зниження цін на них за рахунок перевиробництва не доведеться. При цьому, аграрії можуть переорієнтуватися на вигідніші агрокультури.

В Україні на законодавчому рівні гарантовано кредитну підтримку виробників сільськогосподарської продукції – кредитну субсидію.

Режим кредитної субсидії полягає у субсидуванні частини плати за використання короткострокових та середньострокових кредитів, наданих банками в національній валюті. При цьому кредитна субсидія надається лише особам, які є сільськогосподарськими підприємствами, що виробляють об'єкти державного ціноутворення.

Так, відповідно до ст. 3 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» об'єктами державного цінового регулювання є такі товари: пшениця і суміш пшениці та жита (меслин), жито, ячмінь, овес, кукурудза, борошно пшеничне або суміші пшениці та жита (меслину), не подрібнене насіння льону, не подрібнене насіння з ріпаку, не подрібнені соєві боби, не подрібнене насіння соняшнику, свіжі або сухі шишки хмелю, цукор з цукрових буряків, м'ясо та субпродукти забійних тварин та птиці; молоко сухе; масло вершкове; олія соняшникова.

Наразі в нашій країні, воєний стан тому в таких умовах, з метою забезпечення безперебійної роботи підприємств в умовах воєнного стану постановою Кабінетом Міністрів України від 13 березня 2022 р. № 303 «Про припинення заходів державного контролю та державного ринкового нагляду в умовах правового режиму воєнного стану» було припинено проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду.

Державний нагляд (контроль) під час воєнного стану в Україні буде здійснюватися лише задля стримання зростання цін на соціально значущу продукцію, гарантуючи їх доступність для населення та за наявності загрози, що має значний негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави.

З метою оперативного реагування та забезпечення контролю за встановленням суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю цін на такі товари Держпродспоживслужба запровадила щоденний моніторинг.

Висновки. Суть регулювання українського аграрного ринку полягає в тому, щоб забезпечити різноманітні «підтримки» сільського господарства та вжити практичних заходів для відродження інфраструктури села. Спроби заморозити ціни на рівні фіксованих можуть дати короткостроковий ефект, поки є запаси і поки виробники готові пожертвувати частиною прибутку, але довго це не зможе тривати і на ринку виникне в дефіцит. Участь держави в регулюванні цін є практикою як у розвинутих країн, так і країн, що розвиваються. Це дозволяє контролювати вартість страхових коштів і створює прозору систему ціноутворення, де всі залучені сторони знають, як формується кінцева роздрібна ціна.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Закон України "Про ціни та ціноутворення" від 03.12.1990 р. № 507-ХІІ, зі змінами і доповненнями.
3. Про удосконалення порядку формування цін. Постанова Кабінету міністрів України від 18.12.1998 р. № 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1998-98-%D0%BF>
4. Про ціни і ціноутворення. Закон України від 21.06.2012 р. № 5007-VI // Відомості Верховної ради України. – 2013. – № 19-20. – Ст. 190.

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ

**Ковбасюк Н. Я. магістрант,
Західноукраїнський національний університет
Свірський В. С. к. е. н., доцент,
Західноукраїнський національний університет**

На тлі соціально-економічних і політичних трансформацій в Україні на початку ХХІ ст. найменш реформованою залишається галузь охорони здоров'я, для якої притаманні нераціональне використання фінансових ресурсів, незначні обсяги бюджетного фінансування, моральний і фізичний знос лікувальної інфраструктури, невідповідність соціальним стандартам. Одним із дієвих шляхів вирішення згаданих проблем є запровадження системи медичного страхування (далі – МС).

Теоретичним і практичним аспектам розвитку МС та його ролі у функціонуванні закладів охорони здоров'я присвячені наукові праці В. Базилевича, О. Гаманкової, А. Гвозденко, О. Губар, А. Залетова, О. Кнейслер, М. Клапківа, М. Мниха, Л. Нечипорук, С. Осадця, Н. Приказюк, С. Реверчука, Т. Стецюк, В. Фурмана, А. Череп, Л. Шірінян, Я. Шумелди, С. Юрія та інших. Отже, проблематика МС активно досліджується науковцями, формуючи нові уявлення щодо його ролі та значення для економіки країни. Беручи до уваги вагомий внесок згаданих вчених, варто зазначити, що поза увагою досліджень залишаються ціла низка теоретичних і практичних засад МС, державного стимулювання підвищення його ролі як фінансового підґрунтя функціонування закладів охорони здоров'я.

У спеціалізованій науковій літературі є значне розмаїття підходів до трактування МС [1-5]. Уточнюючи категоріальний апарат варто зауважити, що основним теоретичним базисом для формування концептуальних засад МС є категорія ризику, який пов'язаний з особою застрахованого, а не з його майном. Якщо в інших видах страхування у разі настання страхового випадку страхові

виплати отримує безпосередньо застрахований, то при МС кошти перераховуються на рахунок медзакладів. Якщо у інших видах страхування заключним етапом настання страхового випадку є страхова виплата, то при МС застрахованому надається медична допомога.

Узагальнюючи та систематизуючи теоретико-концептуальні підходи до розкриття сутності поняття МС, нами сформульовано таке його визначення: МС – це система суспільно-економічних відносин та механізм координації і раціоналізації використання фінансових ресурсів страхового фонду, призначених для забезпечення страхового захисту інтересів громадян від ризиків втрати здоров'я та витрат на профілактику й лікування. МС об'єднує економічні відносини, які впливають з обов'язкового медичного страхування (у системі соціального страхування), і відносини з добровільного медичного страхування (комерційне страхування), які істотно відрізняються одна від одної. Перспективи розвитку добровільного МС мають пріоритетне значення в соціально-економічній політиці держави для забезпечення альтернативного фінансового підґрунтя функціонування закладів охорони здоров'я. Утім, розвиток добровільного МС стримується недостатністю страхової культури та фінансової грамотності, низькою платоспроможністю громадян, браком дієвої маркетингової політики страховиків, а також відсутністю довіри до страхових інституцій.

Для розвитку добровільного МС необхідним є проведення ряду заходів державного регулювання його розвитку, таких як:

- створення загальних умов для розвитку МС страхування через створення конкурентного середовища на ринку медичних послуг;
- створення стимулів для участі медичних закладів, роботодавців і громадян у добровільному МС;
- створення системи часткової компенсації страхових внесків для соціально-незахищених верств населення;

- підвищення надійності страхових компаній, що працюватимуть у системі добровільного МС, шляхом встановлення посилених вимог до їхнього ліцензування;
- розробка регламентів і єдиних стандартів лікування та надання медичних послуг системі добровільного МС;
- впровадження податкових стимулів як для страховиків, так і для страхувальників щодо спрямування фінансових ресурсів на добровільне МС своїх працівників через виведення страхових премій з прибутку, що підлягає оподаткуванню;
- розробка програми мінімальних державних гарантій надання громадянам медичної допомоги на базі добровільного МС;
- забезпечення фінансової стійкості страхових компаній, що працюватимуть у сфері добровільного МС, шляхом законодавчого встановлення підвищених вимог щодо їх капіталізації та ліквідності активів.

Список використаних джерел

1. Кнейслер О. В., Шупа Л. З. Медичне страхування в Україні : реалії функціонування та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. 192 с.
2. Третяк Д. Сутність та соціально-економічне значення медичного страхування. Інвестиції: практика та досвід. 2019. №12. С. 43–47.
3. Рудень В. В. Страхова медицина і медичне страхування : навч. посіб. / В. В. Рудень. Л. : Обл. кн. друкарня, 1999. 304 с.
4. Федорович І. Теоретичні та практичні засади реалізації медичного страхування в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. с. 76.
5. Стецюк Т. І. Медичне страхування та його роль у забезпеченні соціального захисту громадян: автореф. дис. ... канд. екон. наук. ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ, 2009. 26 с.

ПЛАНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

Курепін В.М., канд. екон. наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

В Україні триває одна із найуспішніших реформ, які проводилися в Україні. Реформа, яка стосується зміни адміністративно-територіального устрою, повноважень, формування ресурсів та відповідальності місцевих громад за власний розвиток.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади передбачає створення спроможних громад (ОТГ) з можливостями самозабезпечення та саморозвитку за рахунок власних ресурсів. Це дозволяє вирішувати питання місцевого значення. На сьогодні громадяни новостворених ОТГ повністю забезпечені життєво необхідними послугами [1] (освітніми, медичними, соціальними). Крім результатів об'єднання, реформа з децентралізації кардинально змінила бачення місця та ролі органів місцевого самоврядування (ОМС) у системі міжбюджетних відносин.

Реформа передбачає розвиток економічної сфери [2], керівником якої є міський, селищний, сільський голова - успішний менеджер з професійною командою, який здатний побудувати якісну систему управління соціально-економічними процесами на місцевому рівні. За таких умов громади можуть стати успішними та фінансово спроможними.

Зростанню доходів бюджетів формує бізнес сектор, він є ядром системи функціонування [3] міст, сіл, селищ, ОТГ. Саме тому даний напрямок повинен стати пріоритетним для ОМС, від нього залежить розвиток та життєдіяльність громади, надання якісних послуг населенню, збільшення рівня самозайнятості громадян, інвестиційної привабливості територій, формуванню конкурентоспроможності, запровадженню інновацій, залученню інвестицій тощо.

Найважливішим завданням для громад є розроблення ефективного інструментарію використання бюджетних коштів, при якому досягатиметься кумулятивний ефект в основі якого закладено:

- якісне стратегічне планування місцевого розвитку;
- залучення інвестиційних проєктів;
- співпраця влади-бізнесу-громадськості [4];
- створення сприятливого середовища для ведення підприємницької діяльності тощо.

Відображати потенціал і потреби громади, що сприятиме якісному, послідовному розвитку громади повинна розроблена стратегія. Стратегія - це сплановані дії, направлені на те, щоб досягнути деяких економічних цілей міста, чи регіону, що ґрунтуються на об'єктивних можливостях, які існують для даної локальної території.

Стратегічне планування генерує управління фінансами та подальший економічний розвиток громади [5]. Важлива співпраця з місцевими жителями - найбільш важливим ресурсом

Маючи готові стратегії ОМС розуміють, що без стратегічного бачення функціонування своїх територій, не відбуватиметься ніяких позитивних зрушень, залучення інвесторів стане неможливим. Стратегічні документи розвитку формують моделі розвитку як орієнтир руху громади для досягнення позитивної динаміки в економічних процесах, які, в свою чергу, реалізуються завдяки широкому переліку соціальних та економічних інструментів.

Отже процес глобалізації української економіки вводить нові закономірності і змінює рівні відповідальності за місцевий розвиток. З веденням реформ, ми бачимо посилення ролі громад в економічному розвитку локальних територій та країни. Наше суспільство вже усвідомлює, що розвиток України залежить від можливості та зацікавленості громад займатися місцевим розвитком.

Список використаних джерел

1. Лазіс М. І. Оновлення засад та механізмів залучення молоді в громадах // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., Миколаїв-с.Коблеве, 9 червня 2022 р. – Миколаїв : МНАУ, 2022. – С. 189 – 190.

2. Іваненко В. С., Курепін В. М. Управління професійними ризиками на вітчизняних підприємствах // Проблеми та перспективи розвитку охорони праці : матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів, м. Львів, 12 травня 2022 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. С. 97-99.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11713>.

3. Курепін В. М., Блащук В. В. Вдосконалення правового регулювання трудових відносин в Україні: суспільні та приватні інтереси // Економіко-правові дискусії : матеріали III міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції студентів, аспірантів та науковців, м. Кропивницький, 30 квітня 2022 р. Кропивницький : ЛА НАУ, 2022. С. 335-338.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11712>.

4. Курепін В. М. Особливості прийняття управлінських рішень в умовах організаційного розвитку підприємства // Економіко-правові дискусії : матеріали II міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції студентів, аспірантів та науковців, м. Кропивницький, 14 квітня 2021 р. Кропивницький : ЛА НАУ, 2021. С. 29-32. URL:
<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9330>.

Іваненко В.С. Інструментальні методи конкурентного аналізу підприємств аграрного профілю // Проблеми та перспективи розвитку економіки України: погляд молоді : матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Черкаси, 20 квітня 2022 р. Черкаси : ЧДБК, 2022. С. 167-170. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11430>.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

**Литвиненко А.С., здобувач вищої освіти факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет**

На сучасному етапі економічного розвитку агропромисловий сектор України є однією з найважливіших ланок економічних систем більшості країн світу з ринковою економікою. Він розвивається в умовах високої енергетичної забезпеченості, застосування широкого спектра агротехнічних прийомів, екологізації на основі використання сучасних енерго- та природозберігаючих технологій, методів і способів меліорації та хімізації.

Шляхи розвитку агропромислового сектору України передбачають збалансовані та взаємозв'язані структурні перебудови усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво найважливіших досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, найбільш прогресивних форм економіки і організації виробництва на основі першочергового розв'язання актуальних проблем: перерозподіл землі та майна, включаючи поглиблення відносин власності на землю та запровадження механізмів реалізації права на власність; приватизація переробних підприємств; реструктуризація підприємств та форм господарювання; розвиток кооперації; впровадження ринкових методів господарювання – менеджменту та маркетингу; державне регулювання аграрної економіки шляхом ефективнішого використання цінових важелів, фінансово-кредитної і податкової систем; розвиток ринків сільськогосподарської продукції, матеріально-технічних ресурсів та послуг; інтенсифікація і диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності тощо[1].

Розглядаючи теоретичні й практичні аспекти розбудови ефективної системи державного управління функціонування аграрного сектору України, вивчення зарубіжного досвіду показує, що в сучасних умовах згаданий чинник

залишається надзвичайно важливим завданням владних і самоврядних інституцій держави для забезпечення його конкурентного розвитку. За роки незалежності України вітчизняний аграрний сектор формувався і розвивався завдяки здійсненим ринковим трансформаціям[3].

За сучасних умов система державного управління аграрним сектором економіки та розвитку сільських територій вимагає суттєвої модернізації на науково обґрунтованих засадах. Проведені ринкові трансформації в аграрному секторі, створене інституційне середовище, зокрема законодавча база, виявилися недостатніми для вирішення накопичених соціально-економічних і екологічних проблем сільського розвитку[2].

Таким чином, необхідно терміново прийняти законодавчий акт про державну аграрну політику та пришвидшити повноцінне відновлення діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України з принципово оновленими функціями й повноваженнями, яке разом із місцевими органами державного управління повинно бути відповідальним за реалізацію політики держави в аграрній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

4. Кирилов Ю. Є. Розвиток аграрного сектору економіки в умовах глобалізації / Ю. Є. Кирилов // Економіка АПК. – 2016. – №5. – с. 23–26.

5. Регіональні аспекти екологізації економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/>.

6. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2016/6/4.pdf>.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПЛАНУ МАРШАЛЛА

Нестор О.Ю., к.е.н., науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики, Державна установа «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України»

Постановка проблеми. План Маршалла, або ж Програма відновлення Європи після Другої світової війни у 1948-1952 рр. був успішним проектом США з далекосяжними позитивними наслідками. Зважаючи на це, доцільно детальніше розглянути особливості його затвердження та впровадження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аспекти впровадження й реалізації Плану Маршалла досліджували як закордонні, так і вітчизняні учені вчені, серед яких Machado V. F., Padoan P. C., Sorel E., Богдан Т.П., Геєць В. М., Кістерський Л. Л. та інші.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз затвердження та впровадження Плану Маршалла, або ж Програми відновлення Європи.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про реалізацію Плану Маршалла, що був однією з ключових подій 1914-1990 років та сформував безпрецедентну схему державної співпраці, неможливо оминати увагою ті зусилля, яких вимагало його затвердження. Державний департамент під наглядом заступника міністра Роберта Ловетта, почав працювати самостійно та спільно з різними міжвідомчими робочими комітетами виконавчої влади, збираючи економічну та фінансову інформацію. Програма відновлення Європи, що була б прийнятною для Конгресу, передбачала величезний обсяг знань, а також надійну основу для прогнозування витрат. Результатами великих зусиль з дослідження, документування та аналізу під керівництвом Чарльза Кіндлбергера, Пола Нітце та інших стали легендарні «Коричневі книги». Урядовці вирішили зібрати забагато, а не замало статистики та просто завалили скептично налаштованих конгресменів товстими детальними дослідженнями країн у контексті товарів, платіжного балансу та торгівлі.

Після виступу міністра Маршалла в Гарварді президент Трумен також призначив три двопартійні урядові консультативні групи для вивчення доцільності масової іноземної допомоги Європі: комітет для оцінки впливу на природні та національні ресурси Америки (очолив Джуліус Круг, міністр внутрішніх справ), Президентську раду економічних радників для дослідження наслідків для здоров'я вітчизняної економіки (на чолі з головою Едвіном Норсом), та Комітет президента з питань іноземної допомоги, що складався зі списку видатних американців, на чолі з міністром торгівлі Авереллом Гарріманом для перегляду пропозиції СЕЕС і визначення межі та відповідної форми ідей Маршалла. Скільки, наприклад, Сполучені Штати могли б витратити без загрози банкрутства?

Сучасники вважали комітети Круга та Норса другорядними гравцями щодо створення основи та впливу на Конгрес і пресу. Проте третій комітет, більш відомий як «Комітет Гаррімана», мав «дуже велике значення». Працюючи з кінця серпня 1947 року до публікації результатів на початку листопада, він негласно співпрацював з робочими групами Державного департаменту та використовував їхній досвід. Його основні висновки про те, що європейська самопомога є обов'язковою, витрати не є непомірними, а «нова» Європа «зі спільним економічним ринком і сильними політичними зв'язками» має замінити «стару, розрізнену довоєнну Європу», були дуже схвально зустрінуті. Остаточна доповідь Комітету Гаррімана більше, ніж будь-який інший урядовий документ, привернула пресу до справи відновлення Європи.

Комітет Гаррімана складався з близько двадцяти членів. Представляючи бізнес, робочу силу та наукові кола, його персонал «викликав довіру» в Конгресу, якому в основному бракувало довіри до Державного департаменту.

У визначеній адміністрацією Трумена місії пробудження американської громадськості від ізоляціоністського сну генерал Маршалл подав приклад та почав серію виступів від узбережжя до узбережжя перед різними аудиторіями (торгові палати, церковні групи, бізнес-ради, університетські факультети, студентські організації, асоціації фермерів і жіночі клуби тощо) з метою

забезпечення підтримки людей у 1947-1948 рр. Бездоганна репутація та позапартійність надзвичайно йому допомогли. Однак, були бізнесмени та конгресмени, яких не переконали ні промови, ні престиж Джорджа Маршалла. Змінити їхню точку зору з ізоляціоністської на інтернаціоналістську допоміг особистий досвід. Наприкінці літа та восени 1947 року чимало високопоставлених осіб (наприклад, представників і сенаторів), вирушили до Європи для того, щоб особисто оцінити нещастя континенту. Ці безпосередні спостереження глибоко зворушили їх, оскільки перевищували за силою будь-які абстракції, які творці плану Маршалла могли обговорювати у США.

Для подолання несприятливих внутрішніх настроїв щодо плану Маршалла спеціальний «Громадянський комітет для Плану Маршалла з допомоги відновленню Європи» (“Citizens’ Committee for the Marshall Plan to Aid European Recovery” (CCMR)) ініціював масштабне перевиховання нації. Заснований наприкінці жовтня 1947 року видатними ліберальними східними інтернаціоналістами та членами Ради з міжнародних відносин, CCMR мав свою штаб-квартиру в Нью-Йорку, офіс у Вашингтоні й регіональні та місцеві відділення в таких місцях, як Балтімор і Філадельфія. Звідти він розпочав масову, добре організовану кампанію на несприятливі внутрішні настрої щодо плану Маршалла [1].

Президент Трумен, держсекретар Маршалл та їхні радники прийняли мудре рішення залучити громадян до проведення амбітної, безпрецедентної державної політики, перш ніж від свого імені зобов’язати націю пожертвувати грошима та робочою силою. Для забезпечення підтримки плану Маршалла у США потрібні були переконливі аргументи. Ті, якими користувався Громадянський комітет, апелювали, іноді без розбору, до американського ідеалізму, егоїзму та ідеології. Переважали гуманітарні та економічні причини, а ідеологічні міркування зачіпалися набагато рідше, принаймні до тривожних подій лютневого заколоту 1948 р. у Чехословаччині. До цього згадувалося, але не наголошувалося те, що план Маршалла може служити «оплотом проти комунізму» [2; 3].

Інтенсивна п'ятимісячна кампанія обговорень, дебатів і переконань принесла плану Маршалла широку громадську підтримку. Звичайно, готовність адміністрації Трумена багато в чому поступитися занепокоєнням і упередженням Конгресу в спільній розробці остаточної, компромісної версії законопроекту ERP забезпечила додаткові голоси. Конгрес завжди брав активну участь у процесі розробці остаточної версії законопроекту ERP, і до законодавчих актів внесли чимало правок Конгресу: керувати програмою не буде лише Державний департамент, її директором буде поважний бізнесмен із приватного сектору, асигнування будуть виділятися на один рік та лише за умови щорічних перевірок того, як витрачаються гроші, будуть надані керівні принципи та гарантії щодо виплати коштів, буде відмовлено в допомозі комуністичним урядам, будуть потрібні допоміжні партнерські фонди та використано американське судноплавство. Коли Палата представників і Сенат схвалили Закон про іноземну допомогу, навколо нього об'єдналися потужні групи інтересів та було досягнуто справжнього консенсусу з народом, пресою, Конгресом та адміністрацією президента, об'єднаними та відданими одній політиці [1].

Американці з зацікавленням та готовністю прийняли план Маршалла завдяки тривалим, відкритим дебатам та жорстким обговоренням в Конгресі. Тобто, можемо стверджувати, що пропагандистська кампанія, котра мала на меті залучити до прийняття плану Маршалла як простих громадян, так і еліту, все ж була ефективною.

Список використаних джерел

1. Machado B. F., In Search of a Usable Past: The Marshall Plan and Postwar Reconstruction Today. The George C. Marshall Foundation. 2007. 186 с.
2. Reynolds D. The European Response. Foreign Affairs. №76. 1997. С. 177.
3. Maier C. S. From Plan to Practice: The Context and Consequences of the Marshall Plan. Harvard Magazine. №99. 1997. С. 42–43.

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ: СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ

**Пашковський А.М, студент 1 курс магістратури
Миколаївський національний аграрний університет**

У теорії адміністративного права відсутня єдина точка зору на розуміння та визначення поняття «механізм правового регулювання».

Зазначена категорія постійно трансформується під впливом постійної зміни суспільних відносин. Тому, науковці по-різному визначають механізм адміністративно-правового регулювання, як сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відносини, що виникають у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності держави [1, с. 55]; як механізм імперативно-нормативного впорядкування організації та діяльності суб'єктів і об'єктів управління і формування стійкого правового порядку їх функціонування [2, с. 289]; як сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права [3, с. 64]; як засіб здійснення державновладних повноважень під час адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, які виникають у відповідній сфері, що здійснюється уповноваженими на це державними органами з метою забезпечення функцій держави [4, с. 580].

В умовах проведення 62 реформ та програм розвитку в Україні істотно змінюються і суспільні відносини та уявлення про них.

Поняття механізму правового регулювання дозволяє систематизувати юридичні засоби правового впливу на суспільні відносини, визначити місце і роль того чи іншого юридичного засобу у правовому житті суспільства. І все це, на фоні відсутності законодавчого закріплення поняття механізму правового регулювання, а отже, провідним чинником його розуміння є доктринальні положення вчених, що розглядали в своїх наукових працях зазначену проблематику. Саме тому, ґрунтовне дослідження такого юридичної категорії, як механізм правового регулювання зараз є досить доцільним і доречним.

Уперше дефініцію «механізм правового регулювання» визначив С. С. Алексєєв. Під механізмом правового регулювання науковець розумів, сукупність юридичних засобів, які забезпечують правовий вплив на суспільні відносини.

Інші дослідники характеризують поняття «механізм правового регулювання» відповідно до його мети: з метою оптимізації суспільних відносин, забезпечення суспільного і правового порядку на основі режиму законності; з метою подолання перешкод на шляху задоволення інтересів суб'єктів права. Наприклад, О. Ф. Скакун визначає механізм правового регулювання, як процес переходу нормативності права в упорядкованість суспільних відносин, який здійснюється суб'єктами правового регулювання за допомогою системи правових засобів, способів і форм з метою задоволення суспільних і приватних інтересів учасників суспільних відносин, забезпечення правопорядку.

Як процес перетворення нормативності права в упорядкованість суспільних відносин характеризують механізм правового регулювання В. М. Горшенєв, С. А. Комаров, Л. М. Шестопалова та інші науковці

Т. П. Мінка зазначає, що механізм правового регулювання – юридична категорія, що показує, як здійснюється правове регулювання і є загальним порядком, процесом дії та реалізації права.

В. Я. Кикоть зауважує, що механізм показує, як саме здійснюється правове опосередкування (нормування, регулювання, охорона та захист) суспільних відносин, як суспільні відносини, зокрема й ті, що складаються в адміністративно-публічній сфері, стають правовідносинами.

Отже, механізм адміністративно-правового регулювання характеризує діяльнісний бік процесу перетворення нормативності права на впорядкованість суспільних відносин.

Не зважаючи на різноманітність думок з приводу поняття «механізм правового регулювання» безперечною є теза, що як будь-яке складне явище, воно потребує наукового переосмислення.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок про те, що під механізмом правового регулювання прийнято розуміти взяті в єдності та взаємодії правові засоби, які беруть участь у правовому регулюванні суспільних відносин.

Список використаних джерел

1. Веремеенко И. И. Механизм административно-правового регулирования в сфере охраны общественного порядка. М.: Изд-во ВНИИ МВД СССР, 1981. 350 с.
2. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс: Полный курс. М.: Издание г-на Тихомирова М. Ю., 2001. 652 с.
3. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ: Атіка, 2007. 624 с.
4. Шестак В. С. Механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації культурної функції держави // Форум права. 2010. № 2. С. 578–585. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals /FP/2010-2/10svckfd.pdf> (дата звернення 02.06.2017).

Науковий керівник: Табацкова Г.В., кандидат екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств.

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ:УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

Пішак О., Пішак Д., здобувачі вищої освіти

Миколаївського національного аграрного університету

Публічне адміністрування є важливим інструментом державного управління, його розвиток можна розглядати як одну з визначних умов удосконалення функціонування всіх органів влади.

Виклики глобалізації та динамічний розвиток світових тенденцій зумовлює процес росту управлінської діяльності та особливостей управлінської праці на визначення їх ефективності. Напрямки розвитку Публічного

управління та адміністрування залежить від вибору суспільством системи цінностей. Невідповідність чинної системи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування зумовлює необхідність проведення реформування публічного адміністрування.

В Україні відбулися суттєві політичні зміни, які стали результатом розвитку ринкових і демократичних процесів, оскільки Україною був вибраний курс демократичних реформ та об'єктивні процеси розвитку й модернізації суспільства, що в цілому визначають перехід від традиційних моделей управління до розбудови їх механізмів на засадах демократичного врядування. Задля реалізації принципів демократичного врядування політико-інституційна та інституційно-правова форми інституалізації суспільних інтересів мають сприяти створенню належного правового поля шляхом коригування діяльності окремих формальних і неформальних інституцій та поліпшення координації їх спільної діяльності в напрямку підвищення громадського впливу як на управлінську діяльність в загалі, так і на публічні форми управління і адміністрування.

Взаємодія між державними і громадськими структурами розвивається завдяки стрімкому прогресу інформаційно-комунікаційних технологій та ЗМІ. На сьогоднішній день більшість високорозвинених країн Заходу розвивається у напрямку розширення публічного адміністрування: з партисипативною демократією, лібералізацією державної влади, партнерською взаємодією між владними структурами на всіх рівнях управління. Згідно з Білою книгою європейського управління, публічне адміністрування забезпечує реалізацію публічної політики, яка є результатом переходу від політики відповідальності лідерів до особистої участі кожного окремого громадянина та інститутів громадянського суспільства.

Погоджуючись з такою концепцією, у перспективі необхідно переглянути усю структуру органів публічного управління в Україні з існуючими механізмами управління. На сьогодні пріоритетні шляхи гармонізації публічної політики та управління полягають, насамперед, у формуванні національної

ідентичності як ключового чинника, на якому базується процес визначення головних орієнтирів суспільного поступу і національних інтересів, а також створенні політикоправових механізмів, які унеможливають домінування особистих та корпоративних інтересів над загальнодержавними.

Крім того, одним із найактуальніших питань залишається побудова балансу адміністративних і політичних складових у системі управління та створення політико-правових засад, які б забезпечили деполітизацію та професіоналізацію державної служби.

Список використаних джерел:

1. Публічне управління в Україні: стан, виклики та перспективи розвитку: матеріали щоріч. Всеукр. наук. – практ. конф. За міжнар. Учасю, присвяч. 100-річчю держ. служби в Україні: у 5 т./ за ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. – Київ: НАДУ, 2018. – Т.1. – 120 с.

2. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / За заг. ред. Сергія Чернова, Валентини Воронкової, Віктора Банаха, Олександра Сосніна, Пранаса Жукаускаса, Йоліти Ввайнхардт, Регіни Андрюкайтене; Запоріз. держ. інж. акад. – Запоріжжя: ЗДІА, 2017. – 602 с

Науковий керівник: Табацкова Г.В., кандидат екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств.

КАТЕГОРІАЛЬНО-ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ В ТЕОРІЇ РОЗВИТКУ ПРОДОВОЛЬЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Погорєлова О.В., к-т екон. наук, професор,

докторант Миколаївського національного аграрного університету

У вітчизняній науковій літературі відсутнє визначення терміну «продовольчий потенціал». Основою продовольчого потенціалу будь-якої країни є продовольча система.

Вітчизняними науковцями досліджено різні аспекти функціонування продовольчої системи. Разом з тим, єдиної думки стосовно сутнісного змісту категорії «продовольча система» як серед вітчизняних, так і серед іноземних науковців немає. Крім того, зустрічаються випадки, коли в одній науковій праці можна зустріти одразу декілька різних термінів, які автори, очевидно, вживають у значенні «продовольча система».

Отже, узагальнюючи наукову думку щодо формування продовольчої системи та підтримуючи позиції науковців у визначенні змісту категорії через елементи системи вважаємо за доцільне виділити наступні складові продовольчої системи:

- 1) ланцюг створення вартості продовольства – забезпечуюча підсистема;
- 2) цілі сталого розвитку – цільова підсистема;
- 3) технології – підсистема розвитку та стійкості.

Визначені складові тісно взаємопов'язані між собою через агропродовольчу систему. Далі дамо пояснення, як саме.

Щодо першого елемента продовольчої системи слід відмітити наявність різних підходів у визначенні його змістовних складових та використовуваних термінів поняття, зокрема таких, як: ланцюги постачання, ланцюги постачання продуктів харчування, ланцюги поставок продовольчих товарів, продовольчі ланцюги, ланцюг створення вартості (додаткової вартості) продовольства та ін. (рис. 1). У визначеному переліку термін «ланцюги постачання» є значно ширшим, порівняно з іншими, оскільки його застосовують до будь-яких

логістичних систем, але єдиної думки серед науковців щодо сутнісного змісту та ключових етапів ланцюгів постачання немає. Що стосується інших термінів – в переважній більшості, за змістовним наповненням вони є синонімами. Ми в нашій роботі будемо використовувати поняття «ланцюг створення вартості продовольства» у значенні, яке дає Бабич М.М. [1], оскільки саме по цьому терміну науковцем розроблене теоретичне обґрунтування його сутнісного змісту, що відповідає європейським підходам.

Ланцюг створення вартості продовольства включає п'ять основних етапів: виробництво, зберігання, переробка та упаковка, доставка та продаж і споживання. Якщо виходити зі змісту поняття агропродовольчого комплексу, визначеного Проектом ЗУ «Про основи продовольчої безпеки», а саме: «агропродовольчий комплекс – сукупність галузей, що забезпечують виробництво продукції сільського та рибного господарства, її заготівлю, зберігання, переробку та реалізацію» [9] цілком очевидно, що воно за змістовним наповненням відповідає поняттю «агропромисловий комплекс», як його трактування представлено у Енциклопедії сучасної України – «агропромисловий комплекс – сукупність галузей народного господарства, що, функціонуючи у тісному взаємозв'язку, здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції, її промислову переробку та реалізацію споживачеві» [10]. Тобто елементи ланцюга створення вартості продовольства є складовими агропродовольчої системи або – як її визначає вітчизняне законодавство та наукова література – агропродовольчий та агропромисловий комплекс.

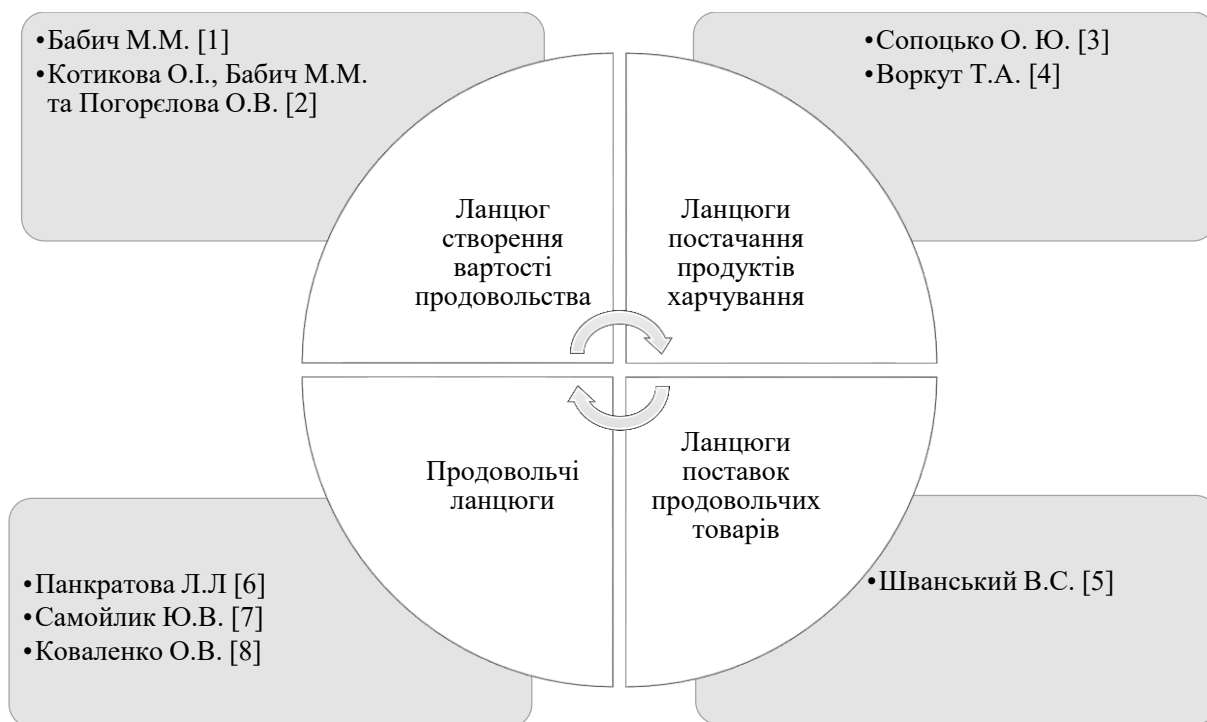

Рисунок 1 – Терміни-синоніми категорії «продовольчі ланцюги»

Джерело: складено автором

Технології є основою розвитку агропродовольчої системи – як позитивного, так і деструктивного, якщо вони є застарілими або не враховують особливостей ведення аграрного господарства залежно від кліматичних умов, спеціалізації, ресурсного забезпечення, кваліфікації працівників та ін.

Цілі сталого розвитку виступають у якості цільової підсистеми, завданням є якої збалансований розвиток усіх складових системи задля досягнення визначених національними програмами завдань та показників.

За визначенням ФАО «агропродовольчі системи включають і сільськогосподарські, і продовольчі системи та охоплюють весь спектр суб'єктів та їх взаємопов'язану діяльність із створення додаткової вартості: первинне виробництво продовольчої та непродовольчої продукції в сільському, рибному та лісовому господарстві, а також зберігання, післязбиральну обробку, транспортування, переробку, розподіл, збут, утилізацію та споживання харчових продуктів» [11, с. 112]. У звіті ФАО також зазначається, що «як агропродовольчі, так і продовольчі системи (які є невід'ємною частиною агропродовольчих систем) зазнають впливу одних і тих же факторів і

формується під впливом тих самих соціальних, економічних та природних середовищ, у яких здійснюється виробництво» [11, с. 112].

Агропродовольчі системи взаємодіють із товаропровідними ланцюгами непродовольчих товарів у межах процесів закупівель сільськогосподарських виробничих ресурсів та постачання сировини для виробництва непродовольчих товарів, наприклад, кукурудзи для виробництва біопалива або бавовни для виробництва текстильної продукції.

Агропродовольчі системи мають бути зосереджені на забезпеченні всіх поживними продуктами та на ефективному використанні ресурсів, стаючи при цьому більш інклюзивними та стійкими. Глобальні завдання полягають у тому, щоб виробляти якіснішу продукцію з меншими витратами, забезпечуючи при цьому наявність фінансових джерел для існування та підвищення рівня життя дрібних сільськогосподарських виробників та інших агропродовольчих суб'єктів.

Отже, підсумовуючи і синтезуючи наукові погляди та зважаючи на встановлені тенденції цивілізаційного поступу та концептуальні моделі сталого розвитку, можемо констатувати, що сутнісний зміст продовольчого потенціалу визначається спроможністю або нездатністю продовольчих систем під дією впливу внутрішніх та зовнішніх факторів забезпечити продовольчу безпеку (рис. 2).

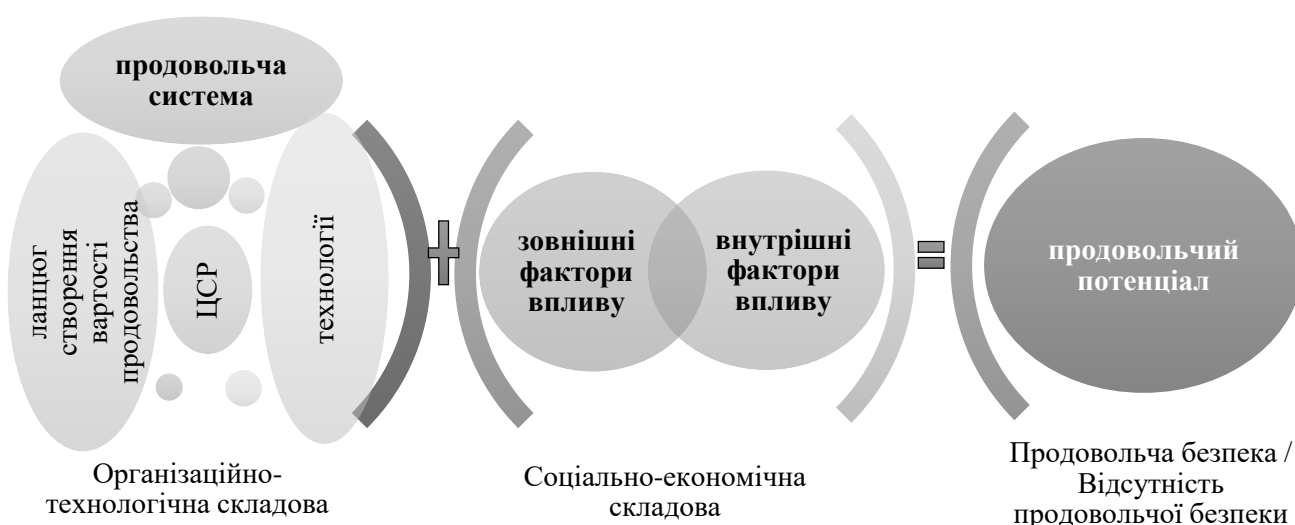

Рисунок 2 – Сутнісний зміст продовольчого потенціалу

Джерело: розроблено автором

Ми не розглядаємо окремо інші системи (екологічна система, система охорони здоров'я, система соціального захисту та ін.), які безперечно мають вплив на розвиток продовольчої системи, оскільки задачі щодо їх удосконалення закладено у Порядку денному та визначено ЦСР на період 2030 року.

Список використаних джерел

1. Бабич М.М. Продовольча безпека України: теорія, методологія, практика : дис. ... д-р. екон. наук : 08.00.03. Миколаїв, 2019. 515 с.
2. Котикова О. Втрати продовольства та харчові відходи в ланцюзі створення вартості продовольства в Україні. *Agricultural and resource economics: international scientific e-journal*. 2020. Vol. 6, № 3. С. 191–220.
3. Сопоцько О. Ю. Застосування системного аналізу при управлінні логістичними системами в ланцюгах постачання продуктів харчування повсякденного попиту. *Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія*. 2012. Вип. 9. С. 368-369.
4. Воркут Т. А., Грищук А. О., Сопоцько О. Ю., Халацька І. І. Управління ефективністю систем ланцюгів постачань швидкопсувних продуктів харчування із урахуванням мінливості логістичного циклу. *Вісник Національного транспортного університету*. 2020. № 2. С. 47-58.
5. Шванський В. С. Особливості формування ланцюгів поставок продовольчих товарів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2014. Вип. 7(4). С. 14-17.
6. Панкратова Л. Л. Структурні особливості формування ціни на молоко в продовольчому ланцюгу. *Економіка і прогнозування*. 2013. № 3. С. 116-123.
7. Самойлик Ю. В., Вернигора М. В. Глобальні передумови впровадження екологічних інновацій у процес формування органічних продовольчих ланцюгів. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 51. С. 63-67.

8. Коваленко О. В., Лисенко Г. П. Втрати продовольства як індикатор збалансованості інноваційних процесів у продовольчому ланцюгу. *Економіка АПК*. 2020. № 3. С. 72-80.

9. Про основи продовольчої безпеки України : проект Закону України від 08.04.2011 № 8370.

10. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=42602 (дата звернення: 17.05.2022).

11. FAO. 2018. *The State of Food and Agriculture 2018. Migration, agriculture and rural development*. Rome. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. <https://www.fao.org/publications/card/en/c/I9549EN>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

Флакей Марина Геннадіївна

здобувач вищої освіти факультету менеджмент

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Питання державного управління, пошуку удосконалення і питання підвищення розвитку постійно досліджуються як зарубіжними, так і вітчизняними ученими. Актуальність питання вдосконалення та розвитку державного управління зберігає своє значення, виступаючи потребою проведення в даний час комплексного аналізу накопичених за роки реформування нагальних проблем у даній сфері та вироблення науково обґрунтованих підходів щодо вдосконалення нормативного правового регулювання та методичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання державного управління та його модернізацію такі науковці, як А. Авер'янов, Н. Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В. Малиновський, Ю. Ковбасюк, К. Ващенко, Н. Нижник, С. Стеценко, Ю. Сурмін, В. Загуменник, В. Проценко та ін. Правова

основа організації державного управління досліджувалася вченими Н. Александровим, Ю. Битяком, Т. Коломоєць, Ю. Ковбасюком, Ю. Сурміним та іншими.

Мета: дослідити та проаналізувати особливості удосконалення та розвитку державного управління.

Завдання дослідження: 1. здійснити теоретичний аналіз системи державного управління; 2. проаналізувати особливості удосконалення та розвитку державного управління.

Виклад основного матеріалу. Державне управління є видом діяльності держави, здійсненням управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод [3].

Вже у XXI столітті в Україні було зроблено чимало зусиль щодо підвищення якості державного управління, в тому числі і в ході проведення адміністративної та бюджетної реформ, реформування державної служби, місцевого самоврядування, а також в рамках розробки та реалізації заходів по боротьбі з корупцією. В результаті був розроблений та прийнятий цілий ряд законодавчих актів, які формують нові інструменти, механізми, процедури і технології державного управління або встановлюють завдання по їх розробці, прийняттю і впровадженню, визначають вимоги до них [2].

Центральними напрямками вдосконалення системи державного управління, за якими ведеться систематична робота, залишаються: 1) зниження надлишкового державного регулювання; 2) підвищення якості державних послуг; 3) підвищення ефективності органів влади; 4) підвищення інформаційної відкритості та забезпеченості.

В Основних напрямках діяльності Уряду України на підвищення якості державного управління розглядається напрями діяльності Уряду в цілому, і як

одна з двох умов ефективного запуску нової моделі економічного зростання. Зокрема, Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. було схвалено нову Стратегію реформування державного управління України на 2022 – 2025 роки, розроблену у тісній співпраці з експертами Програми підтримки вдосконалення врядування та менеджменту (SIGMA), Європейської Комісії та громадянського суспільства [6]. Основна мета Стратегії – побудова в Україні спроможної сервісної та цифрової держави, яка забезпечуватиме захист інтересів громадян на основі європейських стандартів та досвіду, а також продовження формування ефективної системи державного управління, яка допоможе удосконалити реалізовувати цілісну державну політику, спрямовану на суспільний сталий розвиток та адекватне реагування на внутрішні і зовнішні виклики [5] [6].

Україні необхідна система державного управління європейського класу, щоб країна змогла витримати міжнародну конкуренцію у світовій економіці, створити привабливий простір для українського капіталу та українських інвесторів, залучити значні суми прямих іноземних інвестицій, а також створити сприятливі умови для розвитку сектора малих та середніх підприємств, що є двигуном економічного зростання, про що свідчить досвід ряду інших держав [1].

Отже, ефективність державного управління забезпечується:

- реальною цілісністю систем державного управління, єдністю всіх задіяних суб'єктів керування державою;
- правовою стабільністю та досить високою правовою культурою;
- високою дієздатністю державної влади на всіх рівнях, а також місцевого самоврядування.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи аналітичну складову, наведемо декілька груп загальносистемних факторів ефективності державного управління та державної політики:

1. Підтримка базових цінностей, стратегічних цілей держави, легітимних концепцій та моделей розвитку суспільної системи, політичний курс;

2. Організація системи державної влади й управління та її функціонування як єдиного організму в єдиному політичному та правовому просторі;
3. Моніторинг стану державного апарату, його пріоритетних форм, методи та стилів керуючої діяльності; забезпечення та дотримання професіоналізму, рівню довіри населення до влади та участі в управлінні державою;
4. Забезпечення економічної, політичної, соціальної стабільності суспільства [2].

Список використаних джерел

1. Авер'янов В.Б. Державне управління в Україні: навч. посіб.; За заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ, 1998. 432 с.
2. Войтович Р.В. Модернізація державного управління в умовах глобальної інтеграції. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2013. № 2. С. 14-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2013_2_4.
3. Державне управління: підручник: у 2 т.; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови), Ю.П. Сурмін (заст. голови). Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
4. Загуменник В.І., Проценко В.В. Державне управління та виконавча влада в Україні: навч. посіб.; ред.: О.Д. Крупчан. Київ: Поліграфіст, 2015. 295 с.
5. Стратегія реформування державного управління на 2016 – 2020 роки, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Деякі питання реформування державного управління» від 24 червня 2016 р. № 474-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-p>.
6. Урядовий портал. Уряд схвалив Стратегію реформування державного управління України до 2025 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-strategiyu-reformuvannya-derzhavnogo-upravlinnya-ukrayini-do-2025-roku>.

ДОКУМЕНТНА ПІДСИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: МІЖ ЕВРИСТИЧНИХ ПРОБЛЕМ ТА ЛАБІРИНТНИХ ДИЛЕМ

**Юшин С.О., доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник,
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ**

Постановка проблеми. Наказ Міністерства юстиції України від 12.04.2012 № 578/5 визначив перелік типових документів, що створюються в управлінській діяльності: Верховної Ради України – Закони, Постанови, тощо; Президента України – Укази та Розпорядження; Кабінету Міністрів України – Постанови, Розпорядження; Міністерств та відомств – накази тощо. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 426-р (2006 р.) визнало, що саме відсутність належної законодавчої бази завжди призводить до безсистемного розроблення проектів нормативно-правових актів і недоліків в організації та здійсненні справочинства. Затверджена у 2020 р. Указом Президента України Стратегія національної безпеки України «Безпека людини - безпека країни» (№ 392) серед джерел загроз незалежності України, виділила недостатню ефективність державних органів і недосконалість та фрагментарність законодавства. Отже, всебічне дослідження документної підсистеми державного управління – *актуальна наукова задача.*

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед останніх досліджень та публікацій у частині проблем документної евристики слід виділити докторську дисертацію О.М. Збанацької [1] та публікацію О. М. [Костенко та І.В. Каменської](#) [2]. Різні аспекти лабіринтних дилем досліджували у своїх працях З.Е. Скринник [3] і М.Є. [Шумило](#) та О.В. Андрушко [4]. Проте узгодження евристичних та лабіринтних часток документної підсистеми державного управління ще відсутнє.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження – визначення причин утворення ризиків законодавчої лабіринтності. Задача дослідження – системна

орієнтованість державного управління на такий рівень компетентності своїх кадрів, який дозволить практично застосовувати евристичні принципи і методи.

Виклад основного матеріалу. Пошук принципів формування ідеального законодавства (“встановлення імен” на основі системи “державного мистецтва”) бере свій початок від Платона, який уподібнював евристичний шлях “блуканню в лабіринті”, де “одні закони встановлюють правильно, а другі – неправильно” через те, що “весь час вносять поправки до своїх законів, думаючи покласти межу зловживанням у справах, не усвідомлюючи, що насправді уподібнюються людям, що розсікають гідру” [5, с. 182, 620; 6, с. 94, 197]. Станом на 22.10.2022 р. кількість документів бази даних "Законодавство України" складає 263880 одиниць. Одразу зазначимо, що, наприклад, до Господарського кодексу України з моменту його прийняття (2003 р.) і донині було внесено 137 змін та доповнень.

200 років тому І. Бентам згадував про законодавчу плутанину, яку “вносить надмірна кількість поправок і як потрібно, якщо неможливими є абсолютні правила, визначити нитку, яка допомогла б знайти вихід з цього лабіринту” [7, с. 131]. Наш сучасник, Е. де Сото, також визнавав, що “ми живемо у законодавчому лабіринті, в якому згинув би і Дедал” [8, с. 8]. Вирішення такої колізії, вважає Х. Дрейфус, потребує узгодження лабіринтних та евристичних завдань [9, с. 329].

Закон України “Про державну службу” (№ 889, 2015 р.) наголошує на тому, що державна служба це діяльність, яка включає зокрема розроблення проектів законів та інших нормативно-правових актів. Зрозуміло, що реалізація вказаних актів потребує відповідного рівня компетенції, який, наприклад, викладений у Розпорядженні Кабінету Міністрів України № 154-р (2022 р.), де структурно виділені: Лідерство, Комунікація та взаємодія, Розуміння сфери державної політики, Стратегічне бачення, Управління змінами та інновації, Абстрактне мислення. Зрозуміло, що повноцінна реалізація таких компетенцій переводить діяльність державного службовця з Класу умов праці (Наказ МОЗУ № 248 від 08.04.2014) “оптимальний” чи “допустимий” до класу “шкідливий” –

напружена праця: “евристична (творча) діяльність, що вимагає вирішення складних завдань за відсутності алгоритму; особисте керівництво в складних ситуаціях; робота в умовах дефіциту часу та інформації з підвищеною відповідальністю за кінцевий результат”. Зрозуміло, що таке навантаження витримує унікальний фахівець, на чому зосереджував увагу У. Еко: “Лише бібліотекар, знаючи цю таїну, має право пересуватися по лабіринті книг, лише він знає, де яку книгу знайти і куди покласти на місце, лише він відповідає за їх збереження ... і може судити про те, як її знайти, які таємниці, які істини і які облуди криються у ній” [10, с. 132].

Висновки. Розвиток документної підсистеми державного управління треба здійснювати з врахуванням ризиків лабіринтності, уникання і подолання яких потребуватиме відповідного застосування евристичних принципів та методів.

Список використаних джерел

1. Збанацька О. М. Документна евристика в системі соціальних комунікацій: бібліотекознавчий аспект [Текст] : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Збанацька О.М. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. - Київ, 2019. - 27 с.
2. [Костенко О. М.](#) Каменська І. В. Аналітико-синтетична евристичність обліково-інформаційної збалансованості інституціональної інфраструктури / ["Інтернаука". Економічні науки](#). 2017. № 1. С. 57-61.
3. [Скринник З. Е.](#) Українська людина в лабіринтах "фінансоміки" / [Соціогуманітарні проблеми людини](#). 2012. № 6. С. 93-102.
4. [Шумило М. Є.](#) Андрушко О. В. Цивільно-правова відповідальність за правопорушення у кримінальному процесі: система нормативних лабіринтів та пошук концепції // [Право України](#). - 2019. - № 9. - С. 99-116.
5. Платон Собр. соч. в 4 т.: Т. I/Пер. с древнегреч. М.: Мысль, 1990
6. Платон. Собр. соч. в 4 т. Т. 3/Пер. с древне-греч. М.: Мысль, 1994.
7. Бентам И. Тактика законодательных собраний / Иеремия Бентам; пер. с англ – Челябинск: Социум, 2006. – 208 с.
8. Сото, Э. де Иной путь: Невидимая революция в третьем мире / Пер. с

англ. М.: Catallaxy, Б, 1995. 320 с.

9. Дрейфус Х. Чего не могут вычислительные машины. Критика искусственного разума / Пер. с англ. М.: Прогресс, 1978. 338 с.

10. Еко У. Ім'я рози. / Пер. М. Прокопович. Харків, Фоліо, 2006. 507 с.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

Яцків П. здобувач вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Виклики глобалізації та динамічний розвиток світових тенденцій зумовлює процес росту управлінської діяльності та особливостей управлінської праці на визначення їх ефективності. Напрямки розвитку Публічного управління та адміністрування залежить від вибору суспільством системи цінностей. Невідповідність чинної системи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування зумовлює необхідність проведення реформування публічного адміністрування. В Україні відбулися суттєві політичні зміни, які стали результатом розвитку ринкових і демократичних процесів, оскільки Україною був вибраний курс демократичних реформ та об'єктивні процеси розвитку й модернізації суспільства, що в цілому визначають перехід від традиційних моделей управління до розбудови їх механізмів на засадах демократичного врядування. Задля реалізації принципів демократичного врядування політико-інституційна та інституційно-правова форми інституалізації суспільних інтересів мають сприяти створенню належного правового поля шляхом коригування діяльності окремих формальних і неформальних інституцій та поліпшення координації їх спільної діяльності в напрямку підвищення громадського впливу як на управлінську діяльність в загалі, так і на публічні форми управління і адміністрування. Взаємодія між державними і громадськими структурами розвивається завдяки стрімкому прогресу інформаційно-комунікаційних технологій та ЗМІ. На сьогоднішній день більшість високорозвинених країн Заходу розвивається у напрямку

розширення публічного адміністрування: з партисипативною демократією, лібералізацією державної влади, партнерською взаємодією між владними структурами на всіх рівнях управління. Згідно з Білою книгою європейського управління, публічне адміністрування забезпечує реалізацію публічної політики, яка є результатом переходу від політики відповідальності лідерів до особистої участі кожного окремого громадянина та інститутів громадянського суспільства.

На сьогодні пріоритетні шляхи гармонізації публічної політики та управління полягають, насамперед, у формуванні національної ідентичності як ключового чинника, на якому базується процес визначення головних орієнтирів суспільного поступу і національних інтересів, а також створенні політикоправових механізмів, які унеможливають домінування особистих та корпоративних інтересів над загальнодержавними. Крім того, одним із найактуальніших питань залишається побудова балансу адміністративних і політичних складових у системі управління та створення політико-правових засад, які б забезпечили деполітизацію та професіоналізацію державної служби.

Список використаних джерел:

1. Державне регулювання економіки та економічна політика [Електронний ресурс] : метод. реком. та завдання для практичних занять і самостійної роботи здобувачів вищої освіти зі спеціальності 073 "Менеджмент" та 074 "Публічне управління та адміністрування" / уклад. О. І. Котикова. – Миколаїв : МНАУ

2. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / За заг. ред. Сергія Чернова, Валентини Воронкової, Віктора Банаха, Олександра Сосніна, Пранаса Жукаускаса, Йоліти Ввайнхардт, Регіни Андрюкайтене; Запоріз. держ. інж. акад. – Запоріжжя: ЗДІА, 2017. – 602 с

СЕКЦІЯ 6.

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНІ

АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Битко Д. К., студентка групи Б 3/1, МНАУ

Крилова І. Г., кандидат економічних наук, доцент МНАУ

Однією з найважливіших особливостей розвитку сучасного світу є проблема раціональності та ефективності використання енергоресурсів, впровадження технологій енергозбереження та пошуку альтернативних джерел енергії. Основними причинами є: дефіцит та постійне зменшення природних ресурсів; висока енергоємність української економіки; поступове збільшення споживання; щорічне зростання цін на імпортовані Україною енергоресурси.

Питанням розвитку альтернативних джерел енергії загалом і в галузі сільського господарства останнім часом присвячено багато наукових праць вчених-економістів. Серед них праці: Г. Калейнікова [1], А. Колеватової [2], О. Креховецького [3], Л. Ющишиної [5] та інших вчених.

Метою даного дослідження є аналіз використання альтернативних джерел енергії як запоруки ефективного функціонування аграрних підприємств. Відповідно до мети завданнями дослідження є – обґрунтування та узагальнення розвитку альтернативних джерел як запоруки ефективного функціонування аграрних підприємств.

Альтернативними джерелами енергії є такі, що постійно існують у навколишньому середовищі [1]. До них відносяться енергія сонця, вітру, малих річок та водотоків, геотермальна енергія, енергія біомаси.

В Україні наявні суттєві передумови для розвитку вітроенергетики, а саме: великі площі для будівництва ВЕС (вітряна електростанція), вільні від

промислової і житлової забудови, від інтенсивного використання в землеробстві.

Використання сонячної енергії в сільському господарстві – ідеальний варіант для одержання освітлення, гарячої води та електрики і зручний спосіб економії коштів. Такий спосіб використання альтернативного джерела енергії підвищує самостійність і незалежність господарства від зовнішніх факторів та постачальників.

Істотним чинником є також загальна відповідність у часі виникнення потреби в зазначеній тепловій енергії та можливості її отримання упродовж року. Використання цієї енергії для сушіння об'ємних кормів є особливо доцільним з огляду на вимогу витримування відносно низького температурного режиму сушіння.

Розвиток аграрного сектора і використання альтернативних джерел енергії пов'язаний зі зниженням залежності від енергоносіїв, що на регіональному і державному рівнях взаємодіє з енергетичною безпекою. Використання відновлюваних джерел енергії пов'язане також зі зниженням негативного впливу на навколишнє середовище, що здійснює вплив на гарантування відповідного рівня екологічної безпеки [4].

Незважаючи на низький рівень застосування відновлюваної енергетики, сьогодні Україна має хороші передумови для його розвитку, насамперед сектору біоенергетики. Наша держава володіє значним потенціалом використання біомаси, доступної для виробництва енергії. Важливим складником цього потенціалу є відходи сільськогосподарського виробництва та непродовольча сільськогосподарська продукція, відходи переробки деревини [5].

Світовий досвід свідчить, що наявні технології виробництва альтернативних джерел не є досить досконалими, мають різний рівень економічної ефективності і різний технічний рівень [3]. Однак усі вони мають такі визначні переваги, як дуже низький або незначний рівень викидів парникових газів, і невичерпний запас палива, необхідний для їх реалізації.

Альтернативні джерела енергії та системи енергозбереження, стають в Україні актуальнішими з кожним днем. Відомо, що таке обладнання, як вітрогенератори, вітроелектростанції, сонячні батареї, дають змогу економити значні фінансові кошти і водночас отримувати повну енергетичну незалежність, що в сучасних умовах є досить актуальним питанням у зв'язку з постійним зростанням цін на газ, мазут, дизельне паливо, нафту й електроенергію. Враховуючи природно-кліматичні та економічні умови України та світові тенденції розвитку біоенергетики, в подальшому, доцільно впроваджувати в аграрному секторі виробництво біогазу, використовуючи біомасу, сонячну та вітрову енергію.

Список використаних джерел

1.Калейніков Г.Є. Альтернативна енергетика – рішення питання енергозабезпечення / Г.Є. Калейніков // Енергетика та електрифікація. – 2018. – № 1. – С. 48-50.

2.Колєватова А. В. Використання альтернативних джерел енергії в аграрному секторі економіки / А. В. Колєватова. // Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища. – 2018. – №16. – С. 558–563.

3.Креховецький О.М. Альтернативна енергетика та енергозощадливість – основні проблеми сьогодення / О.М. Креховецький, А.В. Сибірний, А.Б. Тарнавський // Науковий вісник Національного лісотехнічного ун-ту України. – 2020. – Вип. 20.4 – С. 97-101.

4.Мельник Н. В. Про використання первинних джерел енергії / Н. В. Мельник // Економіка АПК. – 2020. – № 12. – С. 152-155.

5.Ющишина Л. Розвиток виробництва альтернативних джерел енергії в сільськогосподарських підприємствах / Л. Ющишина, І. Ющишин. // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2019. – №1. – С. 35–38.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Діденко Р.Р., здобувачка вищої освіти групи МЕНЗ/2

Миколаївський національний аграрний університет

До закономірностей розвитку суспільства слід віднести об'єктивний процес економічних трансформацій, який доводить, що ефективна організація бюджетної системи, незалежно від її моделі має ґрунтуватися на: фінансових інститутах, які здійснюють чітко визначені функції, взаємодіючи між собою в процесі прийняття оптимальних бюджетних рішень; законодавчо встановлених, чітких, деталізованих процедурах, нормах та принципах організації бюджетного процесу [2].

Фінансова система України за останні 10 років зазнала істотних змін, але багато з них не дістали відповідного відображення у законодавстві. Україна потребує чіткої правової та адміністративної основи управління податково-бюджетною сферою. Це означає, що всі функції та механізми такого управління (бюджетною та позабюджетною діяльністю) повинні у повному обсязі регламентуватися законами та відповідними нормативними актами. Зрозуміло, що державні кошти слід виділяти та витратити лише за наявності відповідних на це правових повноважень [1].

Як визначають вітчизняні науковці, фінансова система являє собою сукупність сфер та ланок чи елементів держави, який є показником розвитку, функціонування та ефективності державної політики. Сутність фінансової системи полягає у тому, що вона є тією базовою основою, яка забезпечує діяльність та функціонування економіки країни як в цілому, так і в окремих її проявах. Ефективна фінансова система є тією рушійною силою, яка рухає життя не тільки країни, але і кожного її жителя. Вона підтримує баланс, який забезпечує динамічний розвиток усіх сфер та ланок господарства країни, а також підтримує виконання соціального захисту на необхідному рівні через діяльність певних інститутів [3].

Фінансову систему держави можна розглядати у кількох аспектах. Зокрема, фінансова система – це сукупність фінансових інститутів, кожний з яких сприяє утворенню та використанню відповідних централізованих та децентралізованих фондів коштів для здійснення фінансової діяльності держави, тобто діяльності з приводу мобілізації, розподілу та використання централізованих та децентралізованих фондів коштів для виконання завдань і функцій держави та органів місцевого самоврядування. З іншого боку (в організаційному аспекті), фінансову систему можна розглядати як сукупність органів державної влади та місцевого самоврядування, які здійснюють у межах своєї компетенції керівництво фінансовою діяльністю держави та підприємств, установ, організацій, що беруть у ній участь [4].

Якщо характеризувати фінансову систему з позицій економіки, то вона буде значно ширшою і включатиме державні фінанси (бюджет держави, фонди цільового призначення, державний кредит, фінанси державних підприємств), фінанси суб'єктів господарювання, міжнародні фінанси (валютний ринок, фінанси міжнародних організацій, міжнародні фінансові інституції) та фінансовий ринок (ринок грошей, ринок капіталів, кредитний ринок та ринок цінних паперів).

Фінансова система України складається з таких основних ланок: державний бюджет та місцеві фінанси, фінанси державних підприємств, установ та організацій, спеціальні цільові фонди та кредит. Ще однією ланкою фінансової системи є кредит – державний (муніципальний) та банківський. І хоч основні риси кредиту (відплатність, строковість, поворотність, забезпеченість) є однаковими для цих двох форм, ототожнювати їх у жодному разі не можна. У відносинах державного кредиту (як зовнішнього, так і внутрішнього) позичальником виступає безпосередньо держава. Наявний борг має погашатися у встановлені державою терміни.

Отримані кошти спрямовуються на покриття дефіциту державного бюджету, на фінансування поточних видатків держави. Політика у галузі державних фінансів не може не враховувати специфіки відповідного етапу

соціально-економічного розвитку країни, тобто реформа державних фінансів повинна мати певну концептуальну спрямованість.

Підводячи підсумок, варто сказати, що в умовах світових глобалізаційних процесів наша країна постійно співпрацює та взаємодіє з іншими країнами та результативність залежить від того, наскільки міцною є позиція нашої держави, наскільки стійкою є вона у фінансовому плані [3]. Фінансова система – це перший крок, який забезпечить нам цю стійкість та надійність. Саме тому її удосконалення, впровадження чогось нового є дуже важливим для країни, адже від того, наскільки чітко все організовано залежатиме і кінцевий результат, який перш за все полягає у визнанні України як надійного партнера у співпраці та зайняття нею належного місця на світовій арені.

Список використаних джерел

1. Висоцький І. Необхідність реформування системи державного фінансового контролю в Україні / І. Висоцький // Ринок цінних паперів України. — 2013. — №1—2. — С.21—27.
2. Макогон В. Напрями розбудови системи місцевих фінансів / В. Макогон // Ринок цінних паперів України. — 2013. — №3—4. — С.47—53.
3. Олексюк О.І. Особливості та пріоритети результативного розвитку національної економіки у глобальному середовищі / О.І. Олексюк // Агросвіт. — 2009. — №8. — С.30—36.
4. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн : навч. посіб. — 2-ге вид., перероб. і доп. / Ю.В. Пасічник. — К. : Знання-Прес, 2003. — 523 с.
5. Яременко О. Тенденції посткризового розвитку фінансових інститутів / О. Яременко // Економіка України. — 2010. — №4. — С.88—95.

**Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент
кафедри економіки підприємств**

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ

Жовта Н.А., здобувач вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Господарська діяльність будь-якого суб'єкта господарювання пов'язана з використанням коштів, матеріальних і нематеріальних цінностей. Передумовою подальшої діяльності підприємства є процес постачання, який тісно пов'язаний з розрахунковими операціями, які можуть призвести до утворення зобов'язань. Правильна організація розрахункових відносин приводить до вдосконалення економічних зв'язків, поліпшення договірної та розрахункової дисципліни, тому від виконання зобов'язань та своєчасності здійснення розрахунків залежить подальше майбутнє договірних відносин між учасниками.

Проблеми організації, контролю та оптимізації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, а також їх достовірного відображення у фінансовій звітності висвітлені у працях багатьох науковців. Серед вітчизняних учених проблемні аспекти стосовно обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками досліджували О.А. Агаркова, Л.В. Безкоровайна, Г.В. Власюк, О.Є. Гудзь, А.О. Фатенок-Ткачук, Е.Ф. Югас [1].

Особливо важливе значення в бухгалтерському обліку має оцінка розрахунків з постачальниками та підрядниками. Вона необхідна в процесі господарювання як при надходженні і вибутті активів, так і при виникненні прав та зобов'язань. Загальні правила оцінки зобов'язань визначаються головним чином П(С)БО 11 «Зобов'язання» [2] та за окремими видами зобов'язань:

- у зв'язку з орендою (П(С)БО 14);
- відстрочені у зв'язку з податком на прибуток (П(С)БО 17);
- за операціями з пов'язаними сторонами (П(С)БО 19, П(С)БО 20, П(С)БО 23;
- за операціями в іноземній валюті (П(С)БО 21).

Під час розрахунків із постачальниками використовується товарно-транспортна накладна, що є єдиним та обов'язковим для всіх учасників транспортного процесу документом, який підтверджує факт перевезення та доставки товарів, розрахунків за перевезення вантажу та обліку виконаної роботи. Міністерство інфраструктури запустило пілотний проєкт зі впровадження єдиної електронної товарно-транспортної накладної задля подальшої повної цифровізації транспортних послуг із одночасним забезпеченням сервісу найвищої якості [3].

Під час обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками їх облік відображають на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», який згідно інструкції по застосуванню плану рахунків містить наступні субрахунки:

- 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками та підрядчиками»;
- 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками та підрядчиками»;
- 633 «Розрахунки з членами промислово-фінансових груп» [4].

У П(С)БО 11 виділяють три групи оцінки зобов'язань: довгострокові, поточні та непередбачені, це дає змогу вести більш деталізований облік кредиторської заборгованості .

Інформація про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками знаходить своє відображення у фінансовій звітності підприємств. За П(С)БО 11 «Зобов'язання» в Балансі (Звіті про фінансовий стан) всі поточні зобов'язання відображаються за сумою погашення, тобто у фінансовій звітності в розділі поточних зобов'язань відображається сума, яка буде фактично сплачена при погашенні такого зобов'язання.

Наслідками сучасної фінансової кризи, пов'язаної з військовим станом в країні, є розрив ланцюгів постачання, скасування замовлень на промислові товари, відмова від укладення нових угод, скасування поставок за вже укладеними договорами, що приводить до втрати доходів та ймовірного банкрутства бізнесу внаслідок припинення діяльності на невизначений період.

Список використаних джерел

1. Беляєва Л. А. Сучасні тенденції у розрахунках з постачальниками та підрядниками. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 3. С. 139-145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cxeebu_2020_3_25 (дата звернення: 16.10.2022).
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення: 16.10.2022).
3. Електронна товарно-транспортна накладна: Мінінфраструктури запустило пілотний проєкт. URL: <https://cutt.ly/AfJ1wJr> (дата звернення: 16.10.2022).
4. Наказ Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 16.10.2022)

Керівник: Дубініна М.В., доктор екон. наук, професор.

ВИРОБНИЦТВО ЗЕРНА ВІВСА В УКРАЇНІ

Карелов Юрій, здобувач вищої освіти групи АМП 1/2

Миколаївський національний аграрний університет

Зерно вівса – цінний концентрований корм для багатьох видів худоби; 100 кг зерна вівса дорівнюють 100 кормовим одиницям, 100 кг вівсяної соломи містить близько 30 кормових одиниць. Зерно вівса – дуже цінний корм для коней і особливо для молодняка. Хорошим грубим кормом слугує вівсяна солома. Овес також широко використовується на зелений корм, сіно та силос, особливо в суміші з однорічними бобовими культурами – з викою ярою, горохом, чиною посівною тощо.

Завдяки досить міцному стеблю, збігу тривалості основних фаз вегетації з фазами росту цих культур овес вважається кращим компонентом змішаних посівів. Зерно вівса містить близько 12% білка. По вмісту жиру (4-6%) воно

значно перевищує інші хлібні злаки. Значну частину зерна вівса становить крохмаль, зазвичай його вміщується в зерні близько 40%. Зерно вівса містить значну кількість вітамінів. Вміст вітаміну В1 (тіаміну) в зерні вівса вище, ніж в зерні пшениці та ячменю, і коливається від 4,5 до 8,0 мг/кг. По вмісту в зерні рибофлавіну (вітаміну В2) овес майже не відрізняється від інших зернових культур.

Овес широко використовують для переробки на харчові продукти: вівсяну крупу різних видів – не дроблену, різану, плющену, шліфовану номерну, вівсяні Економічні науки 255 пластівці, коричневу крупу. З вівса виготовляють також муку та толокно. Невелика частина вівса використовується в бродильній промисловості для одержання спирту, головним чином в суміші з іншими злаками або картоплею.

Виділяючи важливе народногосподарське значення вівса необхідно відмітити, що в останні роки ефективність його виробництва значно знизилась. Тому проблеми підвищення ефективності виробництва зерна вівса в аграрних підприємствах України повинні постійно знаходитись в полі зору вітчизняних науковців.

Основною причиною спаду виробництва зерна вівса є його низька урожайність. Зокрема, амплітуда коливань рівня урожайності за останні 24 роки в середньому по Україні знаходилась в межах 15,5 ц/га. Пов'язано це, в основному, з низькою забезпеченістю вирощування вівса матеріально-технічними ресурсами, що не дозволяє одержувати його урожай згідно з рекомендованими технологіями. І, як наслідок, зниження рівня продуктивності культури, в свою чергу, негативно впливає на кінцеві економічні показники її виробництва, призводить до зростання собівартості продукції тощо.

Впродовж останніх років в сільськогосподарських підприємствах України помітна тенденція до зниження прибутковості його виробництва. Зниження рівня рентабельності виробництва вівса сталося в результаті нестабільності урожайності, цінової політики, а також формування високого рівня собівартості

продукції в умовах наростання цінового диспаритету на зерно та засоби виробництва.

В сучасних умовах економічної нестабільності сільськогосподарські товаровиробники все більше уваги повинні приділяти пошуку резервів зниження собівартості виробництва зерна вівса, що дозволить не тільки більш економно витратити матеріально-грошові ресурси, але й ефективно коригувати свою маркетингову політику та обирати ефективну цінову стратегію.

Виходячи з середніх показників врожайності вівса по Україні, його прибутковість знаходиться на межі позитивного балансу, а частіше визначається негативними фінансовими результатами. Тому важливим завданням є зростання продуктивності культури на основі впровадження інноваційних агротехнологічних заходів та створення високопродуктивних, адаптованих до стресових умов сортів, які б забезпечили рентабельне виробництво. В сучасних умовах господарювання впровадження нових високопродуктивних сортів вівса є важливим резервом підвищення економічної ефективності його виробництва.

**Науковий керівник: Табацкова Г. В., канд. екон. наук, доцент
кафедри економіки підприємств**

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Новак А здобувачка вищої освіти групи МЕНЗ/З

Миколаївський національний аграрний університет

З переходом підприємств до ринкових умов господарювання механізм фінансового забезпечення вітчизняних підприємств зазнав серйозних якісних та структурних змін. Нові умови функціонування вимагають якісного фінансового планування, точного та прийняття на цій основі своєчасних та ефективних управлінських рішень.

Метою дослідження є аналіз принципів та методів фінансового планування підприємства.

Завдання фінансового планування полягає у визначенні загальних потреб підприємства у фінансових ресурсах, кількість яких забезпечить його нормальну діяльність і виконання зобов'язань перед кредиторами, такими як банки, бюджет тощо.

Фінансове планування необхідне для фінансового забезпечення розширення кругообігу виробничих фондів, досягнення високих показників виробничо-господарської діяльності, створення умов для забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, підвищення прибутковості [2]. Адже процес фінансового планування позитивно впливає на кожен аспект діяльності підприємства через вибір, кого фінансувати, Розподіл коштів залежно від їх призначення на ті чи інші види діяльності сприяє раціональному використанню фінансових ресурсів і створює основу для розробки та раціональності планових показників, що характеризують майбутній розвиток економіки. Готувати фінансові плани, що включають бізнес-діяльність за всіма напрямками, прогнозування ресурсної бази та визначення можливого потенціалу бізнесу [1].

Якщо фінанси висвітлюють різні напрями підприємницької діяльності, то фінансове планування відображає ці напрями у відповідних фінансових показниках, які використовуються керівництвом для ефективного управління економікою країни в цілому та окремими підприємствами. Функція планування в системі управління підприємством є однією з основних центральних функцій, яка визначає кінцевий результат виробничої, збутової, господарської, фінансової та інвестиційної діяльності. У процесі планування визначається основний напрямок розвитку підприємства [1].

На основі дослідження ринку бізнес визначає тип і кількість продукції, яку планує виробляти, потребу в ресурсах і ефективність їх використання. Планування забезпечує підприємства основою для прийняття найкращих управлінських рішень, знижує ризик і допомагає знайти найбільш прийнятний курс дій.

Основними чинниками зростаючої ролі планування в умовах сучасного підприємства є :

- рухливість зовнішнього середовища;
- збільшення розмірів підприємства та розширення напрямів його діяльності;
- зростаюче значення часу;
- обмеженість ресурсів;
- комплексність господарських завдань та ін. [3].

Таким чином, якість фінансового планування в Україні знаходиться на дуже низькому рівні, що призводить до прийняття необґрунтованих управлінських рішень з непередбачуваними і часто небажаними результатами, але таку ситуацію можна виправити за умови чіткого дотримання принципів і планування загальноприйнятими методами.

Список використаних джерел

1. Бойко І.І. // гр. БФ1-12 Наук. керівник проф. І.О.Тарасенко//Фінансове планування в системі-2016. - С.260
2. Білик М. Д. Бюджетування у системі фінансового планування / М. Білик // Фінанси України– 2020. – № 3. С.97–110.
3. Долгоруков Ю.О. Семенов Г.А., Бугай В.З., Семенов А.Г., Бугай А.В// Фінансове планування і управління на підприємствах-.2017

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

РЕЛЕВАНТНИЙ ГРОВЕР У РОЗРАХУНКУ НА ПРИРІСТ БІОМАСИ

Осіпов Дмитро, здобувач вищої освіти групи ТМ 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

М'ясо є обов'язковим компонентом для повноцінного харчування людини та незамінним джерелом білків, а свинина є національним продуктом харчування для українців. Ще за радянських часів вона була найбільш

споживаним м'ясом. Зокрема, в 1990 році на душу населення нашої країни припадало її по 28 кг, що становило фізіологічну норму (25-30 кг). Після здобуття Україною незалежності почався різкий занепад всього сільського господарства. Результат – різке падіння поголів'я всіх видів сільськогосподарських тварин і птиці. Так, якщо станом на 1 січня 1990 року загальне поголів'я свиней становило біля 20 мільйонів, то станом на аналогічну дату 2000 року воно скоротилось вдвічі. Також вдвічі скоротилось і споживання свинини населенням – до 14,6 кг на душу в рік, а в 2010 році – і того менше: 13,8 кг

Статистика збиралась на СВК «Агрофірма «Миг-Сервіс-Агро» с. Сухий Єланець Новоодеського району Миколаївської області. Породи велика біла та ландрас, поголів'я на статистичну обробку склало 200 голів кожного виду.

Загальна рецептура кормосуміші наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Склад кормосуміші

Компоненти	Кількість, % за масою		
	AVA PRO Complex SGF (4.40 за 100 г)	AVA UNI (2.8 за 100 г)	ДМВ Пуріна(0.51 за 100 г)
Пшениця	50	50	60
Кукурудза	10	10	5
Ячмінь	30	25	20
Добавка	10	15	15
Всього:	100	100	100

Середньодобова норма в спожитку була 6,5 кормових одиниць, що дорівнює 3550 грам на голову в день. Спостереження тривали три місяці, результати наведені в таблиці 2. Перша група в раціон було введено гровер **AVA PRO Complex SGF**, друга група – гровер **AVA UNI**, третя група - ДМВ Пуріна.

Таблиця 2. Середньодобові прирости молодняка свиней при відгодівлі (г)

Група тварин	Місяці		
	6	7	8
Перша	628±13,5	642±13,67	642±16,13
Друга	639±14,42	615±15,32	630±16,21
Третя	660±14,21	645±15,32	647±15,44

Виходячи с цього маємо наступне:

- Різкий стрибок приросту від ДМВ Пуріна, однак наступні два місяці спостерігався спад приросту. Виявлено зменшення апетиту у тварин при споживанні суміші.
- **AVA PRO Complex SGF – дав низький перший приріст, далі були стабільні показники, апетит у тварин зберігався. Одна спостерігалоя певне побоювання при першому контактї тварини та корму.**
- AVA UNI – найгірший результат, відносно великий прирост на початку споживання, однак тварини швидко втрачають інтерес, не виразна суміш.

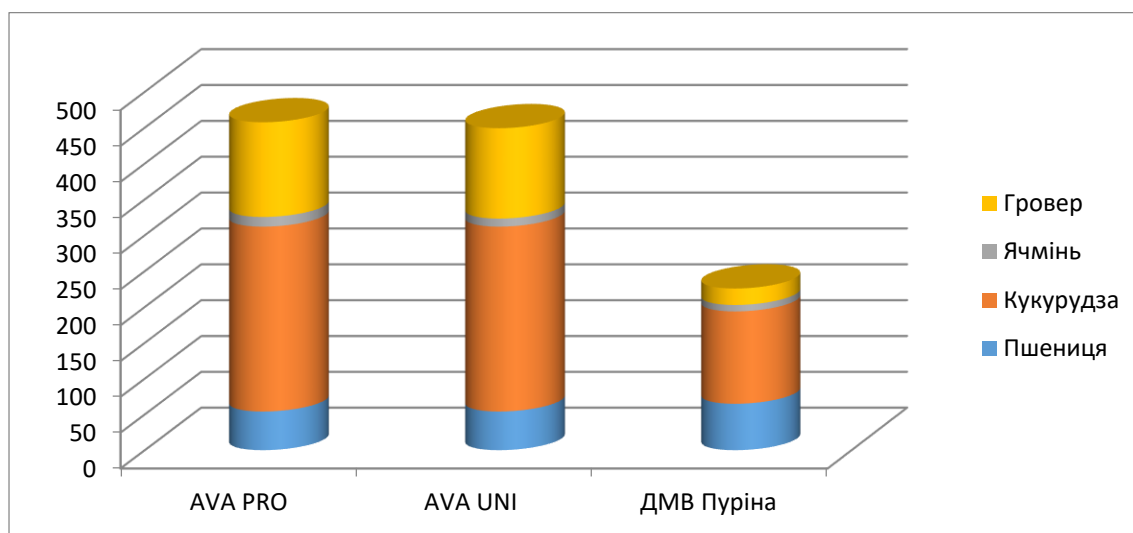

Рис1. Загальна вартість готової суміші, грн. на одиницю корма

Для обрахунку рентабельності слід врахувати ціну на пшеницю, кукурудзу та ячмінь, логістичні витрати не враховуються, на сьогоднішня ціна за 100г: 0,36 грн; 8,6 грн; 0,15 грн.

Висновок: ДМВ Пуріна є більш релевантним оскільки не поступається граверам компанії AVA , однак має більш низьку ціну на ринку, оскільки

виробнича база в Україні. Показання по приростам біль стабільні та вищі за імпорнтний варіант, тому доцільним будет гравер місцевого виробництва.

Список використаних джерел

1. Березовский Н. Д. Селекционная работа с крупной белой породой свиней в Украине. Современные проблемы интенсификации производства свинины: мат. межд. конф. Ульяновск. 2007. Т.1. С. 29–33.

2. Білявцева В. В. Продуктивність молодняку свиней за згодовування білково-вітамінно-мінеральної добавки «ЕНЕРВІК». Дисертація на здобуття на здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата сільськогосподарських наук). Вінниця, 2017.

3. Бондаренко В.В. Використання білково-вітамінної мінеральної добавки «мінактивіт» в годівлі молодняку свиней. Дисертація на здобуття на здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата сільськогосподарських наук). Біла Церква. 2017.

4.Кандиба В. Н. Пути повышения продуктивности свиней и рентабельности отрасли свиноводства в Украине / В. Н. Кандиба, И. В. Гноевой // Проблемы зооінженерії та ветеринарної медицини : (збірник наукових праць). – 2010. – Випуск 21. – Частина 1. – Сільськогосподарські науки. – С. 140144.

Науковий керівник: Табацкова Г.В., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ОБОРОТНІ ФОНДИ ПІДПРИЄМСТВА: СУТЬ, ЗНАЧЕННЯ

Ринко І. Я. здобувачка вищої освіти групи МЕН3/3

Миколаївський національний аграрний університет

Основною умовою діяльності підприємства є наявність достатньої кількості та раціональне використання оборотних коштів. Проблеми методології формування оборотних активів потребують попереднього осмислення економічної сутності поняття «оборотні активи», необхідно визначати сутність цього управління в сучасних умовах господарювання та

його важливість для забезпечення ефективного функціонування вітчизняного бізнесу.

Аналіз досліджень та публікацій. В останні роки дослідженню сутності, складу та теоретичних засад управління оборотними активами України присвячено чимало наукових праць вітчизняних учених. Зокрема, до них належать: Білика М.Д., Єйбоженка О., Федосова В.М., Філімоненкова О.С., Швеця Ю.О., Юрія С.І. та ін.

Оборотні виробничі фонди - це частина виробничих фондів підприємства, яка повністю споживається в одному під виробничому циклі, змінюючи свою натуральну форму, масштаб і характер, і переносить свою вартість на вартість виготовлюваної продукції відразу в повному обсязі [1].

Автори Юрій С.І. та Федосов В.М. під оборотними активами розуміють активи у вигляді грошей та інших мобільних активів, які перетворюються на готівку в ході виробничого циклу. Через роботу оборотних активів, вчені вважають, прибуток головною метою ведення бізнесу [2]. На думку вченого Філімоненкова О. С., оборотний актив – це вартість, яка повністю споживається протягом операційного циклу і повністю переносить свою вартість на продукт [2].

До складу оборотних фондів підприємства відносяться:

- 1) виробничі запаси – необхідні для забезпечення процесу виробництва сировиною та матеріалами;
- 2) незавершене виробництво – предмети праці, які ще не пройшли всі стадії обробки;
- 3) напівфабрикати власного виробництва;
- 4) майбутні виробничі витрати.

У зв'язку зі специфікою технології та форм організації виробництва, умовами постачання, матеріальними ресурсами, цінами та іншими факторами існують значні відмінності в структурі оборотних коштів підприємств різних галузей. Найбільшу частку загального оборотного капіталу становлять: виробничі запаси – електростанції та підприємства легкої промисловості (до

90%); незавершене виробництво – у машинобудівних підприємствах (близько 40%, через більш тривалий цикл виробництва); витрати майбутніх періодів – підприємства добувної промисловості. (40-50% і більше).

Визначення потреби підприємства в сировині та інших матеріальних ресурсах здійснюється за певними нормативами витрат. Ці специфікації розробляються підприємствами самостійно або на замовлення галузевих дослідницьких організацій. Норми витрат за класифікаціями: а) за цільовим призначенням - норми витрат сировини, матеріалів, енергії, палива; б) масштабом дії – групові та індивідуальні; в) період дії – річні і перспективні; г) рівень деталізації об'єктів нормування для деталізації та відбору в цілому; д) за рівнем деталізації стандартизованих ресурсів - специфіковані та зведені.

Важливе значення з точки зору фінансів має раціональне та економічне витрачання окремих елементів оборотних коштів. Це зумовлюється тим, що постійно зростає абсолютне споживання сировини, матеріалів та енергії для виробництва продукції в різних галузях.

Джерело економії матеріальних ресурсів: зниження питомої матеріаломісткості; зниження витрат і відходів сировини; утилізація вторинних ресурсів; заміна природної сировини і матеріалів штучними видами.

Способи економії матеріальних ресурсів: виробничо-технічні заходи (комплексна переробка сировини, застосування ресурсно-зберігаючої техніки та ін.); організаційно-економічні заходи (поліпшення організації матеріального забезпечення виробництва).

Серед джерел і методів економії матеріальних ресурсів більшу увагу можна приділити комплексній переробці сировини - промислового процесу, результатом якого є вилучення з сировини всіх корисних компонентів і повна їх утилізація, включаючи технічні відходи. Однак через низький рівень технології переробки коефіцієнт використання багатьох видів комплексної сировини підтримується на рівні не більше 50-60% [3].

Отже, наявність оборотних коштів є необхідною умовою для здійснення підприємством господарської діяльності. Вони забезпечують безперервність відтворювальних процесів підприємства, що відбуваються як у сфері виробництва, так і у сфері обігу.

Список використаних джерел

1. Нестеренко В.Ю., Токар І.І. Оборотні кошти підприємства // Економіка підприємства. – М. : Харків, 2012. – 58 с.
2. Оборотні фонди підприємства.
<https://ukrreferat.com/chapters/ekonomika-pidpriemstva/oborotni-fondi-pidpriemstva-referat.html>
3. Рубаха М.В., Цюпа М-М.П. Прикладні аспекти аналізу оборотного капіталу суб'єкта господарювання. // Електронний журнал «Ефективна економіка». – 2017. - №4. – С.2.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

**Ткаченко Сніжана, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 облік і оподаткування**

Миколаївський національний аграрний університет

Соціальне підприємництво в сучасному суспільстві передбачає альтруїстичну манеру ведення бізнесу, зосереджену на громадських вигодах. Дослідники відзначають, що соціальне підприємництво стимулює соціальні зміни, навіть як-що його організаційні форми є невеликими і нежиттєздатними з точки зору економічної доцільності. Цей вплив розглядається соціальним підприємцем як органічний, оскільки успіх соціального підприємства залежить від ряду факторів, пов'язаних з соціальним впливом і не пріоритетних для традиційних підприємств. Тому деякі автори вважають, що різниця між «підприємництвом» і «соціальним підприємництвом» полягає, перш за все, в

цілепок-ладанні: на відміну від класичних підприємців, соціальні підприємці не прагнуть до вилучення максимуму прибутку, а націлені на зміну несправедливих суспільних умов, створення продуктів або послуг, що сприяють соціальним перетворенням.

У сучасному вигляді соціальне підприємництво виникло в 1980-і роки, проте витoki явища, можливо, набагато старше. До числа тих, чия діяльність може служити прообразом соціального підприємництва, дослідники та ентузіасти відносять засновника ордена францисканців Святого Франциска Ассизького (початок XIII століття); Роберта Оуена, засновника кооперативного руху (перша половина XIX століття); Флоренс Найтінгейл, засновницю першого училища для медсестер у Великій Британії, що розробила прогресивні стандарти роботи медсестер і сприяла їх широкому поширенню (1860-і роки); Віноба Бхаве, засновника індійського руху «Земля в дар» (1950-і роки), і багатьох інших. У XIX і XX століттях деякі з найбільш успішних соціальних реформаторів сприяли поширенню інновацій, корисність яких в соціально-культурній, освітній, та сфері охорони здоров'я була оцінена так високо, що вони були впроваджені в національних масштабах за підтримки держави чи бізнесу.

В російській імперії ранні форми соціального підприємництва з'явилися на рубежі XIX—XX століть. Як приклад можна назвати будинок працьовитості, заснований батьком Іоанном Кронштадтський. Тут кожен, хто потребує (від одиноких матерів до бездомних) міг знайти собі роботу, отримати притулок. Ідея будинків працьовитості пізніше розповсюдилася по всій росії. У 1980-1990-і роки соціальне підприємництво переживало бурхливий розвиток — спочатку як ідея, що привертала все більше число прихильників, потім вже в вигляді концепції зі своєю термінологією і теоретичною базою. Якраз на два останніх десятиліття XX століття припало вибухове зростання некомерційних організацій. Якщо до початку 1980-х їх число в усьому світі не перевищувало 100 000, і переважна безліч становили американські НКО, то до кінця 1990-х їх нараховувалося мільйони, причому саме США стали основним «центром

зростання». В результаті виник новий багатомільярдний сектор економіки — цивільний, або, як його часто називають, третій сектор, поряд з державним і приватним секторами. Згідно з однією з точок зору, поштовхом до його появи стала концепція «нового федералізму», яка подається адміністрацією Рейгана в середині 1980-х, коли була зроблена спроба знизити розмір федерального уряду і скоротити його бюджет.

Відповідальність за багато соціальних послуг була перекладена на регіони, при цьому численні благодійні організації (НКО) позбулися свого головного джерела фінансування і в умовах зростання попиту на ор. си ктич були змушені шукати заробіток. Це і призвело до виникнення феномена соціального підприємництва в його сучасному вигляді

Список використаних джерел

1. Джилл Кикал, Томас Лайонс. Социальное предпринимательство: миссия – сделать мир лучше = Understanding Social Entrepreneurship: The Relentless Pursuit of Mission in an Ever Changing World. — М. : Альпина Паблишер, 2014. — 304 с. — ISBN 978-5-9614-4458-2.

2. Дэвид Борнштейн. Как изменить мир. Социальное предпринимательство и сила новых идей = How to Change the World: Social Entrepreneurs and the Power of New Ideas. — М. : Альпина Паблишер, 2015. — 496 с. — ISBN 978-5-9614-5178-8.

3. Крейг Дарден-Филлипс. Ваш шанс изменить мир. Практическое пособие по соци-альному предпринимательству = Your Chance to Change the World. The No-fibbing Guide to Social Entrepreneurship. — М. : Альпина Паблишер, 2013. — 280 с. — ISBN 978-5-9614-4364-6.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Шевчук Д. В. здобувач вищої освіти групи МЕНЗ/З

Миколаївський національний аграрний університет

На сьогоднішній день в світі стрімко розвиваються фінансові послуги, завдяки ним в багатьох країнах значно збільшилась кількість успішних бізнесів, які знаходяться на початковому етапі розвитку. Взагалі, фінансові послуги є фундаментом для зростання національної ринкової економіки.

Становлення та розвиток фінансового ринку загалом мають стати ключовим елементом сильного економічного середовища, який підтримуватиме корпоративні ініціативи, забезпечуватиме фінансування реального сектору економіки через залучення інвестицій, здійснення платежів та перерозподіл капіталів.

Питанням розробки теоретичних засад функціонування фінансового ринку займалися такі економісти: Я.А.Танчак, В.І. Поліщак, Н.В. Баліцька, Я.Г. Бучковська.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану та перспектив розвитку фінансових послуг

Фінансовий ринок – це складна відкрита економічна система, яка представляє собою сукупність економічних відносин та інститутів, пов'язаних з перерозподілом капіталу. Він став одним з найважливіших інструментів розвитку національних економік, за допомогою якого вирішуються фінансові, інвестиційні і соціальні питання. На сьогоднішній день найбільш ефективними учасниками фінансового ринку України є комерційні банки та страхові компанії. Саме ці учасники формують найбільш істотну частку фінансових ресурсів [1].

На жаль, низка надавачів фінансових послуг виявилися не готовими до шоків повномасштабної війни. Значна кількість учасників ринку вимушено

призупинили або скоротили свою діяльність через реалізацію операційних ризиків. Крім того, суттєво знизився попит на основні фінансові послуги.

Досить вагомую проблемою ринку фінансових послуг в Україні є тіньовий сектор економіки, який можна подолати через реформування податкової системи, оздоровлення фінансово-кредитної сфери, зменшення поза банківського обігу грошової маси, забезпечення внутрішньої та зовнішньої захищеності національної валюти, її стабільності, припинення відпливу капіталів за кордон, захист інтересів вкладників, виважена політика внутрішніх і зовнішніх запозичень [5].

Для поступового відновлення активності учасникам фінансового сектору необхідно налагодити діяльність та канали надання фінансових послуг в умовах війни, приділяючи значну увагу забезпеченню фізичної безпеки роботи установ та клієнтів, а також кібербезпеці та посиленню спроможності надавати послуги онлайн.

Провівши аналіз ринку фінансових послуг, можна відмітити такі перспективи розвитку ринку фінансових послуг, а саме:

- створення ефективної системи регулювання та нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ;

- підвищити роль та функції наглядових рад банків і небанківських фінансових установ, впроваджувати нові вимоги до систем внутрішнього аудиту та контролю в банках і в небанківських фінансових установах.

- впроваджувати ефективний консолідований нагляд за фінансовим сектором на основі принципів IOSCO, IAIS, Basel III, Solvency II, EIOPA, BIS, що дасть можливість ефективно діагностувати, попереджати розвиток системних ризиків та оцінювати реальну і потенційну дію шоків на фінансовий сектор та його учасників.

- створення дієздатної системи гарантування вкладів населення, що сприятиме отриманню гарантованої суми, зменшенню фактору морального ризику для більш відповідального вибору вкладниками банків та небанківських фінансово-кредитних установ. [6]

На сьогодні процес розвитку ринку фінансових послуг є дуже складним і взаємопов'язаним з іншими елементами національної економіки. Але у такий час є найкраще впроваджувати інновації, здійснення структурних реформ фінансового ринку. Тому, я вважаю, що перераховані перспективи розвитку ринку фінансових послуг зможуть забезпечити його прозорість, створити сприятливі умови для потенційних інвесторів і підвищить ліквідність фінансових інструментів ринку і допоможе вивести вітчизняний фінансовий ринок на абсолютно новий, вищий рівень.

Список використаних джерел

1. Баліцька Н.В. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансового ринку України / Н.В. Баліцька, Я.Г. Бучковська // Хмельницький університет управління та права. – ст. 1-3.

2. Танчак Я.А Проблеми та перспективи розвитку ринку фінансових послуг в Україні / Я.А.Танчак, В.І. Поліщак // Приазовський економічний вісник. – 2018 р. - № 6(11). – ст. 495 – 499.

3. Кількість банків в Україні (2008-2022). Електронний доступ: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>

4.Огляд небанківського фінансового сектору. Електронний доступ: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/diyalnist-bilshosti-nadavachiv-nebankivskih-finansovih-poslug-skorotilasya-cherez-viynu--oglyad-nebankivskogo-finsektoru-za-i-kvartal-2022-roku>

5. [Юркевич Л. Ринок фінансових послуг України: Актуальні проблеми сьогодення](http://libfor.com/index.php?newsid=3384) <http://libfor.com/index.php?newsid=3384>

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

АУДИТ ТВЕРДЖЕНЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ СТОСОВНО ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ

**Шерстюк О.Л., доктор економічних наук, доцент, провідний
науковий співробітник відділу обліку та оподаткування
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»**

Постановка проблеми. Показники фінансової звітності мають надавати користувачам можливість всебічного розкриття та адекватного аналізу можливостей підприємства не лише використовувати наявні ресурси, але й планувати їх формування й використання з урахуванням різноманітних економічних інтересів, пов'язаних з забезпеченням належного рівня ліквідності, оптимізацією структури фінансових результатів діяльності та інших характеристик, здатних, зокрема, впливати й на динаміку фінансових ринків.

Тому, набуває актуальності забезпечення належного розкриття у фінансовій звітності даних про фінансові інструменти, задіяні у діяльності суб'єкта господарювання. Особливо важливим аспектом цього є отримання зацікавленими особами впевненості в тому, що інформація звітності стосовно фінансових інструментів має достатній рівень довіри для того, аби бути використаною під час прийняття, обґрунтування, реалізації та оцінювання наслідків відповідних економічних рішень.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. В наукових публікаціях окреслюються методичні підходи щодо вирішення завдань аудиту фінансової звітності, зокрема в контексті оцінювання інформації стосовно фінансових інструментів на основі тверджень управлінського персоналу. Відповідні аспекти розкривають у власних публікаціях С. Є. Гребень, І. П. Мігус, К. М. Одарчук [1], Д. В. Долбнева [2], Л. М. Пилипенко, Ю. В. Демська [3], Н. В. Приймак [4], М. Б. У. Буян (M. B. U. Bhuiyan), М. Де Коста (M. D'Costa) [5] та інші дослідники.

Метою дослідження визначається удосконалення методики аудиту адекватності розкриття даних щодо фінансових інструментів у формах фінансової звітності.

Виклад основного матеріалу. Розкриття фінансових інструментів мають бути твердженнями щодо залишків рахунків та відповідних розкриттів на кінець періоду.

До зазначених тверджень мають бути віднесені існування, права та зобов'язання, повнота, точність, оцінка та розподіл, класифікація та подання.

Твердження існування передбачає, що фінансові активи, відображені у звітності станом на визначену дату, є фактично наявними. При цьому, враховуючи змістовну характеристику та походження фінансових активів, необхідно враховувати, що розкриття факту їх наявності може обґрунтовуватися як фізичною предметною характеристикою, так і змістом документів, на основі яких визнаються минулі та майбутні дії осіб, під впливом відносин між якими зазначені активи виникли.

Основою твердження стосовно права є визнання того, що суб'єкт господарювання має або контролює права на активи. Це означає, що управлінський персонал підприємства внаслідок минулих подій отримав можливість володіння, користування та розпорядження фінансовим активом. При цьому, окреслені аспекти дають можливість формалізувати очікування підприємства, які стосуються способів отримання економічного зиску від володіння фінансовими активами. Такий зиск, зокрема, може передбачати як безпосередньо отримання доходів від інвестування в цінні папери інших підприємств або передачу грошових коштів на банківський депозит, так і компенсацію (хеджування) ризиків імовірних фінансових втрат.

Твердження «повнота» означає, що всі фінансові активи, які мають реєструватися в системі бухгалтерського обліку, були зареєстровані, а всі пов'язані розкриття, які необхідно було включити у фінансову звітність, було включено. Іншими словами, при розкритті інформації щодо фінансових активів необхідно викласти дані, на основі яких користувач матиме розуміння того, що

всі обставини, які існували на момент їх визнання, були ідентифіковані управлінським персоналом підприємства.

Точність, оцінка та розподіл передбачає, що фінансові активи включені до фінансової звітності у відповідних сумах, усі пов'язані з цим коригування щодо оцінки або розподілу належно зареєстровані, а пов'язані розкриття було відповідно виміряні та викладені.

Твердження стосовно класифікації фінансових активів підприємства має забезпечити правильність відображення на відповідних рахунках. На основі робочого плану рахунків бухгалтерського обліку на підприємстві має бути застосована система кореспонденції для відображення операцій з фінансовими активами. Вона також має враховувати критерії точності та оцінки й розподілу.

Твердження щодо подання означає, що фінансові активи відповідно узагальнені або деталізовані та чітко викладені, а пов'язані розкриття є релевантними і зрозумілими в контексті вимог застосовної концептуальної основи фінансового звітування. При цьому, відповідна деталізація має відповідати інформаційним очікуванням користувачів звітності.

Висновки. Таким чином, аудиторська перевірка правильності розкриття у фінансовій звітності даних про фінансові активи, полягає у визначенні тверджень управлінського персоналу та застосування стосовно них певного набору аудиторських процедур. При цьому, важливим є забезпечення достатнього рівня довіри користувача фінансової звітності до перевіреної аудитором інформації.

Список використаних джерел

1. Гребень С. Є., Мігус І. П., Одарчук К. М. Стан та перспективи розвитку ІТ-аудиту в Україні. *Вчені записки Університету «Крок»*. 2020. № 2(58). С. 60—66. DOI: 10.31732/2663-2209-2020-58-60-66.

2. Долбнева Д. В. Сучасний стан і напрями удосконалення аудиторської діяльності в умовах європейської інтеграції України та застосування міжнародних стандартів. *Економіка та держава*. 2018. № 2. С. 72—76. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2018/18.pdf (22/06/2022).

3. Пилипенко Л. М., Демська Ю. В. Вплив облікової політики щодо фінансових активів на фінансово-майновий стан і результати діяльності компаній. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 1(18). С. 300—304. DOI: 10.32840/2522-4263/2020-1-52.

4. Приймак Н. В. Організація обліку фінансових інструментів кредитування на підприємствах торгівлі. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 37. С. 199—204.

5. Bhuiyan, M. B. U., D'Costa, M. (2020). Audit committee ownership and audit report lag: evidence from Australia. *International Journal of Accounting and Information Management*, 28(1), 96—125. DOI: [10.1108/IJAİM09-2018-0107](https://doi.org/10.1108/IJAİM09-2018-0107).

ДО ПИТАННЯ СПЛАТИ ПОДАТКІВ В БЮДЖЕТИ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

**Шульга Л.Д., аспірант, Національний науковий центр "Інститут
аграрної економіки"**

Процеси децентралізації, що тривають в Україні актуалізували питання наповнення місцевих бюджетів. До зони фінансової відповідальності перейшла значна частина соціальної та критичної інфраструктури територіальних громад, зокрема медичні, освітні заклади тощо. У зв'язку з цим, актуалізувалося питання джерел формування місцевих бюджетів та місця в цьому процесі податків, що сплачують підприємства, які працюють на території громади. І у цьому питанні на сьогодні відсутня прозорість в частині використання податків, які сплачуються громадянами та економічними суб'єктами. Актуалізується необхідність розкриття інформації про їх територіальне спрямування – до державного чи до місцевого бюджету тієї території на якій живе і працює фізична особа, або фактично здійснює господарську діяльність підприємство. Для сільськогосподарської діяльності це питання ще й із-за територіального розміщення земель, на яких проводиться сільськогосподарське виробництво.

29 квітня 2021 року Указом Президента України було введено в дію рішення Ради Національної безпеки та оборони України від 15 квітня 2021 року, яким серед іншого, було доручено Кабінету Міністрів розробити та подати у тримісячний строк на розгляд Верховної Ради України зміни до законодавчих актів щодо “зарахування частини податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів за місцем реєстрації місця проживання фізичної особи – платника податку”.

Як зазначає Тоні Левітас, експерт проекту SKL International «Підтримка децентралізації в Україні» чинна система спрямування частки цього податку органам місцевого самоврядування має глибокі вади й повинна бути змінена. Для дуже короткого представлення даної проблематики варто лише зазначити, що за чинними правилами деякі бюджети – зокрема бюджети Києва та інших великих міст – наразі отримують дуже суттєві суми податку з доходів фізичних осіб від платників податку, які не працюють і не проживають на їх територіях, і відповідно не користуються послугами, які там надаються. Водночас, бюджети адміністративно-територіальних одиниць, де такі платники податку насправді працюють і можливо також проживають, не одержують нічого [1].

Як свідчать норми Закону “Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців на громадських формувань” №755-IV 2003 року [2] відокремленими підрозділами визначались лише ті організаційні одиниці, що знаходяться за межами місця офіційної реєстрації підприємства. Водночас Податковий кодекс вимагав спрямування ПДФО працівників відокремлених підрозділів у податкові органи за місцем розташування цих підрозділів. Однак ніколи не було жорсткого дотримання цих правила. Більш того, зміни до зазначеного Закону з 1 січня 2016 року прибравли норму про визначення відокремлених підрозділів, що дозволило компаніям на законних підставах зараховувати ПДФО всіх працівників за місцем офіційної реєстрації підприємства [1].

Реформа децентралізації, яку українська держава так героїчно впроваджувала протягом останніх років, просто не може ґрунтуватися на

міцному фундаменті без зарахування часток ПДФО до місцевих бюджетів там, де платники податку мешкають. А цього не можна досягти без того, щоб, по-перше, прив'язати сплату ПДФО до місця проживання людей, а по-друге, покласти відповідальність на українську державу за спрямування часток ПДФО до органів місцевого самоврядування, де вони фактично мешкають. Місцеве оподаткування є критично важливим для забезпечення належного реагування та підзвітності місцевої влади перед своїми виборцями [1].

Такі важливі твердження автора публікації [1] підтверджуються висновком, що жодна європейська країна не намагається надавати великим містам додаткові ресурси, закріплюючи певну частину, не говорячи вже про весь обсяг ПДФО, за місцем роботи платника податку.

Вищеописане лише єдиний з багатьох прикладів несправедливого розподілу податкових платежів. Вважаємо, що облікова наука також має долучитися до вирішення цієї проблеми, адже оподаткування підприємств, а саме відповідальність за правильність нарахування та сплати податків покладається на плечі підприємств, які функціонують безпосередньо в громадах. І не просто підприємств, а, якщо точніше, бухгалтерів підприємств, які відповідальні за нарахування та сплату податків.

Відтак, вбачаємо необхідним удосконалити систему бухгалтерського обліку для того, щоб реалізувати зазначений вище Указ Президента про зарахування ПДФО до місцевих бюджетів. На сьогодні організація бухгалтерського обліку нарахування та сплати податків сільськогосподарськими підприємствами не передбачає узагальнення інформації в обліку інформації куди йдуть податки аграрних підприємств. Чи на місцевому рівні використовуються, наприклад земельний податок, чи спрямовуються до державного бюджету. Безперечно платники податків сплачують податки до місцевих податків, але якщо платять, то скільки і де в обліку можна це побачити (рахунки, реєстри, звітність по нарахуванню та сплаті податків спочатку всіх і детальніше місцевих). Ці питання є прикладним викликом для бухгалтерської науки.

З точки зору контролюючих органів актуальними є невизначені організаційно-методичні засади контролю системи оподаткування підприємств у контексті їх подальшого використання, питання контролю наприклад туристичного збору. Це якраз мова про наповнення бюджету на територіях привабливих з точки зору туризму. Тут вже потрібно розкрити не з боку підприємства, а з точки зору місцевих контролюючих органів.

Список використаних джерел

1. Левітас Т. Зарахування ПДФО до місцевих бюджетів в Україні: аналіз стану і перспективи. URL: <https://decentralization.gov.ua/admin/articles/13780.html>

2. Закон “ Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань” №755-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>